

**T.C.
BAŞKENT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU HUKUKU ANABİLİM DALI**

**SPOR MÜSABAKALARINDA ŞİDDET VE DÜZENSİZLİĞE
YOL AÇAN EYLEMLERİN
ÖNLENMESİ VE TAKİBİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Gökhan SAYIN

Tez Danışmanı: Doç.Dr. Hasan BIYIKLI

Ankara 2005

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR.....	IX
------------------	----

GİRİŞ.....	1
------------	---

BİRİNCİ BÖLÜM

**SOSYAL BİR OLGU VE ÖZEL HUKUKİ DÜZENLEMELERİN KONUSU OLARAK
SPORDA ŞİDDET VE DÜZENSİZLİĞİN ORTAYA KONULMASI**

.....	3
-------	---

I- SEYİRCİ EYLEMLERİNDE ŞİDDET VE DÜZENSİZLİĞE İLİŞKİN MEVCUT SOSYAL DURUM	3
---	----------

A- MEYDANA GELMİŞ ÖNEMLİ OLAYLAR	4
---	----------

1- Dünyada meydana gelmiş önemli olaylar.....	5
---	---

2- Türkiye’de meydana gelmiş önemli olaylar.....	8
--	---

3- Türk resmi istatistiklerine göre seyirci eylemlerindeki durum	11
---	----

B- ŞİDDET VE DÜZENSİZLİĞİN FAİLİ OLAN “SEYİRCİ”NİN PROFİLİ	13
---	-----------

C- ŞİDDETİ DOĞURAN ETMENLER	18
--	-----------

1- Kuramsal açıklamalar	19
-------------------------------	----

2- “Seyirci gözüyle” dış faktörlerin etkileri.....	22
--	----

a- Kulüp yöneticilerinin tutum ve davranışlarının etkisi.....	23
---	----

b- Oyuncuların ve teknik direktörlerin tutum ve davranışlarının etkisi.....	27
--	----

c- Spor medyasının tutum ve davranışlarının etkisi.....	27
---	----

d- Güvenlik güçlerinin tutum ve davranışlarının etkisi	30
---	----

II- SEYİRCİ EYLEMLERİNDE ŞİDDET VE DÜZENSİZLİĞE İLİŞKİN HUKUKİ MEVZUAT	34
A- AVRUPA KONSEYİ ÇALIŞMALARI	35
1- Avrupa Sözleşmesi	35
2- Daimi Komite'nin Tavsiye Kararları	38
B- 5149 SAYILI KANUN	43
C- SPOR KULÜPLERİNİN BAĞLI OLDUKLARI EDERASYONLARIN TALİMATLARI	44
D- FAİR-PLAY	46

İKİNCİ BÖLÜM

SPOR MÜSABAKALARINDA ŞİDDET VE DÜZENSİZLİĞİN ÖNLENMESİ AMACIYLA ALINAN TEDBİRLER	50
I- 5149 SAYILI KANUNDA VE AVRUPA SÖZLEŞMESİNDE ÖNGÖRÜLEN ÖNLEYİCİ TEDBİRLER	50
A- GENEL OLARAK	51
B- GÜVENLİK ÖNLEMLERİNİN ALINMASINDA İZLENEN PRENSİP YÖNTEM	52
1- Kamu otoritelerinin ve sportif faaliyetin aktörlerinin işbirliği içinde hareket etmeleri	52
a- Avrupa Sözleşmesi ve tavsiye kararları	52
b- Türk hukuku.....	56
aa) Asli görevli olarak spor kulüpleri.....	56
aaa) Görevin dayandığı hukuki prensip.....	56
bbb) Özel güvenlik personeli vasıtasıyla görevin ifası.....	58
bb) Genel kolluk güçleri.....	61
cc) Müsabaka güvenlik amiri	61
dd) Federasyonlar.....	62
ee) Taraftar dernekleri.....	62
ff) Taraftar temsilcileri.....	63

III

2- Güvenlik politikasının tespiti ve kamu otoriteleri ile sportif faaliyetin aktörleri arasında koordinasyonun sağlanması.....	64
a- Avrupa Sözleşmesi ve tavsiye kararları	64
b- Türk hukuku	65
aa) Spor güvenlik kurulları	65
aaa) Merkezi güvenlik birimi	65
bbb) Merkezi koordinasyon birimi.....	67
bb) Müsabaka güvenlik amiri.....	68
C- İSTİHBARATIN TOPLANMASI.....	69
1- Avrupa Sözleşmesi ve tavsiye kararları.....	69
2- Türk hukuku.....	73
D- SPOR ALANININ DIŞINDAKİ YERLERDE DÜZEN VE GÜVENLİĞİN SAĞLANMASINA İLİŞKİN ÖNLEMLER.....	74
1- Avrupa Sözleşmesi ve tavsiye kararları.....	74
2- Türk hukuku.....	74
E- SPOR ALANINDA DÜZEN VE GÜVENLİĞİN SAĞLANMASINA İLİŞKİN ÖNLEMLER.....	75
1- Avrupa Sözleşmesi ve tavsiye kararları.....	75
a- Sözleşmede gösterilen önlemler.....	76
b- Sözleşmedeki önlemler konusunda tavsiye kararlarındaki öneriler	77
aa) Bilet basımı ve satışı hakkında.....	78
bb) Alkol yasağı hakkında	80
cc) Stadyumların tasarımı ve fiziki yapısı hakkında ..	80
aaa) Yangın.....	82
bbb) Yapısal sorunlar.....	83
ccc) Seyircinin yönetimi.....	84
2- Türk hukuku.....	88
a- Güvenlik hizmetleri kapsamında alınan önlemler.....	88
aa) Spor alanına girişte.....	89
aaa) Yetki.....	89
bbb) Kontrol ve aramaların konusu.....	90
aaaa) İçeriye sokulmasına izin verilmeyecek olan madde ve cisimler	91
bbbb) İçeriye girmesine izin verilmeyecek olan kişiler	92

IV

bb) Spor alanının içinde.....	93
aaa) Yetki.....	93
bbb) Engellenecek seyirci eylemleri.....	94
aaaa) Rakip takım taraftarlarının birbirlerinden ayrılması.....	94
bbbb) Görevliler dışındakilerin spor alanı içinde bulunmalarını engellemek.....	94
cccc) Çirkin ve kötü tezahüratın ve her türlü ayrımcılığa yönelik söz sarf edilmesinin önlenmesi.....	95
dddd) Spor ahlakına aykırı ve her tүrlü ayrımcılığa yönelik pankart veya afişlerin asılmasının engellenmesi.....	95
eeee) Yasak maddelerin kullanılmasının ve satışının engellenmesi.....	96
ffff) İnsan hayatı için tehlike arzeden yerlerden müsabakanın izlenmesinin engellenmesi.....	96
b- Spor alanının fiziki organizasyonu çerçevesinde alınan güvenliği sağlamaya yönelik önlemler	97
aa) Mekansal düzenin sağlanması.....	98
bb) Güvenlik sistemine ilişkin teknik donanımın kurulması	100
cc) Tribün düzeninin sağlanması.....	103
aaa) Biletlerin basılması ve satışa sunulması	103
bbb) Seyircilerin tribünlerde yerleştirilmesi.....	104

II- 1985 TARİHLİ AVRUPA SÖZLEŞMESİNE TARAF ÜLKELERİN SÖZLEŞMENİN UYGULANMASINDA BENİMSEDİKLERİ HUKUKİ YAKLAŞIM106

A- GENEL OLARAK106

B- AVRUPA KONSEYİNE ÜYE ÇEŞİTLİ ÜLKELERDEKİ HUKUKİ DURUM107

1-Avusturya107

2- Kıbrıs Rum Kesimi.....	107
3- Çek Cumhuriyeti.....	108
4- Danimarka.....	109
5- Finlandiya.....	110
6- Fransa.....	110
7- Macaristan.....	110
8- İzlanda	111
9- İtalya.....	111
10- Lüksemburg.....	112
11- Portekiz.....	112
12- Slovenya.....	113
13- İspanya.....	113
14- İngiltere.....	114
15- Belçika.....	115

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SPOR MÜSABAKALARINDA ŞİDDET VE DÜZENSİZLİĞE YOL AÇAN EYLEMLERİN TAKİBİNE İLİŞKİN HUKUKİ DURUM

.....	120
-------	-----

I- 5149 SAYILI KANUN	120
----------------------------	-----

A- KANUNA AYKIRI EYLEMLER	120
---------------------------------	-----

1- Yasak madde ve cisimlerin satılması, kullanılması ve taşınması.....	120
--	-----

2- Spor ahlakına aykırı ve ayrımcılığa yönelik mahiyette afiş veya pankartların asılması	121
--	-----

3- Çirkin ve kötü tezahürat.....	121
4- Spor ahlakına aykırı ve ayrımcılığa yönelik söz sarf edilmesi....	122
5- Görevliler dışında kalan kişilerin spor alanına girmesi	122
6- Usulsüz bilet satışı.....	122
7- Yasak beyan ve demeçler.....	123
8- Yayın yasağı.....	123

B- KANUNA AYKIRI EYLEMLERDE BULUNANLAR HAKKINDA UYGULANACAK USUL.....124

1- 5149 sayılı Kanun kapsamında uygulanacak yaptırımlar açısından.....	124
a- Anında uygulanan yaptırımlar.....	125
aa) Spor alanına girişte uygulanan tedbirler.....	125
bb) Spor alanının içinde.....	125
b- İnceleme sonucunda alınan karar üzerine uygulanan yaptırımlar.....	126
aa) Spor müsabakalarını seyirden men kararı.....	126
bb) İdari para cezası.....	128
2- 5149 sayılı Kanun kapsamında konusu suç teşkil eden eylemlerin takibi ve yargılaması açısından.....	129
3- Verilen cezaları takiben uygulanacak işlemler.....	130
a- Türk vatandaşları hakkında.....	130
b- Yabancı uyruklu kişiler hakkında.....	130

C- KANUNA AYKIRI EYLEMLERDE BULUNANLAR HAKKINDA UYGULANAN YAPTIRIMLAR.....131

1- Spor müsabakalarında yasak madde ve cisimleri taşımak ve kullanmak.....	131
2- Spor ahlakına aykırı ve ayrımcılığa yönelik söz sarf edilmesi.....	133
3- Spor ahlakına aykırı ve ayrımcılığa yönelik mahiyette afiş veya pankartların asılması.....	134

VII

4- Usulsüz bilet satma.....	135
5- Yasak beyan ve demeç verme.....	136
6- Yayın yasağı.....	137
7- Görevliler dışında kalan kişilerin spor alanına girmesi.....	138
8- Spor alanlarının zarara uğraması.....	138
9- Şiddet olaylarının meydana gelmesi halinde spor kulüplerinin sorumluluğu.....	139

II- FUTBOL BRANŞINDA SPOR KULÜPLERİ HAKKINDA UYGULANACAK KURALLAR140

A- GENEL OLARAK..... 140

B- TFF KANUNU UYARINCA VERİLEN DİSİPLİN CEZALARI.....141

1- İhtar cezası.....	142
2- Müsabakadan men cezası.....	142
3- Hak mahrumiyeti cezası.....	142
4- Müsabakayı seyircisiz oynatma cezası.....	142
5- Saha kapatma cezası.....	143
6- Para cezası.....	143
7- Puan indirme cezası.....	143
8- Küme düşürme cezası.....	143
9- Tescil iptali cezası.....	144
10- İkame ve ilave cezalar.....	144

**C- 5149 SAYILI KANUNDA SPOR KULÜPLERİ HAKKINDA BELİRLENEN
EYLEMLERİ DÜZENLEYEN TFF TALİMATLARINDAKİ HÜKÜMLER**

.....144

1- Usulsüz bilet satma145

2- Yasak beyan ve demeçler146

3- Şiddet olaylarının vuku bulması ve spor alanlarının zarara
uğraması148

4- Spor ahlakına aykırı ve ayrımcılığa yönelik söz sarf edilmesi.....150

D- FUTBOL DİSİPLİN CEZALARININ VERİLMESİNDE İZLENEN USUL

.....151

1- Disiplin yargılaması.....151

2- Disiplin kurulu kararlarına itiraz154

a- İl Disiplin Kurulu kararlarına karşı.....154

b- AFDK ve PFDK kararlarına karşı.....155

3- Örnek kararlar.....157

a- PFDK Kararı157

b- Tahkim Kurulu Kararı173

SONUÇ.....178

YARARLANILAN KAYNAKLAR.....185

KISALTMALAR

AFDK	: Amatör Futbol Disiplin Kurulu
a.g.b.	: adı geçen bildiri
a.g.e.	: adı geçen eser
a.g.m.	: adı geçen makale
aşa.	: aşağıda
B.	: Bası
Bk. bk.	: Bakınız
Çev.	: Çeviren
dn.	: dip notu
f.	: fıkra
FDT	: Futbol Disiplin Talimatı
FIFA	: Fédération Internationale de Football Association
Karş.	: Karşılaştırm
m.	: madde
n°	: numara
PFDK	: Profesyonel Futbol Disiplin Kurulu
sh.	: sahife
TFF	: Türkiye Futbol Federasyonu
TKT	: Tahkim Kurulu Talimatı
TSYD	: Türkiye Spor Yazarları Derneği
UEFA	: Union of the European Football Associations
vd.	: ve devamı
yuk.	: yukarıda

GİRİŞ

Sportif faaliyetlerin; sosyal uyumun ve barışın şartları olan ve bağlayıcı metinlerde de ifadesini bulan fair play, konuk takıma saygı, sosyal yardımlaşma gibi yıllar boyunca kazandığı yapıcı değerlere rağmen, şiddet ve düzensizliklere de sahne olması bir gerçeklik olarak ortadadır. Bununla birlikte kural dışı hale gelen sportif sürecin ve şiddete başvurmak olarak algılanan holiganizmin, dünyadaki düzensizliklerin birer yansıma alanı olarak görülmeye başlanması ile meselenin arzettiği önem çok daha büyümüştür.

Çalışma konumuz, sporun bütün seyircilerini veya bütün sporların seyircilerini kapsamakla birlikte, fiiliyatta incelenmesi gereken seyirci hareketleri, büyük kitleleri stad veya salonlara çeken takım sporlarında yaşanmaktadır.

Türkiye’de halen bu tanıma uyan iki spor vardır; bunlardan birincisi futbol, diğeri ise, daha küçük ölçekte de olsa basketboldur. Ancak basketbolda meydana gelen seyirci eylemlerinin futbolda olanların bir uzantısı olduğunu söylemek mümkündür.

Gerçekten de, eski bir geleneğe dayanan ve günümüzde kârlı bir yatırım konusu olarak ekonomik yönden giderek devleşen bir sektör haline gelmiş olan futbol, bir yandan sağladığı çok önemli sosyalleşme ortamı ile diğer yandan da sahne olduğu yoğun şiddet ve kargaşa ortamı ile toplumsal karışıklıkları içinde barındıran yegane spor olma özelliğini taşımaktadır. Bu özelliğiyle futbol, sportif bir faaliyette yaşanabilecek coşkuların hem olumlu hem de olumsuz yönlerini aynı anda içinde barındıran bir dünya sporu olarak öne çıkmakta; kitleleri harekete geçirmedeki olağanüstü potansiyeli ve aidiyetleri dışı vurmadaki gücüyle, bölgeleri, ulusları, kıtaları ve kuşakları aşarak, küresel bir halk kültürünün ögesi olmaktadır.

Çalışmamızın ilk bölümünde sportif faaliyetlerde görülen şiddet olgusundaki mevcut durum ortaya konulacaktır. Ancak, seyirci eylemlerini Türkiye için incelerken, mevcut verilerin futbola ilişkin olmasından kaynaklanan bir

zorunluluktan ötürü, özellikle futbol seyircisinin davranış ve eylemleri ve onu tetikleyen olgular ele alınacaktır. Gerçekten de, sporda şiddet olgusunu anlamaya yönelik Türkiye’de ve Avrupa’da yapılmış olan araştırmaların futbol ve futbol taraftarlarını konu almaları, diğer spor karşılaşmalarında da zaman zaman görülmekle birlikte şiddet ve kargaşanın esas itibariyle futbol maçları nedeniyle dikkat çekici boyuta vardığını göstermektedir. Nitekim, futbolda yaşanan Heysel trajedisi üzerine sportif karşılaşmalardaki seyirci şiddetini konu alan ilk uluslararası metin olan 1985 tarihli Avrupa Sözleşmesinin başlığının “Sportif karşılaşmalarda ve özellikle futbol maçlarında seyircilerin şiddet ve taşkınlıkları” şeklinde belirlenmiş olması da, sporda şiddet olgusunun özellikle futbol maçları sırasında ortaya çıktığını vurgulamaktadır. Seyirci eylemleri, Avrupa Birliği düzeyinde ve pek çok Avrupa ülkesinde olduğu gibi, Türkiye’de de özel bir mevzuatın konusunu teşkil etmektedir. Konunun çerçevesini belirleyebilmek amacıyla, söz konusu özel mevzuat da birinci bölümde tanıtılacaktır.

İkinci bölümde, ilk bölümde incelenen mevzuat ayrıntılı olarak ele alınacaktır. Bu bağlamda, 5149 sayılı Spor Müsabakalarında Şiddet ve Düzensizliğin Önlenmesine Dair Kanun ve uygulama Yönetmeliği ile 1985 tarihli Sportif Karşılaşmalarda ve Özellikle Futbol Maçlarında Seyircilerin Şiddet ve Taşkınlıkları Hakkında Avrupa Sözleşmesi ve bu Sözleşme uyarınca kurulan Daimi Komite tarafından kabul edilen tavsiye kararlarında çeşitli birimler hakkında öngörülmüş olan görev ve yetkiler tasnif edilmek suretiyle, şiddet ve düzensizliği önlemeye yönelik tedbirler incelenecektir. Bu bölümde ayrıca çeşitli Avrupa ülkelerinde uygulanmakta olan önlemlere de yer verilecektir.

Nihayet üçüncü bölümde, 5149 sayılı Kanunda düzenlenen şiddet ve düzensizliğe ilişkin hukuka aykırı eylemlerin hangileri olduğu gösterilerek, söz konusu eylemler hakkında uygulanacak yaptırımlar ele alınacaktır. Ancak 5149 sayılı Kanunda futbol branşında spor kulüplerine verilecek cezalarla ilgili olarak; 3813 sayılı Türkiye Futbol Federasyonu Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanunun 25. m. hükmünün uygulanması öngörüldüğünden, futbol branşındaki spor kulüpleri hakkında uygulanacak hükümler ayrıca incelenecektir.

BİRİNCİ BÖLÜM

SOSYAL BİR OLGU VE ÖZEL HUKUKİ DÜZENLEMELERİN KONUSU OLARAK SPORDA ŞİDDET VE DÜZENSİZLİĞİN ORTAYA KONULMASI

Spor müsabakalarında görülen şiddet hareketleri ve düzensizlik sosyal bir olgu olarak gerek Türkiye’de gerekse de yabancı ülkelerde güncelliğini koruyarak sürüp gitmektedir. Bu konu, kamuoyunda ve kamu otoriteleri nezdinde de sürekli dikkati çekmektedir. Bu nedenle önce, sportif faaliyetlerde görülen şiddet olgusundaki mevcut durum ortaya konulacaktır **(I)**. Seyirci eylemleri uyandırdığı endişe nedeniyle, Avrupa Birliği düzeyinde ve pek çok Avrupa ülkesinde olduğu gibi, Türkiye’de de özel bir mevzuatın konusunu teşkil etmektedir. Seyircilerin şiddet ve taşkınlıklarını önlemek ve kontrol altına almak için yapılmış hukuki düzenlemeleri kapsayan söz konusu mevzuat, konunun çerçevesini belirlemek amacıyla ayrıca tanıtılacaktır **(II)**.

I- SEYİRCİ EYLEMLERİNDE ŞİDDET VE DÜZENSİZLİĞE İLİŞKİN MEVCUT SOSYAL DURUM

Dünyada ve Türkiye’de saldırganlığın yaşandığı spor dalı olarak futbol öne çıktığı için, konuya ilişkin mevcut araştırmalar da bu spor dalına ilişkin bulunmaktadır. Bu nedenle başlığa rağmen, açıklamalarımızda zorunlu olarak esaslı yerin futbola ait olacağı evleviyetle belirtilmelidir. Diğer yandan, şiddete bir çok ülkede rastlansa bile, şiddete başvuranların toplumsal özelliklerinin ve saldırganlığa yol açan etkenlerin farklılık gösterdiği açıktır. Çeşitli ülkelerde yapılmış bilimsel çalışmalara Türkiye’deki spor şiddetini ve seyirci profilini açıklamak üzere başvurulması, bilimsel dayanaktan yoksun olacağı için bu çalışmalara sınırlı bir şekilde değinilmiştir.

Sporda şiddet eylemlerinin sağlıklı bir biçimde değerlendirilebilmesi için öncelikle, Dünyada ve Türkiye’de meydana gelmiş olaylardan ve resmi istatistiklere yansıyan verilerden hareketle bu eylemlerin Türkiye açısından boyutları ortaya konulmaya çalışılacaktır **(A)**. Daha sonra, şiddet olgusunun

daha iyi kavranmasına yardımcı olacağı düşüncesiyle, eylemin faili olarak görülen “seyirci”nin profili, diğer bir anlatımla kimliği üzerinde durulacaktır **(B)**. Son olarak da, konunun toplumsal bütünlüğü içinde değerlendirilebilmesi için, şiddeti doğuran etmenler ele alınacaktır **(C)**.

A- MEYDANA GELMİŞ ÖNEMLİ OLAYLAR

Bilhassa futbolda yaşanan şiddet olayları gözönünde bulundurulduğunda, seyirci eylemlerinin yol açtığı olayların “sahada”, “tribünlerde” ve “stadyum dışında” geliştiği gözlemlenmektedir. Ancak, organizasyondan kaynaklanan sebeplerle alınan fazla seyirci nedeniyle tribünlerin çökmesi ya da çıkış kapılarının zamanında açılmamasının yol açtığı panik ve itişmeler sonucunda meydana gelen ölüm ve yaralanma olayları da “stadyum içi” şiddet olayları olarak değerlendirilmektedir.

“Sahalarda” meydana gelen olaylarda, rakip takım oyuncularının birbirlerine girdikleri, küfürleşme, yumruklaşma ve kavgaların yaşandığı ve kimi zaman da bu saldırganlıkların hakemlere karşı yöneldiği izlenmektedir.

Stadyum içindeki karşıt taraftar grupları arasındaki sözlü ve fiili müdahaleler ve güvenlik güçlerinin çıkan olaylara müdahalesi; ya da taraftarların sahaya inerek hakeme ve rakip kulübün oyuncularına saldırmaları veyahut sahaya yanıcı, patlayıcı nitelikte de olmak üzere yabancı cisim atmaları, “tribünlerde” gelişen şiddet olaylarının manzarasını teşkil etmektedir. Gene stadyum içinde, seyircilerin sıra veya koltukları, hatta tuvaletleri kırarak ya da yangın çıkartarak yol açtıkları maddi zararlar da “tribün” şiddetinin bir parçasını oluşturmaktadır.

Stadyuma giden yollarda, çevresindeki halka açık mekanlarda ve stad önündeki taraftar grupları arasında yaşanan olaylar ise “stadyum dışında” gelişen olayları ifade etmektedir. Ayrıca, bir maçı televizyondan birlikte izleyen insanlar arasında çıkan kavgalar nedeniyle ya da “kutlama” şenlikleri

sırasında atılan kurşunlarla meydana gelen cismani zararlar da “stadyum dışında” meydana gelen şiddetin başka bir türünü ifade etmektedir.

Aşağıda çeşitli ülkelerde sportif faaliyetler sırasında meydana gelen en önemli şiddet ve düzensizlik olaylarının kronolojik olarak sıralanmasını (1) takiben, Türkiye’de öne çıkan olaylara (2) ve nihayet Türk resmi istatistiklerindeki duruma (3) yer verilecektir. Önemle belirtilmelidir ki, bu konuda çeşitli ülkelere ait resmi bilgilere doğrudan sahip olmadığımız gibi, karşılaştırmalı çalışmaların da yapılmamış olması nedeniyle sadece Türk resmi istatistiklerine yer verilmekle yetinilecektir.

1- Dünyada meydana gelmiş önemli olaylar

1902-1992 yılları arasında çeşitli ülkelerde meydana gelmiş doksan yılın en vahim ve ölümcül olayları olarak açıklanan bir listede¹, Türkiye’de vuku bulan çok önemli iki seyirci hareketi de bulunmaktadır. Listeye dahil bu iki olaya² aşağıda ilgili paragrafta yer verilecektir.

- Nisan 1902, Glasgow (İskoçya): Seyirci yükü altında bir tribünün çökmesi sonucunda 25 kişi ölmüş; 350 kişi de yaralanmıştır.
- Mart 1946, Bolton (İngiltere): 85.000 seyircinin baskısı ile çitlerin yıkılması sonucunda 33 kişi ölmüş; 500 kişi de yaralanmıştır.
- Aralık 1957, Floransa (İtalya): Bir tribünün çökmesi sonucunda 120 kişi yaralanmıştır.
- Ekim 1959, Napoli (İtalya) : Seyircilerin itişmesi sonucunda 65 kişi yaralanmıştır.
- Nisan 1961, Santiago (Şili) : Bir tribünün çökmesi sonucunda 5 kişi ölmüş; 300 kişi de yaralanmıştır.

¹ 1902-1992 yılları arasında meydana gelmiş en önemli seyirci olaylarını gösteren bu liste, Kısmet Erkiner tarafından sunulan bir bildiriden alınmıştır. Bk. **ERKİNER, K.:** “Türkiye’nin Ulusal ve Uluslararası Boyutta Stad İç ve Dışı Seyirci Sorunları”, (Yarsuvat, D.-Bolle, P.H. yönetiminde) Sporda Şiddet ve Fanatizm Semineri Notları, Galatasaray Üniversitesi, İstanbul 20-21 Aralık 2002, Galatasaray Üniversitesi Yayınları 2004 (sh.209-244), sh. 212-214.

² Eylül 1967’de Kayseri’de meydana gelen olay ile Haziran 1969’da Kırıkkale’de meydana gelen olay.

- Mayıs 1964, Lima (Peru) : Peru-Arjantin arasında oynanan Olimpiyat eleme karşılaşmasında, hakemin bir golü vermemesi üzerine çıkan seyirci isyanı ve panik sonucunda 320 kişi ölmüş; 1000 kişi de yaralanmıştır.
- Haziran 1968, Buenos-Aires (Arjantin): İki sevinç ateşinin yangın sanılması ve stad çıkışlarından birisinin kapalı olması nedeniyle yaşanan panik sonucunda 80 kişi ölmüş; 150 kişi de yaralanmıştır .
- 1969'da Honduras ile El Salvador arasında oynanan maçın yarattığı hırs üzerine iki ülke arasında çıkan savaş sonucu 2000 kişi ölmüştür³.
- Aralık 1969, Bikara (Kongo) : Seyirci itişmeleri sonucunda bazılarının ezilmesi sonucunda 27 kişi ölmüş; 52 kişi de yaralanmıştır.
- Haziran 1970, Brezilya: Brezilya'nın şampiyonluğu üzerine yapılan zafer şenlikleri sırasında 73 kişi ölmüş; 2100 kişi de yaralanmıştır.
- Ocak 1971, Glasgow (İskoçya): Son saniyede bir golün atılması üzerine, stadı terk etmekte olan bir kısım seyirci geri dönmeye çalışırken, aynı anda bir kısım seyircinin çıkış yapmakta olması sonucunda çıkan itişmelerde 66 kişi ölmüş; 100 kişi de yaralanmıştır.
- Şubat 1974, Kahire (Mısır) : 40.000 kişilik bir stadyuma 80.000 seyircinin alınması sonucunda çıkan kargaşada 48 kişi ölmüş; 47 kişi de yaralanmıştır.
- Nisan 1977, Hamburg (Almanya) : Maçtan sonra iki rakip takım taraftarları arasında çıkan kavgalar sonucunda 1 kişi ölmüş; çok sayıda kişi de yaralanmıştır.
- 1979, Lagos (Nijerya) : Maçtan sonra çıkan kavgalar sonucunda 24 kişi ölmüş; 27 kişi de yaralanmıştır.
- 1980, Kalküta (Hindistan) : Çıkan kavgalar sonucunda 16 kişi ölmüş; 100 kişi de yaralanmıştır.
- Şubat 1981, Atina (Yunanistan) : Çıkan kavgalar sonucunda 21 kişi ölmüş; 54 kişi de yaralanmıştır.
- Kasım 1981, Ibagua (Kolombiya) : Stadyumun bir kısmının yıkılması sonucunda 17 kişi ölmüştür.

³ Bu konuda "yerinden" ve ayrıntılı gözlemler için bk. **KAPUSCINSKI, R.:** (Çev: Gül Çağalı Güven) Futbol Savaşı, İstanbul 2000, sh.151-178.

- Ekim 1982, Moskova (Rusya) : 20 000 seyircinin maç sonunda staddan çıkışında sadece iki kapının açılmış olması nedeniyle güvenlik güçleri ile seyirciler arasında çıkan kavga sonucunda resmi olmayan rakamlara göre 60 kişi ezilerek ölmüştür.
- Mayıs 1984, Brüksel (Belçika) : Tottenham'ın ziyareti nedeniyle çıkan kargaşada 40 kişi hafif , 20 kişi de ağır yaralanmıştır.
- 11 Mayıs 1985, Bradford (İngiltere) : Ahşap bir tribünde çıkan yangın nedeniyle yaşanan panikle çıkışa yönelen seyircinin kapıların kapalı olması karşısında birbirlerini ezmesi sonucunda 53 kişi ölmüş; 200 kişi de yaralanmıştır.
- 11 Mayıs 1985, Birmingham (İngiltere): Stadın bir duvarının çökmesi sonucunda 1 kişi ölmüş; 176 kişi de yaralanmıştır.
- 27 Mayıs 1985, Meksiko (Meksika) : Çıkan bir kavganın seyirci dalgalanmasına sebep olması sonucunda 10 kişi sıkışarak ölmüş; 50 kişi de yaralanmıştır.
- 29 Mayıs 1985, Brüksel (Belçika) : Heysel stadında İngiliz seyircilerin İtalyan seyircilerin tribününe hücumu üzerine çıkan panik nedeniyle meydana gelen ezilme ve boğulmalar sonucunda 39 kişi ölmüş; 600 kişi de yaralanmıştır.
- 1985, Pekin (Çin) : İsyana dönüşen bir futbol maçında çok sayıda kişi ölmüş ve yaralanmıştır. Ölen ve yaralanan kişi sayısı Çin yetkililerince gizli tutulmuştur.
- Mart 1988, Katmandu (Nepal) : Yıldırım düşmesi sonucu elektriğin kesilmesiyle yaşanan panikle çıkışa yönelen seyircinin, kapıların kapalı olması karşısında birbirlerini ezmesi sonucunda 72 kişi ölmüş; 27 kişi de yaralanmıştır.
- Nisan 1989, Sheffield (İngiltere) : Bir kısım taraftarın zorla stadyuma girmeye çalışmasıyla meydana gelen sıkışma sonucunda 94 kişi ölmüş; 100 kişi de yaralanmıştır.
- Temmuz 1990, Mogadiscio (Somali) : Devre arasında sahaya giren bir kaç yüz kişiyi dağıtmak için ordunun havaya ateş açması üzerine kapılara yönelen bir kısım seyircinin sıkışarak boğulması; dışarıya çıkanlara da Başkanlık muhafızları tarafından bir suikast girişimi

olduğu sanılarak ateş açılması sonucunda 62 kişi ölmüş; 200 kişi de yaralanmıştır.

- Ocak 1991, Johannesburg (Güney Afrika) : Seyirciler arasında çıkan kavga sonucunda 40 kişi ölmüş; 50 kişi de yaralanmıştır.
- Mayıs 1992, Bastia (Fransa) : Geçici olarak yerleştirilmiş olan bir metal tribünün yıkılması sonucunda 16 kişi ölmüş; 200 kişi de yaralanmıştır.

2- Türkiye’de meydana gelmiş önemli olaylar

Türk futbolunda 1959’da deplasmanlı “Birinci Milli Lig” kuruluncaya kadar⁴, yani profesyonellik ilan edilene kadar kulüpler arasındaki ilişkilerin daha seviyeli ve anlayışlı olduğu; üzücü olayların genelde değil, sadece “üç büyükler”in şampiyonluğunu etkileyen bazı karşılaşmalarda meydana geldiği belirtilmektedir⁵.

1937’den 1959 yılına kadar olan dönem ise “Milli Küme” olarak anılmaktaydı. Bu dönem, yılın belirli aylarında mahalli şampiyonların katılımıyla turnuva usulü müsababaların düzenlendiği dönem olmuştur⁶.

1937’ye kadar olan döneme bakılacak olursa, 1924’de ilk kez İstanbul Liginin resmi olarak kurulduğu ve bu özel durum nedeniyle elde edilecek şampiyonluğun, Galatasaray, Fenerbahçe ve Beşiktaş takımları için büyük değer taşıdığı görülmektedir⁷.

İşte, ilk önemli şiddet olayı da, 1924’de ilk kez resmi olarak organize edilen İstanbul Ligi müsabakalarında Galatasaray ile Fenerbahçe takımları arasında

⁴ **BORA, T.-ERDOĞAN, N.:** “ ‘Dur Tarih, Vur Türkiye’ Türk Milletinin Milli Sporu Olarak Futbol”, (Derleyenler: Roman Horak-Wolfgang Reiter-Tanıl Bora) Futbol ve Kültürü, Takımlar, Taraftarlar, Endüstri, Efsaneler, B.4, İstanbul 2004 (sh.221-240), sh.225-226.

⁵ **SOMALI, V.:** “İkiz Kardeşlerden Düşman Kardeşlere, Türk Futbolunda Şiddet”, Popüler Tarih, Sayı 54, Şubat 2005 (sh.74-79), sh.75.

⁶ **Bora-Erdoğan,** a.g.m., sh.225-226.

⁷ **Somali,** a.g.m., sh.77.

oynanan yarı final maçında meydana gelmiştir⁸. Bu miladi maçıdan sonra, 23 Şubat 1934 tarihi de, Fenerbahçe-Galatasaray futbol rekabetinde ve futbol şiddetinde kara bir gün olarak yerini almıştır⁹.

Türk futbol tarihindeki ilk stadyum içi “tribün çökmesi” faciası olarak yerini alan olay ise, “Birinci Milli Lig”in kurulmasından sonra meydana gelmiştir. 20 Aralık 1964’te Ali Sami Yen Stadyumunun açılışı münasebetiyle oynanan Türkiye-Bulgaristan maçında, 33 bin kişilik stadyuma haddinden fazla seyirci alınması nedeniyle tribünler çökmüş; 2 kişi yaşamını yitirirken, yaralanan 100’e yakın kişiden pek çoğu sakat kalmıştır¹⁰.

1959’da “Birinci Türkiye Ligi”nin devreye girmesinden bir kaç yıl sonra, altyapısı (ve üstyapısı) henüz oluşturulmadan “İkinci” ve “Üçüncü” Türkiye Liglerinin de faaliyete geçirilmesi, bölgesel düzeyde bir çok kent arasında yaşanan geleneksel rekabet ve hasımlık duygularının daha da canlanmasına yol açmış ve taraftarları ve hatta bölge kentlerinde yaşayan insanları bile zaman zaman şiddetin içine çekerek stadlarda olduğu kadar ilçe meydanlarında da bir çok tatsız olayın meydana gelmesine sebep olmuştur.

Nitekim, dünyadaki en önemli şiddet olayları içinde yer alan ve dünya tarihine Kayseri faciası olarak geçen olay, 17 Eylül 1967’de meydana gelmiştir. Kayseri’de Kayserispor-Sivasspor takımları arasında oynanan İkinci Milli Lig maçında meydana gelen bu facia, Kayseri’nin daha etkin bir konumda olduğu siyasal ve bölgesel ekonomik çekişmenin, futbol aracılığıyla adeta kitlesel bir

⁸ Maçın doksan dakikasının tamamlanmasına birbuçuk dakika kala, o ana kadar 2-2 olan skoru, Galatasaray lehine bir golle değiştirmekte olan oyuncunun bir anda Fenerbahçe kalecisinin yumruğu ile nakavt olması üzerine, seyircilerin de sahaya girmesiyle birlikte iyice karışan ortamda, iki tarafa mensup futbolcu, yönetici ve taraftarlar birbirlerine vurmaya başlamışlardır. Oyuncular polisin müdahalesiyle karakola sevk edilmişlerdir. Bk. **Somalı**, a.g.m., sh.77-78.

⁹ Maçta oyuncuların birbirlerini tekmelemeleri ve yumruklaşmaları ile yaratılan kavga ortamında, Fenerbahçeli kaleci; Galatasaray antrenörünü yumrukladıktan sonra, polislerden kaçmak için tribünlere doğru kaçmış ve olaylı biten bu maçıdan sonra iki taraftan 17 oyuncu futboldan men edilmiştir. Bk. **Somalı**, a.g.m., sh.76, 78-79.

¹⁰ **Somalı**, a.g.m., sh.77.

katliamı tetiklediğini gözler önüne sermiştir¹¹. Yirminci dakikada atılan bir gol, iki komşu şehrin taraftarlarını birbirine düşürmüş ve çıkan olaylar sonucunda 39 kişi ezilip çiğnenerek, nefessiz kalıp boğularak ölmüş; bir kişi bıçaklanarak yaşamını yitirmiş; 300 kişi de yaralanmıştır¹². Sivas'ta Kayseri olayları duyulunca halk galeyana gelmiş ve emniyet güçleri ve yardıma çağrılan askeri birlikler dahi bazı Sivaslıların kentteki Kayseri kökenlilerin sahip oldukları işyerlerinin, binaların ve araçların yağmalanmalarını, yakılıp yıkılmalarını engelleyememiş ve ertesi gün bu kez Kayseri'de Sivas kökenlilere ait 20 işyeri ve bir otel misilleme olarak yakılmıştır. İhmaller nedeniyle her iki ilin vali ve emniyet müdürlerinin görevlerine son verilmiştir¹³.

Yine İkinci Milli Lig'de 25 Haziran 1969'da Kırıkkale'de Kırıkkalespor ve Tarsus İdman Yurdu arasında oynanan maçta meydana gelen olaylar da, en önemli şiddet olayları olarak dünya tarihinde yer almıştır. Karşıt taraftar grupları arasında çıkan kavgalarda ve ateş edilmesi sonucunda 10 kişi ölmüş; 102 kişi de yaralanmıştır¹⁴.

1973-74 sezonunda Üçüncü Ligde şampiyonluğa giden Çorumsport ile Tokatsport arasında Çorum'da oynanan karşılaşmada Tokatsportlu bazı oyuncular ile seyirciler arasında çıkan tartışmalar ancak polisin müdahalesiyle yatıştırılabilmiş; maç sonunda ise, il sınırına kadar polis eskortunda yolculuk eden Tokatsport kafilesini taşıyan otobüs bir grup Çorumsport taraftarlarınca taş yağmuruna tutulmuştur. Bu olaylar Çorum ve Tokat halkı arasındaki gerginliği artırırken; Ligin ikinci devresinde bu kez

¹¹ **COŞKUN, Z.:** "Yiğidolar'ın Tarihsel Yenilgisi, İç Anadolu'da 'Büyüklük' Rekabeti ve Sivassport", (Derleyenler: Roman Horak-Wolfgang Reiter-Tanıl Bora) Futbol ve Kültürü, Takımlar, Taraftarlar, Endüstri, Efsaneler, B.4, İstanbul 2004 (sh.359-369), sh. 359.

¹² Olayın bilançosunun daha ağır olduğu, 40 kişinin öldüğü ve 600 kişinin yaralandığı konusunda bk. **Erkiner, a.g.b.**, sh.213.

¹³ Kayseri olayları hakkında daha geniş bilgi için bk. **Coşkun, a.g.m.**, sh.359 vd. O dönemde Mülkiye Müfettişi olan emekli Vali Ziya Çoker'in anılarında; Kayseri Valisinin maçlara gitme alışkanlığı olmadığı gibi, Sivas'la yapılacak bu denli hassas bir maçın gününde, üstelik maç öncesi yapılan ihbarlarda olaylar çıkacağı bildirilmesine karşın, civardaki bir köye gitmesi nedeniyle kendisiyle temas kuramadığını ve meydana gelen olaylardan sonra görevden alındığını belirtmektedir. Bk. **ÇOKER, Z.:** Seçilmişler, Atanmışlar, İnsanlar –Bir Bürokratin Anıları-, Ankara 2003, sh.123-124.

¹⁴ **Erkiner, a.g.b.**, sh. 213. Buna karşılık "Cumhuriyetin 75 Yılı" konulu çalışmada, olayda 4 kişinin öldüğü ve yaklaşık 40 kişinin de yaralandığı belirtilmektedir. Bk. **"Cumhuriyetin 75 Yılı"**, Yapı Kredi Yayınları (YKY), C.III, İstanbul 1998, sh.616.

Tokat'ta oynanan maç sırasında Çorumlu taraftarlara karşı tezahürat yapılmış ve maç çıkışında da üzerlerine taş yağdırılmıştır¹⁵.

“Göze göz, dişe diş” bu anlayışın günümüze kadar sürüp geldiği yaşanan olaylarda görülmüştür. Yalnızca profesyonel liglerde değil, yerel amatör liglerde de oyuncular ve taraftarlar arasındaki kavgalar ve hakemlere yönelik saldırılar sürmekte ve hatta yaralanma ve ölüm olayları da meydana gelmeye devam etmektedir¹⁶.

3- Türk resmi istatistiklerine göre seyirci eylemlerindeki durum

Sportif müsabakalarda meydana gelen olaylar istatistik bilgileri olarak 2001 yılından itibaren Emniyet Genel Müdürlüğü tarafından düzenlenmeye başlanmıştır. Resmi istatistiklerin düzenleniş tarihinin yeni olması, geçmiş yıllarla anlamlı bir karşılaştırma yapılabilmesini güçleştirdiği gibi; Türkiye’de sporda yaşanan bütün şiddet olaylarının hepsini kapsamaması nedeniyle de meselenin boyutlarının ortaya konulmasını imkansızlaştırmaktadır. Ayrıca söz konusu istatistiklerin sadece futbol maçlarında çıkan olaylarla mı sınırlı olduğu da anlaşılamamaktadır¹⁷.

¹⁵ Çoker, a.g.e., sh.168-170.

¹⁶ Meydana gelen ve hepsine burada yer verilmesi mümkün olmayan olaylar içinden özellikle, Ağustos 2003'te lig öncesi düzenlenen geleneksel TSYD Dostluk Turnuvasında, Göztepe ve Karşıyaka takımları arasında oynanan maçın öncesinde ve maç sırasında çıkan olaylar dikkat çekicidir. Müsabaka günü maça giden rakip taraftarlar arasında Alsancak Stadyumu yakınlarında başlayan sürtüşmenin büyümesi sonucunda, bir komiser, dört polis memuru ve dört taraftar yaralanarak hastaneye kaldırılırken; maç sırasında da, sadece Karşıyakalı taraftarların alındığı tribünde çıkan kavgada, bıçakla yaralanan 22 yaşındaki bir genç hayatını kaybetmiş; yakınındaki başka bir genç de bıçakla yaralanmıştır. Aynı takım taraftarları arasında çıkan olaya karışanların daha önce aralarında “küfürleşme” nedeniyle husumet bulunduğu belirtilmiştir. Müsabaka esnasında meydana gelen diğer olaylarda ise, üç kişi daha bıçaklanmış, 15 polis yaralanmış ve sahaya fırlatılan plastik koltuk ve yabancı maddelerle de iki oyuncu ve bir top toplayıcı daha yaralanmıştır. Olaylar sonucunda toplam 349 koltuk kırılmış, tuvaletlerde büyük hasar meydana gelmiştir. Dahası stadyum içindeki aramalarda 5 döner bıçağı, 14 bıçak, 8 falçata, 40 sopa ve 100'e yakın bayıltıcı sprey ele geçirilmiştir. Aynı gün İzmir'in Göztepe semtinde çıkan bir başka olayda da Göztepe'li bir taraftar bıçakla yaralanmış ve ameliyata alınmıştır. Bk.**Sabah ve Hürriyet**, 6-7 Ağustos 2003.

¹⁷ Emniyet Genel Müdürlüğü'nün düzenlediği resmi istatistik bilgilerine doğrudan değil, Ünsal'ın çalışmasında yer verilenlerle sınırlı olarak ulaştığımızı önemle belirtmeliyiz. Bk. **ÜNSAL, A.:** Tribün Cemaatinin Öfkesi, Ticarileşen Türkiye Futbolunda Şiddet, B.1, İstanbul 2005, sh.90-96.

2001-2004 seneleri arasında meydana gelmiş olaylara ait bilgiler şöyledir:¹⁸

	2001	2002	2003	Ocak-Eylül 2004
Ulusal Maçlar				
Oynanan maç sayısı	14.443	8.949	11.259	6.106
Meydana gelen olay sayısı	46	42	25	12
Stad içi				
Ölüm olayı sayısı	-	-	1	-
Ağır yaralamalı olay sayısı	2	1	-	-
Hafif yaralamalı olay sayısı	34	35	8	11
Gözüaltına alınan kişi sayısı	50	64	52	106
Stad dışı				
Ölüm olayı sayısı	-	-	-	-
Ağır yaralamalı olay sayısı	1	-	2	-
Hafif yaralamalı olay sayısı	10	4	14	3
Gözüaltına alınan kişi sayısı	69	3	22	13
Toplam				
Ölüm olayı sayısı	-	-	1	-
Ağır yaralamalı olay sayısı	3	1	2	-
Hafif yaralamalı olay sayısı	44	39	22	14
Gözüaltına alınan kişi sayısı	119	67	74	119

Sınırlı bir döneme ait olmak üzere yukarıda yer verilen bilgilerin, Türkiye’de sporda yaşanan şiddetin nicel boyutunu ortaya koyucu vasıfları taşımadığı açıkça görülmektedir. Ancak şiddet olgusunun kavranabilmesi, olayların faili olarak sorumlu tutulan seyircinin kimliği hakkında nitel nitelikteki bilgilere de

¹⁸ Bu bilgiler, **Ünsal**, a.g.e.sh.91’de yer alan tablodan aktarılmıştır.

sahip olmayı zorunlu kılmaktadır. Bu nedenle aşağıda seyircinin profili üzerinde durulacaktır.

B- ŞİDDET VE DÜZENSİZLİĞİN FAİLİ OLAN “SEYİRCİ”NİN PROFİLİ

Türkiye’de taraftarlar ve spor karşılaşmalarını izleyenler üzerinde bugüne dek yapılmış olan sosyolojik alan çalışmaları; “hane halkı anketleri”ne dayalı “piyasa araştırmaları” ve genelde monografi düzeyinde hazırlanmış “stadyum anketleri” olmak üzere iki kümede toplanmaktadır¹⁹. Bunlardan “piyasa araştırmalarının”; ülke içindeki dağılımı geniş tutulan örneklemeler aracılığıyla taraftar profilini ortaya çıkarmaya yönelik görece kapsamlı çalışmalar olmalarına rağmen; “daha çok sempatzan düzeyinde bireylere ulaşılan” “hane halkı” soruşturmalarına dayandıklarından, “çok küçük bir azınlığın dışında, taraftar özelliklerini belirlemekte” yetersiz kaldıklarına işaret edilmiştir. Öte yandan, “ülkenin bir ya da birkaç kentinde stada gelip maç izleyenler üzerinde, genelde bir kaç yüz kişiyi geçmeyen örneklemelerle gerçekleştirilmiş” olan az sayıdaki “monografi ağırlıklı araştırmaların” da, Türkiye’deki kulüp taraftarlarının genel anatomisini saptamada yeterli olmadıkları söylenmiştir²⁰.

Gerçekten de taraftar profillerini ortaya koymaya gayret eden çalışmalarda, araştırmacıların, uzmanlık alanlarına ya da kişisel tercihlerine göre izledikleri

¹⁹ Ünsal, a.g.e., sh.203.

²⁰ Ünsal, a.g.e., sh.203.

yöntem sonucunda birbirinden farklı²¹ ve kimi zaman ayrıntılı²² sınıflandırmalar yapılmış olduğu, diğer yandan ise, kulüpseverlerin kendileri

²¹ Kısmet Erkiner tarafından yapılan sınıflandırma şöyledir: “Seyirciler” : “Özellikle bireysel sporlarda, herkes seyircidir. Bu sporlarda öne çıkan sporculara duyulan sempati, kişileri o sporcunun “sempatizanı” yapabilir. Keza, sadece seyrine gittiği sporu sevdiği ve seyir keyfini yaşamak istediği için takip eden kişi de seyircidir”. “Taraftarlık”: Burada “bambaşka bir nitelik” söz konusudur. Taraftarlık, daha çok “aidiyet duygusu” olarak nitelenebilir; zira artık “seyrine gidilen spor ikinci plana, sporu uygulayan oyuncular ise daha gerilere geçer. Taraftarı olunan kulübün renklerine, sloganlarına, marşlarına tutkulu olduğu belirtilir. Takımda oynayan oyuncunun kişiliği önemli değildir; geldiği günden itibaren sevilir; gittiği gün de ya unutulur ya da eğer rakip bir kulübe geçmiş ise nefret edilir.” “Fanatik taraftar” ise: “genelde oyun sırasında sahada cereyan edenlere çok fazla konsantre olmaz, onun konsantre olduğu daha çok rakip takım taraftarları ile ağız ve bazen beden dalaşında olmak, yönetici ve hakemlere küfür etmektir”. Bk. **Erkiner**, a.g.b., sh.218. . İpek Merçil ve Feyza Ak Akyol tarafında yapılan sınıflandırma ise şöyledir: “Sempatizanlar” : Bunlar, belli bir takıma karşı yakınlık duymakla birlikte, bu yakınlığı taraftarlık boyutuna çıkarmazlar ve futbolla ilişkileri daha çok televizyon ekranı aracılığıyla kurulur. “Sıradan (klasik) taraftarlar” : Kulüplerine gönülden bağlı ve onlara her zaman destek olmakla beraber rakip taraftarlarla çatışmaya girmemeye de özen gösterirler. “Fanatikler” : Bunlar takımlarının maçlarına sürekli giderler. “Ultra fanatikler” ise, taraftarlığı nerdeyse bir “yaşam biçimine” dönüştürmüşlerdir. Bk. **MERÇİL, İ.-AK AKYOL, F.**: “Identification morale et émotionnelle des supporters turcs à leur club”, (Yarsuvat, D.-Bolle, P.H. yönetiminde) Adalet, Etik ve Spor Semineri Notları, Galatasaray Üniversitesi, İstanbul 16 Nisan 2004, Galatasaray Üniversitesi Yayınları 2005 (sh.85-105), sh. 91. Artun Ünsal’a göre de stada gelenlerin “sıradan seyirciler”, “koyu taraftarlar”, “fanatikler” ve “holiganlar” olarak ayrılması yeterlidir. Bk. **Ünsal**, a.g.e., sh.200.

²² Yapılmış olan ayrıntılı sınıflandırmalardan bazıları şöyledir: Bağış Erten’e göre, “stadda, sokakta omuz omuza duranlar” arasında bile farklılıklar vardır. Erten, “taraftarlık biçimlerini” karşıtlıklarıyla birlikte şöyle sıralamaktadır: “Lafzi taraftar-harbi taraftar” : İlki laf olsun diye takım tutar; ötekisi ise, kendini tuttuğu takımla eşitler; özdeşleştirir. “Konjonktürel taraftar – ezeli taraftar” : Bu ayırımı sahte ya da gerçek taraftarlık söz konusudur. “Teorik taraftar-pratik taraftar”: Pratik taraftar, futbolu “bilen” “teorik” taraftardan farklı olarak aynı zamanda arsa, halı, saha olsun, bizzat futbol da oynayandır. “Küresel taraftar-yerel taraftarlık”: Yerel taraftar, sadece Türkiye’deki liglerle ilgilenir. Küresel taraftar ise, sadece Süper Lige değil; Avrupa ve Dünya futboluna da odaklanır; çeşitli ülkelerde sempati duyduğu takımları vardır. “Dijital (sanal) taraftar-gerçek taraftar” : Dijital taraftar, ağırlığı internette gezinmeye verir; hatta yalnızca bilgisayar üzerinden futbolla ilgilenir. Gerçek taraftar ise, sanal teknik direktörlükler ya da bilgi bankacılığı ile ilgilenmeksizin, sadece izlediği maçlara odaklanır. “Teşhirci taraftar-mahcup taraftar” : Bu ayırımı ise ölçüt şudur. “Her ikisi de futbolu aynı ölçüde sever; ama biri gösterir, diğeri gizler”. Burada yer verilenler ile Erten tarafından yapılmış diğer sınıflandırmalar için bk. **ERTEN, B.**: “Taraftarlık Biçimleri”, Radikal Futbol, 6 Nisan 2004; “Taraftar Biçimleri-2”, Radikal Futbol, 13 Nisan 2004. Mehmet Acet ise, stada gelen izleyicileri 10 ayrı tipe göre sınıflandırmıştır: “Mekancılar” : “Her stadda aynı yere otururlar”. “Doyumsuzlar”: “Hiçbir sonuçtan ve başarılı gelişmeden memnun olmazlar”. “Sabırsızlar” : “Maç başlar başlamaz takımlarından gol atmasını isterler.” “Deplasmanlılar”: “En büyük mutlulukları deplasmana gitmek; (...) takımları yenince kendileri yeniyormuş gibi olurlar”. “Takımla şahlananlar”: “Maç boyunca takımlarını destekleyip tezahürat yaparlar”; “Uğura inananlar”: “Her ayrıntının tuttukları takımın lehine ve aleyhine olabileceğini düşünürler (...) kendi takımlarına büyü yapıldığını düşünüp, kurşun döktürmek gerektiğine inanırlar.” “Bilmişler”: “Hepsi birer teknik direktördür”. “Gerçekçi seyirciler” : “Maçı bir taraftarın gözüyle değil; objektif bir yaklaşım göstererek seyredir. Kitle psikolojisi etkisi altında kalarak hareket etmezler”. “Fanatikler” : Her zaman kavgaya hazırdırlar. Onlar oyuna bakmaz, galibiyete ve sonuca bakarlar.” “Holiganlar”: Antisosyal kişilik yapısına sahiptirler. Savunuculuk duygusu taşımaz ve başkasını düşünmezler. Yaptıklarının tamamının bilincindedirler”. Bk. **ACET, M.**: “Futbolda Şiddeti Etkileyen Sosyal Faktörler”, Futbolda Şiddet ve Önlenmesi Sempozyumu, 7-8 Mayıs 2003, Ankara Emniyet Müdürlüğü Yayınları, Ankara 2003 (sh.128-220), sh.130-136.

için farklı nitelendirmelerde bulundukları²³ gözönünde tutulduğunda, “tarafatar” kavramını tanımlamanın zor olduğu anlaşılmaktadır.²⁴

Ayrıca mevcut araştırmalar; “anket” temelli²⁵, yani “eğilim” araştırması niteliğinde olduklarından, sağladıkları yararlar yadsınamasa da, olaylara doğrudan karışmış ve güvenlik güçleri tarafından gözaltına alınmış ya da tutuklanmış ve yargılanarak ceza almış taraftarlar üzerinde yapılacak araştırmalardan elde edilebilecek verilere nazaran, futbol şiddeti konusunda yeterli ya da güvenilir veri sağlamaktan uzaktırlar²⁶.

Öte yandan, Emniyet Genel Müdürlüğü tarafından yürütülen çalışmalar sonucunda elde edilen bilgilerin de yüzeysel olduğu belirtilmelidir²⁷.

Mevcut araştırmalara nazaran, Türkiye’de stadyumlara ya da salonlara gelen kitlenin sosyolojik olarak kimliklerini bilimsel olarak açıklayıp, onları sosyal yönden sınıflandırarak bir kategori sisteminin oluşmasını sağlayacak

²³ Örnekler için bk.Ünsal, a.g.e., sh.242 vd.

²⁴ Türkiye’de taraftar profili üzerine yapılmış başlıca araştırmalar için bk.Ünsal, a.g.e., sh.197 vd.; 237 vd.

²⁵ Stadyumlardaki seyirciler arasında gerçekleştirilen anketleri yanıtlayanlar arasında, olaylara karışmamış, kavgaya dahil olmamış, hiç tutuklanmamış kişilerin çevrelerine “hava atmak” kaygısı ile olumlu yanıt verebilecekleri gözönünde bulundurulmalıdır.

²⁶ Seyirci taşkınlıklarının düzeyleri ve bunun psiko-sosyal nedenlerini araştırma amacıyla İzmir’de Birinci ve İkinci Lig futbol takımlarının maçlarını izlemeye gelen 372 kapalı ve 557 açık tribün seyircisi toplam 929 kişilik bir denek grubu üzerinde yapılan ankette, gelirleri ve toplumsal konumları itibarıyla “kaygı düzeyi yüksek” seyircilerin tribünlerdeki taşkınlık “eğilimi”nin daha fazla olduğu; buna karşılık, “kaygı düzeyi düşük” seyircilerin ise, şiddete en çok başvuran, yani “eylemde bulunan” seyirciler olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bk. **DOĞAN, B.-MORALI, S.:** “Futbolda Seyirci Taşkınlıkları ve Bunun Altında Yatan Psiko-Sosyal Nedenler”, Futbol Bilim ve Teknoloji Dergisi, Sayı 4, 1996, sh.16-20. Buna karşılık tribünlerdeki Bursasporlu taraftarlar üzerinde uygulanan “kimlik” ve “aidiyet yoğunluğu” testlerine dayanan bir araştırmada, kabaca “sıradan” taraftarlar ile “fanatik” taraftarlar olmak üzere ikiye ayrılan deneklerden; “şiddete daha yatkın” sayılabilecek “fanatik” taraftarların, genelde yeterli maddi gelire sahip kişiler olduğu tespit edilmiştir. Bk. **KAYAOĞLU, A.G.:** Futbol Fanatizmi, Sosyal Kimlik ve Şiddet: Bir Futbol Takımının Taraftarlarıyla Yapılan Çalışma, yayınlanmamış doktora tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2000, sh.97-126 (Ünsal, a.g.e., sh.235-236’dan naklen).

²⁷ Söz konusu verilere göre, olaylara karışmış olan 1253 kişiden %80’inin eğitim düzeyi, ortaokul ve altı eğitim düzeyinde olup; bunlardan 37’si öğrenci; 27’si işçi, geriye kalan 1189 kişi ise işsiz ya da serbest meslek sahibidir. Bk. **BAŞARAN, K.:** “Güvenlik Güçleri Bakış Açısından Stad güvenliği ve Sorumluluklar”, (Yarsuvat, D.-Bolle, P.H. yönetiminde) Sporda Şiddet ve Fanatizm Semineri Notları, Galatasaray Üniversitesi, İstanbul 20-21 Aralık 2002, Galatasaray Üniversitesi Yayınları 2004 (sh.279-285), sh.283. Anılan veride “serbest meslek sahibi” kişilerin hangi meslek gruplarını kapsadığı anlaşılamamaktadır. Diğer yandan, sporda şiddet olaylarına karışanların genelde sadece küçük bir bölümünün güvenlik güçleri tarafından tutuklandığı hususu da gözardı edilmemelidir.

verilerin henüz ortaya konulmadığı görülmektedir²⁸. Seyircilerin farklı kategorik tanımlar içinde ele alınmaları; şiddet “eyleminde bulunan” ya da şiddete “eğilim” gösteren ya da sadece “centilmenliğe aykırı davranışta bulunan” veya yalnız maçları “izlemeye gelen” ya da takımını asla yalnız bırakmayan “sadık” seyirci kitlesinin birbirinden ayırd edilmesini mümkün kılan üzerinde anlaşılmış ortak kavramların bulunmadığını göstermektedir. Bu durumda, bir çok ülkede gerek akademik çevrelerce, gerek kamu güvenlik birimlerince, gerekse de yazılı ve görsel basın tarafından kısaca “holigan”²⁹ olarak adlandırılan grupların, diğer taraftar gruplarından ayrılması da güçleşmektedir. Bilhassa holiganlara karşı mücadelenin, Avrupa Birliği düzeyinde “teröristlere karşı mücadele” ile aynı şekilde değerlendirilip, polisiye yönetimin buna göre organize edildiği³⁰ gözönünde bulundurulduğunda, holiganların diğer taraftarlardan ayırd edilmelerindeki önem daha iyi anlaşılacaktır.

İngiliz holiganları üzerindeki araştırmalarıyla tanınan İngiliz sosyolog Eric Dunning’e göre³¹, saldırgan ve şiddete yönelik futbol holiganları terimi, sosyolojik bir sözcük olmaktan ziyade, akliselimin ürettiği bir kategoridir. Bu terim, örneğin küfürleşmelerden itişmelere, sahayı işgalden fiziksel saldırılara, ağır yaralamalara ve hatta kimi zaman da cinayete kadar giden davranışlar gibi futbolla ilişkili bağlamlarda gelişen bir dizi davranışı içerir. Fransız sosyolog William Nuytens ise, holiganın “koyu” taraftar kavramıyla

²⁸ Gerçekten de Türkiye’de, seyircilerin yaş dağılımları, cinsiyetleri, aile yapıları, meslek ve işleri, gelir düzeyleri, öğrenim düzeyleri, medeni halleri, hangi semtlerde oturdukları; ikametgahlarının stadyuma olan uzaklığı, o kentte mi doğdukları veya ne zaman ve nereden o kente gelip yerleştikleri, göçmen veya mülteci olup olmadıkları, etnik kökenleri, sağlık durumları, dini inançları ve hatta herhangi bir mezhebe dahil olup olmadıklarına varıncaya dek yapılacak geniş kapsamlı araştırmalarla, seyirci profili hakkında sosyolojik sonuçlar çıkartılmasına duyulan ihtiyaç, konuya ilgi duyan kişilerce ifade edilmektedir. Örneğin, bk.**Erkiner**, a.g.b., sh.220-221; **Ünsal**, a.g.e., sh. 90 vd.; 202 vd.

²⁹ İngilizce “hooligan”.

³⁰ **TSOUKALA, A.:** “Le hooliganisme et la protection de la sécurité intérieure en Europe. Quels enjeux ?”, (Yarsuvat, D.-Bolle, P.H. yönetiminde) Sporda Şiddet ve Fanatizm Semineri Notları, Galatasaray Üniversitesi, İstanbul 20-21 Aralık 2002, Galatasaray Üniversitesi Yayınları 2004 (sh.149-164), sh. 154 vd. Sosyolog Mahmut Sert’in, sosyolojik bir çalışmada holiganlar için yapılan “futbol teröristleri” nitelemesini, tartışmadan bir veri olarak kabul etmesi dikkat çekicidir. Bk.**SERT, M.:** Gol Atan Galip Futbola Sosyolojik Bir Bakış, İstanbul 2000, sh.68.

³¹ **DUNNING, E.:** “Quand le sociologue sert de ballon de football aux médias: Souvenirs et réflexions préliminaires”, Poitix, Sayı 36, 1996 (sh.5-13), sh.7

hiç bir biçimde ilgisi olmadığı görüşündedir. Nuytens'e göre³²; holiganizmi, tribünlerin dünyasına özgü herhangi bir davranış biçimiyle eş tutmak boş bir çabadır. Holiganizmde, futbol bir varoluşu, tercihleri ve toplumsal bağımsızlığı ortaya koymaya yönelik bir oyun alanı değildir. Salt savaşım için savaşımın holiganizmle hiç bir ilgisi yoktur. Holiganın etkinliklerinde önemli olan, varlığını saldırgan bir biçimde ortaya koymaktan ziyade, ötekilerin varlığını bir şekilde kökten ortadan kaldırmaktır.

Burada, İngiliz Manchester United takımının fanatik taraftarları arasına kendini bir "holigan" olarak tanıtip "sızan", Bill Buford'un çarpıcı gözlemlerine de yer verilmelidir. Buford'un gözlemlerine göre³³, tribün şiddetinde rol oynayan "barbar dürtülü" kişiler bazılarınca ileri sürüldüğü gibi, artık alt sınıflardan gelen yitik kuşaklar veya ne yapacağını bilemeyen gençlerden değil; kalabalığın etkisiyle çılgınlaşan, ama aslında "toplumla barışık normal (sıradan)" insanlardan oluşmaktadır. Bu gözlemle paralellik arzeden başka bir veri, Hollanda'da yapılan bir taraftar araştırmasından elde edilmiştir. Söz konusu araştırmada³⁴, Hollandalı holiganların esas itibariyle iyi eğitilmiş ailelerden gelen, ancak aileleri tarafından başıboş bırakılan, okulda başarısız olan ve genelde sinirli ve kavgacı gençlerden oluştukları ortaya konulmuştur.

Nihayet bu konuda, holigan kavramı üzerindeki belirsizliği gidermek üzere, "genellikle herkes tarafından kabul edilebilecek ölçütleri temel aldığı" ileri sürülerek Artun Ünsal tarafından yapılmış olan tanımlamaya yer verilmelidir³⁵: "Holiganın, genellikle genç yaşta bir gayri resmi (enformel) grup üyesi, stad içinde ve dışında aykırı davranışlarıyla kolaylıkla fark edilen ve rakip taraftarlarla önceden tasarlanmış ve örgütlenmiş kavgaları tahrik etmekten ya da kolektif olarak bu tür kavgalara; dövmek ve dövülmek, yaralanmak, hatta kazaen ölmek veya katil olmak risklerine karşın, katılmaktan özel bir zevk alan kişi olduğunu söyleyebiliriz. Holigan, gelip geçtiği yerlerde karışıklık çıkarmaya bayılır; çevreye zarar vermeye, yakıp

³² **NUYTENS, W.** : "La violence dans les stades de football", Revue Internationale de Criminologie et de Police Technique, 3 LV, 2002 (sh.277-300), sh. 280-285.

³³ **BUFORD, B.**: Among the thugs, secker and warburg, Londra 1991 (Ünsal, a.g.e., sh.238'den naklen).

³⁴ **Ünsal, a.g.e.**, sh.239, dn.3'den naklen.

³⁵ **Ünsal, a.g.e.**, sh.239, dn.4. ayrıca bk.sh.29-30.

yıkmaya, tahrip etmeye yönelik, yasalara aykırı edimlerde bulunur ve çoğu kez, rakip taraftarlarla kimi zaman bir iç savaşı andırır görüntüler veren kavgalar sırasında, güvenlik güçlerinin müdahalelerine karşı koyar ve kamu otoritesinin uyarılarını dikkate almaz; tersine onlara karşı meydan okuyucu davranışlar sergiler”.

Bu tanımlamayı tamamlamak üzere, uluslararası müsabakalar söz konusu olduğunda rakip ülke “holiganlar”ı arasında şiddet eylemlerinin ortaya çıkmasında milliyetçi duyguların da devreye girebileceği belirtilmelidir.

Ünsal tarafından holiganlar üzerine yapılmış olan bu tanımlamayı izleyerek, bu kategoriye dahil olanlarla, şiddete dönüklüğü genelde sözlü tehdit düzeyini pek aşmayan, gerek tribünleri, gerekse de web sitelerini toplumsal aidiyet duygusu ve coşkulu gösterilerin paylaşıldığı ortak mekanlar olarak kullanan “fanatik” denilen koyu taraftar grupları arasındaki çizginin belirgin bir şekilde çizilmesi gereği kendiliğinden anlaşılmaktadır³⁶.

Sporda şiddet ve düzensizliğin faili olarak görülen seyircinin sahip olduğu profil (kimlik) üzerindeki mevcut belirsizlik, şiddet olgusunun sağlıklı bir biçimde değerlendirilmesini engellemektedir. Şu halde mesele bir de, bu şiddete kaynaklık eden etmenler açısından ele alınmalıdır.

C- ŞİDDETİ DOĞURAN ETMENLER

Sporda şiddete kaynaklık eden etmenler; bir yandan sosyoloji ve sosyal psikolojinin kavramları ya da siyaset sosyolojisi açısından de ele alınmak suretiyle kuramsal olarak **(1)**; diğer yandan da “seyirci gözüyle” bir yaklaşımla dış faktörler, yani sportif faaliyetin içinde bulunan diğer süjelerin davranışları üzerine yapılacak bir gözlemlerle **(2)** araştırılacaktır.

³⁶ Bununla birlikte, Emniyet Genel Müdürlüğüne holiganlarla , “fanatik” olarak nitelenen taraftarlar arsında özenli bir ayırım yapılmakta olduğu kuşkuludur. Karş. **Başaran**, a.g.b., sh.282.

1- Kuramsal açıklamalar

Sporda şiddetin bireysel, kolektif ve toplumsal nedenlerini psikolojik ve psiko-sosyal yönleriyle ya da siyaset sosyolojisi açısından derinlemesine araştırmak ya da sosyal bilim kuramlarının sağladığı kavramsal açıklama modellerinin konuyu bütünüyle ele alan deskriptif (tasviri) sunumlarını yapmak ayrı bir uzmanlık konusunu ilgilendirdiği için, burada sadece genel bir yaklaşımla mevcut kuramlardan öne çıkanlara yer verilecektir.

Genel olarak saldırganlığı inceleyen çeşitli sosyal psikoloji kuramlarının sporda şiddetin nedenlerini açıklamada da yardımcı olabilecekleri söylenmiştir³⁷. Buna göre, “içgüdü kuramı”, insanların biyolojik, yani doğuştan veya içgüdüsel saldırganlık eğilimlerinin spor aracılığıyla hafifletildiğini ileri sürerken; “yoksunluk (engellenme) – öfke – saldırganlık kuramı” ise, günlük yaşamın yol açtığı sıkıntı, düşkünlük ve gerginliklerden şiddet yoluyla kurtulma (deşarj) durumunu ön plana çıkartmakta; buna karşılık bu kuramlara karşı çıkan “sosyal öğrenme kuramı” da, saldırgan davranışların aile ve “çevre” aracılığıyla öğrenildiğini savunmaktadır.

Bu kuramlar sporda şiddet olgusunu açıklamak üzere uygulandığında, örneğin; “çocukluktan erginliğe, kaba, kırıncı davranışlar, kabadayılık ‘erkekliğin’ doğal bir özelliği olarak hoş görülür, aile ve toplumda yadırganmaz, tersine onay ve destek görürse, bireyin ‘sosyalleşmesinde’ şiddet ön plana çıkar. Böylesine koşullanan kişi, sözgelimi tribünde yer aldığı anda, rakip taraftar ve oyunculara, yöneticilere, hakemlere karşı kötü tezahüratın onay gördüğünü keşfettiğinde, güvenlik güçlerinin de anında müdahale etmediklerini gözlemlediğinde, tribünde kavga çıkaranların, dövüşenlerin beğeni topladığını, gözüpek sayıldığını ‘öğrendiğinde’, bu ‘alemden’ ilgi çekmek ve saygınlık kazanma uğruna şiddete başvurmaktan kaçınmayacaktır”³⁸.

³⁷ Ünsal, a.g.e., sh.23.

³⁸ Ünsal, a.g.e., sh.23-24.

Anılan kuramsal yaklaşımlar bağlamında yapılan başka bir değerlendirmede ise³⁹; “yoksunluk (engellenme) – öfke - saldırganlık” kuramı ışığında, Türkiye’deki “çarpık kentleşme ve gelir dağılımındaki dengesizlikler”in bireysel “anomiye” yol açtığı ve özellikle toplumsal alt-kültürleri oluşturan kitlelerde kin, öfke ve nefret birikimi yarattığı ve spor alanlarının bu kesime deşarj olabilme imkanı verdiğine dikkat çekilirken⁴⁰; “saldırganlık içgüdüsü” açısından yapılan yaklaşımda ise, sahadaki şiddetin bilinçli ya da bilinçsiz olarak tribünleri tahrik edebileceği ve olayların taraftar “terörüne”⁴¹ yol açabileceği belirtilmiştir. Aynı değerlendirmede, “öğrenme” kuramı altında da, bireyin içinde var olan “vandalist eğilim ve duyguların” kendiliğinden ortaya çıkmasıyla başlayan şiddetin, “sürü psikolojisi” ile yayıldığı; dolayısıyla “şiddet eylemlerinin” “içgüdüsel olduğu kadar, sonradan da öğrenilebilir bir nitelik taşıdığı” söylenerek, şiddet eylemlerinin belirli bir süreçte saldırganlığı “yönlendirilebilir bir hale getirebileceği” ileri sürülmüştür. Gene aynı bağlamda bizatihi bir “gösteri endüstrisine dönüşerek”, “kendi siyasal iktidarını yaratan” futbolun bu iktidarlık durumundan “pay kapmak isteyen” “medyanın tahriklerinin” de, “futbol izleyicisindeki içgüdüsel saldırganlık davranışını” harekete geçirdiği ifade edilmiştir.

Görüldüğü üzere psikoloji ve sosyal psikoloji temelinde yapılan bu yaklaşımda, saldırganlık ve şiddetin nedenleri genellikle mikro düzeyde ve

³⁹ **AKŞAR, T.:** Futbolda Şiddetin Kökenleri, Radikal İki, 21 mart 2004.

⁴⁰ Şiddetin sadece ekonomik olarak ya da kültürel olarak yetersiz insanların bir davranış türü olduğu yönünde bir kabule götüren bu yaklaşımın; ekonomik statüsü ya da toplumsal statüsü ya da eğitim düzeyi yüksek kişilerin de gerek gündelik yaşamda gerekse de spor müsabakaları sırasında şiddet uygulayabilmeleri gerçeği karşısında, toplumsal bütünlüğü yansıtamadığı söylenebilir. Nitekim, bu konuda 2003 senesinde yapılan Beşiktaş-Galatasaray derbisinde, yasak meşalelerin ilk çıktığı yerlerden birinin Beşiktaş’ın VIP locaları olduğu hatırlanmalıdır.

⁴¹ “Futbol terörü” nitelendirmesi, Galatasaray Spor Kulübü Başkanı Özhan Canaydın tarafından da kullanılmıştır: “Stad terörü bölücü terörden sonra, ikinci büyük terör olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu nedenle yeni kanunların çıkartılması zorunlu hale gelmiştir. Olay çok ciddi, samimi söylüyorum kan gövdeyi götürecektir”. Bk. “Kan gövdeyi götürecektir”, **Hürriyet**, 7 Mayıs 2003. Başbakan Recep Tayyip Erdoğan’a göre ise, “Futboldakine terör dersek yanlış olur; şiddet diyelim. Terör dersek işi çok abartırız”. Bk. **Hürriyet**, 2 Aralık 2004. Futbolda yaşanan şiddetin, gündelik yaşamda karşılaşılan , trafik kazaları, cinayet, gasp olayları, kapkaççılık, töre cinayetleri, aile içi şiddet, okulda şiddet, işyerinde şiddet gibi diğer şiddet olayları yanında, ölen, ağır ya da hafif yaralanan kurban sayısı ve ortaya çıkan maddi zarar yönünden daha az yoğunlukta kaldığına işaret edilerek, taraftar “terörü” nitelendirmesi, haklı olarak, eleştirilmiştir. Bk. **Ünsal**, a.g.e., sh.104. Ayrıca, holiganlara karşı mücadelenin, Avrupa Birliği düzeyinde “teröristlere karşı mücadele” ile aynı şekilde değerlendirilip, polisiye yönetimin buna göre organize edilmesi ve bunun eleştirilmesi hakkında bk. **Tsoukala**, a.g.b., sh. 154 vd.

özellikle alt-kültür bağlamında açıklanırken; şiddet kendi başına bir “katalizör” (tetikleyici) olarak ele alınmıştır. Nitekim aynı yazıda açıkça “sporun kendi içindeki ‘kazanma’ ve ‘yarışma’ dürtüsünün harekete geçirilmesi sürecinde temel katalizör şiddettir” denilmiştir.

Ancak, Arjantin, Brezilya gibi ülkelerde olduğu gibi Türkiye’de de; sporda görülen şiddetin gerisinde bir ölçüde şiddete ve deşarja yönelmiş yoksul, eğitimsiz ve toplum dışına itilmiş kişiler bulunsa da; keza görece zengin ülkeler içinde de, toplumun en alt kesimlerinden gelenler, futbol şiddetine en yakın taraftar gruplarını oluştursa da; böyle bir genelleme, örneğin, neden İngiliz taraftarlar daha saldırgan iken, İskoçların, Danimarka’lıların çok daha barışçıl davranışlar sergilediklerini ve İsveç’te futbol sahalarında olaylar çıkarken komşu Norveç’te niçin böyle olayların yaşanmadığını açıklamakta yetersiz kalmaktadır. Şu halde, salt ekonomik verilere dayalı ve gayrisafi milli hasılda fert başına düşen yıllık miktarın azlığına veya çokluğuna göre ya da “ortalama ömür, ulaşılan eğitim düzeyi ve alımgücüne göre düzeltilen gerçek gelir”e göre hesaplanan “insani gelişme endeksi” ile sporda ve özellikle futbolda şiddet olayları arasında kesin bir ilinti bulunmadığı asla gözardı edilmemelidir⁴².

Seyircilerin en fazla coşkulandığı; yerel ve ulusal kimliklerin en çok abartıldığı; bireyler arasındaki çatışmaların en yoğun olduğu; her iki takıma ait taraftarların birbirlerine karşı üstünlük gösterisine giriştikleri bir spor

⁴² Nitekim, Birleşmiş Milletler tarafından 2003’te yayınlanan ve 175 ülkenin yer aldığı gelişme düzeyi endeksinde ön sıraları paylaşan ülkelerde (İsveç, 1. sırada; Belçika 3. sırada; ABD. 7. sırada; İngiltere 13. sırada, İtalya 21.sırada) olduğu gibi, daha gerilerde bulunan ülkelerde de (Arjantin, 34.sırada; Brezilya, 65. sırada; Türkiye ise 96.sırada) benzer şiddet olayları yaşanmaktadır. Keza, ABD’de de bilhassa NBA basketbol ve Amerikan futbolunda, şampiyonluk maçlarının ardından final oynayan kulüplerin kentlerinde zaman zaman karışıklıklar çıktığı unutulmamalıdır. Ancak, biletlerin çok pahalı olduğu maça girebilen “ayrıcalıkların” arabalarına, taş, sopa atanların ya da kent içinde mağazaları yağmalayan ve polisle çatışmaya girenlerin, genelde “Amerikan rüyasına” dahil olmayan, toplumun en alt gelir ve eğitim düzeyinden gelen yoksul siyah ve beyazlar oldukları; bununla birlikte söz konusu taşkınlıkların ve başkaldırıların, aslında spor amaçlı ve gerçek taraftar taşkınlığı olmadığı ve son tahlilde sınıfsal bir yoksunluk ve saldırganlık niteliği taşıdığı belirtilmektedir. Öte yandan, NBA’deki olaylı Indiana Pacers-Detroit basketbol maçında da izlendiği gibi, bazı yıldız oyuncular dahi maç sırasında rakipleriyle itişebiliyor; hatta tribünlerdeki seyircilerle dahi yumruklaşacak denli ileriye gidebiliyorlar. Şu halde, salt ekonomik verilerle sporda şiddet olgusu arasında kesin ve doğrudan bir ilişkinin bulunmadığı; ülkeden ülkeye değişen koşulların çok daha farklı etmenleri kapsadığı daima gözönünde tutulmalıdır. Bk.Ünsal, a.g.e., sh.25, 27.

şeklinde ele alınarak yapılan yaklaşımda ise, bizatihi futbol, “gürültü ve aşırı öfkenin” “tetikleyicisi ve artırıcısı” olarak nitelendirilmiştir. Bu anlamda da, futbolun bireyler tarafından kendi menfaatlerine doğru yönlendirilebilmesinden ya da çeşitli grupların, kendi kimliklerini ortaya koymak için futbolu kullanmalarından veyahut futbolun politik görüşlerin veya ideolojilerin güç gösterileri için araç olabilmesinden sözedilmiştir⁴³.

Siyaset sosyolojisi açısından yapılan değerlendirmede ise, şiddet olgusunun toplumun genel koşullarından soyutlanamayacağı tezinden hareketle, şiddet olgusunun siyasal, sosyal ve ekonomik iktidar açısından ele alınması gerektiği ileri sürülmektedir. Bu bağlamda, sporda şiddet ve özellikle futbolda şiddet olgusunu psikolojik ve sosyal psikolojik kavramlarıyla açıklama çabasının; birer yaklaşım olarak sağladığı önemli katkıya rağmen tek başına yeterli olamadığı; bu nedenle şiddeti kendi başına “katalizör” olarak almak yerine, şiddetin çeşitli “katalizörleri”, yani “tetikleyicileri” üzerinde durulmasına öncelik verilmesi gerektiği savunulmuştur⁴⁴.

Gerçekten de, sporda şiddete kaynaklık eden etmenlerin, bir de, sportif sürecin seyirciler dışındaki diğer süjelerinin tutum ve davranışları yani dış faktörler açısından değerlendirilmesi, konunun toplumsal bütünlük içinde ele alınmasına imkan verecektir.

2- “Seyirci gözüyle” dış faktörlerin etkileri

Burada dış faktörler olarak, sportif sürecin seyirciler dışındaki diğer süjeleri olan kulüp yöneticilerinin **(a)**, oyuncuların ve teknik direktörlerin **(b)**, spor medyasının **(c)** ve stadyum içinde veya dışında görevli olan güvenlik güçlerinin **(d)**, “sorumlu” seyirci eylemleri üzerinde bir etkilerinin bulunup bulunmadığı üzerinde durulacaktır. Nitekim, “seyirci gözüyle” yapılan bir anket çalışmasında da, stadyuma gelen seyircilere göre, seyirci saldırganlığı

⁴³ **MALATESTA, D.-JACCOUD, Ch.:** “Crime et sécurité dans le sport”, (Yarsuvat, D.-Bolle, P.H. yönetiminde) Sporda Şiddet ve Fanatizm Semineri Notları, Galatasaray Üniversitesi, İstanbul 20-21 Aralık 2002, Galatasaray Üniversitesi Yayınları 2004 (sh.23-33), sh.29.

⁴⁴ **Ünsal,** a.g.e., sh.99-101.

üzerine “en çok” etkili olan “dış etkenler” sırasıyla “hakem” (% 56.4); “rakip seyirci” (%56); “spor medyası” (%44.5); “Futbol Federasyonu” (%43.7); “futbolcu” (%28.3); “kulüp yöneticileri” (28.3); “güvenlik güçleri” (%29.2) ve “antrenör” (%20.8) olarak belirlenmiştir⁴⁵. Aşağıdaki araştırma kuramsal bir yaklaşıma değil, fiili durumun gözlemine dayanacaktır.

a- Kulüp yöneticilerinin tutum ve davranışlarının etkisi

Herhangi bir sporda oyuncu, teknik direktör, spor hekimliği, masör, sporcu ajanlığı ya da hakem olarak görev yapmak için belli bir yeterlik ve ehliyet şart iken; Kulüp başkanlığı ve yöneticiliği için aranan kriterlerin ise tamamen subjektif nitelikte oldukları görülmektedir.

Türkiye’de bazı taraftar grupları ile kimi kulüp yöneticileri, eski yöneticiler ya da mevcut yönetimi istifaya zorlayıp yeni bir seçimle yönetime gelmek isteyen kişiler veyahut “korunmak” isteyen bazı oyuncular arasında menfaat birlikteliğine dayanan ilişkilerin varlığı yadsınamayan bir olgu olarak gözlemlenmektedir. Taraftar grupları ile bazı başkan ve yöneticiler arasında kurulan diyalogda öncelikle, taraftarı, lehde tezahürata yöneltmek için girişimler yapılmakta; diğer taraftan kulüp içinde bulunabilecek potansiyel rakipler veya rakip kulüplerin Başkan ve yöneticileri aleyhine tezahürat ve eylemler el altından teşvik edilmektedir. Muhalefet de mevcut iktidarı yıpratmanın en kolay yolunu, tribünleri aleyhe tezahürat, küfür ve eyleme yöneltmekte bulmaktadır⁴⁶.

Kimi zaman ise, özellikle kötü sonuçlar alınmasının ardından kulüp başkanlarını protesto etmek veya teknik adamları istifaya zorlayıp sözleşmeyi tazminatsız feshetmek ya da “günah keçisi” konumuna indirgenen oyuncuların morallerini bozmak veyahut Federasyon Başkanını kamuoyunda

⁴⁵ **ÖZMADEN, M.-YILDIRAN, İ.:** “Futbola İlişkin Dışsal Etkenlerin Seyirci Saldırganlığı Üzerindeki Etki Düzeylerinin Araştırılması”, (editörler: Yıldırım, İ.-Doğan, P.-Erturan, E.) Beden Eğitimi ve Sporda Sosyal Alanlar Kongresi Bildiriler Kitabı, 10-11 Ekim 2003 Ankara, Ankara Gazi Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu Yayınları 2003 (sh.188-198), sh.188 vd., özellikle sh.192.

⁴⁶ **Ünsal, a.g.e.,** sh.128-129; **Erkiner, a.g.b.,** sh.215.

yıpratmak amacıyla, kişisel hesapları doğrultusunda bizzat kulüp yöneticilerinin ya da muhalefet mensuplarının “isteğiyle” tribün gruplarının devreye sokuldukları basındaki yazarlar ve bazı kulüp başkanları tarafından ifade edilmektedir⁴⁷.

Hatta stadyumlara el altından, yetkilerinin verdiği olanakları zorlayarak açılmaması gereken pankartlar, yanıcı ve patlayıcı maddeler sokan yöneticilerin de bulunduğu konusunda saptamalar yapıldığı belirtilmektedir⁴⁸.

Bir kez kulüp yönetimini etkilemeye, yönlendirmeye, baskı altına almaya alıştırılan ve bu davranışlarının etkili olduğunu, bazı sonuçlar doğurduğunu gören taraftar kitlesi, böylece herkese karşı, yani dün desteklediği yönetimi bir süre sonra tribünden hırpalamakta kendini yetkili ve etkili görmeye başlamaktadır.

Bu bağlamda, bazı taraftar gruplarının liderlerinin baskı ve şantaj yoluyla, stad içinde meşrubat ve sandviç satışı, otopark işletmeciliği gibi çeşitli menfaatler sağladıkları; kulüplerden maç için bedava aldıkları biletin büyük bölümünü stadyum önünde karaborsada satarak büyük gelir elde ettikleri; hatta stad panolarına reklam verenlerden dahi “haraç” aldıkları ve kendi hesaplarına forma, atkı, bayrak, şapka, rozet üretimi ve satışı yaptıkları medyada yaygın bir şekilde ifade edilmektedir. “Tribün çeteleri” olarak adlandırılan bu gruplar, gerek Başbakan Yardımcısı ve Spordan Sorumlu Devlet Bakanı düzeyinde de olmak üzere bazı üst düzey yetkililerinin⁴⁹

⁴⁷ Örnek olarak bk.”Protesto edilen gidiyor”, **Hürriyet**, 22 mart 2003. Fenerbahçe Kulübü Başkanı’nın, muhalifleri kendisine karşı olumsuz tezahürat yaptırmakla suçlaması hakkında bk. **Hürriyet**, 16 Şubat 2003. Keza Çaykur Rizesporun evinde Denizlispora yenildiği maçta, bir grup taraftarın aleyhine küfürlü tezahüratta bulunması üzerine, Rizespor Teknik Direktörü kulübünden istifa etmiştir. Bk.**Hürriyet**, 3 Şubat 2004.

⁴⁸ **Erkiner**, a.g.b., sh.215.

⁴⁹ Nitekim kendisiyle yapılan bir söyleşide Başbakan Yardımcısı ve Spordan Sorumlu Devlet Bakanı Mehmet Ali Şahin şöyle demiştir: “Taraftar liderliğinin bir sektör olduğu açık. Taraftar profesyonelleşmiş. Bunlar maçlarda bedava bilet alıyorlar, satıyorlar, şaşalı bir yaşam sürüyorlar. Maçlara da olay çıkarmak için gidiyorlar. Çünkü bu şekilde bir güç olduklarını gösteriyorlar. ‘eğer bilet vermezseniz bunları yaparız’ diye tehdit gösterisinde bulunuyorlar. Bunların takımlarını sevdiğini söylemek yanlış...” Bk. “Canavar yaratmışlar”, Altan Tanrıku’nun Şahin’le yaptığı söyleşi, **Sabah**, 31 Ocak 2004. Keza, İstanbul Valisi Muammer Güler tarafından yapılan “Bir grup amigo var. Bunlar 90 dakikanın 7-8 dakikasında maçı izliyorlar. Geri kalan sürede, oyuna sırtlarını dönüyorlar. Seyircileri tahrik ediyorlar. Bunlar, kulüp yöneticilerini baskı altında tutmaya çalışsan, farklı beklentileri olan insanlar. Ne

gererekse de basın mesuplarının⁵⁰ ifadelerine göre, kulüp yöneticileri, teknik direktör ve “yıldız” oyuncular aleyhine maç boyunca tezahürat yapmak “şantajıyla”, bunlardan “biraz yardım”, “bedava bilet” gibi maddi avantajlar kazanmaya çalışırken, istekleri yerine getirilmeyince de olay çıkartmaktadırlar⁵¹.

Hatta farklı kulüplerin tribün liderlerinin birleşip şirket kurarak bir sektör oluşturdukları; bu bağlamda üç büyük kulüp amigolarına ait bir şirketin olduğu ve bunların para karşılığı takımları destekledikleri; tuttıkları takımların birbirlerine karşı maçlarında dahi aleyhte tezahürat yaptıkları; kulüp yöneticilerinden para, bedava bilet alarak rant sağladıkları; bu nedenle yönetici, futbolcu, teknik adam üstünde baskı uygulayabildikleri bizzat Başbakan Yardımcısı ve Spordan Sorumlu Devlet Bakanı tarafından, “saptanmış vak’alar” olarak açıklanmıştır⁵².

Üst düzey Devlet yetkililerince dahi varlığı yadsınamayan “futbol çetelerinin” ortaya çıkmasında esas sorumluluğun kulüp yöneticilerine ait olduğu bizzat Bakan’ın sözleriyle “(...)yöneticiler kendi frankeştaynlarını yaratmışlar, şimdi

olur bu kesimle kimse ilişkiye girmesin” yolundaki çağrı da, kulüplerle bazı taraftar grupları arasındaki ilişkinin varlığını teyid etmektedir. Bk. “Kabustan kurtulalım”, **Hürriyet**, 8 Mayıs 2003. Mayıs 2003’te İstanbul’da yapılan bir panelde dönemin Futbol Federasyonu Tahkim Kurulu Başkanı Türker Arslan da, bu grupların, “kabus gibi kulüplerin başında sorun” olduklarını; arzuları yerine getirilmeyince de aleyhte bağırıp, sorun yarattıklarını; yöneticilerin amigolarla organik ilişkilerini kesmeleri gerektiğini ifade etmiştir. Bk. Yavuz Donat’tan naklen, “Savaşa değil, maça”, “Vitrin”, **Sabah**, 8 Mayıs 2003.

⁵⁰ Spor yazarı Yiğiter Uluğ olayın vahametini şöyle ifade ediyor: “(...)bedava kulüpten bilet alıp, bunları satan gerçek “tribün çeteleri” çıkıyor ortaya. Mesela, bedava dağıtılan biletlerin yılda 300-400 milyar seviyesine geldiği söyleniyor. Oradan gelen parayla 20-30 kişi gayet iyi bir yaşam sürüyor. O 20 kişi de tribündeki insanları kontrol ediyor. Filanca futbolcuyu düşman ediyor ya da onu kahramanlaştırıyor. Bir iyiniyet istismarı, bir manipülasyon söz konusu. Hatta bu tribün oluşumlarının daha kazançlı uğraşlarının da olduğunu duyuyoruz. Bu insanların gençlere hap sattığı, onları bazı hapların, uyuşturucuların hazır pazarı gibi gördüğü iddiaları da var. Bunlar bildiğiniz kabadayılar. Gerilim, düşmanlık onların işine geliyor, çünkü barış “para” getirmiyor. Bunların hepsini kulüp yöneticileri de biliyor maalesef. Ve bu adamları beslemeye devam ediyorlar”. NTV’den Defne Sarısoy Cop’la Söyleşi, “Silahların gölgesinde futbol”, ntvmsnbc.com/news/259363.asp (1 Mart 2004). Ayrıca bk. “Fanatikler futbolcu ve kulüpleri tehdit ederek rant sağlıyor”, **Zaman**, 16 Ocak 2002; Hakan Gülseven, “Tribünlerin Efendileri !”, **Radikal**, 6 Mart 2003; Hıncal Uluç, “Futbolda Şiddet Yasası”, **Sabah**, 15 Ocak 2004.

⁵¹ Örneğin, Eylül 2004’te Trabzonspor Başkanından Denizli deplasmanı için bilet ve otobüs isteyen bir grup Tranzonspor taraftarı bu istekleri geri çevrilince, kulübün merkez binası ile Avni Aker Stadındaki Trabzonspor ürünlerini satan mağazanın camlarını kırarak tepki göstermişlerdir.

⁵² “Tribünde rant çetesi kurmuşlar!”, Esat Yılmaz ve Serdar Uluer’in Mehmet Ali Şahin’le özel röportajı, **Hürriyet**, 18 Ocak 2004.

‘nasıl kurtuluruz’ diye çare aramak(tadırlar)”⁵³ şeklinde ifade edilmiştir. Ancak, bazı tribün grupları ile kurdukları ilişkiler nedeniyle futbol şiddetinde büyük pay sahibi oldukları ileri sürülen⁵⁴ kulüp yöneticilerinin, bu nedenle sorumlulukları tartışılmaz ise de; söz konusu “çetelere” karşı yürütülecek bir mücadele, Sayın Bakanın yukarıda anılan ifadesine nazaran bizatihi sorumluların “iradelerine” bırakılamaz. Kulüplerle “rant grupları” arasındaki organik finans bağıını ortadan kaldıracak yasal tedbirleri almak ve bu gruplara karşı adli ve polisiye tedbirlere başvurmak kamu otoritesine düşmektedir. En önemlisi, bir yandan kulüp yönetimleri diğer yandan tribün grupları olmak üzere her iki tarafı da kontrol edecek sistemleri geliştirmek ve yasal hükümleri etkin bir şekilde uygulamak, “rant paylaşımı”na destek veren ya da bu gücü paylaşmak isteyecek muhtemel kitleler için de caydırıcı olacaktır.

Ayrıca, futbol yöneticileri ile siyasetçiler arasındaki yakın ilişkiden de söz edilmesi gerekir. Nitekim bu konuda yapılmış bir gözlem, karmaşık ilişkiler ağını yeterince özetler niteliktedir: “Büyük kulüplerin yıllardır konumlarını güçlendirmek için üst düzey devlet bürokratlarını, iktidar partisine mensup bakan ve milletvekillerini ve tanınmış zengin işadamlarını kulübe başkan, yönetici, en azından üye yapma politikası güttükleri; sonuçta kasasını güçlendirmek ve kamu ile ilişkilerinde asker, sivil, bürokrat ve siyasetçilerin güç ve nüfuzlarından yararlanmak isteyen kulüple, büyük bir camianın popüler desteğini arkalarında bulacak olan bu kişilerin çıkarlarının birleştiği de yıllardır gözlenen bir olgu(dur)”⁵⁵.

Nihayet, bazı kulüp yöneticileri ile taraftar grupları ya da siyasetçiler arasındaki doğrudan ilişki dışında, medyada yaygın bir şekilde Futbol Federasyonundan, kulüplere ve futbolculara dek uzanan bir “mafya” gücünden de söz edildiği gözardı edilmemelidir⁵⁶.

⁵³ “Canavar yaratmışlar!”, Altan Tanrıkulu’nun Şahin’le yaptığı söyleşi, **Sabah**, 31 Ocak 2004.

⁵⁴ Özellikle bk. “Tribünde rant çetesi kurmuşlar”, Esat Yılmaz ve Serdar Uluer’in Mehmet Ali Şahin’le özel röportajı, **Hürriyet**, 18 Ocak 2004; “Canavar yaratmışlar!”, Altan Tanrıkulu’nun Şahin’le yaptığı söyleşi, **Sabah**, 31 Ocak 2004.

⁵⁵ **Ünsal**, a.g.e., sh.143.

⁵⁶ Basında bu konu hakkında yer almış yazılardan bazı örnekler için bk. Serdar Uluer, “Kulüpler, ‘futbola mafya ve siyaset bulaştı’ diyerek Ulusoy’a bayrak açtı”, **Hürriyet**, 23 Mayıs 2004.; Fatih Altaylı, “Sporda mafyanın ağababası var”, Teke Tek, **Hürriyet**, 28 Şubat 2004;

b- Oyuncuların ve teknik direktörlerin tutum ve davranışlarının etkisi

Stadyumlarda ya da salonlarda gerginliği artıran etkenler arasında bazı oyuncuların ve teknik direktörlerin⁵⁷ kontrolsüz hırs ve motivasyon sonucunda⁵⁸; karşı takım oyuncularına ya da hakem kararlarına karşı sık sık sert tepki göstermeleri, itiraz etmeleri, hatta saldırganlaşarak yedek kulübesinden sahaya atlamalarının da rol oynadığı gözlemlenmektedir. Futbol seyircileri arasında yapılmış olan ve yukarıda yer verdiğimiz anket çalışması⁵⁹ da bu gözlemi doğrulamaktadır.

c- Spor medyasının tutum ve davranışlarının etkisi

Gerek yazılı gerekse de görüntülü medyanın reyting ve tiraj kaygısıyla, şiddeti kışkırtıcı ve saldırganlığı artırıcı yayınlarda bulunduğu, hem basın içinden⁶⁰ hem de basın dışındaki konuya ilgi duyanlarca sıkça dile

Yalçın Doğan, "Futbolda milyon dolarlar", **Hürriyet**, 7 Nisan 2004; Yiğiter Uluğ, NTV'den Defne Sarısoy Cop'la Söyleşi, "Silahların gölgesinde futbol", ntvmsnbc.com/news/259363.asp (1 Mart 2004); Özgür Özkü, "Var mısın bahse?", **Cumhuriyet Spor**, 28 Nisan 2004; Derya Sazak, "Çakıcı ve Beşiktaş", **Milliyet**, 13 Mayıs 2004; "İşte Alaattin Çakıcı-Sinan Engin görüşmeleri", **Hürriyet**, 20 Mayıs 2004; Sedat Ergin, "Kartal temizliği", **Hürriyet**, 29 Ağustos 2004; Yalçın Doğan, "Ölmeye ölmeye geldik!", **Hürriyet**, 24 Kasım 2004; "Operasyonda Fener dosyası", **Hürriyet**, 8 Ekim 2004; "Çete kurdu, adam kaçırtdı, şike yaptırdı", **Hürriyet**, 9 Ekim 2004. Ayrıca Futbol Federasyonu eski Asbaşkanı Hadi Türkmen'in futbola mafya ilişkilerinin karıştığı yolundaki iddiaları üzerine Başbakanlık Teftiş Kurulunun soruşturma açmak üzere harekete geçmesi hakkında bk. "Federasyona soruşturma", **Hürriyet**, 6 Nisan 2004; Gaziantepspor Başkanının, futbolda mafyalaşma tehlikesine karşı TBMM ve İçişleri Bakanlığı'na yönelik yaptığı çağrı hakkında bk. **Hürriyet**, 11 Temmuz 2004. Bu konuda yayınlanmış bir çalışma için bk. **KILIÇ, E.:** Kirli Kramponlar-Futbol ve Mafya, İstanbul 2004 .

⁵⁷ Örneğin Teknik Direktör Fatih Terim Aralık 2003'te oynanan bir müsabakada hakeme sözlü hakarete bulunması nedeniyle Profesyonel Futbol Disiplin Kurulu tarafından cezalandırılmıştır. Ayrıca bk. "Terim çıldırdı !", **Sabah**, 1 Eylül 2003; Can Bartu, "Kabadayı bunlar", **Hürriyet**, 4 Kasım 2003. Ortamı gerici başka bir örnek olarak Teknik Direktör Mircea Lucescu'nun "ligin şaibeli" olduğu yolundaki sözleri gösterilebilir. Bk.Can Bartu, "Tutun dilinizi", **Hürriyet**, 10 Şubat 2004.

⁵⁸ Nitekim, bir psikolog tarafından da, sporcuların hırslarının kontrol altına alınmasını ve rahatlamalarını sağlamak üzere her takım ve her spor dalında psikologlara ihtiyaç olduğunu vurgulanmıştır. Bk. Alanur Özalp, **Cumhuriyet Spor**, 10 Mart 2004.

⁵⁹ Bk.yuk.dn.45 ve ilgili metin.

⁶⁰ Örnek olarak şu eleştiriler verilebilir: Halit Kıvanç'a göre: "Kulüpler öyle ayrıldı ki; korkunç bir hava oluştu artık. Burada bir numaralı iş medyaya düşüyor. Öyle programlar yapılıyor ki, taraftarların bazı şeyleri yapması adeta körükleniyor". Abdülkadir Yücelman'a göre de, "Tribünlerdeki anarşinin altında reyting ve tiraj kaygısı var. Fener-Galatasaray rekabeti kışkırtıldı mesela. Nedeni reyting ve tiraj. Yurtdışındaki televizyon ekranlarında tekrar görüntüleri bir kez gösteriliyor. Biz bunu tekrar tekrar yapıyoruz. Sonra üstüne yorum yapıyoruz" . (Kıvanç ve Yücelman'ın görüşlerini aktaran) İnci Döndaş-Özkan Güven: "Futbolun bittiği yer", **Sabah**, 12 Ağustos 2003.

getirilmiştir. Nitekim uluslararası bir sempozyum dahilinde sunulan bildirilerde yapılan saptamalar da spor medyasının olumsuz etkilerini ifade etmektedir:

Bunlardan “Yazılı Basında Futbol Fanatizmi” başlıklı araştırmada⁶¹, 7 gazetenin 300 sayısı ve 2 derginin de 8 sayısı değerlendirilerek şu sonuçlara varılmıştır: “Gazete futbol yazarları, futbol yazıları ve futbol manşetleri sosyolojik ve psikolojik bakımdan taraftarı fanatizme teşvik etmektedirler. Futbol dergilerindeki futbol yazarları, futbol yazıları ve futbol manşetleri ise taraftarı fanatizme teşvik etmemektedirler”.

“Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğünde Görev Yapan Yöneticilerin Yazılı Spor Basını Hakkındaki Görüşleri” başlıklı araştırmada⁶² ise, Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğünde görev yapan yöneticilerin, gerek günlük gazetelerin ve gerekse spor gazetelerinin spor haberlerini ve yazılarını genel olarak inandırıcı bulmadıkları ve özellikle yazılı basının spor alanlarında görülen şiddet olaylarını gidermekte etkin olmadığı; (yansızlık, doğruluk, dürüstlük ve mahremiyet gibi) etik değerleri gözetmediği; ayrıca fanatizmi körükleyen yazılara da yer verdiği saptanmıştır.

Spor basınının içinden biri olan Yiğiter Uluğ’ da, 1989’da yayınlanan “Fotospor”u takiben “Fotomaç” ve “Fanatik”le devam eden spor gazetelerinin önceliği, “taraftarın nabzının tutulması” anlayışına yer vermeleriyle başlayan süreçte, spor medyasında “taraftarlık fetişizmi modasının” egemen olduğu ve böylece hızla çoğalan “taraftar spor yazarlarının” etkisiyle, “taraftarlığın” tribündeki seyirciye “kaygı verici” biçimlerde yansıdığını tespit etmektedir⁶³. Aynı yöndeki başka diğer bir değerlendirmede de; futbol basınının “taraftar zihniyetinin üretilişine katkıda bulunduğu” ve onu “yönlendirebildiğinden”, “saptırabildiğinden”; bazen de “yoğurabildiğinden” söz edilmiştir. Özellikle

⁶¹ **EFE, M.-DOĞAR, Y.:** “Yazılı Basında Futbol Fanatizmi” , 7. Uluslararası Spor Bilimleri Kongresi, Antalya, 27-29 Ekim 2002, sh.262 (Erkiner, a.g.b., sh.217’den naklen).

⁶² **DEMİRCİ, N.-KUZUCU, N.:** “Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğünde Görev Yapan Yöneticilerin Yazılı Spor Basını Hakkındaki Görüşleri”, 7. Uluslararası Spor Bilimleri Kongresi, Antalya, 27-29 Ekim 2002, sh.274 (Erkiner, a.g.b., sh.217-218’den naklen).

⁶³ **ULUĞ, Y.:** Hatice’ye Mektuplar, B.1, İstanbul 2003, sh.147-148.

basının son yıllarda devreye koyduğu “tarafar-yazar”, “tarafar-yorumcu” kurumlarıyla, futbol oyununa “nesnel ve sakin bir bakışı” imkansız hale getirdiği ve bu durumun da “en gözü dönmüş tarafar tavrının, futbolseverliğin tek tarzı olarak egemenliğini ilan etmesine yol açtığı” ileri sürülmüştür.⁶⁴

Futbol üzerine araştırmasında “spor basını için ‘tarafar kimliği’ o denli önemlidir ki, tüm yayın politikası bu ‘müşteri-tarafar’ eğilimlerine göre saptanır” diyen sosyolog Mahmut Sert’in⁶⁵ de , Uluğ ve Kıvanç’ın anılan görüşleriyle aynı yönde tespitler yaptığı görülmektedir: “Çoğunlukla küfürlü/sözel şiddete dayanan tarafar desteği; ‘spor yazarı’ kimliğinde, ancak ilgileri tek bir futbol takımıyla sınırlı kalan futbol eleştirmenlerinin, ‘bu tarafara yazıktır, günahdır’ gibi popülist yaklaşımlarıyla, üstü örtülü biçimde – tribünlerdeki gerilim- sıcak tutulur. Yapılan maç eleştirilerinin ve futbol yorumlarının genellikle tribündeki tarafarın bakış açısından özellikle kullanılan dil bağlamında yapılması, ‘futbolun konuşturulmasını’ desteklemektedir. Televizyonlardaki ‘tartışmalı pozisyonlar’ın tartışılması; olayın taraflarının - futbolcu, hakem ve yöneticilerin- karşı karşıya getirilip, biraz da kışkırtılarak tam bir gösteriye dönüştürülmesi de, yine gelecek maça dek gündemi belirlemektedir (..) ‘Taraftarlık’ kimliği bu düzenek içinde önemli bir yer tutar; yandaşı olduğu takımla yoğun bir özdeşlik yaşayan insanlar, bu konuşmaları kolayca tartışma hatta saldırganlık düzeyine getirebilirler”⁶⁶.

Bu konuda son olarak sosyolog Ahmet Talimciler tarafından yapılan medya içerik analizinde yer verilen tespitlere değinilmelidir. “Türkiye’de bir spor medyası bulunmamaktadır. Türkiye’de bir futbol medyası vardır ve bu futbol medyası Fenerbahçe, Galatasaray, Beşiktaş ve Trabzonspor’a endekslidir” diyen Talimciler’in şu sonuca vardığı görülmektedir: “Futbol medyamızın Türk toplumunda futbol aracılığıyla şiddet kültürünün yeniden üretilmesinde etkili bir kurum olduğu; medyanın söylem pratiklerini temel alarak şiddet kültürünü belirli ideolojiler aracılığıyla ürettiği; medya söylemlerinin, futbol ve ilgili temel ideolojik araçları, milliyetçilik ve cinsiyetçilik çerçevesinde

⁶⁴ **KIVANÇ, Ü.:** Kesin Ofsayt, Televizyon Futbolu ve Futbol Medyası, B.2, İstanbul 2001, sh.120-121.

⁶⁵ **Sert**, a.g.e., sh.141.

⁶⁶ **Sert**, a.g.e., sh.136-137.

belirlediği ve bu ideolojik kurgulamaları temel alan söylemlerin, şiddet unsurlarını farklı bir şekilde bir araya getirebileceği (...) doğrulanmıştır”.⁶⁷

d- Güvenlik güçlerinin tutum ve davranışlarının etkisi

Siyasal terör ve kan davaları da dahil olmak üzere, gerek kentte gerekse de kırsal ortamda yaşanan toplumsal şiddet olaylarının eskisi kadar yaygın olmasa da devam etmesinin sebebi olarak görülen, adli ve idari kolluk güçleri ile yargılamanın işleyişindeki zaaf ve aksaklıklardan doğan otorite boşluğunun; aynı şekilde sporda (futbolda) şiddet olaylarının sürüp gitmesinde de önemli bir etkisinin bulunduğu ileri sürülmüştür.⁶⁸

Güvenlik güçleri futbol şiddetinden doğrudan sorumlu tutulamayacağına göre, sorgulanması gereken mesele, “güvenlik güçlerinin önlemlerinden” ziyade, “bu önlemlerin alınış biçimi” olmalıdır. Eğer önlemler yetersiz kalmışsa, “uygun önlemler” alınmadığı sonucuna varılabilecektir.

Futbolda şiddet olaylarına yaygın bir anlayışla ilk anda “taraf” ekseninden yaklaşıp, olaylara taraftarlarca yol açıldığı kabul edildiğinden, bu yaklaşımın doğrudan sonucu olarak, güvenlik güçlerinin sadece olayları “bastırma” amacıyla hareket ettiği; sorumluluğun ise olayları başlatanlarda olduğu ileri sürülmektedir. Geleneksel “kitle psikolojisi kuramı”nı temsil edici bu görüşe göre, izleyiciler, tribünlerde “kalabalık” içinde asıl “kişiliklerini” kaybetmekte; çeşitli dış uyarıcıların etkisi altında kalarak, toplu olaylara karışmaktadırlar. Emniyet Genel Müdürlüğü’nün seyirciye karşı yaklaşımını belirleyen bu kuram çerçevesinde üst düzey bir Emniyet Görevlisinin yaptığı açıklamalar şöyledir⁶⁹: “Kitle psikolojisi, kişinin kontrol altında tuttuğu saldırganlık veya tahrip etme içgüdüsünü körüklemekte ve insanlardaki bu tahrip edici güç ile kitle daha yıkıcı hale gelebilmektedir. Bunun en basit ve en kolay örneklerini futbol maçlarında görmek mümkündür. İki takımın da taraftarları stada dostluk ve kardeşlik duyguları içinde takımlarını desteklemek ve hoş vakit

⁶⁷ **TALİMCİLER, A.:** Türkiye’de Futbol Fanatizmi ve Medya İlişkisi, İstanbul 2003, sh.133.

⁶⁸ **Ünsal,** ag.e., sh.109.

⁶⁹ **Başaran,** a.g.b., sh.282.

geçirmek için gelmelerine rağmen, maç bitiminde bir de bakıyorsunuz ki, komşu çocukları veya mahalle arkadaşları olan insanlar birbirlerine saldırıyorlar. O anda ortaya çıkan; gelip geçici bir saldırganlık duygusunu doğuran ana faktör, kitlenin meydana getirdiği etkiyle bireyin şahsiyetinin silikleşmesidir. Kitleler, düşünmeye ve muhakeme etmeye çok az kabiliyetli oldukları halde, fiil ve harekete çok fazla kabiliyetlidirler ve bu nedenle yalnız yıkıcı kuvvete sahiptirler. Kitlelerin bu özelliğinin oluşmasında; irade zayıflığı, telkine, provokasyona elverişlilik, tesir altında kalma ve anonimlik (isimsizlik) özelliklerinin etkisi bulunmaktadır.”

Anlaşılabacağı üzere kitle psikolojisi kuramı, seyirci olaylarını, “dış koşullar ve çevrenin etkisinden” soyutlayarak, kitlenin (seyircinin/taftar) davranışını sadece “içsel süreçlerle” açıklamaktadır. Bu nedenle bu yaklaşımın; tüm kitle davranışlarının bir taraftan da “gruplararası karşılaşmalar” özelliğine sahip olduğunu gözardı ettiği görülmektedir. Başka bir anlatımla, kitle psikolojisi kuramında, olayların çıkmasında taraftar gruplarının, (kendileri dışındaki) diğer “interaktif öğelerle” olan ilişkilerinin etkisi; yani güvenlik güçleri gibi grupların rolü ihmal edilmektedir⁷⁰.

Gerçekten de, kitle psikolojisi kuramının aksine, “gruplararası karşılaşmalar” yaklaşımı, “interaktif etkileşim”i nazara alarak bir açıklama getirmektedir. Buna göre; kitlenin çatışmaya girme olasılığı, gruplardan birinin davranış biçiminin ötekisi tarafından meşru olarak algılanmaması durumunda artmaktadır. Yani, taraftarlar ile polis karşı karşıya kaldıklarında, “grup içi” davranışın (taraftar davranışının), “grup dışı”nca (polis gücü tarafından) yorumlanma şekli ve bunun sonucunda “interaktif etkileşim”le “gruplararası üstünlük sağlama” (taraftar-polis arasında iktidar mücadelesi) ilişkileri devreye girmektedir. Böylece kitle davranışlarının “gruplararası dinamiğini” yeterince algılayamayarak kolektif çatışmanın (başlatılmasında değilse bile) tırmandırılmasında rol oynayan güvenlik güçleri, vaki müdahale yöntemleri

⁷⁰ “Kitle psikolojisi kuramı”na getirilen bu eleştiriler hakkında daha fazla bilgi için bk. **STOTT, C. –REICHER, S.:** “Crowd actions as intergroup process: introducing the police perspective”, European Journal of Social Psychology, Sayı 28, 1998 (sh.509-529) sh.509 vd.

ve örgütleniş şekilleri itibariyle “uygun önlemler” almamış olarak kabul edileceklerdir⁷¹.

Türkiye’de de bilhassa derbi maçları için devreye konulan zırhlı araçlı, “robokop” giysili Çevik Kuvvet personelinin⁷² güvenliği sağlamadaki tutumu “pro-aktif” olmaktan çok “sindirici” yönü ağır basan bir tutum olarak değerlendirilmiş ve bunun polis ile taraftarlar arasında bilinçli ya da bilinçsiz karşılıklı provakasyonlara yol açtığı belirtilerek, “sıkı güvenlik önlemleri” altında alınan bu önlemlerin aslında “uygun olmayan önlemler” oldukları ileri sürülmüştür⁷³.

⁷¹ İngiliz sosyal psikologlar tarafından sporda şiddet üzerine kitle davranış modeli olarak geliştirilen “gruplararası interaktif etkileşim” yaklaşımı, 1990 Dünya Kupası maçları sırasında İngiliz taraftarlar ile İtalyan polisi arasında cerayan eden olaylar üzerinden şu şekilde açıklanmıştır : İngiliz taraftarların 1990 Dünya kupasına katılan takımlarının maçına giderken, yollarda alkollü içkiler eşliğinde şarkı söylemeleri, gürültü yapmaları ve bu arada içlerinden küçük bir grubun da çevreye zarar vermesi üzerine; “İngilizlerin tümünün” “potansiyel holigan” olduğunu düşünen İtalyan polisi, maça giden İngiliz taraftarların hepsini “tehlikeli” kabul edip toplamaya başlar. Bu hareket bir anda en ılımlı İngiliz taraftarı dahi , diğerleri ile dayanışma içine girerek kıyasıya polisle çatışmaya sevk eder. İngiliz sosyal psikologlara göre; İngiliz taraftarların “ulusçuluk”, “dayanışma”, “cesaret” ve “erkeklik” duyguları gibi “grup içi” normlarını oluşturan ortak değerleri ile; “deneyimsiz”, “genelde sindirmeye ağırlık veren” İtalyan polisinin İngiliz taraftarlarına karşı geleneksel önyargılı tutumlarına dayalı müdahalesi birbiriyle karşılaştınca, bu müdahale “iki karşıt grubun çatışması” niteliğine bürünmüştür. Buna göre, kitle davranışlarının “gruplararası dinamiğini” yeterince algılayamayan İtalyan güvenlik güçlerinin, olası bir çatışmayı önleyecek “uygun önlemler” alamamış oldukları sonucuna varılmaktadır. Bk. **STOTT, C. –REICHER, S.:** “How conflict escalates. The intergroup dynamics of collective football crowd violence”, *Sociology*, Cilt 33 (sh.353-377), sh.353 vd. İngiliz sosyal psikologların taraftar kitlesi ile güvenlik güçleri arasındaki etkileşimde farklı değerlerin çatıştığı konusundaki yaklaşımlarını destekleyici Türkiye’den bir örnek için fanatik bir futbol taraftarının “Romero” adıyla bir internet sitesine gönderdiği “Baise la police” başlıklı yazı hakkında bk. www.tribundergi.com/article.php?article=54 (19 nisan 2002).

⁷² Örneğin, 4 Eylül 2003’deki Fenerbahçe- Galatasaray derbisi için 4000’i Çevik Kuvvet ve 1300’ü destek polisi, ayrıca atlı ve köpekli birimler olmak üzere 5000’i aşkın görevlinin; Nisan 2004’teki Galatasaray-Beşiktaş derbisi için 3800 polisin; 11 Mayıs 2005 günü oynanan Galatasaray-Fenerbahçe Türkiye Kupası final maçı için polisin 12-24 olan mesaisinin, maç günü 12-12 olarak değiştirilmesi ve stada çevik kuvvet gönderilmesi (bk. cnnturk.com.spor. 9 Mayıs 2005), “asayiş yönetiminin başarısızlığının itirafı” şeklinde değerlendirilmiştir. Bk. **Ünsal**, a.g.e., sh.112-113.

⁷³ **Ünsal**, a.g.e., sh.112-113. Mahmut Sert de, güvenlik güçlerinin davranışını eleştirerek kendisiyle yapılan bir söyleşide şunları söylemiştir: “(...) olay polisin gözünün önünde oluyor, polis siyah-beyaz bir davranışta bulunuyor: Ya hiç bir şey yapmıyor ya da doğrudan coplarla insanların üzerine yürüyüp döverek, şiddeti şiddetle bastırmaya çalışıyor. Bu tip olayların öncesinde birtakım önlemlerin alınması gerekir ki, o taraftar da bunu yapmasın. Öyle bir şey yok. Polislerimiz insanları döverek sakinleştirmeye çalışıyor. Kanımca polisin de bu konuda özel eğitim alması gerekiyor. Onbinlerce polisi stada yığmak ciddi bir çözüm değil. Ciddisi bir yana, çözüm değil. İngiltere’de polislerin copu bile yok”. Bk. Mahmut Sert, “Toplum yapısı futboldaki şiddeti şekillendiriyor”, NTV’den Defne Sarısoy Cop’la Söyleşi, ntvmsnbc.com/news/243155.asp (10 kasım 2003).

Bu görüşün, Emniyet mensubu Mustafa Özgüler tarafından yapılan açıklamalarla destek kazandığı söylenmelidir. Ancak asıl dikkat çekici olan, yukarıda yer verdiğimiz Emniyet Genel Müdürlüğünün “kitle psikolojisi kuramı”na dayanan politikasının, gene bir Emniyet mensubu tarafından, üstelik “interaktif etkileşim” yaklaşımı içine yerleştirilebilecek olan açıklamalarla eleştirilmiş olmasıdır. Maçlarda çok sayıda güvenlik görevlisinin seferber edilmesinin ve alınan sıkı güvenlik tedbirlerinin izleyiciler üzerinde “provokatif bir etkiye” yol açtığını belirten Özgüler⁷⁴, spor karşılaşmalarında güvenliği sağlamak amacıyla köpek kullanılmasına karşı çıkmakta ve köpeklerin kullanılmasının sadece örgütlü olarak şiddete başvuran göstericilere karşı ya da bomba aramalarında uygun olduğunu ileri sürmektedir. Ayrıca atlı birlik personeline telsizli kask verilmemesinin, bu birliklerin bir plan ve stratejinin bir parçası olarak değil; “gösteriş” için bulunduruldukları anlamına geldiğini söyleyen Özgüler’in “spor karşılaşması güvenliğinin stratejik bir yönetim yaklaşımıyla ele alınmadığını” vurgulaması da anlamlıdır: “Her 10 kişiye 1 polis düşecek şekilde alınan güvenlik önlemi, önlem değildir. Bu, ancak yönetim eksikliğinin ve korkunun ifadesidir. Spor karşılaşması güvenliğinde olabildiğince az sayıda personel kullanılmalı; böylece çok sayıda üniformanın provokatif etkisinin önüne geçilmelidir. Daha çok polis olduğunda daha çok şiddet kullanıldığı dünyada bilinen bir gerçektir” diyen Özgüler, tribünlere fazla sayıda güvenlik personelinin yerleştirilmesini de olumlu bulmamaktadır. Özgüler, polis ve tel örgülerin insanları “bölererek kitleleştirdiği”ne; bir araya gelenleri de “güç oluşturma” yoluyla, “sert ortama karşı sert bir tutum içine girme psikolojisine ittiği”ne dikkat çekmektedir. “Karşılaşma sonrasında” da düzensizlik ve karışıklığın yaşandığını belirten Özgüler, “mevcut bakış açısı ve yönetim anlayışı ile bakıldığında her şeyin normal ve başarılı geçtiğinin” söylendiğini; oysa “etkililik ve kalite” açısından polisin başarısız olduğunu vurgulayarak, yaşanan sürecin yönetim anlayışı ile doğrudan ilgili olduğunu söylemektedir.

⁷⁴ **ÖZGÜLER, M.:** “Spor Karşılaşmalarında Alınan Güvenlik Önlemlerinde Yeni Yaklaşımlar”, Emniyet Genel Müdürlüğü Polis Dergisi, Sayı 31, Nisan, Mayıs, Haziran 2002 (sh.84-94), sh.84 vd.

Özgüler ayrıca stadyumlara giriş ve çıkışlardaki düzensizliğin de gerginlik yarattığına ve yeterince eğitilmiş olmayan polisin kendi içinde olduğu kadar, futbolla ilgili öteki kurum ve kuruluşlarla da koordinasyon sağlamakta başarısız kaldığına işaret etmektedir. Özgüler'in; stadlara "tavassut ile ücretsiz girişin normal bir uygulama haline" geldiği yönündeki tespiti ile özellikle "Protokol" girişinde "ücretsiz" ve "torpilli" giriş imkanları konusunda ilgililerden aldığı bilgiler sonucu edindiğini söylediği, "polis ve İl Gençlik Spor Müdürlüğü yetkililerinin bizzat bu sistemin devam etmesini istedikleri, statülerini kullanarak karşılaşmaya ücretsiz adam sokma imkanlarını ellerinden bırakmak istemedikleri" yolundaki intiba da, oldukça dikkat çekicidir. Gene Özgüler'in gözlemlerine göre; stadyumlardaki kuralsızlık, yasa dışı veya agresif tutum ve davranışlar, kuralsız girişlerden başlamakta ve düzene uymayanların kazançlı çıkması, Devlete ve kamu düzenine uymanın değil; bir şekilde kurallara uymayarak menfaat sağlamanın daha akıllıca bir seçenek olduğu anlayışının yaygınlaşmasına neden olmaktadır.

Özgüler, Türk polisinin artık Batılı güvenlik güçleri gibi, kurumları ve halkı bilinçlendirmeye, çevresel koşulları düzenlemeye ve örgütlemeye yönelmesi gerektiğini savunmaktadır.

II - SEYİRCİ EYLEMLERİNDE ŞİDDET VE DÜZENSİZLİĞE İLİŞKİN HUKUKİ MEVZUAT

Avrupa Konseyinin girişiyle seyirci şiddeti konusunda kabul edilmiş olan en önemli metin, 1985 tarihli Avrupa Sözleşmesidir. Sözleşmede yer alan hükümler ve ilkeler, Sözleşmeye katılmış olan ülkelerin iç hukuklarının bir parçasını teşkil etmektedir. Avrupa Konseyi konuya ilgisini, 1985 tarihli Sözleşmede kurulması öngörülen Daimi Komitenin çalışmalarıyla sürdürmeye devam etmektedir. Bu nedenle ilk önce seyirci eylemlerinin önlenmesinde temel ilkeleri koyan Avrupa Konseyi'nin çalışmalarına yer verilecektir **(A)**. Daha sonra, seyirci eylemlerini kontrol altına almak ve güvenliği sağlamak üzere Türkiye'de kabul edilmiş olan 5149 sayılı Kanun tanıtılacaktır **(B)**. Ancak spor müsabakalarında düzeni sağlamak üzere

uygulanan diğer kurallar söz konusu Kanunda öngörülenlerden ibaret değildir. Buna göre sırasıyla spor kulüplerinin bağlı oldukları federasyonlarca çıkartılan talimatların ve **(C)** Fair-Play anlayışının **(D)** uygulanacak kurallar arasındaki yerleri belirtilecektir.

A- AVRUPA KONSEYİ ÇALIŞMALARI

1- Avrupa Sözleşmesi

Avrupa Birliği üye Devletleri, 1985 tarihli Avrupa Sözleşmesinden önceki dönemde de sporda şiddetin önlenmesi konusuna ilgi göstermişlerse de, Avrupa Konseyince bu konuda sadece 1984 tarihli bir Tavsiye Kararı (Recommandation) ile gene aynı tarihli kısa bir ilke kararının (Résolution) kabul edildiği görülmektedir⁷⁵. Bunlardan sportif karşılaşmalarda ve özellikle futbol maçlarında seyirci şiddetinin azaltılması hakkındaki Bakanlar Komitesi Tavsiye Kararında⁷⁶, şiddetin, sporun imajını zedelediği; seyircilerin cesaretlerini kırarak onların ilgilerinin azalmasına sebep olduğu; sonuç olarak spora katılımın azalmasına yol açtığı ifade edilmiştir. Tavsiye kararında, şiddet eylemlerinde kullanılabilecek cisimlerin seyirciler tarafından içeriye sokulmalarının yasaklanması gerektiği belirtilmiş; üye Devletler; şiddet eyleminde bulunduğu tespit edilen seyircilere karşı, işledikleri fiilin ağırlığı ile orantılı ve caydırıcı bir araç teşkil edebilecek yaptırımların uygulanmasını garanti etmek amacıyla, tutarlı bir şekilde uygun bir mevzuatı uygulamaya, ya da, böyle bir mevzuat yoksa, bu mevzuatı oluşturmaya davet edilmişlerdir.

⁷⁵ Bk. Avrupa Konseyi'nin resmi internet sitesi.

http://www.coe.int/T/F/Coop%E9ration_culturelle/sport/Ressources/liste_chrono_violence.asp#TopOfPage.

⁷⁶ Conseil de l'Europe, Comité des Ministres, "Recommandation sur la réduction de la violence des spectateurs lors des manifestations sportives et notamment des matches de football" (Sportif karşılaşmalarda ve özellikle futbol maçlarında seyirci şiddetinin azaltılması hakkındaki Bakanlar Komitesi Tavsiye Kararı), n° R (84/8) için bk. http://www.coe.int/T/F/Coop%E9ration_culturelle/sport/Ressources/fsprec84.8.asp#TopOfPage

Ancak, anılan tavsiye kararından bir sene sonra meydana gelen Heysel trajedisi; sportif karşılaşmalarda ve özellikle futbol maçlarında seyircilerin arasındaki şiddet ve taşkınlıkların bir an önce önlenmesi ve kontrol altına alınması ve bu konuda özellikle uluslararası işbirliği içinde hareket edilmesi gereğini ortaya koymuş; bu amaçla 19.08.1985'te Strasburg'da "Sportif Karşılaşmalarda ve Özellikle Futbol Maçlarında Seyircilerin Şiddet Gösterileri ve Taşkınlıklarına Dair Avrupa Sözleşmesi" imzalanmış ve Sözleşme 01.11.1985'te yürürlüğe girmiştir.

1985 tarihli Avrupa Sözleşmesi, spor karşılaşmalarında seyircilerin şiddet ve taşkınlıkları konusunda alınacak önlemleri ve uygulanacak prensipleri ortaya koyan ilk hukuki metin olma özelliğini taşımaktadır. Sözleşmede uluslararası işbirliğini kuracak ulusal mevzuatlar ve uygulamalar için temel prensipler yer almaktadır.

Sözleşme, Türkiye tarafından da 25.09.1986 tarihinde imzalanmış ve 24.01.1990 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanan 3608 sayılı Sportif Karşılaşmalarda ve Özellikle Futbol Maçlarında Seyircilerin Şiddet Gösterilerine ve Taşkınlıklarına Dair Avrupa Sözleşmesinin Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanunla uyulması zorunlu bir iç hukuk mevzuatı haline gelmiştir.

1985 tarihli Avrupa Sözleşmesinin amacı 1.m.de, "futbol maçlarında seyircilerin şiddet ve taşkınlıklarını önlemek ve kontrol altına almak" şeklinde belirlenmiştir. Ancak, taraflar Sözleşme hükümlerini , seyircilerin şiddet veya taşkınlık yapmalarından çekinilebilecek diğer sporlara ve spor karşılaşmalarına, bunların özel ihtiyaçlarını gözönünde tutarak teşmil edeceklerdir (Sözleşme m.2). Dolayısıyla Sözleşmenin uygulama alanı oldukça geniş olup, bütün sporları kapsamaktadır. Futbol ve diğer sporlar arasında bir ayırım yapılmış olmasının sebebi ise, söz konusu Sözleşmenin Heysel trajedisi nedeniyle kabul edilmiş olduğunu vurgulamak isteğiyle

açıklanabilir⁷⁷.

Taraf Devletler, Sözleşme'nin amacının gerçekleştirilmesi için kendi anayasal hükümlerinin sınırları dahilinde gerekli önlemleri almayı taahhüt etmişlerdir (Sözleşme, m.1). Böylece, taraf Devletlerin sporda şiddetin önlenmesi amacıyla oluşturacakları mevzuatın kendi anayasa hükümleri ile çatışma riski ortadan kaldırılmak istenmiştir. Her Devlet, önlemlerin uygulanmasında, gereken hallerde koordinasyon organları oluşturarak, seyircilerin şiddet ve taşkınlıklarına karşı Devlet dairelerinin ve diğer kamu kuruluşlarının tutum ve faaliyetlerini koordine edeceklerdir (Sözleşme, m.2).

1985 tarihli Sözleşmede, Sözleşmenin uygulanmasını gözetim altında tutmak üzere bir Daimi Komite kurulması kararlaştırılmıştır (Sözleşme m.8).

Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi Sözleşmenin uygulanması konusunda oldukça duyarlı davranmakta ve Daimi Komitenin tavsiyelerini yakından izlemektedir.

Bakanlar Komitesi kararları arasındaki 1992 tarihli iki Tavsiye Kararı⁷⁸, 1985 tarihli Sözleşmede ifade edilmiş olan etik prensip ve esasları tamamlamaları itibarıyla ayrı bir öneme sahiptirler.

Sporda şiddetin azaltılması konusunda özel önem taşıyan metin, Spor Etiği Kodu'nun fair play sorumluluğuna ilişkin kısmıdır. Buna göre, spor alanında ergin kabul edilen herkes, fair-play'i geliştirmek için gereken çabaya ortaklaşa katılan aktörler olarak kabul edilmektedir. Kodda, bireylerin, seyirci olarak sorumluluklarının, güvenliği sağlamakla yükümlü diğer birimlerin sorumluluklarını tamamladığı prensibi benimsenmiştir. Bu bağlamda, şiddete karşı yürütülen kampanyalar, bütün seyirciler için geçerli olan bu

⁷⁷ **DE PREUX, P.:** "Les violences commises par le public", Aspects pénaux du droit du sport, Berne 2002 (sh.175-190), sh.179-180.

⁷⁸ Herkes için Avrupa Spor Şartı (bk.Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'nin 76/41 sayılı kararı) hakkında Avrupa Komitesi Tavsiye Kararı, m. 2.ii.a, n° 92/13 ; Spor Etiği Kodu hakkında Avrupa Komitesi Tavsiye Kararı, n° 92/ 14.

sorumluluğun anlamını ortaya koymak ve bunu geliştirmek amacını taşımaktadır.

1985 tarihli Sözleşme ana hatlarıyla genel prensipleri ortaya koymuştur. Daimi Komite ise, aldığı tavsiye kararları ile Sözleşmedeki hükümlere açıklık kazandırmaya çalışmaktadır.

2- Daimi Komite'nin Tavsiye Kararları

1985 tarihli Sözleşmeye verilen önemi gösteren en önemli husus, Sözleşme hükümlerinin uygulanmasını gözetmekle görevli Daimi bir Komitenin kurulmuş olmasıdır. Bunun için Daimi Komite, Sözleşme'nin amaçları doğrultusunda alınacak önlemlere ilişkin olarak taraflara tavsiyelerde bulunmakta; Sözleşmenin etkinliğini artıracak her türlü öneriyi yapmakta; Sözleşmede gerekli olabilecek değişiklikleri incelemekte; ilgili spor örgütleriyle karşılıklı danışmalarda bulunmaktadır (Sözleşme, m.9).

Bununla birlikte, Daimi Komite tavsiye kararlarında daima vurgulandığı üzere; Sözleşmeye taraf Devletler Komite tarafından önerilen tavsiyeleri ancak ülkelerindeki hukuki mevzuatın sınırları içinde uygularlar. Diğer yandan, Sözleşmeye taraf Devletler için Daimi Komitenin tavsiye kararlarına uyulması yönünde bir yükümlülüğün varlığından da söz edilemez. Fakat Komitenin tavsiyeleri, problemlerin özünün anlaşılmasında ve en iyi çözümün ne olduğunun belirlenmesinde önemli bir rol oynamaktadır.

Şu halde, tavsiyelerde gösterilen yönlendirici prensipler; Sözleşmenin ;

- ("Taraflar; (...) bu sözleşmenin şartlarını yerine getirmek için, kendi anayasal hükümlerinin sınırları dahilinde gerekli önlemleri almayı taahhüt ederler.") diyen 1.m.hükmü ile
- (Taraflar; (...) spor örgütlerinin ve spor kulüplerinin ve gerektiğinde stadyum sahiplerinin ve kamu otoritelerinin; stadyumların çevresinde ve içinde meydana gelen şiddet ve taşkınlıkları önlemek veya kontrol altında tutmak için, iç hukukta belirlenmiş olan yetkileri kapsamında

“somut önlemler” almalarını sağlamaya çalışırlar) diyen, 3.m.nin IV.f. hükmü

gözönünde bulundurularak yorumlanmalıdır.

Daimi Komite kurulduğundan bu yana, aşağıdaki konular hakkında tavsiye kararları (recommandation)⁷⁹ almıştır :

- Alkol satışı ve tüketimi⁸⁰;
- Seyircinin aranması⁸¹;
- Polisle işbirliği⁸²;
- Gözlemci polislerin danışma niteliğindeki hizmetleri⁸³
- Biletlerin satışı⁸⁴
- Holiganizme karşı mücadele tedbirleri⁸⁵
- Kuralları ihlal edenlerin teşhis edilmeleri ve bunlara yapılacak muamele⁸⁶;

⁷⁹ Daimi Komite'nin aldığı Tavsiye Kararları için bk. Avrupa Konseyi'nin (Conseil de l'Europe) resmi internet sitesi.

http://www.coe.int/T/F/Coop%E9ration_culturelle/sport/Ressources/liste_chrono_violence.asp#TopOfPage.

⁸⁰ Recommandation sur la vente et la consommation d'alcool, n° 87/1. Bk. http://www.coe.int/T/F/Coop%E9ration_culturelle/sport/Ressources/fsprec87.1.asp#TopOfPage

⁸¹ Recommandation relative à la fouille des spectateurs, n° 87/2. Bk. http://www.coe.int/T/F/Coop%E9ration_culturelle/sport/Ressources/fsprec87.2.asp#TopOfPage

⁸² Recommandation relative à la coopération avec la police, n° 87/3. Bk. http://www.coe.int/T/F/Coop%E9ration_culturelle/sport/Ressources/fsprec87.3.asp#TopOfPage

⁸³ Recommandation relative à la coopération avec la police, n° 88/1. Bk. http://www.coe.int/T/F/Coop%E9ration_culturelle/sport/Ressources/fsprec88.1.asp#TopOfPage

⁸⁴ Recommandation concernant les directives pour la vente des billets, n° 89/1. Bk. http://www.coe.int/T/F/Coop%E9ration_culturelle/sport/Ressources/fsprec89.1.asp#TopOfPage

⁸⁵ Recommandation relative au rapport d'ensemble sur les mesures de lutte contre le hooliganisme, n° 89/2. Bk. http://www.coe.int/T/F/Coop%E9ration_culturelle/sport/Ressources/fsprec89.2.asp#TopOfPage

⁸⁶ Recommandation sur les principes directeurs relatifs à la mise en œuvre de l'article 5 de la Convention : Identification et traitement des contrevenants, n° 90/1. Bk. http://www.coe.int/T/F/Coop%E9ration_culturelle/sport/Ressources/fsprec90.1.asp#TopOfPage

- Stadyumlardaki güvenliğin güçlendirilmesi⁸⁷;
- Uluslararası işbirliği⁸⁸;
- Futbol maçlarının organizatörleri ve polis güçleri tarafından alınacak tedbirler –kontrol listesi⁸⁹;
- Yüksek riskli sportif karşılaşmalarda organizatörler ve polis güçleri tarafından alınacak tedbirler –kontrol listesi⁹⁰;
- Yüksek riskli spor müsabakalarında farklı ülkeler arasında polis istihbaratının değişiminde (bilgi alışverişinde) standart formüllerlerin kullanılması⁹¹;
- Stadyumlarda steward'ların kullanılması⁹²;
- Stadyumlarda parmaklıkların kaldırılması⁹³;

⁸⁷ Recommandation relative au renforcement de la sécurité dans les stades, n° 91/1. Bk. http://www.coe.int/T/F/Coop%E9ration_culturelle/sport/Ressources/fsprec91.1.asp#TopOfPage

⁸⁸ Recommandation relative à l'article 4 de la Convention: coopération internationale, Rapport explicatif à la recommandation, n° 91/2. Bk. http://www.coe.int/T/F/Coop%E9ration_culturelle/sport/Ressources/fsprec91.2.asp#TopOfPage

⁸⁹ Recommandation concernant les mesures à prendre par les organisateurs de matches de football et les pouvoirs publics, n° 93/1 – liste de contrôle. Bk. http://www.coe.int/T/F/Coop%E9ration_culturelle/sport/Ressources/fsprec93.1.asp#TopOfPage

⁹⁰ Recommandation concernant les mesures à prendre par les organisateurs et les pouvoirs publics en vue de manifestations sportives à haut risque en salle, n° 94/1 – liste de contrôle. Bk. http://www.coe.int/T/F/Coop%E9ration_culturelle/sport/Ressources/fsprec94.1.asp#TopOfPage

⁹¹ Recommandation concernant l'utilisation de formulaires types pour l'échange de renseignements de police en vue de manifestations sportives à haut risque, n° T-RV/97/1. Bk. http://www.coe.int/T/F/Coop%E9ration_culturelle/sport/Ressources/fsprec97.1.trv.asp#TopOfPage

Note explicatif à la Recommandation n° T-RV/97/1. Bk. http://www.coe.int/T/F/Coop%E9ration_culturelle/sport/Ressources/fsprec97.1.trv.note.asp#TopOfPage

⁹² Recommandation relative à l'assistance stadière, n° 99/1. Bk. http://www.coe.int/T/F/Coop%E9ration_culturelle/sport/Ressources/fsprec99.1.trv.asp#TopOfPage

⁹³ Recommandation sur la suppression des grillages dans les stades, n° 99/2. Bk. http://www.coe.int/T/F/Coop%E9ration_culturelle/sport/Ressources/fsprec99.2.trv.asp#TopOfPage. Ayrıca Déclaration sur les palissades et les barrières (1997) için bk. http://www.coe.int/T/F/Coop%E9ration_culturelle/sport/Ressources/fspdec13.asp#TopOfPage

- 2000 Avrupa Futbol Şampiyonası sırasında bilgilerin teatisi ve kurallara aykırı davrananların teşhis edilmeleri ve bunlara yapılacak muamele⁹⁴;
- Irkçılığın, yabancı düşmanlığının ve ırka dayalı hoşgörüsüzlüğün önlenmesi⁹⁵;
- Uluslararası futbol maçlarında bilet satışı⁹⁶;
- Sporda şiddetin önlenmesinde sosyal ve eğitici tedbirlerin rolü⁹⁷.

Anılan tavsiye kararları; maç organizatörlerinin sorumlulukları, stadyumların tasarımına ve fiziki yapılarına ilişkin standartlar, bilet satışları, holiganların teşhis edilme sistemleri, seyircinin eğitimi, kulüp-taraftar ilişkileri, kulüplerin toplum içindeki etkileri, kulüp-polis ilişkileri, stadyum güvenlik ve sağlık birimleri, yasaklanmış maddeler, alkol yasakları, acil müdahale birimleri, stadyum operasyon merkezi ve irtibat grupları gibi birçok konuyu kapsamaktadır.

Daimi Komite'nin tavsiyelerinin, sıkı bir işbirliği içinde bulunduğu FIFA⁹⁸

⁹⁴ Recommandation relative à l'identification et au traitement des contrevenants et à l'échange de renseignements lors du Championnat européen de football (Euro 2000), n° T-RV/99/3. Bk.

http://www.coe.int/T/F/Coop%E9ration_culturelle/sport/Ressources/fsprec99.3.trv.asp#TopOfPage.

⁹⁵ Recommandation sur la prévention du racisme, de la xénophobie et de l'intolérance raciale dans le sport, n° 2001/6. Bk.

http://www.coe.int/T/F/Coop%E9ration_culturelle/sport/Ressources/fsprec01.6.asp#TopOfPage

⁹⁶ Recommandation concernant les directives pour la vente des billets lors des matches de football internationaux (équipes et nations), n° 2002/1. Bk.

http://www.coe.int/T/F/Coop%E9ration_culturelle/sport/Ressources/fsprec2002.1.asp#TopOfPage

⁹⁷ Recommandation relative au rôle des mesures socio-éducatives dans la prévention de la violence dans le sport et manuel sur la prévention de la violence dans le sport, n° 2003/1. Bk.

http://www.coe.int/T/F/Coop%E9ration_culturelle/sport/Ressources/fsprec03.1.asp#TopOfPage

⁹⁸ FIFA, 1904 yılında Fransa, Belçika, Hollanda, Danimarka, İspanya, İsveç ve İsviçre futbol federasyonlarının katılımıyla Paris'te kurulmuş bir futbol örgütüdür. 1909 yılına kadar Avrupa'daki futbol federasyonlarının birliği olarak anılan FIFA, Güney Afrika, Arjantin, Şili ve ABD'nin de katılımıyla uluslararası bir futbol federasyonları birliği kimliğini kazanmıştır. İsviçre Medeni Kanunu'nun 60.maddesi uyarınca halen İsviçre'de tescilli bir denek olan FIFA'nın genel merkezi de İsviçre'nin Zürih kentindedir. Dünya futbolunun en üst kuruluşu niteliğine sahip FIFA'nın üyeleri, ulusal federasyonlar ve ulusal federasyonların bulundukları bölgelerde oluşturulmuş olan futbol konfederasyonlarıdır. FIFA Statüsünün 20.m.si uyarınca,

(Fédération Internationale de Football Association) ve UEFA⁹⁹ (Union of the European Football Associations) tarafından konulan kurallar ve kriterlerle uyumlu olduğuna işaret edilmelidir. Öte yandan, Daimi Komite tavsiyelerinde sosyal ve eğitici tedbirlere, bu kapsamda özellikle taraftarların “fan coaching” sistemiyle eğitilmeleri ve izlenmelerine büyük önem verildiği belirtilmelidir.

Futbol karşılaşmalarında ve yüksek risk taşıyan sportif karşılaşmalarda denetim listelerinin kullanılmasını öneren ve yukarıda anılan 1993 ve 1994 tarihli iki tavsiye kararına ayrıca dikkat çekilmesi yerinde olacaktır¹⁰⁰. Söz konusu tavsiye kararlarındaki futbol maçları organizatörleri ile kamu güçleri tarafından alınacak tedbirlere ilişkin standart denetim listesi; seyircilerin ve oyuncuların güvenliğini sağlamak amacıyla futbol maçları sırasında adım adım izlenecek olan tam ve eksiksiz bir prosedürü ifade etmektedir. Bu liste, Sözleşmede yer alan genel ilkelerin uygulanmasına ilişkin çok sayıda ayrıntı hususları kapsamaktadır. Bu liste aynı zamanda, futbol maçlarının tam bir güvenlik içinde yürütülmesinde menfaati olan kamu makamları ile hükümet dışı birimler, yani bağımsız spor örgütleri arasında sorumlulukların rasyonel bir dağılımını da belirlemektedir.

Daimi Komite'nin 1997 tarihli toplantısında, yüksek risk taşıyan sportif karşılaşmalarda polis bilgilerinin teatisi için standartlaştırılmış formüllerlerin

aynı kıtada yer alan ulusal federasyonlar, istisnai birkaç ulusal federasyon hariç olmak üzere, ait oldukları bölgenin konfederasyonlarına da üyedirler. Buna göre FIFA'ya kayıtlı altı tane bölgesel futbol konfederasyonu mevcuttur. Bunlar; UEFA (Avrupa), CONMEBOL (Güney Amerika), AFC (Asya), CAF (Afrika), CONCACAF (Kuzey ve Orta Amerika ile Karayipler), OFC (Okyanusya). FIFA'nın, kuruluşu, işleyişi, kurulları, mevzuatı hakkında geniş bilgi için bk. <http://www.fifa.com>.

⁹⁹ 15 Haziran 1954'te İsviçre'nin Basel şehrinde kurulmuş olan UEFA, FIFA'ya üye altı futbol konfederasyonundan birisidir. 1995 'den beri merkezi İsviçre'nin 15.000 nüfuslu Nyon kentindedir. UEFA'ya üye federasyonlar, kural olarak, Avrupa ülkelerinin futbol federasyonlarıdır. Halen UEFA'ya kayıtlı 52 tane üye futbol federasyonu bulunmaktadır. Başka bir anlatımla, UEFA, Avrupa futbolunun patronu konumunda bir konfederasyondur. Avrupa sınırları dahilinde yapılan ve uluslararası nitelikli organizasyonlar UEFA tarafından düzenlenmektedir. UEFA'nın amaçları içinde, din, cinsiyet, ırk, politik bakış farkı gözetmeksizin futbolun Avrupa düzeyindeki her türlü faaliyetlerini düzenlemek, sorunları çözmek, üyeleri ile ilişkileri yürütmek yer alır. Spor politikası ve normların oluşturulması, hukukun yaratılması, futbol konusunda Avrupa düzeyinde sportif rekabetin yaratılması UEFA icra komitesinin görevidir. UEFA'nın kuruluşu, işleyişi, kurulları, mevzuatı ve futbol dünyasından haberler için bk. <http://www.uefa.com>.

¹⁰⁰ Bk. yuk.sırasıyla dn.89 ve 90'da gösterilen Avrupa Konseyine ait resmi web adresleri

kullanılması konusunda T-RV/97/1 sayılı Tavsiye Kararı¹⁰¹ kabul edilmiştir. Bu Tavsiye Kararına ilişkin özel önem taşıyan hukuki mesele, onun, Avrupa Konseyi üye Devletleri tarafından 28 Ocak 1981’de imzalanmış olan ve “Kişisel Nitelikteki Verilerin Otomatik İşleme Tabi Tutulması Karşısında Şahısların Korunmasına Dair Sözleşme” (Avrupa Antlaşmaları Serisi, n° 108) ile uyumlu olarak uygulanması gereğidir¹⁰². Nitekim sportif karşılaşmalar esnasında seyircilerin yol açtığı şiddet ve taşkınlıkları önlemek ve kontrol altında tutmak üzere farklı ülkeler arasında polis istihbaratının değişiminde (bilgi alışverişinde) kullanılan standart formüllerde yer alacak bilgilerin sınırını, bireylerin özel yaşam hakkının korunması ilkesi belirlemektedir. Gerçekten de, nasıl ki, Avrupa Birliğinde güvenlik sebepleriyle uygulanan bazı denetim tedbirlerinin, Avrupa Birliğinin düzenlemeleriyle garanti altına alınan haklar ve özgürlüklerle uyumlu olmaları gerekiyorsa, sportif gösteriler sırasında güvenliğini sağlamaya yönelik alınacak tedbirler açısından da aynı hukuki çerçeve içinde hareket edilmesi söz konusudur.

B- 5149 SAYILI KANUN

1985 Avrupa Sözleşmesinin Türkiye tarafından 1986 tarihinde imzalanıp, iç hukukta 1990 tarihli bir kanunla uygun bulunmasından 14 sene sonra konuyu düzenleyen bir kanun ihdas edilmiştir.

5149 sayılı ve 28 Nisan 2004 tarihli “Spor Müsabakalarında Şiddet ve Düzensizliğin Önlenmesine Dair Kanun”¹⁰³, 7 Mayıs 2004’te yürürlüğe girmiş ve bazı hükümlerinde 5340 sayılı ve 28.04.2005 tarihli bir Kanunla değişiklik yapılmıştır. Kanunun uygulanmasına dair usul ve esasları düzenleyen Yönetmelik¹⁰⁴ de, 28 Ağustos 2004’de yürürlüğe girmiştir.

¹⁰¹ Bk.yuk.dn.91’de birinci sırada gösterilen Avrupa Konseyine ait resmi web adresi. Ayrıca bk.aşa. Bölüm II, I.C.1. ve dn. 139 ile ilgili metin.

¹⁰² Bk.aşa.dn.140 ve ilgili metin.

¹⁰³ Resmi Gazete, 7.05. 2004, Sayı: 25455.

¹⁰⁴ “Spor Müsabakalarında Şiddet ve Düzensizliğin Önlenmesine Dair Kanunun Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik”, Resmi Gazete. 28.08.2004, Sayı 25567.

Kanunun amacı; “spor müsabakalarının yapıldığı alanlar ile bunların eklenti ve çevresinde müsabaka öncesinde, müsabaka esnasında veya sonrasında şiddetli rekabet ve bunun doğurduğu fanatizm sonucu patlayıcı, parlayıcı, yanıcı, yakıcı, kesici veya delici maddelerin kullanılmasının, şiddet ve düzensizliğin, kişilik haklarına, ailevî veya manevî değerlere yönelik hakaret, sövme ve aşağılayıcı slogan ve davranışların yer aldığı sporun ruhuna, ilke ve kurallarına uymayan kötü tezahüratın önlenmesi suretiyle huzur ve güvenliğin, kişi dokunulmazlığı ve kamu düzeninin sağlanmasına yönelik olarak alınacak önlemler ve uygulanacak yaptırımlarla ilgili usul ve esasları düzenlemektir” (5149 sayılı Kanun, m.1).

5149 sayılı Kanun; “spor müsabakalarının yapılacağı alanlarda uygulanacak güvenlik önlemlerini, yasak fiil ve davranışları, bunlara uygulanacak yaptırımları, spor kulüplerinin, taraftarların, taraftar derneklerinin, taraftar temsilcilerinin, spor federasyonlarının, yayın kuruluşları ile diğer ilgili kişi ve kurumların spor müsabakalarında şiddet ve düzensizliğin önlenmesine ilişkin hususlardaki görev ve sorumluluklarını kapsamaktadır” (5149 sayılı Kanun, m.2).

C- SPOR KULÜPLERİNİN BAĞLI OLDUKLARI FEDERASYONLARIN TALİMATLARI

5149 sayılı Kanunda sporda şiddetin ve düzensizliğin önlenmesi konusunda Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü bünyesinde faaliyet gösteren federasyonlar ile Türkiye Futbol Federasyonuna (Kısaca TFF) görev ve sorumluluk yüklenmiştir (5149 sayılı Kanun, m.3 ve 8). Bu kapsamda, federasyonların bağlı oldukları uluslararası federasyonların belirlediği kural ve talimatları uygulamaya koymak zorunda oldukları belirtilmiştir (5149 sayılı Kanun, m.8, f.1; Yönetmelik, m.8).

Şu halde federasyonların kendi kuruluş kanunları ve ilgili talimatları ile bu federasyonların bağlı oldukları uluslararası federasyonun kural ve talimatları

da, sporda şiddet ve düzensizliğin önlenmesinde uygulanacak mevzuat içinde yer almaktadırlar.

Öte yandan 5149 sayılı Kanunda belirlenen eylemlerden dolayı futbol branşında spor kulüplerine verilmesi öngörülen cezalarla ilgili olarak; 17.6.1992 tarihli ve 3813 sayılı Türkiye Futbol Federasyonu Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanunun¹⁰⁵ (Kısaca TFF Kanunu) 25.m.hükmü uygulanacaktır (5149 sayılı Kanun, m.26). Şu halde, futbol branşında kulüplerin ve seyircilerin disipline ve sportmenliğe aykırı eylemleri ve bunlara uygulanacak yaptırımlar hakkında, TFF Yönetim Kurulu tarafından çıkartılan talimat hükümleri¹⁰⁶ esas alınacaktır¹⁰⁷. İşaret edilmek gerekir ki, TFF Yönetim Kurulunun görevlerini gösteren TFF Kanununun 10.m.sinde açıkça TFF Yönetim Kurulunun, sporda şiddetin önlenmesi için gerekli tedbirleri alacağı ve alınmasını sağlayacağı belirtilmiştir. (TFF Kanunu, m.10, bent t)

TFF Kanununun 1.m.sinde, TFF'nin futbol faaliyetlerini ulusal ve uluslararası kurallara göre yürüteceği öngörülmüştür. Gene aynı Kanunun 10.m.sinin (p) bendinde de, TFF Yönetim Kurulunun ulusal ve uluslararası kuralların ve her türlü talimatın uygulanmasını sağlamakla görevli olduğu belirtilmiştir. Aynı, esas, Türkiye Futbol Federasyonu'nun Çalışma Usul ve Esaslarına Dair Ana Statü'nün¹⁰⁸ 4.m.sinin (b) bendinde de açıklanmıştır.

Anılan hükümlerdeki uluslararası metinler, özellikle TFF'nin üyesi olduğu FIFA¹⁰⁹ ve UEFA tarafından düzenlenen metinlerdir. Bu bağlamda, FIFA ve UEFA tarafından hazırlanan talimatlar ve konulan kriterler, FIFA ya da UEFA tarafından düzenlenen karşılaşmaların organizasyonunda, stadyumda düzenin sağlanmasında ve meydana gelen disiplin ihlallerine uygulanacak

¹⁰⁵ Resmi Gazete, 03.07.1992, Sayı: 21273 . Söz konusu Kanunda değişiklik yapan kanunların tarihleri ve sayıları sırasıyla şöyledir: 14.04.2000 tarihli ve 4563 sayılı Kanun; 25.05.2004 tarihli ve 5175 sayılı Kanun ve nihayet 28.04.2005 tarihli ve 5340 sayılı Kanun.

¹⁰⁶ TFF Kanunu, m.10, bent i.

¹⁰⁷ TFF Kanunu, m.25.

¹⁰⁸ Resmi Gazete, 27.06.2000, Sayı 24092. Ana Statüde 2004 yılında yapılan değişiklikler için bk. Resmi Gazete 02.08.2004, Sayı 25541.

¹⁰⁹ TFF, 1923 yılında Türkiye İdman Cemiyetleri İttifakı isimli sportif derneği ile FIFA'ya üye olmuştur.

yaptırımlar açısından doğrudan uygulama alanı buldukları gibi; TFF.ce çıkartılan talimatlarda ve sportif faaliyetin yürütülmesinde ve geliştirilmesinde de mutlaka nazara alınması gereken kuralları teşkil etmektedirler. Türkiye’de ve Avrupa’da sporda şiddetin en çok kendini gösterdiği branş olarak futbol öne çıktığından, Avrupa Konseyi Daimi Komite’nin de UEFA ve FIFA ile sıkı işbirliği içinde hareket ettiğini yukarıda söylemiştik.

D- FAİR-PLAY

Fair-Play ilkesi, bütün sportif faaliyetlerin yürütülmesinde ve geliştirilmesinde yönlendirici bir ilke olarak daima gözönünde bulundurulmak gereken davranış kodunu ifade etmektedir.

Fair- Play kavramı, ilk kez İngiltere’de kullanılmaya başlanmıştır¹¹⁰. Türkiye Fair-Play hareketi ise, ilk defa kurumsal olarak Türkiye Milli Olimpiyat Komitesi bünyesinde oluşturulan bir komisyonla işe başlamıştır. Genelde, birbirine çok yakın olan üç anlam taşımaktadır. Öncelikle “iyi oyun” anlamına gelecek biçimde kullanılan Fair-Play daha sonra, “iyi oyunu ortaya koyacak ruh hali ve sporcuya yakışan davranış biçimi” şeklinde açıklanmıştır. Daha sonra da “iyi oyunu temin edebilmek için, oyuna katılanların tümünün mutlak olarak yerine getirmek zorunda oldukları davranış biçimlerinin tümü” olarak değerlendirilmiştir.¹¹¹

Türkiye’de “Fair-Play” kavramını karşılamak üzere önceleri, “sporda centilmenlik veya sportmence davranış” kavramı kullanılmış; daha sonra Türkçede “Fair- Play” olarak yerleşmiştir.

¹¹⁰ Fair play’in tarihçesi, 15nci yüzyıla, İngiltere’de şövalyeler dönemine kadar uzanmaktadır. Fair-play ilk defa, “foul play” olarak, “fırsat eşitliğini” korumak gibi çok genel bir ifadeyi anlatmak için kullanılmış ve 16ncı yüzyılda da William Shakespare’in “fair play” olarak adlandırdığı terim, 18.nci yüzyılda spor tarihine geçmiştir. Bk. **T.C.GENEL KURMAY BAŞKANLIĞI**, “Sporda Centilmenlik ve Hakkaniyete Uyuma Ruhu (Fair-Play), Genelkurmay Basım Evi, Ankara 2005, sh.9.

¹¹¹ **T.C.Genel Kurmay Başkanlığı**, anılan broşür, sh.9.

T.C.Genel Kurmay Başkanlığı tarafından, spor müsabakalarındaki şiddet olaylarının azalması için toplumda, “centilmenlik ve hakkaniyete uyma ruhu (fair-play)” anlayışının yerleşmesinin çok büyük bir önem taşıdığı düşünülmüş ve hazırlanan broşürde¹¹², “Fair-Play” şu şekilde tanımlanmıştır:¹¹³

“Fair-Play, sporcuların yarışlar esnasında, güçleşen şartlarda dahi kurallara sabırla, tutarlı ve bilinçli olarak uymaları, fırsat eşitliğini bozmamak amacıyla haksız avantajları kabullenmemeleri, rakibin haksız dezavantajlarından yararlanmaya kalkışmamaları, rakibi düşman değil, aksine, oyunun gerçekleşmesini sağlayan, eş değer haklara sahip birey ve partner olarak görmeleri ve değer vermeleri çabalarında kendini göstermektedir”.

Verilen tanım; biri biçimsel, diğeri biçimsel olmayan iki değişik Fair-Play anlayışını kapsamaktadır:

“Biçimsel Fair-Play, amir hükümler içeren oyun kurallarını kabullenme ve onlara kesinlikle uyma ile sınırlıyken; biçimsel olmayan Fair-Play, yaptırımlarla zorunlu tutulmayan, aksine sporda kuralların talep ettiğinin ötesinde, sporcunun rakibi ile eşit şartlarda yarışma arzusunu, rakibin maruz kalacağı haksız durumları gidermek için gösterilen çabayı, kendi yarar ve yargısına uygun olmasa bile hakem kararlarına saygı göstermeyi, aleyhine de olsa hakemlerin doğru karar almalarına yardımcı olmayı, galibiyet ya da mağlubiyette ölçülü davranmayı esas almaktadır”¹¹⁴ .

TFF de, futbolda “Fair-Play”i düzenlemek, Fair-Play çerçevesinde centilmenlik ve spor dürüstlüğü hareketlerini teşvik için alınacak tedbirleri belirlemek ve ödüllendirmenin esaslarını tespit etmek” amacıyla bir “Fair-Play Talimatı”¹¹⁵ hazırlamıştır. Söz konusu Talimatın 5.m.sinde verilen “fair play” tanımına göre:

¹¹² Bk.yuk.dn.110.

¹¹³ T.C.Genel Kurmay Başkanlığı, anılan broşür, sh.10.

¹¹⁴ T.C.Genel Kurmay Başkanlığı, anılan broşür, sh.10.

¹¹⁵ Resmi Gazete, 24 Ağustos 1993 tarih, Sayı 21678

“Futbol oyununu dürüstlük içinde oynama, rakibine sportmence davranma düşüncesinden hareketle, müsabakalara katılan kulüpler, oyuncular, hakemler, teknik yönetici, öğretici ve eğiticiler ve seyircilerin:

- a- Oyun ve yarışma kurallarına riayet etmeleri,
- b- Karşı takım oyuncularına, maçı yönetenlere, maçla ilgili diğer görevlilere, seyircilere, basın ve yayın temsilcilerine sportmence davranmaları ve bu konuda her türlü çabayı harcamaları,
- c- Maçlara katılan herkesin, maçtan önce, maç sırasında ve maç sonrasında, maçın sonucuna ve maçı yönetenlerin verdiği kararlara saygılı davranmaları,

Fair-Play hareketleridir”.

Nihayet konuyu tamamlamak üzere, Fair-Play anlayışı içinde hareket etme konusunda bazı örnek davranışlara yer verilmesi yerinde olacaktır¹¹⁶ :

1964 Innsburg Kış Olimpiyatlarında, Bobsleigh Çiftler yarışmasında en iyi dereceyi İtalyan Monti çifti yapar. Sıra İngiliz Tony Nash ve eşine geldiğinde, kızaklarının bir parçasının kırık olduğu görülür. Monti, kendi kızığından o parçayı söker ve yarışacak olan rakibi Nash’e verir. Nash, Monti’nin verdiği parça ile tamir ettiği kızığıyla olimpiyat şampiyonu olur. Monti ise, şampiyon olabilecekken birinciliği kaptırmış olur.

1968 Dünya Kupası Özel Slalom Yarışı’nda Polonyalı sporcu Andrzej Bachleda sıralamada birinci ilan edilir. Ancak Bachleda bu birinciliğe itiraz ederek, geçmesi gereken kapılardan birini atladığını açıklar. Bunun üzerine oyundan diskalifiye edilir. Bachleda, hak etmediği unvanı kabul etmeyerek, Fair-Play içinde davranmıştır.

Türkiye’de sportif alanda alınan Fair-Play ödülü ilk kez 1983’te Konya mahalli kümesinde oynanan bir maçtaki hareketi nedeniyle Konya takımı kalecisi

¹¹⁶ Örnek Fair-Play hareketleri için bk. **T.C.Genel Kurmay Başkanlığı**, anılan broşür, sh.20 vd.

İsmet Karababa almıştır. Kümeye kalma maçında, takımın kalecisi Karababa, koruduğu kaleye atılan bir gol için tartışma çıkınca, hakeme gidip golün nizami olduğunu söyler. Karababa'nın takımı küme düşer, ancak onun hareketi, ona, aynı yıl Paris'te yılın Sporda Centilmenlik (Fair-Play) Ödülünü getirir.

İKİNCİ BÖLÜM

SPOR MÜSABAKALARINDA ŞİDDET VE DÜZENSİZLİĞİN ÖNLENMESİ AMACIYLA ALINAN TEDBİRLER

Bu bölümde, çeşitli birimlerin 5149 sayılı Kanunda ve ilgili Yönetmelikte öngörülen görev ve yetkileri tasnif edilmek suretiyle şiddet ve düzensizliği önlemeye yönelik tedbirler incelenecektir. Bu yöntem aynı zamanda , önleyici tedbirlere ilişkin hem Kanun ve Yönetmelik hükümlerinin hem de 1985 tarihli Avrupa Sözleşmesinin ilgili hükümleri ile bunlar hakkındaki Daimi Komite tavsiye kararlarında öne çıkan önerilerin bir sistematik içinde ele alınmalarına da imkan verecektir **(I)**. Önleyici tedbirlere ilişkin 5149 sayılı Kanun hükümleri ile Avrupa Sözleşmesi hükümlerinin incelenmesinden sonra, Avrupa Sözleşmesine taraf Devletlerin sporda şiddetin ve taşkınlıkların önlenmesi konusunda ülkelerindeki genel hukuki durumu açıkladıkları ve Avrupa Konseyine gönderdikleri raporlardan hareketle, Sözleşmenin uygulanmasında bu ülkelerde benimsenen yaklaşıma yer verilecektir **(II)**.

I- 5149 SAYILI KANUNDA VE AVRUPA SÖZLEŞMESİNDE ÖNGÖRÜLEN ÖNLEYİCİ TEDBİRLER

Aşağıda önce 5149 sayılı Kanun hakkında bazı açıklamalarda bulunulacaktır **(A)**. Daha sonra, şiddet eylemlerinin azaltılması ve taşkınlıkların önlenmesi konusunda izlenmesi gereken prensip yöntem hakkında 1985 tarihli Sözleşmede ve 5149 sayılı Kanunda benimsenen esasa yer verilecektir **(B)**. Güvelik önlemleri bir istihbarat çalışmasını da gerektirmektedir. Buna göre, süreklilik arzeden ve sadece belirli bir müsabakaya münhasır olmayan bir önlem niteliğini taşıyan istihbaratın toplanması da ayrıca ele alınacaktır **(C)**. Daha sonra “spor alanı”nın dışında bulunan yerlerde güvenliğin sağlanması üzerinde durulacaktır **(D)**. Önlemlerin en ayrıntılı şekilde alındığı alan ise,

stadyum girişi ve iini ifade eden “spor alanı” olarak karşımıza çıkmaktadır. Nihayet son paragrafta bu konu incelenecektir **(E)** .

A- GENEL OLARAK

5149 sayılı Kanun ve ilgili Yönetmelik hükümleri birlikte değerlendirildiğinde, Kanunda düzenlenmesi gereken hususların Yönetmelikte yer aldığı; farklı kişi, kurul ya da kuruluşlara ait yetki ve görevlerin dağınık bir şekilde, bazan Yönetmelikte bazan da Kanunda düzenlendiği; hatta kimi zaman aynı hükmün hem Kanunda hem de Yönetmelikte bulunduğu; madde başlığında “yetki, görev ve sorumluluktan” söz edildiği halde; ilgili hükümde söz konusu kişi, kurul ya da kuruluşun “sorumluluğuna” ilişkin hiç bir düzenlemenin bulunmadığı; madde başlıkları ile içeriklerinin kimi hükümlerde uyumsuz olduğu görölmektedir.

Başka bir eleştirilecek husus, 5149 sayılı Kanunda genel olarak dil birliğine özen gösterilmediğidir. Örneğin, gerek Kanunda gerekse de Yönetmelikte farklı terimlerle güvenliğin sağlanacağı değişik alanlardan söz edilmiştir. Oysa Kanunun tanımlar başlığını taşıyan maddesinde, belli bir coğrafi sınırı ifade etmek üzere sadece “spor alanı” kavramı hakkında, üstelik hiç de net olmayan bir tanım yapıldığı görölmektedir. Ancak, Kanun metni içinde ise, “tanımlar” içinde bulunmayan “saha güvenliğinden” (m.5 başlığı), dolayısıyla “saha” teriminden bahsedilmekte; ilgili madde hükmü incelendiğinde ise, kast edilen güvenliğin ilişkili olduğu alanın “spor alanı” olduğu anlaşılmaktadır. Keza Kanunda “müsabaka güvenliği”nden (m.6 başlığı) söz edildiği; ancak burada da söz konusu olan güvenliğin “spor alanı” ile ilgili olduğu anlaşılmaktadır. Gene, Kanunun “Yönetmelik” başlığını taşıyan ve Yönetmelikte düzenlenecek hususları gösteren 30.m.sinde geçen “saha içinde ve dışında alınacak güvenlik önlemleri” ibaresi hakkında da, Yönetmelikte ya da Kanunda bir açıklık bulunmadığı görölmektedir.

Kısacası, Kanunda geçen ve değişik terimlerle ifade edilen farklı “alan”ların kapsadıkları coğrafi sınırlar konusunda bir açıklık bulunmadığı; dolayısıyla,

alınacak güvenlik tedbirlerinin yer ve kişi açısından sınırlarının kesinlik arz etmediği önemle belirtilmelidir. Kanunkoyucunun kavramları ifade ederken gösterdiği özensizlik karşısında, tanımlar maddesinde yer verilmiş olması ve kullanılan diğer terimlerin de gerçekte “spor alanı” nı ifade etmesi nedeniyle burada “spor alanı güvenliği” terimi esas alınacaktır.

Oysa 1998 tarihli Belçika Kanununun¹¹⁷ 2.m.sinde “oyun sahası”; “stad” ve “tribün” terimleri açıkça tanımlanmış; ayrıca bu Kanunda değişiklik yapan 2003 tarihli Kanunda¹¹⁸ da farklı bir alan olarak “perimetre” terimine yer verilmiş olduğundan, bu terimle de neyin kast edildiği, metrik ölçü birimiyle ifade edilecek denli kesin ve net bir şekilde değişiklik yapan kanunda açıklanmıştır.

B- GÜVENLİK ÖNLEMLERİNİN ALINMASINDA İZLENEN PRENSİP YÖNTEM

5149 sayılı Kanun ve 1985 tarihli Sözleşmenin hükümleri dikkatle incelendiğinde; önlemlerinin başarıya ulaşması için, bunların temel iki prensip yöntem üzerinden uygulamaya geçirilmeleri gerektiği anlaşılmaktadır.

1- Kamu otoritelerinin ve sportif faaliyetin aktörlerinin işbirliği içinde hareket etmeleri

a- Avrupa Sözleşmesi ve tavsiye kararları

1985 tarihli Avrupa Sözleşmesinde seyircilerin şiddet ve taşkınlıklarına karşı mücadelede, kamu otoritelerine ait sorumluluk dışında ve bundan ayrı olarak, bağımsız spor örgütlerinin¹¹⁹ de güvenlik konularında sorumluluk

¹¹⁷ “Loi relative à la sécurité lors des matches de football” (Futbol Maçlarında Güvenliğe ilişkin Kanun), 21 Aralık 1998 . Moniteur Belge, 03.02.1999, sh.3042.

¹¹⁸ “Loi modifiant la loi du 21 décembre 1998 relative à la sécurité lors des matches de football” (21 Aralık 1998 tarihli Futbol Maçlarında Güvenliğe ilişkin Kanunu değiştiren Kanun), 10 Mart 2003. Moniteur Belge, 31.03.2003, sh.16003.

¹¹⁹ Belirtmek gerekir ki, 1985 tarihli Avrupa Sözleşmesinden önce kabul edilmiş olan 84/8 sayılı Tavsiye Kararı (bk.yuk.dn.76) asgari normlar bütünü olarak UEFA kural ve talimatlarını

taşıdıkları ve organize ettikleri karşılaşmaların düzenli geçmesini sağlamaları gerektiği kabul edilmiştir. Ancak, kamu otoritelerinin ve bağımsız spor örgütlerinin yetki ve görevleri birbirlerinden ayrı olmakla birlikte, bu yetki ve görevlerin birbirini tamamlayıcı olduğu vurgulanmış ve bu bağlamda da, kamu otoriteleri ve spor örgütlerinin uygun her düzeyde aynı amaç için işbirliği içinde hareket etmeleri gerektiği prensibi benimsenmiştir¹²⁰. Nitekim, Sözleşmenin 3.m.sinin 4.fıkrasında; Devletlerin; şiddet patlamaları ve seyirci taşkınlıklarından çekinilen durumlarda; spor örgütlerinin ve spor kulüplerinin; ve gerektiğinde stadyum sahiplerinin ve kamu otoritelerinin; stadyumların çevresinde ve içinde meydana gelen şiddet ve taşkınlıkları önlemek veya kontrol altında tutmak için, iç hukukta belirlenmiş olan yetkileri kapsamında “somut önlemler” almalarını sağlamaya çalışacakları öngörülmüştür. Taraf devletler, “somut önlemler”in alınabilmesini temin etmek üzere, gerektiğinde, kurallara uymayanlara karşı uygulanabilecek yaptırımları ya da uygun başkaca tedbirleri kapsayan bir mevzuatı oluşturacaklardır.

Sözleşmede spor kulüplerinin sorumluluk bilinciyle örgütlenmeleri gereği üzerinde durularak, müsabakalar sırasında seyircilerin kontrolünü sağlamak ve onlar hakkında bilgi toplamak; ayrıca deplasmanda oynanan maçlarda taraftar gruplarına refakat etmekle görevli olacak kişileri devreye koymaları öngörülmüştür (Sözleşme, m.3, f.II).

Daimi Komite 99/1 sayılı tavsiye kararında¹²¹, müsabakalarda kamu düzeninin muhafaza edilmesi, suç işlenmesinin önlenmesi ve kanunları ihlal edenlerin tutuklanarak adalete teslim edilmelerinin sağlanması için polis güçlerinin etkili bir şekilde kullanılması gereğini vurguladıktan sonra, Sözleşmenin yukarıda anılan m.3.f.II hükmünün tatbiki kapsamında; seyircileri stadyumlarda karşılamak, yardımcı olmak ve onların güvenlik ve konforlarını temin etmek üzere, spor camiasında İngiliz dilindeki yerleşmiş terimiyle “steward”lık sisteminin kurulması gereğini ifade etmiştir.

dile getirmekteydi. Sözleşme’de ismen herhangi bir spor örgütünden söz edilmemekle birlikte; spor örgütlerinin hepsi işbirliği yapmaya ve görüşlerini bildirmeye davet edilmişlerdir.

¹²⁰ Bk. 1985 tarihli Avrupa Sözleşmesi’nin girişi.

¹²¹ Bk.yuk.dn.92’de gösterilen Avrupa Konseyine ait resmi web adresi.

Stadyum yönetimi ya da maçın organizatörleri, stadyum yönergesini en uygun vasıtalarla uygulamaya dayanan görevlerini steward'lar vasıtasıyla yerine getireceklerinden, steward'lık sisteminin önemi kendiliğinden anlaşılmaktadır. Nitekim, Daimi Komite bu nedenle "steward"ların seçilmelerinde, eğitilmelerinde, donatılmalarında ve gözetim altında tutulmalarında gereken özenin gösterilmesi gerektiğini vurgulamıştır.

Daimi Komite, bir yandan Avrupa düzeyinde oynanan maçların sıklığını; deplasman kolaylıklarını ve bütün seyircilere uygun ve tutarlı bir şekilde davranma gereğini dikkate alarak; diğer yandan da Sözleşmeye taraf farklı ülkelerde aynı çalışma yöntemini uygulayan steward'lar arasındaki işbirliğinin güvenlik için potansiyel avantajlar sunacağını düşünerek; Sözleşmeye taraf Devletlere; büyük seyirci kitlelerini çeken futbol ya da diğer spor dallarındaki kulüpleri, stadyum maliklerini ve /veya diğer ilgili organizmaları steward'lık sistemini geliştirmeleri için teşvik etmelerini önermiştir.

Daimi Komitenin 99/1 sayılı tavsiyesinde, steward'lık sisteminin esasları özetle şu şekilde gösterilmiştir:

- Söz konusu müsabakada seyircilerin güvenliğinden kim sorumlu ise steward'lar o kurum tarafından sağlanmalıdır. Güvenlikten sorumlu kurum gerek stadyum yönetimi gerekse de gösterinin organizatörü olabilir.
- Steward'ların niteliği, rolü ve görevleri açıkça tanımlanmalı ve steward'ların görevleri, emniyet güçlerinin görevinden tamamen farklı, fakat onların görevlerini tamamlayıcı nitelikte olmalıdır.

Steward'ların görevleri ise şöyle belirlenmiştir:

- i. Stadyumu maçtan önce, maç sırasında ve maçtan sonra gerektiği şekilde kontrol etmek;
- ii. Yaşları, cinsiyetleri, ırkı, engelleri ya da destekledikleri takım hangisi olursa olsun, bütün seyircileri karşılamak, yönlendirmek ve yardımcı olmak;
- iii. Seyircilerden gelen bütün şikayetleri yanıtlamak;

- iv.** Seyircileri stadyum kuralları ve tesisi ile ilgili bütün güvenlik tedbirleri hakkında bilgilendirmek;
 - v.** Özellikle seyircilerin güvenlik içinde stadyuma giriş ve çıkışlarını sağlamak ve stadyumda faaliyetin emniyetli bir şekilde yürütülmesine yardımcı olmak;
 - vi.** Stadyum yönergesine uyulmasını sağlamak;
 - vii.** Seyircilerin stadyumun halka yasak kısımlarına geçmelerini engellemek;
 - viii.** Bütün potansiyel tehlike kaynaklarına dikkat etmek ve çok yoğun kalabalığın oluşmasını önlemek;
 - ix.** Vak'alara ve acil durumlara anında müdahale etmek ve bunlarla başa çıkmak üzere gerekli önlemleri almak;
 - x.** Emniyet güçlerine ve acil servise ihtiyaçlarına göre yardımcı olmak;
- Steward'lar kapsamlı bir eğitim görmeli ve eğitimin sonunda uygunluk sertifikası verilmelidir. Eğitim hem teoriye hem de pratiğe dayanmalıdır. Eğitim programı, özellikle şu hususları kapsamalıdır:
 - i.** Steward'ların hukuki statüsü, sorumlulukları ve görevleri;
 - ii.** Stadyum içinde uygulanması mümkün kuralların tamamı;
 - iii.** Stadyum içinde güvenliğin organizasyonu ve yönetimi;
 - iv.** Seyircilerin gözetim altında bulundurulmasına ilişkin prensipler ve buna ilişkin yöntem ; tehlike anında uygulanacak talimatlar;
 - v.** Tehlikeli ya da kabul edilemez davranışlar karşısında ne şekilde davranılması gerektiği;
 - vi.** Seyircilerin konforunun sağlanmasında dikkat edilecek hususlar;
 - vii.** Özellikle giriş ve çıkış yolları, alarm ve iletişim sistemlerinin yerleri olmak üzere stadyumun tanımlanması;
 - viii.** Bir seyircinin yaralanması durumunda ne şekilde davranılacağı;
 - ix.** Yangın ya da diğer bir acil durum halinde alınacak önlemler;
 - x.** Stadyumun tahliyesi.

99/1 sayılı tavsiyede ayrıca steward'lar hakkında tutulacak sicilde yer alacak kayıtlardan; steward'ların uyacakları davranış kodu ve çalışma kıyafetlerine varıncaya dek daha birçok esas yer almaktadır.

b- Türk hukuku

Türk hukukunda, spor müsabakalarında şiddet ve düzensizliğin önlenmesi ve bu amaçla uygulanacak yaptırımları göstermek amacıyla kabul edilen 5149 sayılı Kanun ile bu Kanunun uygulama yönetmeliği; Sözleşmede sözü edilen özel mevzuatı ifade etmektedir.

Öte yandan, kamu otoritelerinin yanı sıra sportif faaliyete katılan her aktörün de sporda şiddetin önlenmesinden sorumlu olduğu yolunda Avrupa Sözleşmesinde benimsenmiş olan prensibe uygun olarak; 5149 sayılı Kanunda da taraftarlar da dahil olmak üzere değişik kurul ya da kuruluşlara, farklı, fakat birbirini tamamlayan görev ve yetkiler yüklenmiştir.

Aşağıda sırasıyla, spor kulüpleri, genel kolluk güçleri; müsabaka güvenlik amiri; federasyonlar; taraftar dernekleri ve taraftar temsilcilerinin görev ve yetkilerine yer verilecektir.

aa) Asli görevli olarak spor kulüpleri

aaa) Görevin dayandığı hukuki prensip

Spor alanlarında, sağlık ve güvenlikle ilgili her türlü düzenlemeyi yapmak görevi ev sahibi spor kulübüne aittir (5149 sayılı Kanun, m. 4, f.l). Görevin ifası açısından, spor alanına ait yerleşim biriminin spor kulübünün mülkiyetinde olup olmamasının bir önemi yoktur. Diğer bir deyişle, spor alanının bulunduğu tesisin, söz konusu spor kulübünce şahsi bir hakka ya da aynı bir hakka dayanarak kullanılması halinde de durum aynıdır.

5149 sayılı Kanunda, spor kulüpleri; “Belirli kurallara göre kurulan, üyelerinin her birinin yetki ve sorumlulukları belli olan, amatör veya profesyonel spor dallarında topluma hizmet veren; her yaş grubunun spor yapabileceği tesis, araç ve gereçlere sahip olan, yüksek performanslı sporcuların yetiştirilmesini hedefleyen kuruluşlar” olarak tanımlanmıştır (5149 sayılı Kanun, m.3; Yönetmelik, m.4).

5149 sayılı Kanun ve ilgili Yönetmelikteki hükümler gözönünde tutulduğunda; 5149 sayılı Kanunun anılan 4.madde hükmünde ev sahibi kulübe yüklenen sağlıkla ilgili düzenlemelerin yanı sıra güvenliğe ilişkin düzeni sağlama yükümlülüğünün, hem güvenlik hizmetlerinin hem de spor alanının fiziki düzeninin temin edilmesini kapsadığı anlaşılmaktadır

Sportif bir alanın içine kabul edilen kimse ile müsabakanın organizatörü, yani spor kulübü -ya da ulusal bir maç söz konusu ise federasyon- arasında, her iki tarafın haklarını ve borçlarını belirleyen bir özel hukuk sözleşmesi yapılmış olur. Kulüp, seyircilerin sportif gösteri sırasında tam bir güvenlik içinde bulunmalarına dikkat etmekle yükümlü olduğu gibi, ayrıca, onlara hiç bir zarar gelmemesi için durumun gerektirdiği bütün önleyici tedbirleri de almak zorundadır. Buna göre kulüp, hem seyircilere hem de sportif faaliyetin içinde olan kişilere karşı “güvenlik” sorumluluğu (objektif sorumluluk) altında bulunurken; seyirciler de, müsabakanın organizatörü tarafından konulan güvenlik talimatlarına uymak ve başkası için bir tehlike yaratmaktan kaçınmak zorundadırlar. Söz konusu sorumluluk prensibi uyarınca, sportif bir gösteri çerçevesinde, kulüp, örneğin tehlike yaratabilecek cisimlerin içeriye sokulmasını yasaklamak ya da alkollü seyirciyi içeriye kabul etmemek hakkına sahip olduğu gibi, aynı zamanda bu yönde de bir yükümlülük altındadır.¹²² İsviçre Federal Mahkemesinin yayınlanmamış bir kararına konu olan ve tribünlerin yukarısından fırlatılan bir bira kutusu ile bir hakemin başından yaralandığı olayda, organizatör spor kulübü, yaralanma olayından

¹²² **De Preux**, a.g.m., sh.177. Bu prensip Profesyonel Futbol Disiplin Kurulu ve Tahkim kurulu tarafından da benimsenmiştir. Örnek olarak bk. Profesyonel Futbol Disiplin Kurulu, 09.11.2004 tarih ve 2004/2005-227 E., 2004/2005-221 K.sayılı kararı; 05.10.2004 tarih ve 2004/2005-97 E., 2004/2005-98 K.sayılı kararı; 22.02.2005 tarih ve 2004-2005/485 E., 2004-2005/ 471 K. sayılı kararı; Tahkim Kurulu; 03.03.2005 tarih ve 2005/38 E.; 2005/36 K. sayılı kararı; Tahkim Kurulu, 01.06.2005 tarih ve 2005/157 E., 2005/148 K.sayılı kararı.

sorumlu tutulmuştur. Federal Mahkeme, organizatörün, fanatik seyircilerin buz pisti üstüne çeşitli cisimler fırlatabilecekleri olasılığını gözönünde bulundurması gerektiği sonucuna ulaşmıştır¹²³.

5149 sayılı Kanundaki ifadeyle “saha içi ve tribün güvenliği” özel güvenlik birimlerince ve saha yetkililerince sağlanır (5149 sayılı Kanun, m. 6, f.III, 1. cümle). Söz konusu hüküm, bir spor alanı içinde düzenin ve güvenliğin ne şekilde sağlanacağına dair prensibi ortaya koymaktadır.

Şu halde ev sahibi spor kulübü, spor alanındaki güvenlik önlemlerini, yardımcı şahıs mevkiindeki özel güvenlik personeli vasıtasıyla alacaktır.

bbb) Özel güvenlik personeli vasıtasıyla görevin ifası

5149 sayılı Kanunda açıkça spor kulüplerine güvenlik elemanı bulundurma yükümlülüğü yüklenmiştir. Kanunun 5.m.sinin 1.f.sına göre: “Kulüpler, güvenliği sağlamaya yetecek sayıdaki güvenlik elemanlarını müsabaka öncesinden müsabakanın tamamlanıp seyircinin ve sporcuların tahliyesine kadar geçecek dönem içerisinde, müsabakanın yapılacağı yerde bulundurmak ve spor alanının iç güvenliğini sağlamakla yükümlüdürler”.

Anılan m.5, f.I hükmünde görevleri genel olarak tanımlanan özel güvenlik personeli; Daimi Komite’nin 99/1 sayılı tavsiye kararında Sözleşmeye taraf ülkelere önemle önerdiği steward’ları ifade etmektedir.

Müsabakada seyircilerin güvenliğinden kim sorumlu ise, steward’ların da onun tarafından sağlanacağını öngören 99/1 sayılı tavsiye kararındaki esasa uygun olarak; 5149 sayılı Kanunda da, özel güvenlik personelinin spor alanlarında güvenlikle ilgili her türlü düzenlemeyi yapmakla yükümlü olan spor kulüpleri tarafından temin edilmesi öngörülmüştür.

¹²³ De Preux, a.g.m., sh.177.

Keza, spor kulüplerine düşen görevlerin steward'lar vasıtasıyla ifa edileceğinin belirtildiği ilgili tavsiye kararında olduğu gibi, 5149 sayılı Kanunda da aynı esas açıkça "Spor kulüpleri bu Kanunda yer alan yükümlülüklerini yerine getirmek amacıyla müsabaka ve saha güvenliğinin sağlanmasına yetecek sayı ve nitelikte yasalar çerçevesinde özel güvenlik hizmeti satın almaya yetkilidir" (m.5, f.II) denilmek suretiyle ifade edilmiştir.

Müsabakada görevlendirilecek genel kolluk ve özel güvenlik görevlilerinin sayısı ve görev saatleri, il veya ilçe spor güvenlik kurulu tarafından belirlenir (5149 sayılı Kanun, m.8, f.II; Yönetmelik, m.5, f.II, bent g; Yönetmelik, m.9, f.I, bent b).

Ancak, 5149 sayılı Kanunun geçici 2. maddesine göre, "yeni bir düzenleme yapıncaya kadar, Türkiye 1. Futbol Ligiyle tesis olarak fiziki yapısı uygun olan 2. ve 3. futbol liglerinde mücadele eden kulüpler dışındaki tüm profesyonel ve amatör spor kulüplerinin müsabakalarıyla ilgili güvenlik önlemleri, federasyon veya ilgili kulüp, kamu kurum ve kuruluşlarınca alınır".

Öte yandan, 5340 sayılı 28.04.2005 tarihli kanunla değiştirilen 5149 sayılı Kanunun geçici 1.m.sinde, spor kulüplerinin, özel güvenlik elemanı bulundurma yükümlülüklerini, 5340 sayılı Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren¹²⁴ dört yıl içinde yerine getirebilecekleri belirtilmiştir. Bu durum karşısında, 05.05.2009 senesine kadar özel güvenlik personeli istihdamı uygulamasına henüz başlamamış olan kulüplerin ev sahipliği yaptıkları spor alanlarında, 5149 sayılı Kanunda ve Yönetmelikte özel güvenlik elemanları hakkında öngörülmüş olan görevler, spor güvenlik kurullarınca belirlenecek esaslar dairesinde emniyet müdürlükleri ve jandarma komutanlıkları tarafından yerine getirilecektir.

5149 sayılı Kanunda, spor alanlarında görev yapacak özel güvenlik teşkilatı personelinin, 22.07.1981 tarihli ve 2495 sayılı Bazı Kurum ve Kuruluşların Korunması ve Güvenliklerinin Sağlanması Hakkında Kanunda belirtilen görev

¹²⁴ 5340 sayılı Kanunla değiştirilen maddelerin yürürlük tarihi 05.05.2005'tir.

ve yetkileri haiz olduğu ifade edilmiştir (m.5, f.III). Ancak, 2495 sayılı Kanun, 10.06.2004 tarihli ve 5188 sayılı Özel Güvenlik Hizmetlerine Dair Kanun ile yürürlükten kaldırılmıştır. Ne var ki, kanunkoyucunun, 5340 sayılı 28.04.2005 tarihli kanunla 5149 sayılı Kanunda değişiklik yaparken bu hususu ihmal edip gerekli değişikliği 5.m.de göstermemiş olması, bir özensizlik olarak görülmelidir.

Spor müsabakalarında görevlendirilecek özel güvenlik görevlilerinin görevleri 5149 sayılı Kanunun uygulama Yönetmeliği'nin 10.m.sinde gösterilmiştir. Burada sayılan görevlerin, 5188 sayılı Kanunun 7. maddesinde düzenlenen görevlerle uyumlu oldukları söylenebilir.

Ancak önemle belirtmek gerekir ki, özel güvenlik görevlilerinin 5149 sayılı Kanundan doğan görevlerini ifa ederken ateşli silah taşımaları yasaktır (5149 sayılı Kanun, m.5, f.III).

Özel güvenlik personeli görevlerini sadece "görevli oldukları süre içinde ve görev alanlarında" yerine getirirler (5188 sayılı Kanun, m. 9, f.I). Bir başka anlatımla özel güvenlik görevlisi, sadece "görevli olduğu süre içinde" ve "görev alanı" olan 5149 sayılı Kanunun 3.m.sinde tanımlanan spor alanı sınırları içinde, 5188 sayılı Kanun ile 5149 sayılı Kanun çerçevesinde görev yapar. Bu husus "özel güvenlik görevlisi" ile "polis" arasındaki önemli farklardan biridir. Zira 2559 sayılı Polis Vazife ve Salahiyet Kanununun ek 4.m.sinin I.f. hükmüne göre; " Polis, görevli bulunduğu mülki sınırlar içinde, hizmet branşı, yeri ve zamanına bakılmaksızın, bir suçla karşılaştığında suça el koymak, önlemek, sanık ve suç delillerini tespit, muhafaza ve yetkili zabıtaya teslim etmekle görevli ve yetkilidir."

Alınan tedbir ve uygulamalarda görevi ihmal veya suistimal eden özel güvenlik personeline ilgili mevzuat uyarınca adli ve idari yaptırımlar uygulanır (Yönetmelik, m.10, bent k).

İleride, “spor alanları”nda uygulanacak önlemler açısından 5149 sayılı Kanunda ve Yönetmelikte özel güvenlik personeli hakkında öngörülen görevlere yer verilirken, bu görevlerin 05.05.2009 senesine kadar –en azından bu tarihe kadar özel güvenlik sistemini uygulamaya geçirmemiş olan spor kulüpleri açısından- genel kolluk güçlerince yerine getirileceği hatırlanmalıdır.

bb) Genel kolluk güçleri

Özel güvenlik personeli bulundurulan spor alanlarında dahi, genel kolluk güçlerinin yetkisi kaldırılmış olmaz. Nitekim 5149 sayılı Kanunda gösterilen yasaklara uymayanlar hakkında Kanunda öngörülen tedbirleri uygulama ve yasal işlemleri başlatma yetkisi genel kolluk güçlerine aittir. Keza, arama yetkisi de kolluğa aittir.

Ayrıca, 5188 sayılı Özel Güvenlik Hizmetlerine Dair Kanunun 6.m.sinin II.f.sında da belirtildiği üzere, kamu güvenliğinin sağlanması yönünden 5442 sayılı İl İdaresi Kanunu uyarınca vali ve kaymakamlara verilen yetkiler saklı olup, bu yetkilerin kullanılması durumunda özel güvenlik personeli mülki idare amirinin ve genel kolluk amirinin emirlerini yerine getirmek zorundadır.

Bir kez daha tekrarlayalım ki, spor müsabakalarında görevlendirilecek genel kolluk görevlilerinin sayısı spor güvenlik kurulunca belirlenir. (Yönetmelik, m.5, f.II, bent g)

cc) Müsabaka güvenlik amiri

5149 sayılı Kanunun 6.m.sinin I.f.sında, müsabakanın yapılacağı spor alanı ve çevresinde güvenlik önlemlerinin yürütülmesi ve denetlenmesi konularında yetkili olmak üzere, o yerin en büyük mülkî amirince rütbeli bir emniyet görevlisinin müsabaka güvenlik amiri olarak görevlendirileceği belirtilmiştir.

dd) Federasyonlar

Federasyonlar, “Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü bünyesinde faaliyet gösteren federasyonlar ile Türkiye Futbol Federasyonunu” ifade eder. (5149 sayılı Kanun, m.3, Yönetmelik, m.4).

Ulusal müsabakalarda federasyonlar, müsabaka alanının düzenlenmesi ve güvenlik önlemlerinin alınması hususunda ilgili kuruluşlarla işbirliği yapar ve bilet basım ve satış işlemlerini düzenlerler (Yönetmelik, m.8, bent d).

Spor Kulüplerince sağlanacak güvenlik, bilet satışı, misafir takımın soyunma odaları ve seyirci yerlerinin belirlenmesi ilgili federasyonun talimatlarıyla belirlenir ve kontrol ve denetim konusunda federasyon yetkilidir (5149 sayılı Kanun m.8, f.II).

Federasyonlar, spor alanlarında, bağlı oldukları uluslararası federasyonların belirlediği kural ve talimatları uygularlar (Yönetmelik, m.8, bent e).

Federasyonlar, spor alanında, temsilcileri vasıtasıyla sporcu, hakem ve taraftarların güvenliği için gerekli önlemlerin aldırılmasını sağlar ve denetlerler (Yönetmelik, m.8, bent a).

ee) Taraftar dernekleri

Taraftarlığın sistemleşmiş şekli ve örgütlü sivil toplum bilincinin sonucu olarak spor hukukuna giren bir müessese olan taraftar dernekleri; “her ne ad altında olursa olsun, bir spor kulübünü desteklemek amacıyla kurulan derneklerdir” (5149 sayılı Kanun, m.3; Yönetmelik, m.4)

Taraftar dernekleri, 5149 sayılı Kanunun amacına aykırı faaliyette bulunamazlar (5149 sayılı Kanun, m 9, f.I). Bu dernekler, taraftarların spor

ahlâkı ve ilkelerine uygun biçimde sportif faaliyetleri izlemelerini sağlamaya yönelik eğitici faaliyetler düzenlerler (5149 sayılı Kanun, m.9, f.II).

Taraftar dernekleri, taraftarlarının spor ahlakı ve ilkelerine uygun biçimde sportif faaliyetleri izlemelerini sağlamak amacıyla eğitici faaliyetler düzenlemek ve kendi taraftarlarınca, spor alanında, spor ahlakına aykırı, tahrik edici veya aşağılayıcı; dil, din, mezhep, ırk, cinsiyet, etnik ve siyasi ayrımcılığa yönelik söz sarf edilmesini veya bu mahiyette afiş veya pankartların asılmasını önlemek için gerekli tedbirleri almak zorundadırlar (Yönetmelik, m.11, f.I).

Dernek başkanı ve yönetim kurulu üyeleri kendi taraftarlarını kışkırtıcı; hakemleri, rakiplerini veya kendi taraftarlarını tahrik edici veya aşağılayıcı demeç veremezler (Yönetmelik, m. 11, f.II).

ff) Taraftar temsilcileri

Taraftar temsilcileri; spor kulüplerinin kendi taraftarları arasından belirledikleri ve spor kulübünün bulunduğu yerdeki en büyük mülkî idare amiri tarafından görevlendirilen kişilerdir (5149 sayılı Kanun, m. 3; Yönetmelik, m.4)¹²⁵.

5149 sayılı Kanunun 10. maddesinde, güvenlik ve düzenin sağlanmasında taraftar temsilcilerine düşen görevler açıklanmıştır:

Taraftar temsilcileri, müsabaka öncesinden müsabakanın sonuçlanmasına kadar sorumlu bulundukları seyir alanında her türlü silâh, kesici veya delici alet, sis bombası, ses bombası veya maytap gibi patlayıcı, parlayıcı, yanıcı veya yakıcı maddeler ile taş, metal gibi fırlatılabilecek veya yaralayıcı nitelikte sert cisim veya tehlike arz edebilecek diğer maddeler ile alkollü içecekler ve çevreyi kirletecek nitelikte konfeti ve benzeri cisimlerin kullanılmasının; ferdi veya toplu olarak, rakip takım ile taraftarlarını söz veya hareketlerle

¹²⁵ Taraftar temsilcilerinin seçilmelerindeki usul için bk. aşağıda Bölüm II, I.C.2.

aşağılayıcı veya tahrik edici nitelikte hakaret ve sövme, kötü söz veya sloganla çirkin tezahüratta bulunulmasının engellenmesine yönelik önlemlerin uygulanmasında güvenlik güçlerine yardımcı olmak zorundadırlar (5149 sayılı Kanun, m.10, f.II; Yönetmelik, m.12).

2- Güvenlik politikasının tespiti ve kamu otoriteleri ile sportif faaliyetin aktörleri arasında koordinasyonun sağlanması

a- Avrupa Sözleşmesi ve tavsiye kararları

1985 tarihli Sözleşmenin 2.m.sinde, Devletlerin; gerektiğinde koordinasyon organları oluşturmak suretiyle, seyircilerin şiddet ve taşkınlıklarına karşı Bakanlıkları ve diğer kamu kuruluşlarınca belirlenen güvenlik politikalarının ve eylem planlarının koordinasyonunu sağlayacakları öngörülmüştür.

Sözleşmede somut önlemler kapsamında m.3, f.IV, bent h hükmünde de, uyulması gerekli kural ve talimatların uyumlu bir şekilde uygulanmalarını sağlamak için, kitlenin kontrolü için alınan önlemler konusunda, irtibat görevlilerinin müsabakadan önce ilgili yetkililerle işbirliği yapmalarının sağlanması gereğinden söz edilmiştir.

Daimi Komite tarafından hazırlanan holiganizmle mücadele önlemleri hakkındaki kapsamlı raporun açıklandığı 89/2 sayılı tavsiye kararında¹²⁶ da; alınacak önlemlerin başarıya ulaşmasında; hazırlama, planlama, görüş ve bilgi değişiminin, yani koordinasyon ve işbirliğinin hayati bir öneme sahip olduğu vurgulanmıştır. Söz konusu tavsiye kararında ayrıca, Daimi Komite'nin edindiği tecrübelerle göre, spor kulüpleri ve ülke düzeyinde futbol otoriteleri ile kamu otoriteleri arasında tam ve istekli bir danışma, işbirliği ve koordinasyon sağlanamadığı takdirde, seyirci şiddetini kontrol etmeye yönelik tedbirlerin etkili olamayacaklarının anlaşıldığı belirtilmiştir.

¹²⁶ Daimi Komitenin holiganizmle mücadele önlemleri hakkındaki kapsamlı raporunun açıklandığı 89/2 sayılı tavsiye kararı için bk.yuk.dn.85'de gösterilen Avrupa Konseyine ait resmi web adresi.

b- Türk hukuku

Güvenlik politikasının tespit edilmesinde ve önlemlerin alınmasına katılan değişik birimler arasındaki koordinasyonun sağlanmasında spor güvenlik kurulları ile müsabaka güvenlik amiri karşımıza çıkmaktadır.

aa) Spor güvenlik kurulları

Şiddet ve düzensizliğin önlenmesi amacıyla tedbirlerin alınmasında spor güvenlik kurullarının ikili bir görevi¹²⁷ bulunduğu görülmektedir.

aaa) Merkezi güvenlik birimi

5149 sayılı Kanun ve uygulama Yönetmeliği hükümleri incelendiğinde; 1985 tarihli Sözleşmenin 2.m.sine uygun olarak; güvenlik politikasını tespit etmek üzere il ve ilçelerde resmi ve sivil kişilerin birlikte yer aldığı spor güvenlik kurullarının teşkil edildiği görülmektedir.

İl ve ilçe spor güvenlik kurulları uygulama Yönetmeliğinin 5. m.sinde düzenlenmiştir¹²⁸.

İl spor güvenlik kurulu; her ilde vali veya vali yardımcısının başkanlığında belediye başkanlığı, il jandarma komutanlığı, il emniyet müdürlüğü, gençlik ve spor il müdürlüğü, ilgili federasyon, il sağlık müdürlüğü temsilcileri ve gerekli görülecek spor kulüplerinin yetkilileri ile basın kuruluşlarının ve ilgili kamu kuruluşlarının temsilcilerinden oluşur (Yönetmelik, m. 5, f.I).

¹²⁷ Şimdiden belirtilmesi gerekir ki; üçüncü bölümde yaptırım ile ilgili kısımda belirtileceği üzere, 5149 sayılı Kanuna aykırı eylemlerde bulunanlar hakkında re'sen veya şikayet ya da ihbar üzerine inceleme yapacak olan kurul da spor güvenlik kuruludur.

¹²⁸ Önemli yetkileri haiz bir kurul hakkındaki düzenlemenin Yönetmelikte yapılmış olmasının; kanun yapma tekniğine aykırı olduğuna işaret edilmelidir.

İlçe spor güvenlik kurulu ise, her ilçede kaymakam başkanlığında il spor güvenlik kurulunda yer alan kurum ve kuruluşların ilçedeki temsilcilerinden oluşur (Yönetmelik, m. 5, f.I).

İl ya da ilçe spor güvenlik kurulu, ayda bir defa olağan ve gerektiğinde olağanüstü toplanmak suretiyle il ve ilçelerde yapılacak bütün spor karşılaşmalarında alınması gerekli güvenlik tedbirlerini belirler. (Yönetmelik, m.5, f.I, son cümle).

Spor güvenlik kurulu, güvenlik politikasını ulusal mevzuat ile uluslararası federasyonların talimatlarını nazara alarak belirler ve buna göre, spor müsabakalarındaki teknik altyapının oluşturulmasını ve uzman personelin görevlendirilmesini sağlar (Yönetmelik, m.5, f.II, bent a ve h). Kurul, güvenlik politikasını oluştururken, spor müsabakalarında kültürel ve etnik faktörlere dayalı kötü tezahüratın yapılmasına ve taşkınlıkların önlenmesine dair tedbirlerin de alınmasını temin eder (Yönetmelik, m.5, f.II, bent c).

Federasyonların görev ve sorumluluğunu düzenleyen 5149 sayılı Kanunun 8.m.si¹²⁹ gözönünde tutulduğunda; uluslararası federasyonların talimatlarının spor güvenlik kurullarınca uyulmasını öngören hükmün uygulanmasında, kurulun bu konuda bilgilendirilmesinin; dolayısıyla kurulun, ilgili federasyonla sürekli bir işbirliği içinde bulunmasının¹³⁰, kurulda yer alan federasyon temsilcisi tarafından yerine getirileceği anlaşılmaktadır.

İl ya da ilçe spor güvenlik kurulunun oluşumu ve sahip olduğu yetki itibarıyla 5149 sayılı Kanun ve uygulama Yönetmeliğinde getirilen düzenlemenin; 3201 sayılı Emniyet Teşkilat Kanunu;¹³¹ 3152 sayılı İçişleri Bakanlığı Teşkilat ve

¹²⁹ 5149 sayılı Kanunun 8.m. hükmüne göre; federasyonlar, müsabakanın yapıldığı yerdeki temsilcileri vasıtasıyla, sporcu ve taraftarların güvenliği için gerekli önlemlerin aldırılması, denetlenmesi, bağlı olduğu uluslararası federasyonların talimatlarının uygulamaya konulması ve gerekli ek önlemler aldırılması konusunda il veya ilçe spor güvenlik kurulu ile koordinasyonu sağlamakla yükümlüdürler. Aynı düzenleme, Yönetmelikte de yer almaktadır. (Yönetmelik, m.8, bent b)

¹³⁰ Yönetmelik, m.5, f.II, bent h.

¹³¹ 3201 sayılı Emniyet Teşkilat Kanunu, genel emniyet ve asayişin sağlanmasından İçişleri Bakanını sorumlu tutmuştur. İçişleri Bakanı ise bu işleri, kendi özel kanunlarına göre Emniyet

Görevleri Hakkındaki Kanun¹³² ve 5442 sayılı İl İdaresi Kanunundaki¹³³ düzenlemelere uygun olduğu söylenmelidir.

bbb) Merkezi koordinasyon birimi

Belirlenen güvenlik politikasının gereği gibi uygulanabilmesi, faaliyetin icrasında görev yapacak değişik kişi ve kuruluşlar arasında bir koordinasyonun teminini gerektirmektedir. Bu koordinasyonun sağlanması da spor güvenlik kurulu tarafından yerine getirilir (Yönetmelik, m.5, f.II, bent b).

Çeşitli önlemlerin alınmasına aktif olarak katılan kişi ya da kuruluşların temsilcilerinden oluşan bu kurulun, aynı zamanda koordinasyonu sağlamakla görevli olmasının, 1985 tarihli Sözleşmedeki farklı kişi ve kuruluşların ayrı fakat birbirini tamamlayan yetki ve görevlerle donatılmış olmaları yolundaki prensibin etkili bir şekilde uygulamaya geçirilmesini sağlayıcı nitelikte olduğu söylenebilir. Spor güvenlik kurullarının, oluşumları itibariyle aynı zamanda, kural ve talimatların uyumlu bir şekilde uygulanmalarını sağlamak için, kitlenin kontrolü için alınan önlemler konusunda, irtibat görevlilerinin müsabakadan önce ilgili yetkililerle işbirliği yapmalarının sağlanmasını öngören Sözleşmenin m.3, f.IV, bent h hükmünün gereğini de karşıladığı görülmektedir.

Genel Müdürlüğü ile Jandarma Genel Komutanlığı ve gerektiğinde bütün kolluk teşkilatları vasıtası ile yerine getirir; ihtiyaç olduğunda da Bakanlar Kurulu Kararı ile ordu kuvvetlerinden de faydalanır (3201 sayılı Kanun m. 1).

¹³² 3152 sayılı İçişleri Bakanlığı Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanunun 2. maddesinde İçişleri Bakanlığının görev alanına giren konular sayılmıştır: Bakanlığa bağlı iç güvenlik kuruluşlarını (Emniyet Genel Müdürlüğü, Jandarma Genel Komutanlığı ve Sahil Güvenlik Komutanlığı) idare etmek suretiyle ülkesi ve milleti ile bölünmez bütünlüğünü, yurdun iç güvenliğini ve asayişini, kamu düzenini ve genel ahlakı ve Anayasada yazılı hak ve hürriyetleri korumak; suç işlenmesini önlemek; suçluları takip etmek ve yakalamak.

¹³³ 5442 sayılı İl İdaresi Kanunu, il ve ilçelerin güvenliğinin sağlanması için mülki idare amirleri olan vali ve kaymakamlara görev yüklemiştir. Buna göre, il ve ilçe sınırları içinde huzur ve güvenliğin, kişi dokunulmazlığının, tasarruf emniyetinin, kamu esenliğinin sağlanması ve önleyici kolluk yetkisi vali ve kaymakamın görevidir. Vali ve kaymakam, suç işlenmesini önlemek, kamu düzen ve güvenliğini korumak için gereken tedbirleri alır. Bu amaçla Devletin genel ve özel kolluk kuvvetlerini istihdam eder (5442 sayılı Kanun m.11 ve 32). Genel kolluk-özel kolluk sınıflamasının, 3201 sayılı Kanunun 3.m.sinde de yapılmış olduğu belirtilmelidir.

Ancak, yukarıda anılan 89/2 sayılı tavsiye kararında da vurgulandığı üzere, önlemlerin en ince ayrıntılara varıncaya dek planlanması yeterli olmayıp, uygulayıcıların bu hususta istek ve kararlılığa dayanan bir işbirliği ve koordinasyon içinde çalışmak bilinciyle hareket etmeleri zorundur.

Spor güvenlik kurulunca alınan kararlara uygun olarak, “spor alanı”nda koordinasyonu sağlayacak ve tedbirlerin yürütülmesini temin edecek kişi ise müsabaka güvenlik amiridir.

bb) Müsabaka güvenlik amiri

5149 sayılı Kanunda yapılan tanıma uygun bir spor alanında koordinasyon görevini yürütecek kişi, “müsabaka güvenlik amiri” olarak anılan kişidir.

Spor alanları; “spor müsabakalarının gerçekleştirilmesine elverişli müsabaka alanları ile seyircilere ait seyir alanları, sporculara ait soyunma odası ve diğer spor yapmaya elverişli alanlar ile bunların eklenti ve çevresidir” (5149 sayılı Kanun, m 3; Yönetmelik, m. 4).

Müsabaka güvenlik amiri, müsabakanın güvenliği ile ilgili tüm kişi ve kuruluşlarla gerekli koordinasyonu sağlamakla yetkili ve görevlidir (5149 sayılı Kanun, m.6, f.1; Yönetmelik, m.6, bent c). Bu bağlamda , müsabakanın yapılacağı spor alanı ve çevresinde gerekli güvenlik tedbirlerinin alınmasını sağlar ve bunları kontrol eder. (Yönetmelik, m.6, bent a). Bunu yaparken de, Federasyonun bağlı olduğu uluslararası federasyonun güvenlik tedbirleriyle ilgili her türlü kurallarını uygular ve takip eder (Yönetmelik, m.6, bent, e).

C- İSTİHBARATIN TOPLANMASI

1- Avrupa Sözleşmesi ve tavsiye kararları

Sözleşmenin önlemler başlığını taşıyan 3.m.sinin I.f.sının b bendinde; Devletlerin; ilgili farklı mahallerin polis güçleri arasında sıkı işbirliğini ve uygun istihbarat değişimini (bilgi alışverişini) kolaylaştırmaları öngörülmüştür. Bu hüküm, Devletler arasında polis istihbaratının değişimi konusunda uluslararası işbirliğini şart koşan Sözleşmenin 4.m.sini tamamlamaktadır.

Sözleşmenin 4.m.sinin I.f.sında; Devletlerin; Sözleşmenin çerçevesine giren konularda sıkı bir işbirliği yapmaları ve ilgili ulusal spor otoriteleri arasında da uygun olacak benzer bir işbirliğini teşvik etmeleri öngörülmüştür.

4.m.nin II.f.sında ise; Devletlerin; ülkenin yetkili makamlarını, özellikle spor örgütlerini; kulüp ya da takımların uluslararası maç ya da turnuvalarından önce, şiddet olaylarının ve seyirci taşkınlıklarının meydana gelebileceğinden çekinilen maçları saptamaya davet edecekleri belirtilmiştir. Böyle bir maçın varlığı saptanınca, ev sahibi ülkenin yetkili makamları, ilgililer arasında istişarenin yapılabilmesi için gerekli tertipleri alacak ve söz konusu istişare maç tarihinden en geç iki hafta önce olmak üzere mümkün olan en kısa sürede gerçekleştirilecektir. Bu görüş alışverişinde gerektiği takdirde bu Sözleşmede öngörülenlere ek önlemler de dahil olmak üzere; maçtan önce, maç sırasında ve maçtan sonra alınacak tertipler, önlemler ve ihtiyat tedbirleri ele alınacaktır.

Avrupa Sözleşmesinin 4.m.sinde öngörülen polis birimleri arasındaki uluslararası işbirliğinin gerçekleştirilmesi, ilgili ülkelerde taraftarlar hakkında bir istihbarat sisteminin kurulmasını gerektirmektedir. Daimi Komite bu amaçla tavsiye kararlarında önemli yönlendirici önerilerde bulunmuştur.

Polisler arasındaki işbirliği hakkında kabul edilen 1988 yılındaki tavsiye kararında¹³⁴; danışma hizmeti verecek “gözlemci” polisler (policiers observateurs) üzerinde durulmuştur. Söz konusu tavsiyelerde; önemli uluslararası spor müsabakalarında müsabakalara katılan takımların ülkelerinden gelen “gözlemci” (sivil) polislerin (policiers en civil originaires) ; misafir taraftarların çıkartabilecekleri potansiyel olaylarda görev alacak polis birimine ya da birimlerine, örneğin, hadise çıkartabilecek kişilerin kimliklerinin teşhisinde yardımcı olmak ya da çıkabilecek olaylar hakkında bilgilendirmek suretiyle danışmalarda bulunmaları önerilmiştir. Ayrıca önemli uluslararası müsabakalardan önce, (maç öncesinde, esnasında ve sonrasında) kitlelerin kontrol edilmesi için alınacak önlemler hakkında polislerin eğitilmeleri amacıyla seminerler düzenlemesi gereği vurgulanmıştır.

1991 yılında kabul edilen tavsiye kararları (91/2) ise; Sözleşmenin 4.m.si uyarınca polis birimleri arasındaki uluslararası işbirliğinin güçlendirilmesi amacıyla daha kapsamlı yönlendirici önerileri kapsamaktadır¹³⁵. Söz konusu tavsiyelerde, uluslararası futbol maçlarında düzenin korunması amacıyla yapılacak polis birimleri arasındaki istihbarat alışverişinde özellikle iki hususun önem arzettiği görülmektedir:

- Dış ülkelere gelen polisin ev sahibi ülkedeki rolü:

Dış ülkelere gelen polisin, özel yaşam hakkına saygı ve bilgilerin korunmasına ilişkin uluslararası ve ulusal bütün hükümleri gözönünde bulundurma koşuluyla, ev sahibi polise üç tür bilgi verebileceği belirtilmiştir:

- i. Gelecek seyircilerin sayısı, geliş tarihleri, izleyecekleri güzergah, kullanacakları ulaşım vasıtaları ve konaklayacakları yerlere ilişkin ayrıntılar;
- ii. Müsabakada bulunması mümkün “bilinen” hadise çıkartanların kimlikleri, hareket tarzları ve bilinen veya varsayılan niyetleri hakkındaki istihbarat;

¹³⁴ Bk.yuk.dn.83’de gösterilen Avrupa Konseyine ait resmi web adresi.

¹³⁵ Bk.yuk.dn.88’de gösterilen Avrupa Konseyine ait resmi web adresi

iii. Müsabakalardaki provakatörlerin teşhisine dair taktik bilgiler; daha da önemlisi şiddet ve kargaşayı başlatma niyetlerinin zamanı ve yeri ve taraftar gruplarının şiddet olayı çıkartmak üzere olduklarına işaret eden hal ve tavırları üzerine tahminler.

- Ziyaretçi taraftarların müsabaka için yapacakları dolaşımların (yolculukların) yönetimi:

Bir müsabakadan kısa bir süre önce, her ülkenin; bireysel grupları, tur operatörlerini, ulaşım vasıtalarını, konaklama yerlerini ve tarihleri gösteren bir listenin de ekli olduğu bir teleksle; ziyaretçi taraftarların bilinen yolculuk planları hakkında kendi ülkelerindeki polisleri; taşıyıcıları; transit vasıtalarını ve ev sahibi ülkeleri bilgilendirmesi öngörülmüştür. Bu şekilde, müsabakalara katılacak taraftarların toplam sayısı; uçak, gemi, otobüs, özel araba gibi başlıca ulaşım vasıtalarını kullanmaları açısından dağılımlarına ilişkin detaylar üzerine bilgi sağlanmış olacaktır. Mümkün olduğu takdirde bireysel detaylar hakkında; “hadise beklenmiyor”; “hadise olasılığı küçük”; “Dikkat: muhtemel hadise riski” şeklinde kategoriler halinde bir sınıflandırma yapılması da önerilmiştir.

Polisler arasındaki işbirliği ve istihbarat değişimi aynı zamanda; Daimi Komitenin 93/1 sayılı¹³⁶ ve 94/1 sayılı¹³⁷ tavsiye kararlarında önerdiği güvenlik önlemlerinin de bir bölümünü oluşturmaktadır. Zira söz konusu tavsiye kararlarında; taraftarlara eşlik eden polislere (eskortların) düşen görevlerin, taraftarların dolaşımları hakkındaki istihbarat değişimi yoluyla kolaylaştırılması gereği üzerinde de durulmuştur.

¹³⁶ Bk.yuk.dn.89’da gösterilen Avrupa Konseyine ait resmi web adresi. 93/1 sayılı tavsiye kararı, futbol maçlarının organizatörleri ve kamu otoriteleri tarafından alınacak önlemlerin kontrolünü sağlamak üzere gruplar halinde en ince şekilde detaylandırılmış önlemleri gösteren standart bir listeyi kapsamaktadır. Ayrıca bk.yuk.dn.100 ile ilgili metin.

¹³⁷ Bk.yuk.dn.90’da gösterilen Avrupa Konseyine ait resmi web adresi. 94/1 sayılı tavsiye kararı, yüksek risk taşıyan müsabakalarda, organizatörler ve kamu otoriteleri tarafından alınacak önlemlerin kontrolünü sağlamak üzere gruplar halinde en ince şekilde detaylandırılmış önlemleri gösteren standart bir listeyi kapsamaktadır. Ayrıca bk. yuk.dn.100 ile ilgili metin.

Ülkeler arasında istihbarat değişimi konusunda, Avrupa Birliği Konseyinin daha detaylı çalışmalarının mevcut olduğu belirtilmelidir. Nitekim Konsey, futbol maçları sırasında meydana gelebilecek karışıklıkların kontrol altına alınmasına ve önlenmesine yönelik yönlendirici önerileri kapsayan 22 Nisan 1996 tarihli tavsiye kararında, polis istihbarat raporlarının tek bir formatta sunulmasını sağlamak üzere standart formüller kabul etmiştir. Daimi Komitenin T-RV/97/1 sayılı tavsiye kararına ait açıklayıcı notta¹³⁸ da belirtildiği üzere, Komite tarafından yürütülen çalışmalar, bu açıdan Avrupa Konseyinin çabalarını tamamlamaktadır.

Bununla beraber, 1996 tarihli Konsey tavsiyesinin, Avrupa Birliğine üye Devletlerle sınırlı olduğu; 1985 tarihli Avrupa Sözleşmesine taraf olup da aynı zamanda Birliğe üye olmayan Devletlerde uygulanmasındaki güçlük gözönünde bulundurulmalıdır.

Daimi Komite; ilgili farklı mahallerin polis güçleri arasında sağlanacak sıkı işbirliği ve uygun istihbarat değişiminin; seyirci taşkınlıkları ve şiddetiyle mücadelede çok önemli önleyici tedbir teşkil ettiğini vurgulayarak; 1985 tarihli Sözleşmeye taraf ülkelerde istihbarat değişimi konusunda iki farklı metnin uygulanmasından kaçınmak üzere; T-RV/97/1 sayılı tavsiye kararı ekinde¹³⁹; standart formüller kabul etmiştir.

Söz konusu formüllerlerde; Verilerin Korunması Proje Grubu tarafından, 1981 tarihli “Kişisel Nitelikteki Verilerin Otomatik İşleme Tabi Tutulması Karşısında Şahısların Korunmasına Dair Sözleşme” çerçevesinde yapılan öneriler doğrultusunda bazı ufak değişiklikler yapılmıştır¹⁴⁰.

¹³⁸ Bk.yuk.dn.91’de ikinci sırada gösterilen Avrupa Konseyine ait resmi web adresi.

¹³⁹ Bk.yuk.dn.91’de birinci sırada gösterilen Avrupa Konseyine ait resmi web adresi. Ayrıca bk.yuk.dn.101 ile ilgili metin.

¹⁴⁰ Daimi Komitenin T-RV/97/1 sayılı tavsiye kararına ilişkin açıklayıcı not. Bk.yuk.dn.91’de ikinci sırada gösterilen Avrupa Konseyine ait resmi web adresi. Ayrıca bk.yuk.dn.102 ile ilgili metin.

2- Türk hukuku

5149 sayılı Kanunda, fanatizmin önlenmesi, faillerin tespiti, eylemlerin delillendirilmesi, verilen cezanın takibi ve 5149 sayılı Kanuna aykırı eylem ve davranışların engellenmesi amacıyla emniyet teşkilatınca bir bilgi bankası oluşturulması ve toplanan bilgilerin üç ayda bir ilgili federasyona bildirilmesi öngörülmüştür (5149 sayılı Kanun, m.6, f. IV; Yönetmelik, m.7, bent f).

Söz konusu bilgi bankasının oluşturulmasında, federasyonlar, spor kulüpleri¹⁴¹, taraftar dernekleri ve diğer ilgililer emniyet güçlerince istenecek tüm bilgi ve belgeleri vermekle yükümlü tutulmuşlardır. (5149 sayılı Kanun, m.6, f.V). Ancak, madde hükmünde geçen “diğer ilgililer” ibaresiyle, kimlerin kast edildiği; “ilgili” kişinin kapsamının tayininde hangi kriterlerin esas alınacağı anlaşılamamaktadır.

Spor kulüpleri ayrıca, taraftarları arasından “yeterli sayıda taraftar temsilcisi belirleyerek”, bu kişilerin açık kimliklerini, adres ve adlî sicil bilgilerini spor kulübünün bulunduğu yerdeki emniyet müdürlüklerine bildirmek zorundadırlar (5149 sayılı Kanun, m.10, f.I; Yönetmelik, m.9, f.I, bent n)¹⁴².

Emniyet müdürlükleri, kendilerine bildirilen “taraftar temsilcileri” hakkında araştırma yaptıktan sonra, elde ettikleri bilgileri ilgili yerin en büyük mülki idare amirine bildirirler. Soruşturma sonucunda taraftar temsilciliği görevini yerine getirmekte engelleri bulunmadığı anlaşıldığı takdirde, söz konusu kişiler en büyük mülkî idare amiri tarafından taraftar temsilcisi olarak seçilirler ve ilgili yerin il veya ilçe emniyet müdürlüklerine bildirilirler (5149 sayılı Kanun, m.10, f.II, 1. cümle; Yönetmelik, m.7, bent n).

¹⁴¹ Bu yükümlülük, spor kulüpleri açısından bir kez daha Yönetmelikte de tekrarlanmıştır. (Yönetmelik, m.9, f.I, bent o)

¹⁴² 5149 sayılı Kanunun geçici 1. maddesine göre, spor kulüpleri 10. maddede yazılı yükümlülüklerini Kanunun yürürlüğe girmesinden (5.5.2005) (bk. Değişiklik yapan Kanun No. 5340, 28.04.2005) itibaren bir yıl içerisinde (5.5.2006 tarihine kadar), yerine getirmek zorundadırlar.

5149 sayılı Kanunda; 1985 Avrupa Sözleşmesinin, devletler arasında polis istihbaratının değişimini ve yetkili birimler arasında işbirliğinin öngören, 4.m.si ile bu maddeyi tamamlayan 3.m.nin l.f.sının b bendi doğrultusunda bir hüküm bulunmamaktadır. Bunun önemli bir eksiklik olduğu belirtilmelidir.

D- SPOR ALANININ DIŞINDAKİ YERLERDE DÜZEN VE GÜVENLİĞİN SAĞLANMASINA İLİŞKİN ÖNLEMLER

1- Avrupa Sözleşmesi ve tavsiye kararları

Spor alanının dışındaki yerlerde düzen ve güvenliğin sağlanması konusunda, Avrupa Sözleşmesinin “önlemler” başlığını taşıyan 3.m.sinin l.f.sının (a) bendinde; Devletlerin; gerek stadyumların içinde gerek yakın çevresinde ve seyircilerin kullandığı transit yollarda meydana gelebilecek şiddet olaylarının ve taşkınlıkların üstesinden gelebilmek için yeteri kadar asayiş gücü kullanılmasını temin etmeleri öngörülmüştür.

2- Türk hukuku

Yapılacak her türlü spor müsabakalarında, il / ilçe genelinde gerekli önlemleri almak emniyet müdürlükleri ile jandarma komutanlıklarına aittir (Yönetmelik, m.7, bent a).

Bu bağlamda, spor alanının dış güvenliğinin sağlanması (5149 sayılı Kanun, m.6, f.III; Yönetmelik, m.7, bent d); dolayısıyla müsabakadan önce veya sonra, her iki takımın seyirci topluluklarını birbirinden ayıracak güvenlik tedbirlerinin alınması (Yönetmelik, m. 7, bent m), emniyet müdürlükleri ile jandarma komutanlıklarının görevi içinde bulunmaktadır.

Spor alanının dışındaki güvenliğin sağlanması kapsamında, “kulüpler veya tesisten¹⁴³ sorumlu kurum ve kuruluşlar ile diğer gerçek veya tüzel kişiler tarafından işletilmek üzere tesis çevresinde oluşturulan otoparklardaki düzenin ve tesise bağlanan yollardaki trafik akışının sağlanması için gerekli trafik önlemlerinin alınması” da bulunmaktadır (Yönetmelik, m.7, bent r).

Nihayet, emniyet müdürlükleri ile jandarma komutanlıkları, spor alanı çevresinde bulunan ve insan hayatı açısından tehlike oluşturabilecek yerlerden müsabakaların seyredilmemesi için gerekli önlemleri de almak zorundadırlar (Yönetmelik, m.7, bent k).

Anlaşılabacağı üzere; 5149 sayılı Kanun ve uygulama Yönetmeliği, 3201 sayılı Emniyet Teşkilat Kanunu; 3152 sayılı İçişleri Bakanlığı Teşkilat ve Görevleri Hakkındaki Kanun ve 5442 sayılı İl İdaresi Kanunundaki düzenlemelere uygun bir düzenleme öngörmüştür¹⁴⁴.

Avrupa Sözleşmesindeki m.3, f.I bent a'daki söz konusu hüküm de zaten genel asayişin sağlanması konusunda devletlerin iç hukuklarındaki düzenlemelerin bir ifadesidir.

E- SPOR ALANINDA DÜZEN VE GÜVENLİĞİN SAĞLANMASINA İLİŞKİN ÖNLEMLER

1- Avrupa Sözleşmesi ve tavsiye kararları

1985 tarihli Sözleşmenin 3.m.sinin IV.f.sında, şiddet eylemleri ve taşkınlıkları önlemek için Devletlerin, “somut önlemler” almaları gerektiğinin vurgulandığını söz etmiştik. Aşağıda önce Sözleşmede öngörülen önlemlerin neler olduğu gösterilecek; daha sonra bu önlemlere ilişkin olarak Daimi Komitenin tavsiye kararlarındaki önerilere yer verilecektir.

¹⁴³ “Tesis” kelimesi ile sanıyoruz, spor alanını tamamen kapsayan yerleşim birimi kastedilmektedir.

¹⁴⁴ Bk.yuk.dn.131-132 ve 133'de yapılan açıklamalar.

a- Sözleşmede gösterilen önlemler

Sözleşmenin 3.m.sinin IV.f.sında özellikle alınması gereken somut önlemlerin hangileri olduğu gösterilmiştir. Bu önlemler şunlardır:

- Stadyumların tasarımının ve fiziki yapısının, seyircilerin güvenliğini temin etmesi, yardım hizmetlerinin ve güvenlik güçlerinin müdahalesine imkan vermesi; stadyumların seyirci kitlesinin daha etkili kontrolünü sağlamak üzere yeterli fiziki engellerle donatılmış olması (bent a);
- Tribünlerdeki yer tahsislerinin, rakip takım taraftarlarını birbirlerinden etkin bir biçimde ayıracak şekilde yapılması (bent b);
- Bilet satış işlemlerinde etkili bir kontrol uygulayarak ve müsabakadan hemen önce özel önlemler alarak rakip takım taraftarlarının birbirlerinden ayrılmasının sağlanması (bent c);
- Alkol veya uyuşturucu madde etkisinde olan kişiler ile olay çıkarttıkları bilenen ya da olay çıkarması muhtemel kişilerin, hukuken mümkün olduğu ölçüde stadyum ve maçlardan çıkartılmaları ya da girişlerinin yasaklanması (bent d);
- Stadyumların halkla etkili bir iletişim sağlanacak şekilde teçhiz edilmesi ve seyircilerin düzgün şekilde davranmasını teşvik etmek amacıyla bu sistemin, maç programının ve diğer prospektüslerin tam olarak kullanılmasına dikkat etmek (bent e);
- Seyircilerin stadyumlara alkollü içki sokmalarının yasaklanması; stadyumlarda alkollü içki satışının ve her türlü dağıtımın kısıtlanması, tercihen yasaklanması; içecek servisinin tehlikeli olmayan bardaklarda yapılması (bent f);
- Seyircilerin, şiddet olaylarında kullanılabilecek cisimleri, havai fişekleri veya benzeri cisimleri stadyumlara sokmalarını engellemek amacıyla kontroller yapılması (bent g);
- Kural ve talimatların uyumlu bir şekilde uygulanmalarını sağlamak için, irtibat görevlilerinin kitlenin kontrolü için alınan önlemler konusunda

müşabakadan önce ilgili yetkililerle işbirliği yapmalarının sağlanması (bent h)¹⁴⁵.

Yukarıda gösterilen önlemlerin sınırlı olmadığı; aksine alınacak çok çeşitli önlemler içinde özellikle dikkate alınması gereken ve geliştirilmeye muhtaç yönlendirici önlemler oldukları şüphesizdir. Nitekim, Sözleşmenin 6.m.sinde tamamlayıcı önlemler başlığı altında Devletlerin;

- Güvenliği artırmak ve şiddeti engellemek için, stadyumların fiziki yapılarının planlanması ve buna ilişkin düzenlemelerin uygulanması; stadyumlara giriş-çıkışlar da dahil olmak üzere yapılması gerekli bütün değişiklikler hakkında, ulusal spor örgütleri ve yetkili kulüpler ile stadyumların muhtemel malikleriyle yakın işbirliği içinde olmaları (f.I);
- Özellikle büyük ve kontrolü güç kitleleri çekebilecek maçlar söz konusu olduğunda stadyumların seçiminde gözetilmek üzere, seyircilerin güvenliğini sağlayacak ve şiddet olaylarının meydana gelmesini önleyecek kriterleri belirleyen bir sistemi ortaya koymaları (f.II);
- Sporcuların veya seyircilerin şiddet olayları çıkartmalarına yol açacak nitelikteki etkenleri kontrol etmek amacıyla, yürürlükteki kurallarını düzenli olarak gözden geçirmeleri hususunda ulusal spor örgütlerini teşvik etmeleri (f.III);

öngörülmüştür.

b- Sözleşmedeki önlemler konusunda tavsiye kararlarındaki öneriler

Stadyumlarda seyirci güvenliğinin sağlanması ve şiddet eylemlerinin azaltılması hususunda yukarıda yer verilen 1985 tarihli Sözleşmedeki hükümlerin etkin ve etkili bir şekilde uygulanmaları için Daimi Komite ;

- Bilet basımı ve satışı

¹⁴⁵ Söz konusu önlem hakkında bk.yuk.Bölüm II, I.B.2.b.aa.bbb.

- Alkol yasağı
- Stadyumların tasarımı ve fiziki yapısı

konularında tavsiye kararları kabul etmiştir.

aa) Bilet basımı ve satışı hakkında

Daimi Komitenin 89/1 sayılı tavsiye kararında¹⁴⁶; bazı holiganizm olaylarının geçmişte yaşanan olaylardan edinilen tecrübelerle göre, biletlerin "istenmeyen" bazı seyircilerin eline geçmesinden kaynaklandığı; bu duruma ise; örneğin, biletlerin yüksek risk taşıyan bir müsabakayla aynı günde satışının yapılmasında olduğu gibi, organizatörlerin kusurunun ya da bilet satış yetkisinin üçüncü kişilere tanınmış olduğu hallerde, bu üçüncü kişilerin denetlenmesindeki eksikliğin sebep olduğu belirtilmiştir. Komiteye göre, "istenmeyen" seyircilerin, organizatörlerce engellenemeden dolayı olarak bilet elde etmelerine imkan veren uygulama ve denetim aksaklıklarının dışında ayrıca, karaborsa piyasası ile küçük bir oranda da olsa sahte bilet satışları da "istenmeyen" seyircilerin stadyumlara girmesine imkan vermektedir.

Daimi Komite; bilet satış işlemlerine ilişkin olarak tavsiye ettiği kuralların¹⁴⁷ gerekçesini açıklarken, Sözleşmeye taraf Devletlerde; sözleşmelere, bilet

¹⁴⁶ Daimi Komitenin bilet basım ve satışında uyulacak esaslara ilişkin 89/1 sayılı tavsiye kararı için bk.yuk.dn.84'de gösterilen Avrupa Konseyine ait resmi web adresi.

¹⁴⁷ Daimi Komitenin; bilet basımı ve satışı konusunda 89/1 sayılı tavsiye kararında önerdiği kurallar şöyle sıralanabilir: Biletlerin numaralandırılması; biletlerin ilgili tribünü ve girişi gösterecek şekilde renklendirilmesi; seyircilere bilgi vermek ve rakip takım taraftarlarının birbirlerinden ayrılmasına yardımcı olmak için biletlerin arka yüzüne, uygun renklerde stadyumun her bölümünü ve etrafını gösteren bir planının basılması; her biletin ya da bilet gruplarının kimlere verildiğinin kaydedilmesi; sahtekarlıkların farkedilebilmesi ve içeriye giren seyircilerin daha kolay kontrol edilebilmesini sağlamak üzere elektronik cihazlarla okunabilen biletlerin planlanması; mümkün olduğu takdirde; organizatörler ve stadyum sahipleriince, özel hukuk hükümlerine uygun olarak bilet satın alma koşullarının ya da bilet satın almadan doğan yükümlülüklerin tespit edilmesi (bu uygulama, "ikinci el" pazarının daha iyi şekilde kontrol edilebilmesine ve organizatörler ya da stadyum sahiplerinin oynanacak sonraki maçlarda "istenmeyen" seyircileri stadyumlardan uzak tutmalarına imkan verecektir); futbol kulüplerinin ya da federasyonların veya diğer organizatörlerin; sadece yetkili kişi veya acenteler tarafından belli şartlar dahilinde bilet satışı yapılmasını öngören bir sistemi uygulamaya koymaları; uluslararası müsabakalarda bilet dağıtım işinin ulusal futbol federasyonlarınca yapıldığı hallerde; biletlerin üstüne federasyonun ayırt edici işaretinin konması; bir kişinin satın alabileceği bilet sayısının sınırlandırılması; misafir takım taraftarlarına ayrılan bilet sayısının sınırlandırılması; (sahanın teorik kapasitesinin tüketilmesi

alıcısının haklarına; organizatör, acentalar ve seyirci arasındaki ilişkilere uygulanacak hukukun ciddi şekilde farklılıklar gösterdiğinin; bir ülkede tatbik edilebilen bazı önlemlerin bir başka ülkede uygulanmasının mümkün olmadığı¹⁴⁸; hatta üyelik sistemi projelerinin ortaya konulmasının bazı ülkelerde hukuki durumu karıştırabileceğinin bilincinde olduğunu vurgulayarak; bilet basım ve dağıtım işinin sadece yeni kanunlar yapılarak çözülebileceği yönünde bir düşünceye sahip olmadığını; aksine operasyonel denetimde ve uygulanmakta olan bilet yönetiminde yapılacak iyileştirmelerin bu konuda ilerleme kaydedilmesini sağlayacağını belirtmiştir. Komite bu durumun, ülkeden ülkeye değişiklik gösteren bir sorumluluk sorununu ortaya çıkartabileceğine işaret ettikten sonra, ülkelere her birinin, kendi hukuku içinde, en uygun organizmalara asli ve tali sorumluluklar yükleyerek bu sorunu aşabileceklerini ifade etmiştir.

Daimi Komite, uluslararası futbol maçlarında biletlerin basım ve satışına ilişkin prensipleri ortaya koyan 2002/1 sayılı tavsiye kararında¹⁴⁹ da; söz konusu prensipleri; bilet basımında izlenecek politika, rakip takım taraftarlarını birbirinden ayıracak tedbirler, karaborsada bilet satışının ve bilet sahtekarlıklarının önlenmesine ilişkin tedbirler, yasal mevzuat izin verdiği ölçüde, stadyumlara girme yasağı politikasına destek tedbirleri, (organizatörler, diğer bilet dağıtımcıları ve bilet hamilleri) gibi ilgili değişik kişilerin her birine ait sorumlulukları ortaya koyan tedbirler ve taraftarların

zorunlu olmaksızın) muayyen bir müsabaka için satılacak bilet sayısının tespit edilmesi; güvenlik, kontrol ve kamu düzeni faktörlerini göz önünde bulundurarak, her tribünün seyirci kapasitesinin ve satılacak bilet sayısının belirli bir oranda azaltılması; (maçın özelliğine göre uygulanmak üzere) seyahat şirketlerine ve acentalarına, taraftar derneklerine, müşterilerine hediye etmek için bilet alan ticaret şirketlerine veya bir spor kulübünün sponsorlarına yapılacak toplu satışlarda bilet sayısının sınırlandırılması; toplu bilet satın alan bu kişilere, biletlerin ne şekilde dağıtılacağına sorulması ve istenmeyen dağıtımların yapılmaması konusunda bu kişilerin önceden uyarılması; bilet satış süresinin, müsabaka saatine nazaran (örneğin, 12 saat, 24 saat önce gibi) belirli bir zaman öncesine kadar izin verilmesi ve kesinlikle maçtan hemen önceki saatlerde satış yapılmaması; yabancı ülkelere büyük sayılarda ziyaretçi taraftarın beklendiği durumlarda, potansiyel seyircilere önceden, karşılığında biletlerini talep edebilecekleri bir belgenin verilmesini öngören bir sistemin kurulması; çok turlu organizasyonlarda, ikinci el piyasasının bir ölçüde kontrol altında tutulabilmesi ve karaborsa fırsatlarının azaltılması amacıyla, istenmeyen biletlerin organizasyon komitesince satın alması ve istenen biletlerin de bu komite tarafından satılması.

¹⁴⁸ Örneğin, geçerli bir bilete sahip olmasına rağmen bilet hamilinin içeriye girmesine engel olma konusunda organizatöre yetki tanınması.

¹⁴⁹ Bk.yuk.dn.96'da gösterilen Avrupa Konseyine ait resmi web adresi

kimliklerinin teşhisine imkan veren tedbirler şeklinde altı başlık altında ele almıştır.

bb) Alkol yasağı hakkında

Daimi Komite 87/1 sayılı tavsiye kararında¹⁵⁰; Sözleşmenin alkol yasağına ilişkin m.3, f.IV , bent f hükmünün seyirci şiddetinin azaltılmasında çok etkili olduğunu düşünerek; Sözleşmeye taraf Devletlere, endişe duyulan yüksek riskli maçlarda, hukuken mümkün olduğu ölçüde, aşağıda gösterilen ek iki önlemi daha uygulamalarını önermiştir :

- Sözleşmenin m.3, f.IV, bent f hükmünün kapsamının, dışarıdan gelen taraftar gruplarının deplasman organizasyonlarını da kapsayacak şekilde genişletilmesi;
- Yerel otoritelere; böyle maçların öncesinde, esnasında ve sonrasında olmak üzere önceden tespit edilmiş bir süre boyunca stadyumların civarında alkol satışını yasaklamaları ya da kısıtlamaları hususunda tanınacak yetkilerin kullanılmasının teşvik edilmesi.

cc) Stadyumların tasarımı ve fiziki yapısı hakkında

Daimi Komite; stadyumlarda güvenliğin güçlendirilmesi için belirli risk faktörlerine karşı alınacak önlemleri ayrıntılarıyla açıkladığı 91/1 sayılı tavsiye kararında¹⁵¹ Sözleşmeye taraf Devletlere;

- Spor örgütleri ve stadyum malikleri ile işbirliği içinde hareket edilerek, (stadyumlar, spor sahaları, spor salonları, spor merkezleri gibi) sportif faaliyetlerin yapıldığı bütün alanlarda aktif bir şekilde güvenliğin geliştirilmesi ve bunun teşvik edilmesi;

¹⁵⁰ Bk.yuk.dn.80'de gösterilen Avrupa Konseyine ait resmi web adresi

¹⁵¹ Bk.yuk.dn.87'de gösterilen Avrupa Konseyine ait resmi web adresi.

- Bu amaçla ve özellikle yeni stadların inşası için; stadyumların kapasitesi, yapısal özellikleri ve yeni stadyumların inşası konusunda tavsiye ekinde gösterilen ana prensipler ile diğer bütün ulusal ve uluslararası norm ve kuralların uygulanmasını sağlamak amacıyla ulusal, bölgesel ya da mahalli düzeyde gerekli önlemlerin alınması ve gerekiyorsa bu konuda uygun mevzuatın oluşturulması;
- Mevcut stadyumların, UEFA tarafından öngörülen fiziki kriterlere uygun olarak yenilenmesi ve yeni stad inşalarında bu kuralların gözetilmeleri;
- Tavsiyenin kapsadığı alanlardaki gelişmeyi takip etmek için, halihazırda mevcut olmadığı takdirde, ulusal denetleme ve danışma kurumlarının kurulması;
- Stadyumlardaki seyirci güvenliğini iyileştirme amacına yönelik önlemler konusunda yapılacak araştırmaların desteklenmesi ve bu önlemlerin finansmanının sağlanması;
- Stadyumların bulundukları çevrenin gözönünde tutulması;
- Engelli kişilerin girişlerini kolaylaştıracak düzenlemelerin yapılması;
- Seyirciler için çekici kolaylıklar sağlanması;
- Özellikle mevcut stadyumların yenilenmesi hakkında olmak üzere bu tavsiye ve ekinde gösterilen hususların uygulamaya geçirilmeleri için, ulusal ve /veya bölgesel düzeyde ve uygun önceliklerle uyumlu olarak; bir takvim tespit edilmesi ve bu takvimde, stadyumların tipine ve kapasitesi bağlı kriterler ile uygun yönetim düşüncesine dayanan kriterlerin gözönünde tutulması

hususlarında tavsiyelerde bulunmuştur.

Tavsiye kararında stadyumlarda güvenliğı tehdit eden çok sayıda risk faktörü;

- yangın riski;
- (tasarım hatalarına ya da fonksiyonel eksikliklere dayanan) yapısal aksaklıkların ortaya çıkma ihtimali ve

- büyük kalabalıkların (seyircilerin) varlığından kaynaklanan sorunlar (operasyonel faktörler)

şeklinde başlıca üç kategoriye ayrılmıştır.

Daimi Komite söz konusu kategorilerden her biri için önerdiği önlemler hakkında şu ilke ve kuralları izlemiştir:

a) Burada; bir yandan önleyici tedbirler almak; diğer yandan ise kaçınılmaz ya da öngörülemeyen kazalar için etkili müdahaleleri hazırlamak suretiyle bu risklerin mümkün olduğu ölçüde azaltılması söz konusudur.

b) Ayrıca, holiganizmle mücadele etmek için (bilet satışının kontrol altında tutulması; stadyuma girişte yapılan kontrol; kapalı devre televizyon gibi) Sözleşmede tanımlanan ve Devletlerin almış olduğu tedbirlerin bir çoğunun, seyirci güvenliğinin daha iyi sağlanmasına hem hizmet edebileceği hem de hizmet etmesi gerektiği düşünülmüştür. Seyirci şiddetini ve taşkınlıklarını önlemeye yönelik diğer tedbirler, seyircilerin güvenliğini hiçbir surette bozmamalıdır.

Yukarıda anılan kategorilerden her biri için önerilen önlemler, pek çok açıklayıcı ayrıntıyı içermektedir. Aşağıda bunların geniş bir özetine yer verilmiştir:

aaa) Yangın

Burada söz konusu olan önlemler, hem stadyumun içindeki hem de çevresindeki yangın riskini gözeterek önerilmişlerdir:

- Gaz, elektrik ve diğer parlayıcı maddelerin kullanımının ve temininin yasal mevzuata uygun olmasına dikkat edilmesi;

- Parlayıcı maddelerin depolanmasına sadece bunun, tesisatın işleyişi için mutlak surette gerekli olması halinde izin verilmesi ve her halde depolamanın seyircilerden ve sporculardan uzak bir yerde yapılması;
- Mutfak, ısıtma sistemleri ve jeneratörlerin uygun bir izolasyonla binadan bağımsız kısımlarda bulundurulmaları; stadyumlarda bu gibi tesisatı ayırmak mümkün olmadığı takdirde bu alanların yangına karşı korunmalarının sağlanması;
- Stadyumların tasarımında ve inşaatında kullanılan malzemelerin, yangına karşı tam bir koruma sağlayacak ve yangının yayılma tehlikesini asgari düzeye indirecek nitelikte ve kalitede olması; stadyumlarda yangın çıkış kapılarının tasarlanması ve kolaylıkla ulaşılabilir ve görülebilir yerlerde onaylı ve yeterli sayıda yangın söndürme aletlerinin bulundurulması;
- Stadyumun; tipi ve yapısı ve mevcut seyirci sayısı göz önünde bulundurularak yangınla mücadele ekipmanı ve aracı ile yeterli sayıda personelin hazır bulundurulması.

bbb) Yapısal sorunlar

- Her stadyum ve stadyumun her tribünü için koltuk veya kişi açısından azami kapasitenin, özellikle Avrupa Standardizasyon Komisyonu tarafından hazırlanmış olan Avrupa normları da dahil olmak üzere, yürürlükteki kurallar uyarınca mevcut yapının taşıyabileceği azami baskı oranına göre hesaplanması; ayakta izlemenin izin verildiği stadyumlarda; ayakta durma yerlerindeki azami kapasitenin, metrekare başına kişi olarak belirlenmesi;
- Stadyumlara giriş ve çıkış yollarının ayrı ayrı ve düzenli bir akışı sağlayacak şekilde düzenlenmesi; seyircilerin düzenli bir şekilde

akışını sağlamak için kapıların genişliği ile bunların açıldığı koridorların, merdivenlerin ve iniş yollarının genişliğinin aynı olması; kapılardan her birinin sadece giriş ya da çıkış olarak kullanılması; acil durum halinde hızla tahliyeyi sağlamak için stadyumun her bölümünün, bir dakikada tatmin edici sayıda kişinin akışına izin verecek şekilde yeterli sayıda giriş ve çıkışlarla donatılması;

- Stadyumun dışındaki yaya ya da araçla ulaşılan alanların sıkışıklıklara sebep olmayacak şekilde düzenlenmesi; bütün giriş ve çıkış güzergahlarının açıkça belirtilmiş olması ve rakip takım taraftarlarının ayrılmasına yardımcı olması;
- Acil durum araçları için özel park yerleri yapılması; otoparkların araçların kolaylıkla giriş ve çıkış yapabilmelerini sağlayacak şekilde konuşlandırılmaları ve azami kapasiteleri gözönünde bulundurularak araç manevralarına imkan verecek genişlikte olmaları;
- Yaş, aşınma veya insan faktörlerinden kaynaklanan zayıflık ve/veya hasarı teşhis etmek üzere maçlardan önce tesisin mevcut durumunun düzenli olarak kontrol edilmesi; bu kontrolün, ruhsat vermeye yetkili makam tarafından düzenlenecek "güvenlik sertifikası" için zorunlu bir koşul teşkil etmesi.

ccc) Seyircinin yönetimi

- Stadyum içinde, büyük kalabalıkların serbestçe hareket edebilmesi için yeterli boşluklar bırakılması; her biletin üstünde tahsis edilen tribünün ve koltuk numarasının gösterilmesi ve tercihen bilgisayarlı bir sistem tarafından kontrol edilmesi; stadyumun içinde seyircinin yerini kolayca bulabilmesine imkan veren yönlendirici levhaların yerleştirilmesi ve her levhanın renginin bilet rengiyle aynı olmasının sağlanması;

- Basılan bilet sayısının söz konusu stadyum için saptanmış olan azami kapasiteyi aşmaması; ayakta durma izninin olduğu stadyumlarda, bu yerlerin metrekaşe başına bir kişi düşecek şekilde düzenlenmesi;
- Azami seyirci içeri girdiği andan itibaren kapıların girişe derhal kapatılmasını sağlamak için içeriye giren kişilerin sayısını etkin bir biçimde kontrol edebilecek / sayabilecek elektronik veya mekanik bir cihaz veya bir video sisteminin tesis edilmesi;
- İlgili güvenlik ve acil durum güçleri arasındaki işbirliğinin yapılacak ön bir toplantı ile sağlanması ve maçın tüm özel tehlikeleri, tesisin yapısı, planı ve arazinin konuşlandığı yer hakkında ilgililerin tam olarak bilgilendirilmesi;
- Güvenlik güçlerinin tüm tribünleri gözetleyebilecek yerlerde yeterli sayılarda konuşlandırılmaları;
- Güvenlik güçlerine stadyum içinde, tüm sahanın ve seyirci alanlarının mümkün olduğunca büyük bir bölümünün görülebilmesine imkan veren bir yerde ve teçhiz edilmiş halde bir kontrol odası tahsis edilmesi; odada özellikle kapalı devre televizyon ekranlarının yerleştirilmesi;
- Gerek sahada gerek kontrol odasında görevli bulunan çeşitli güvenlik güçleri arasındaki iletişimin güvenilir ve kesintisiz bir şekilde sağlanabilmesini teminen telsiz / telefon gibi sistemlerin yerleştirilmesi;
- Seyircilerin güçlü hoparlörler aracılığı ile bilgilendirilmesi; mümkün olduğu takdirde ışıklı reklam panolarının veya skor panolarının da halkı bilgilendirmek üzere kullanılması ve bu nedenle söz konusu panoların her tribünden görülebilir yerlerde yerleştirilmeleri.

- Güvenlik güçleri ve stadyum personelinin, seyircinin yönetimi ve (bilhassa çıkabilecek bir hadisede) seyirci davranışının algılanması konusunda eğitilmesi;
- Acil durumlara cevap verebilecek şekilde yeterli sağlık personeli ve ekipmanın bulundurulması ve yer tahsis edilmesi;
- Herhangi acil bir duruma etkili bir şekilde müdahale edebilmek için ilgili tüm servisler arasında tam bir koordinasyon ve iletişimin sağlanması; Acil durum planlarının, ilgili tüm servisler tarafından önceden dikkatlice incelenmesi, denenmesi ve ilgililer arasında dağıtılması;
- Oyuncuları ve/veya seyircileri holiganların şiddet hareketlerinden korumaya yönelik ezilmeyi önleyici bariyerler veya diğer engellerin, seyircilerin giriş veya çıkışını yavaşlatmayacak veya zorlaştırmayacak şekilde tasarlanması; her halde ilgili makamlar tarafından asgari ve azami büyüklük ve direnç yükünün tespit edilmesi;
- Tribünlerden sahaya girişi ayıran parmaklıklar mevcutsa, bunların acil tahliye için izin verecek şekilde boş alana doğru açılabilir olması.

Yukarıda belirtildiği üzere, 1985 tarihli Sözleşmenin 3.m.sinin IV.f.sının (a) bendinde, seyirci kitlesinin daha etkili kontrolünü sağlamak üzere stadyumların yeterli fiziki engellerle donatılması öngörülmüştür.

Nitekim, Daimi Komitenin 99/2 sayılı tavsiye kararında¹⁵² işaret edildiği üzere; 1980'li yıllarda futbol stadyumlarında meydana gelen trajik olaylar Avrupa ülkelerini, seyirci şiddet ve taşkınlıklarını önlemek ve kontrol etmek için somut tedbirler almaya sevk etmiştir. Bu kapsamda, rakip takım taraftarlarını birbirinden ayırmak ve/veya seyircilerin oyun sahasına girmelerini

¹⁵² Bk.yuk.dn.93'de gösterilen Avrupa Konseyine ait resmi web adresi

engellemek amacıyla stadyumlara parmaklık ya da bariyer gibi fiziki engeller tesis edilmiştir.

Ancak, 80'li yıllardan günümüze stadyumların tasarımları ve seyirciyi kontrol yöntemleri gelişmiş; seyircilere tahsis edilen tesisler oldukça iyi hale getirilmiştir. Koltuklar numaralandırılmış, stadyumlar modern bilgi ve iletişim teknolojileri ile başarılı sonuçlar veren güçlü video gözetleme sistemleri ile donatılmış; bilet basım ve satış yönetimi ile girişlerdeki kontrol bir düzene bağlanmış; etkili yaptırımlar öngören uygun yasal düzenlemeler yapılmış ve Avrupa düzeyinde gelişmiş bir polis işbirliği sağlanmıştır. Ayrıca, steward'lık sistemi de, seyircilerin stadyumlara alınmasındaki kaliteyi önemli ölçüde iyileştirmiş; bu da şiddeti engelleyici bir ortamın oluşmasına katkıda bulunmuştur. Nihayet, güvenlik güçleri de kalabalıkların kontrolü konusunda daha deneyim kazanmıştır.

1996 Avrupa Şampiyonası (İngiltere) ve 1998 Dünya Kupası Şampiyonası (Fransa) sırasında maçlar büyük ölçüde parmaklıkların olmadığı stadyumlarda oynanmış ve birkaç küçük olay dışında seyirci şiddeti meydana gelmemiştir. Bu gelişme, Daimi Komitenin bu konudaki politikasını yeniden değerlendirmesine yol açmış ve Komite, Euro 96 deneyimini gözönünde bulundurarak 1997 tarihli 17. toplantısında¹⁵³, parmaklıklar ve bariyerlerin kaldırılması konusunda bir deklarasyonda bulunmuştur.

Daimi Komite söz konusu deklarasyonunu takiben aldığı 99/2 sayılı tavsiye kararında da ; güvenlik, kalabalık yönetimi, stadyumların tasarımı, steward'lık konularındaki sistemlerini modernleştirip fiziki engellerin kaldırıldığı stadyumlarda maçları organize eden İngiltere (Euro 96) ve Fransa'da (Dünya Kupası 98) yaşanan deneyimleri vurgulayarak, stadyumlardan parmaklık ve bariyerlerin kaldırılmasını, güvenlik önlemlerinin iyileştirilmesi ve seyircinin karşılanmasındaki kalitenin artırılması kapsamında alınması gereken tedbirlerden biri olarak kabul etmiştir.

¹⁵³ Bk.yuk.dn.93'de gösterilen Avrupa Konseyine ait resmi web adresi

Daimi Komiteye göre, parmaklık ve bariyerler stadyumlarda kafes benzeri bir ortam yaratmaktadır. Estetik olmadıkları gibi üstelik olumsuz manalar içermektedirler. Bu da, maçlarda uyumlu ve keyifli bir atmosferin oluşmasını engellemektedir. Ayrıca seyirciler arasında gerilimi ve yabancılaşma duygusunu çoğaltmakta ve bilhassa bir panik durumunda seyircinin tahliyesini güçleştirerek güvenlik için bir tehlike oluşturabilmektedir. Komite, fiziki engellerin kaldırılması ile daha keyifli, daha dostça bir atmosferin oluşacağı düşüncesindedir. Komiteye göre, bariyerlerin kaldırılması, zihinsel engellerin kalkmasına da katkıda bulunacaktır: "İyi muamele iyi davranışı doğurur".

Daimi Komite, yukarıda anılan sebepleri gözönünde bulundurarak 99/2 sayılı tavsiye kararında Sözleşmeye taraf Devletlere spor alanlarından fiziki engelleri kademeli olarak kaldırmalarını önermiştir. Komiteye göre, prensip; tüm engellerin kaldırılması olmakla birlikte, gerekli olduğu takdirde seyircileri oyun sahasından uzak tutmak için, alçak, taşınabilir bariyerler konulmak ya da basamakların veya ilk sıra koltukların yüksekliği ayarlanmak suretiyle daha az rahatsızlık veren önlemler uygulanabilir.

2- Türk hukuku

Spor alanının içinde alınması gereken önlemler çok çeşitlidir. Bu nedenle söz konusu önlemler, güvenlik hizmetleri kapsamında alınan önlemler ve spor alanının fiziki organizasyonu çerçevesinde alınan önlemler şeklinde ikili bir ayırım içinde ele alınacaklardır.

a- Güvenlik hizmetleri kapsamında alınan önlemler

Spor müsabakasının güvenlik içinde cereyanı, girişte alınacak önlemlerle yakından ilgilidir. Bu nedenle, önce bu aşamada yapılan güvenlik uygulaması, daha sonra da spor alanının içinde alınan güvenlik önlemleri ele alınacaktır.

aa) Spor alanına girişte

aaa) Yetki

Seyirciler müsabakanın yapılacağı spor alanına, güvenlik güçlerince gerçekleştirilecek kontrolden sonra alınırlar (5149 sayılı Kanun, m.6, f.II, 1.cümle). Burada kast edilen güvenlik gücü, özel güvenlik görevlisidir. Çünkü “kapı aramaları”nın özel güvenlik görevlileri tarafından yapılacağı açıkça Kanunda ve Yönetmelikte belirtilmiştir (5149 sayılı Kanun, m.6, f.III, cümle 2; Yönetmelik, m.10, bent a).

İşaret etmek gerekir ki, özel güvenlik personeli bulundurulmuş spor alanlarında dahi, kapı ve turnikelerde yapılacak kontrollerde genel kolluk güçlerinin yetkisi kaldırılmış olmaz. Nitekim 5188 sayılı Özel Güvenlik Hizmetlerine Dair Kanunun 6.m.sinin II.f.sında da belirtildiği üzere, kamu güvenliğinin sağlanması yönünden 5442 sayılı İl İdaresi Kanunu uyarınca vali ve kaymakamlara verilen yetkiler saklı olup, bu yetkilerin kullanılması durumunda özel güvenlik birimi ve özel güvenlik personeli mülki idare amirinin ve genel kolluk amirinin emirlerini yerine getirmek zorundadır. Buna uygun olarak 5149 sayılı Kanunun uygulama yönetmeliğinde de genel kolluk güçlerinin “müsabaka öncesinde, müsabakanın yapılacağı alana seyirci alınmadan önce güvenlik kontrolünü yapmak veya yaptırmak” konusunda yetkili ve görevli oldukları ifade edilmiştir (Yönetmelik, m.7, bent b).

Girişte üst arama yetkisi ise, kolluk güçlerine aittir. 5146 sayılı Kanunun 6.m.sinin II.f.sındaki düzenlemeye göre, “Spor alanlarının çevresinde, stadyum veya spor salonu girişleri ile turnike girişlerinde, müsabakayla ilgili olarak hâkim kararı veya gecikmesinde sakınca olan hallerde mülkî amirin yazılı izni¹⁵⁴ ile genel güvenlik güçlerince veya genel güvenlik güçlerinin

¹⁵⁴ 17.12. 2004 tarihli ve 25673 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan Ceza Muhakemesi Kanununun “Arama Kararı” başlığını taşıyan 119.m.sinin I.f.sına göre, “Hâkim kararı üzerine veya gecikmesinde sakınca bulunan hallerde Cumhuriyet Savcısının yazılı emri ile kolluk görevlileri arama yapabilirler”.

denetiminde, özel güvenlik güçlerince üst araması yapılır ve 5149 sayılı Kanunun amacına aykırı bulunan madde ve cisimlere el konulur”¹⁵⁵.

Spor kulüpleri, tesisin özelliğine göre seyircilerin içeriye alınacağı girişlerde turnike veya benzeri sistemler kurarlar (Yönetmelik, m.14, f.I, bent i).

Kapı ve turnikelerde (özel) güvenlik görevlilerince yapılacak kontrol de ya da genel kolluk görevlilerince ya da bunların denetiminde (özel) güvenlik görevlilerince yapılacak üst ve eşya aramalarında kullanılacak metal arama detektörü ve X-RAY cihazı gibi mekanik ve elektronik cihazlar da spor kulüplerince temin edilir (Yönetmelik, m.9, f.I, bent s).

Yukarıda, spor alanı dışında kalan yerlerde güvenliğin sağlanmasında genel kolluk güçlerinin yetkili olduğunu belirtmiştik. Bu kapsamda, spor kulüpleri, müsabaka öncesinde tesis çevresinde genel kolluk güçlerince yapılacak arama ve kontrolleri sağlamak amacıyla kullanılacak portatif bariyerleri de temin etmek, kurmak ve kaldırmak zorundadırlar (Yönetmelik, m.9, f.I, bent s).

bbb) Kontrol ve aramaların konusu

5149 sayılı Kanun ve uygulama yönetmeliği hükümleri incelendiğinde; girişte yapılacak kontrollerin amacının; hem yasak cisim ve maddelerin spor alanının içine sokulmasını önlemek, hem de idari veya adli bir kararla içeriye girmesi yasaklanmış ya da hakkında böyle bir yasak olmadığı halde, durumu itibarıyla içeriye girmesine Kanunun verdiği yetki uyarınca güvenlik görevlilerince izin verilmeyecek olan kişilerin içeriye girmelerini engellemek olduğu anlaşılmaktadır.

¹⁵⁵ Aynı düzenleme Yönetmelikte, emniyet müdürlüklerinin ve jandarma komutanlıklarının görev ve yetkileri gösterilirken m.7, bent c’de de yer almaktadır. Özel güvenlik personelinin görevlerini ve yetkilerini düzenleyen Yönetmeliğin 10.m.sinde de, özel güvenlik personelinin spor alanına girişte, genel güvenlik birimlerinin nezaretinde üst araması yapabilecekleri belirtilmiştir (m.10, bent e).

aaaa) İçeriye sokulmasına izin verilmeyecek olan madde ve cisimler

- i. Her türlü silah, kesici veya delici alet, sis bombası, ses bombası veya maytap gibi patlayıcı, parlayıcı, yanıcı, yakıcı maddeler ile taş, metal gibi fırlatılabilecek veya yaralayıcı nitelikte sert cisim veya tehlike arz edebilecek veya müsabaka düzenini bozabilecek diğerk maddeler ile alkollü içecekler ve çevreyi kirletecek nitelikte konfeti ve benzeri cisimlerin spor alanına sokulması engellenir.

Söz konusu görev, hem genel kolluk güçlerinin hem de özel güvenlik personelinin görevleri arasında sayılmıştır (Yönetmelik, m.7, bent j; Yönetmelik, m.10, bent e).

- ii. Spor kulüplerinin görevlerinin düzenleyen Yönetmeliğın 9.m.sinde; spor ahlakına aykırı, tahrik edici, aşağılayıcı, dil, din, mezhep, ırk, cinsiyet, etnik ve siyasi ayrımcılığaya yönelik mahiyette afiş veya pankartların da spor alanının içine sokulması yasaklanmıştır (Yönetmelik, m.9, f.l, bent l).

Özel güvenlik personeli ya da genel kolluk güçleri tarafından içeriye sokulması engellenecek cisimler arasında sözü edilen mahiyette afiş ve pankartlar sayılmamış olsa da, bunlar da içeriye sokulması yasak cisimler arasına dahil edilmelidir.

Öte yandan, yukarıda belirtilen mahiyette afiş veya pankartların spor alanına sokulmasını engelleyici tedbirler almak ve bu afiş ya da pankartların spor alanının yakın çevresine asılmasını engellemek, müsabaka güvenlik amirlerinin görevleri arasında sayılmıştır (Yönetmelik, m.6, bent i) .

bbbb) İçeriye girmesine izin verilmeyecek olan kişiler

- i. Spor güvenlik kurulu, haklarında adli veya idari merciler tarafından “spor saha ve/veya tesislerine”¹⁵⁶ girme yasağı bulunanların, spor tesislerine girmelerinin engellenmesi için gerekli tedbirleri alır ve aldırır (Yönetmelik, m.5, f.II, bent d).

Spor alanına girmesi adli veya idari bir kararla yasaklanmış olan kişilerin, içeriye girmelerini engellemek görevi, Yönetmelikte genel kolluk güçlerinin görevleri arasında gösterilmiş (Yönetmelik, m.7, bent i); ancak özel güvenlik personelinin görevleri arasında sayılmamıştır.

- ii. Öte yandan, “açıkça anlaşılabilecek şekilde alkollü veya keyif verici madde kullanan kişilerin” spor alanına girmelerini engelleme görevi de genel kolluk güçlerine verilmiştir (5149 sayılı Kanun, m.19, f.III; Yönetmelik, m.7, bent h).

Bu kişilerin spor alanına girmelerinin özel güvenlik görevlilerince de engellenebilmeleri hususunda, 5149 sayılı Kanunda ya da uygulama yönetmeliğinde bir hükme yer verilmemiştir.

- iii. Buna karşılık, müsabaka öncesinde turnikelerde yapılacak kontrollerde biletsiz olduğu anlaşılan kişilerin girişinin engellenmesi özel güvenlik personelinin görevi içindedir. Keza, zel güvenlik personeli müsabaka süresince de oyun alanına biletsiz seyirci girişini engellemekle de görevlidir (Yönetmelik, m.10, bent j).

Biletsiz kişilerin girişini engelleme görevi bu kez, genel kolluk güçlerinin görevleri arasında sayılmamıştır.

¹⁵⁶ “Spor saha ve /veya tesisleri” ibaresi de, Kanun ve Yönetmelikte dilin özensiz bir şekilde kullanıldığı pek çok örnekten birini teşkil etmektedir.

- iv.** Nihayet, özel güvenlik personeli ve spor kulüpleri, görevliler dışında kalan kişilerin spor alanına girmelerine engel olmakla yükümlü tutulmuşlardır.

Buna göre, müsabaka için seyircilerin içeriye alınmaya başlanmasından, müsabaka sonrası seyircinin tamamen tahliyesine kadar geçecek sürede, ulusal veya uluslararası federasyonların öngördüğü görevli kişiler dışındakilerin her ne şekilde olursa olsun müsabaka alanına girmesi, özel güvenlik görevlilerince engellenir (Yönetmelik, m.10, bent d; Yönetmelik, m.9, f.l, bent f).

Anlaşılabacağı üzere, 5149 sayılı Kanun ve uygulama yönetmeliğinde, yetki ve görev tanımları yapılırken açıklık ve kesinlik ilkeleri tamamen gözardı edilmiştir.

bb) Spor alanının içinde

aaa) Yetki

Spor alanının içinde düzeni sağlamak görevi ev sahibi kulübe aittir. Ev sahibi kulüp bu görevini yerine getirmek üzere, özel güvenlik personeli kullanır.

Bu bağlamda, özel güvenlik personeli, seyirciler içeriye alınmadan önce spor alanında bulunur ve 5149 sayılı Kanunda belirtilen yasak maddelerin bulunup bulunmadığını kontrol eder ve gereken önlemi alır (Yönetmelik, m.10, bent a; Yönetmelik, m.9, f.l, bent a ¹⁵⁷).

Özel güvenlik personeli, müsabaka boyunca ve müsabaka tamamlandıktan sonra sporcu ve seyirciler spor alanını tamamen terk edinceye kadar spor alanında iç güvenliği sağlar (Yönetmelik, m.10, bent a).

¹⁵⁷ Bu görev, spor kulüplerinin görevlerini düzenleyen madde kapsamında da düzenlenmiştir.

Bu kapsamda, düzeni bozucu eylemlerde bulunan seyircileri uyarır ve gerekli hallerde müsabaka güvenlik amirine bildirir (Yönetmelik, m.10, bent b).

Müsabaka güvenlik amiri de, özel güvenlik personelinin olaylara müdahalede yetersiz kaldığı durumlarda ve gerekli gördüğü hallerde saha içi ve tribün güvenliğini sağlamak amacıyla olayların meydana geldiği alanlara genel kolluk güçlerinin¹⁵⁸ müdahale etmesini sağlar (Yönetmelik, m.6, bent b) .

bbb) Engellenecek seyirci eylemleri

aaaa) Rakip takım taraftarlarının birbirlerinden ayrılması

Özel güvenlik personeli, spor alanında ev sahibi takım ile misafir takım seyircileri arasındaki geçişleri engeller (Yönetmelik, m.10, bent c).

bbbb) Görevliler dışındakilerin spor alanı içinde bulunmalarını engellemek

Özel güvenlik görevlileri, seyircilerin içeriye alınmalarından müsabaka sonrası tamamen tahliye edilmelerine kadar geçecek sürede, ulusal veya uluslararası federasyonların öngördüğü görevli kişiler dışındakilerin her ne şekilde olursa olsun müsabaka alanına girmesini engeller (Yönetmelik, m.10, bent d; Yönetmelik, m.9, f.I, bent f¹⁵⁹).

¹⁵⁸ Nitekim, 5149 sayılı Kanunda da genel kolluk güçlerinin müsabaka güvenlik amirinin talebiyle gerekli hallerde olayın meydana geldiği alanlara müdahale edebileceği belirtilmiştir. (5149 sayılı Kanun, m.6, f.III, son cümle).

¹⁵⁹ Bu görev, spor kulüplerinin görevlerini düzenleyen madde kapsamında da düzenlenmiştir.

cccc) Çirkin ve kötü tezahüratın ve her türlü ayrımcılığa yönelik söz sarf edilmesinin önlenmesi

Ferdi veya toplu olarak söz veya hareketlerle aşağılayıcı veya tahrik edici nitelikte hakaret ve kötü tezahüratta bulunan seyirciler özel güvenlik görevlisi tarafından uyarılır ve engellenir. (Yönetmelik, m.10, bent f).

Bu nitelikte söz ve tezahüratın önlenmesi, spor kulüpleri ile müsabaka güvenlik amirinin görevleri arasında da sayıldığı gibi, ayrıca bu sözlerin dışında, dil, din, mezhep, ırk, cinsiyet, etnik ve siyasi ayrımcılığa yönelik sözlerin de kulüpler ve müsabaka güvenlik amiri tarafından engellenmesi öngörülmüştür (Yönetmelik, m.9, f.I, bent I; Yönetmelik, m.6 bent i).

Spor kulüplerine yüklenen her türlü ayrımcılığı ifade eden sözlerin sarf edilmesini önleme görevi özel güvenlik görevlileri tarafından sağlanacağı hususunda bir kuşku yoksa da; özel güvenlik personelinin görevleri arasında çirkin ve kötü tezahürat teşkil eden sözleri engellemek sayılmışken, bunlar arasında ayrımcılığı ifade eden sözlere de yer verilmemiş olması, kanunkoyucunun özensizliğini göstermektedir.

dddd) Spor ahlakına aykırı ve her türlü ayrımcılığa yönelik pankart veya afişlerin asılmasının engellenmesi

Dil, din, mezhep, ırk, cinsiyet, etnik ve siyasi ayrımcılığa yönelik mahiyette afiş veya pankartların müsabaka alanında asılması, güvenlik personeli tarafından önlenir (Yönetmelik, m.9, f.I, bent I).

Bu hüküm, spor kulüplerinin görevlerini düzenleyen madde kapsamında bulunmaktadır.

Diğer yandan yukarıda belirtildiği üzere, söz konusu mahiyette afiş ya da pankartların spor alanının içine sokulmasını ve yakın çevresine asılmasını

engellemek; müsabaka güvenlik amirinin görevleri içinde sayıldığı halde, bunların spor alanı içinde asılmalarının engellenmesinden ise bahsedilmemiş olduğu görülmektedir (Yönetmelik, m.6, bent i) .

eeee) Yasak maddelerin kullanılmasının ve satışının engellenmesi

Girişte izin verilmediği halde, içeriye sokulabilmiş her türlü patlayıcı, parlayıcı, yanıcı veya yakıcı maddeler ile fırlatılabilecek veya yaralayıcı nitelikte sert cisim veya tehlike arz edebilecek diğer maddeler ya da çevreyi kirliletecek nitelikte konfeti ve benzeri cisimler ile alkollü içeceklerin, spor alanı içinde kullanılmaları ve satılmaları engellenir.

Söz konusu görev, hem özel güvenlik görevlileri (Yönetmelik, m.10, bent e; spor kulüplerinin görevi olarak ayrıca bk. Yönetmelik, m.9, f.I, bent j), hem de genel kolluk güçleri (Yönetmelik, m.7, bent j) açısından öngörülmüştür.

ffff) İnsan hayatı için tehlike arzeden yerlerden müsabakanın izlenmesinin engellenmesi

Kanun yapma tekniğine uygun düşmeyecek şekilde, bir yaptırımla cezalandırılan yasak eylemlerin gösterildiği Kanunun üçüncü bölümünde, “seyir güvenliğini ihlal” başlığı altında 13.m.de bir güvenlik önleminin düzenlediği görülmektedir. Söz konusu hükümde, açık alanlarda yapılan spor müsabakalarında, müsabaka alanının çevresinde bulunan ve insan hayatı açısından tehlike oluşturabilecek yerlerde müsabakaların seyredilmemesi için spor güvenlik kurullarının gerekli önlemlerin alınmasını sağlayacağı ifade edilmiştir.

Evlerin çatılarına ya da inşaat halindeki yapılara veyahut ağaçlara, kayalıklara, tepelere çıkarak müsabakayı izlemeye çalışan kişilerin düşerek yaralanmaları, hatta ölümleriyle sonuçlanan olayların önüne geçilmesi de, spordaki düzensizliği önlemeye yönelik faaliyetlerden

olduğundan, Kanunun 13.m.sinde spor alanının dışındaki seyir güvenliğinin sağlanmak istendiği anlaşılmaktadır.

Kanunkoyucu, özel güvenlik personelinin görevlerini düzenleyen Yönetmeliğin 10.m.sinde ise; tribünlerdeki seyir güvenliğini sağlamaya yönelik alınması gereken önlemler çerçevesinde özel güvenlik görevlilerinin, müsabaka alanı veya seyir alanında insan hayatı açısından tehlike oluşturabilecek yerlerden müsabakanın izlenmesini engellemek ve gerekli güvenlik tedbirlerini almakla yükümlü olduklarını düzenlemiştir (Yönetmelik, m.10, bent g).

Kanunun 13.m.si ile Yönetmeliğin 10.m.sinin (g) bendi hükümlerinin birbiriyle uyumlu ve birbirlerini tamamlayıcı nitelikte oldukları görülmektedir. Spor alanı içinde gereken tüm önlemlerin alınmasından ev sahibi spor kulübü sorumlu olduğuna göre; bu alan içinde insan hayatı için tehlike arzeden yerlerden müsabakanın izlenmesini engellemek spor kulüplerine düşerken; spor alanları dışında kalan yerlerde benzer bir güvenliğin sağlanmasına yönelik tedbirler ise, spor güvenlik kurullarının belirleyeceği esaslar çerçevesinde genel kolluk güçlerince alınacaktır.

b- Spor alanının fiziki organizasyonu çerçevesinde alınan güvenliği sağlamaya yönelik önlemler

Spor alanının fiziki organizasyonu çerçevesinde alınan güvenliği sağlamaya yönelik önlemler; 5149 sayılı Kanunun uygulama yönetmeliğinde gösterilmiştir. Ancak spor kulüpleri, spor alanının fiziki yapısı dikkate alınarak kurulacak olan güvenlik sistemleri ve teknik donanım ile diğer güvenlik önlemleri açısından, Yönetmelikte gösterilen asgari kriterlerin dışında, ilgili federasyon tarafından, bağlı olduğu uluslararası federasyonun¹⁶⁰ kriterleri

¹⁶⁰ Örneğin, UEFA tarafından Nisan 2000'de yayımlanan "Stadyumlarda Güvenliğin Sağlanması ve Kitle Hareketlerinden Korunmak Amacı İle UEFA Kupalarında Oynanan Tüm Müsabakalara Katılan Kulüpler, Federasyonlar ve Maç Düzenleyicilerinin Tabi Olduğu Stadyum Güvenlik ve Emniyet Tedbirlerine İlişkin Talimat" hükümlerine göre, stadyumların güvenlikten sorumlu yerel yetkililer tarafından dikkatle incelenmesi ve güvenlik kurallarına uyulduğunu belirten bir sertifikanın bu yetkililer tarafından verilmesi gerekmektedir. Maç

doğrultusunda çıkartılacak talimatlarda gösterilen esasları da uygulamak zorundadırlar (Yönetmelik, m.15) .

Aşağıda, spor alanının fiziki organizasyonu çerçevesinde alınan güvenliği sağlamaya yönelik önlemler; mekansal düzen, güvenlik sistemine ilişkin teknik donanımın kurulması ve tribün düzeni açısından ele alınacaktır.

aa) Mekansal düzenin sağlanması

Seyircilerin spor alanına giriş ve çıkışlarında izdihamı önlemek için yeterli sayıda giriş-çıkış ve acil tahliye kapısı bulundurulur. (Yönetmelik, m.14, f.I, bent h). Kulüpler, spor alanlarında oluşabilecek acil durumlarda düzenli acil tahliye olanaklarını sağlamak; bu amaçla acil tahliye güzergahında ayakta ya da oturarak hiçbir surette seyirci bulundurmamak ve bu güzergah üzerinde acil çıkışı sağlayacak bir servis görevlisi görevlendirmek zorundadırlar (Yönetmelik, m.9, f.I, bent, i).

Engellilerin spor alanına giriş, çıkış ve müsabakayı seyretmeleri için gerekli düzenlemeler ve donanımlar ise ayrıca kurulur. (Yönetmelik, m.14, f.I, bent d).

Saha içi ve dışındaki tüm alanları izleyebilme ve aynı zamanda fotoğraf alabilme imkanı veren müsabaka kontrol odası kurulur (Yönetmelik, m.14, f.I, bent a). Kontrol odasının yanında önemli olaylarda, gerektiğinde müsabaka güvenlik amirinin başkanlığında; sağlık, itfaiye, kulüp temsilcileri, federasyon yetkilileri ve gerektiğinde uluslararası federasyon yetkililerinin de katılımıyla bir araya gelebilecekleri bir toplantı odası oluşturulur (Yönetmelik, m.9, f.I, bent u).

Müsabaka esnasında meydana gelen olaylara müdahale etmek için hazır kuvvet olarak bulunan genel kolluk görevlilerinin bekleyeceği odalar,

tarihinden itibaren iki yıldan daha eski bir tarihi taşıyan sertifikalar ise geçerli kabul edilmemektedir.

televizyon ve tuvalet gibi şartları uygun olacak şekilde hazırlanır. Ayrıca itfaiye ve sağlık örgütleri gibi müsabakadaki güvenlik tedbirleri kapsamında görev alan kurum ve kuruluşların talep etmeleri halinde, onlar için de ayrı ek odalar yapılır (Yönetmelik, m.9, f.I, bent t; ayrıca bk. m.9, f.I, bent e.)

Ancak, tıbbi yardım için tam donanımlı bir ilk yardım odası kurulur ve uluslararası federasyonların kriterleri doğrultusunda, yeterli sayıda sağlık elemanı ve ambulans bulundurulur (Yönetmelik, m.14, f.I, bent e; Yönetmelik, m.9, f.I, bent e).

Ayrıca, uluslararası federasyonların kriterleri doğrultusunda, itfaiye araç ve gereçleri hazır bulundurulur, yangın söndürme tedbirleri alınır ve yetkililerin yerleri tespit edilir (Yönetmelik, m.9, f.I, bent e).

Müsabakanın yapılacağı tesis çevresinde, tesisin seyirci kapasitesine cevap verebilecek nitelikte otopark alanı düzenlenir (Yönetmelik, m.9, f. I, bent y; Yönetmelik, m.14, f.I, bent j).

İtfaiye ve benzeri acil durum araçları için özel park yerleri ve bu araçların geçişlerine olanak sağlayacak güzergah ayrıca belirlenir (Yönetmelik, m.14, f.I, bent f)

Spor alanında seyircilerin ihtiyaçlarını karşılayabilecek sayı ve nitelikte büfe, tuvalet ve benzeri yaşam alanları oluşturulur. Yiyecek ve içecek servisinin uluslararası federasyonun güvenlik kriterlerine uygun olarak, tehlikeli bir şekilde kullanılmayacak kağıt veya plastik ambalajlarda yapılması sağlanır ve spor alanının zarara uğramaması için her türlü tedbir alınır (Yönetmelik, m.9, f.I, bent p; Yönetmelik, m.14, f.I, bent l).

Spor alanlarına, seyri engellemeyecek nitelikte, federasyonun bağlı olduğu uluslararası federasyonun talimatlarına uygun olarak, seyirci ile müsabakanın yapıldığı yer arasına tel, duvar, bariyer ve benzeri fizikî engeller konulabilir. (5149 sayılı Kanun, m.4, f.II).

Yönetmelikte, müsabaka alanı ile seyir alanı arasına fiziki engellerin konmasına veya kaldırılmasına spor güvenlik kurulunca karar verileceği belirtilmiştir (Yönetmelik, m.5,f.II, bent f; Yönetmelik, m.9, f.I, bent k).

Buna karşılık 5149 sayılı Kanunda ise, söz konusu fiziki engellerin, ilgili güvenlik biriminin olumlu görüşü ve il Spor Güvenlik Kurulu kararı ile kaldırılabilmesi söylenmiştir. (5149 sayılı Kanun, m.4, f.III).

Anlaşılabileceği üzere, iki ayrı düzenleme söz konusudur. Yönetmelik hükmü, dayandığı Kanuna aykırı olamayacağına göre; fiziki engellerin kaldırılması hususunda Kanundaki ilgili düzenleme esas alınacaktır. Ancak, bu defa, açıklığa kavuşturulması gereken iki ayrı mesele daha vardır.

5149 sayılı Kanunda, sadece fiziki engellerin kaldırılmasında hangi otoritenin yetkili olduğu gösterilmiştir. Engellerin konulmasına hangi otoritenin karar vereceği hususunda ise bir hüküm bulunmamaktadır. Kanuna aykırı Yönetmelik hükmünün, fiziki engellerin konulması açısından uygulanacak olduğunun ileri sürülmesi ise, hukuken mümkün görülmemektedir.

5149 sayılı Kanunda, mülki idare birimine göre, il ve ilçe spor güvenlik kurulu olmak üzere iki ayrı spor güvenlik kurulu kurulmuştur. 5149 sayılı Kanunda, fiziki engellerin kaldırılmasına karar verecek otorite il spor güvenlik kurulu olarak tayin edilmiştir. Bu durumda il spor güvenlik kurulunun, ilçelerde bulunan spor alanları açısından da yetkili olduğunun söylenmesi ise, Kanundaki düzenlemeye aykırı olacaktır.

bb) Güvenlik sistemine ilişkin teknik donanımın kurulması

5149 sayılı Kanundan önceki dönemde, elektronik önlemler alınmasına önem verilmediği söylenebilir. Ancak 5149 sayılı Kanunla, spor alanlarında; güvenliğin sağlanması ve bu Kanuna aykırı davranışların tespiti amacıyla, spor alanlarının durumuna uygun olarak uluslararası federasyonların

öngördüğü kriterler gözetilerek gerekli teknik donanımların kurulması zorunlu tutulmuştur (5149 sayılı Kanun, m.4, f.VI, 1.cümle; Yönetmelik, m.14, f.I).

5149 sayılı Kanunun 4.m.sinin VI.f. hükmünde¹⁶¹, teknik donanımın kurulması görevinin kime ait olduğu belirtilirken, futbol branşındaki spor kulüpleri ile diğer spor branşlarındaki kulüpler arasında bir ayırım yapıldığı görülmektedir.

Bu düzenlemeye göre, futbol branşında spor alanı içindeki teknik donanım, 1. futbol ligindeki ev sahibi kulüpler ile tesis olarak fiziki yapısı uygun olan 2. ve 3. futbol liglerinde mücadele eden ev sahibi kulüpler tarafından tesis edilir ve giderleri de söz konusu kulüplerce karşılanır. Futbol “dışındaki tüm spor branşlarında ise, teknik donanım spor tesisinin mülkiyetine veya kullanımına sahip bulunan kulüp, kurum ve kuruluşlar tarafından kurulur” (5149 sayılı Kanun, m.4, f.VI, son cümle) ve güvenlik önlemleri de bu kuruluşlarca sağlanır (Yönetmelik, m.9, f.II).

Kulüplerin bulundurmakla görevli oldukları, gözlem kameraları ve benzeri teknik donanımların yerleştirilmesi il veya ilçe spor güvenlik kurulu tarafından belirlenir (5149 sayılı Kanun, m.8, f.II).

Spor tesislerinde hangi güvenlik sistemi veya teknik donanımın uygulanacağı yönetmeliğin 14.m.sinde gösterilmiştir.

Spor kulüpleri, müsabaka güvenlik amirine spor alanının tümüne hâkim olacak bir noktada kontrol odası yapmak ve müsabaka güvenlik amirinin acil bilgileri alıp gerekli önlemleri almasını sağlamak amacıyla spor alanının içi ve dışındaki topluluğa anons yaptırabileceği teknik donanımlar ile uluslararası federasyonların belirtmiş olduğu kriterler de dikkate alınarak, spor alanının içi ve dışı da dahil olmak üzere tümünü görüntüleyebilme ve gerektiğinde fotoğraf alabilme özelliğine sahip kapalı devre kamera (televizyon) sistemini

¹⁶¹ Madde hükmünün ifadesinin kötü olduğu belirtilmelidir. Aynı düzenleme gene kötü bir ifadeyle Yönetmeliğin 9.m.sinin II.f.sında da yer almaktadır.

kontrol odasında çalışır ve hazır durumda bulundurmak; ayrıca ilgili teknik personeli de temin etmek zorundadırlar (Yönetmelik, m.9, f.I, bent c; Yönetmelik, m.14, f.I, bent a).

Güvenliği sağlamak için elektronik üst arama cihazları bulundurulur (Yönetmelik, m.14, f.I, bent k).

Güvenlik ve kontrollerin sağlanması için gerekli portatif bariyerler, mekanik ve elektronik cihazlar temin edilir (Yönetmelik, m.14, f.I, bent n).

Müsabaka güvenlik amirinin; özel güvenlik, sağlık ve itfaiye personeliyle irtibat kurabileceği telsiz sistemi ve cihazları spor kulüplerince temin edilir ve müsabaka öncesinde sağlam ve çalışır vaziyette ilgililere teslim edilir (Yönetmelik, m.9, f.I, bent u).

Enerji kaybı olması durumunda, yeterli ışıklandırmayı sağlayacak bağımsız acil elektrik sistemi kurulur (Yönetmelik, m.14, f.I, bent b).

Spor alanına elektronik ekran yerleştirilir (Yönetmelik, m.14, f.I, bent m).

Müsabaka güvenlik amiri, spor tesisinde bulunan güvenlik kameralarının çalışması için gerekli tedbirlerin alınmasını sağlar (Yönetmelik, m.6, bent g); güvenlik kamerası veya teknik donanım kurulamayan spor tesislerinde ise, bu tesislerin özelliğine göre gerekli önlemleri aldırır (Yönetmelik, m.6, bent h).

Müsabaka öncesi, esnası ve sonrasında, spor alanının içi ve dışında bulunan seyircilerin tamamına hitap edebilen ses sistemi kurulur (Yönetmelik, m.14, f.I, bent c).

İlgili kulüp, kurum ya da kuruluşlar spor alanlarına, Yönetmeliğin 14.m.sinde belirtilen güvenlik sistemlerinin dışında ayrıca, uluslararası federasyonların belirlediği kurallar çerçevesinde federasyonlarca hazırlanacak talimatlarda

gösterilen diğer teknik donanım ve güvenlik sistemini de kurmak zorundadırlar (Yönetmelik, m.14, f.II).

cc) Tribün düzeninin sağlanması

Misafir takımın soyunma odaları ve seyirci yerlerinin belirlenmesi, bilet satışı ve güvenlik ilgili federasyonların talimatlarında tespit edilir. Kontrol ve denetim konusunda federasyon yetkilidir (5149 sayılı Kanun m.8, f.II).

aaa) Biletlerin basılması ve satışa sunulması

Spor alanlarında seyircilerin oturma yerleri numaralandırılır. Koltuk sayısı kadar bilet bastırılır ve satışa sunulur. Spor alanlarına kapasitenin üzerinde ve biletsiz seyirci alınamaz. Bu görev spor kulüplerine aittir (5149 sayılı Kanun, m.4, f.V; Yönetmelik, m.9, f.I, bent h).

Ancak daha önce belirtildiği gibi¹⁶², ulusal müsabakalarda federasyonlar, müsabaka alanının düzenlenmesi ve güvenlik önlemlerinin alınması hususunda ilgili kuruluşlarla işbirliği yapar ve bilet basım ve satış işlemlerini düzenlerler (Yönetmelik, m.8, bent d).

Biletler, teknik olarak her türlü sahtecilik suçlarını önleyecek tedbirler dikkate alınarak, oturulacak koltuğun numarası, müsabaka tarihi ve saati, takımların isimleri, tesisin adı ve tribün sırasını içerecek şekilde ait olduğu seyir alanına göre farklı renklerde basılır (Yönetmelik, m.13, f.I).

Spor müsabakasında, ilgili federasyon veya kulüp tarafından belirlenen yerler ve görevliler dışında bilet satışı yapılamaz (Yönetmelik, m.13, f.II; Yönetmelik, m.9, f.I, bent h) .

¹⁶² Bak.yuk.Bölüm II, I.B.1.b.dd.

Biletlerin müsabaka gününden önce satılması veya müsabaka gününde yapılacak bilet satışlarının müsabaka alanı dışındaki noktalarda yapılması ve bu noktalardaki düzeni sağlayacak sayıda özel güvenlik personeli bulundurulması sağlanır (Yönetmelik, m.13, f.V).

Spor müsabakalarında her ne sebeple olursa olsun, toplu veya organize biçimde rayiç bedelin altında veya üstünde müsabaka bileti temini, dağıtımı ve satılması yasaktır (Yönetmelik, m.13, f.III).

Müsabakanın yapılacağı spor alanına tesis kapasitesinin üstünde seyirci alınmaz ve biletsiz seyirci kabul edilmez (Yönetmelik, m.13, f.IV).

Spor kulüpleri; belirlenen yerler dışında bilet satışını, spor tesisinin koltuk kapasitesinin üstünde bilet basılmasını ve seyirci alınmasını veya biletsiz seyirci kabul edilmesini veyahut müsabaka süresince seyir alanlarına biletsiz seyirci girişini ve belirlenen bilet bedelinin altında veya üstünde bilet satışı yapılmasını engellemek üzere gereken önlemleri alırlar (Yönetmelik, m.9, f.I, bent h) .

Müsabakanın yapılacağı spor alanının çevresinde sahte bilet veya karaborsa bilet satışı emniyet müdürlükleri tarafından engellenir; bu eylemde bulunan kişiler hakkında yasal işlem yapılır (Yönetmelik, m.7, bent p).

bbb) Seyircilerin tribünlerde yerleştirilmesi

Spor alanlarında seyircilere ayrılan koltuklar numaralandırılır ve seyircilerin kendilerine ayrılan yerlere yönlendirilmesi amacıyla gerekli işaret ve yön gösterici levhalar yerleştirilir (Yönetmelik, m.9, f.I, bent g; Yönetmelik, m.14, f.I, bent g)

Özel güvenlik personeli, seyircilerin, biletlerinde belirtilen koltuk numaralarına göre oturmalarını ve tahliye merdivenlerinin boş bırakılmasını sağlar (Yönetmelik, m.10, bent i).

Spor alanlarında çocuklar ve engellilerin müsabakaları izleyebilmeleri için durumlarına uygun yerler tahsis edilir (5149 sayılı Kanun, m.4, f.IV). Bu bağlamda spor Kulüplerine, engelliler ve çocukların, spor alanına giriş çıkışları ile müsabakayı seyredabilmeleri için gerekli tedbirleri alma görevi yüklenmiştir (Yönetmelik, m.9, f.I, bent d) .

Spor alanında misafir takım ile ilgili kapasite federasyonlar tarafından belirlenir (Yönetmelik, m.8, bent c).

Ev sahibi spor kulüplerince, müsabakanın yapılacağı yerde misafir takım seyircilerine bağımsız bölüm ayrılır; ev sahibi takım ile misafir takım taraftarlarının seyir alanları arasında temas olmaması için ilgili spor federasyonları ve uluslararası spor federasyonlarının yönetmelik ve talimatları paralelinde gerekli önlemler alınır (5149 sayılı Kanun, m.7; Yönetmelik, m.9, f.I, bent m). Ev sahibi takımın seyircilerinin bulunduğu yerlerin fiziki koşulları ile misafir takımın seyircilerinin bulunduğu yerlerin fiziki koşullarının aynı olması sağlanır (Yönetmelik, m.9, f.I, bent m).

Spor Kulüpleri, taraftar temsilcilerinin sorumlu oldukları seyir alanlarını da belirler (Yönetmelik, m.9, f.I, bent r).

Müsabaka güvenlik amiri, müsabaka öncesi ve sonrası gerekli gördüğü hallerde anonslar yaptırır (Yönetmelik, m.6, bent f).

II- 1985 TARİHLİ AVRUPA SÖZLEŞMESİNE TARAF ÜLKELERİN SÖZLEŞMENİN UYGULANMASINDA BENİMSEDİKLERİ HUKUKİ YAKLAŞIM

A- GENEL OLARAK

Avrupa'da bir çok Devlet 1985 tarihli Avrupa Sözleşmesini onaylamıştır. 17 Mayıs 1999 tarihi itibarıyla Sözleşmeyi imzalayan ya da onaylayan ülkeler şunlardır:

Arnavutluk, Litvanya, Estonya, İrlanda ve Malta Sözleşmeyi imzalamakla birlikte onaylamamışlardır.

Avusturya, Belçika, Bulgaristan, Hırvatistan, Kıbrıs Rum Kesimi, Çek Cumhuriyeti, Danimarka, Finlandiya, Fransa, İngiltere, Yunanistan, Macaristan, İzlanda, İtalya, Lüksemburg, Hollanda, Norveç, Polonya, Portekiz, Romanya, Rusya, Slovakya, İspanya, İsveç, İsviçre, Makedonya ve Bosna Hersek Sözleşmeyi onaylayan Devletlerdir.

Almanya, Andora, Gürcistan, Letonya, Liechtenstein, Moldavya, Saint-Marin, Ukranya, Ermenistan, Azerbeycan ve Monaco ise Sözleşmeyi imzalamamışlardır.

Aşağıda, sporda şiddetin önlenmesi konusunda çeşitli ülkelerin benimsedikleri hukuki yaklaşıma yer verilecektir. Bu bilgiler, Avrupa Konseyine ve aynı zamanda 1985 tarihli Avrupa Sözleşmesine taraf Devletlerin ülkelerindeki spora ilişkin hukuki düzenlemeler hakkında bilgi vermek üzere 1998'de hazırladıkları ve Konseye gönderdikleri raporlarda¹⁶³, seyirci şiddetiyle ilgili olarak yaptıkları açıklamalardan hareketle hazırlanan bir çalışmaya dayanmaktadır¹⁶⁴.

¹⁶³ **Conseil de l'Europe**, Document MSL-IM 15 (98) 2.

¹⁶⁴ **CHAKER, A.N.:** Etude des législations nationales relatives au sport en Europe, éditions du Conseil de l'Europe, 1999, sh.71-82.

Ancak, Belçika'daki hukuki düzenleme doğrudan ilgili kanun hükümlerine başvurulmak suretiyle aktarılacaktır. Bunun nedeni iki sebebe dayanmaktadır. İlk, Belçika'da futbolda şiddetin önlenmesi konusunda yapılan kanunun tarihi 21 Aralık 1998'dir. Diğer bir anlatımla, söz konusu kanun yukarıda bahsedilen raporların hazırlanmasından sonra kabul edilmiştir. İkinci sebep ise; tarihe "Heysel trajedisi" olarak geçen ve 1985 tarihli Avrupa Sözleşmesinin yapılmasına sebep olan olayın meydana geldiği ülkenin Belçika olmasıdır. Bu açıdan, tarihsel nedenlerden dolayı bu ülkeye ait kanuni düzenlemenin ayrı bir önemi olduğunu düşünmekteyiz.

Bazı ülke raporlarında sporda şiddetin önlenmesi konusunda herhangi bir bilgi verilmemiş olduğundan, aşağıda sadece 15 ülkeyle ilgili açıklamalarda bulunulacaktır.

B- AVRUPA KONSEYİNE ÜYE ÇEŞİTLİ ÜLKELERDEKİ HUKUKİ DURUM

1- Avusturya

Avusturya, Avrupa Sözleşmesini 4 Şubat 1988'de onaylamıştır.

Seyirci şiddeti üzerine gerekli önlemlerin alınmasını sağlamak İçişleri Bakanlığının görev alanına girmektedir. Sunulan ulusal rapora nazaran, güvenliğe ve sportif yerleşimlerin tasarımına ilişkin Avusturya kanunları, 1985 tarihli Sözleşmede öngörülen gerekleri karşılayacak şekilde bir düzenleme getirmiş ve Sözleşmedeki prensipler, güvenlik konusundaki mevzuata ithal edilmiştir. Yetkili birimler bu mevzuatın uygulanmasını sağlamaktadır¹⁶⁵.

2- Kıbrıs Rum Kesimi

Kıbrıs Rum Kesimi, Avrupa Sözleşmesini 22 Haziran 1987'de onaylamıştır.

¹⁶⁵ Chaker, a.g.e., sh.75.

Kıbrıs spor örgütü, şiddeti önlemek ve fair-play'i geliştirmekle görevli ulusal komite üyelerini atamaktadır. Bu ulusal koordinasyon kurulu, 1985 tarihli Sözleşmenin 2.m.sindeki hükmün uygulanması tahtında oluşturulmuştur¹⁶⁶.

3- Çek Cumhuriyeti

Çek Cumhuriyeti, 1985 tarihli Sözleşmeyi 28 Nisan 1995'de onaylamıştır.

Ulusal raporda¹⁶⁷, 1985 tarihli Sözleşmeye açıkça atıfta bulunulmaksızın, sporda sağlık, alkol, uyuşturucu madde ve doping hakkındaki 37/1989 sayılı Kanunda; müsabaka boyunca spor alanında alkol ve tütün satışı ile bunların tüketilmesinin mutlak olarak yasaklandığı belirtilmiştir. Bu önlem, spor alanlarının içine seyirciler tarafından alkollü içeceklerin sokulmasını yasaklayan ve stadyum içinde alkol satışı ve dağıtımının kısıtlanmasını, tercihen yasaklanmasını öngören Sözleşmenin 3.m.sinin 4.f.sının (f) bendindeki hükmün uygulamasıdır. Çek Cumhuriyeti'nin, Sözleşmenin anılan maddesinde özellikle önerilen politikayı seçerek, alkollü içeceklerin satış ve dağıtımının kesinlikle yasaklanmasını seçtiği anlaşılmaktadır.

Futbol maçları sırasında alkol satışını yasaklayan başka bir hüküm de, Çek Cumhuriyeti polisi ile Çek-Moravya Futbol Federasyonu arasında imzalanmış olan ve kamu düzeninin muhafazasını ve kişilerin ve malların korunmasını sağlamayı amaçlayan karşılıklı işbirliği anlaşmasında yer almaktadır. Bununla birlikte alt küme maçlarında alkol tüketimine bazan müsaade edilebilmektedir.

Sportif faaliyetler çerçevesinde işlenmiş bütün suçlar hakkında ceza hukukuna ilişkin hükümler uygulanmaktadır. Ceza kanunlarında öngörülen yaptırımlar, disipliner ya da hukuki nitelikteki yaptırımlardan bağımsız olarak, kuralı ihlal eden kişi hakkında ayrıca uygulanmaktadır. Bu düzenleme de Sözleşmeye uygun bir düzenlemedir. Nitekim 1985 tarihli Sözleşmenin

¹⁶⁶ Chaker, a.g.e., sh.76.

¹⁶⁷ Chaker, a.g.e., sh.76.

3.m.sinin 1.f.sının (c) bendi uyarınca, Devletler; seyirci şiddetine veya taşkınlıklara ilişkin suçları işledikleri sabit olan kişiler hakkında uygun cezaların ya da duruma göre, idari tedbirlerin tatbikini öngören bir mevzuatı uygulamak, gerekiyorsa oluşturmak zorundadırlar. Öyle anlaşıyor ki, Çek Cumhuriyeti, bu nevi suçları cezalandırmak için mevcut kanunlarını uygulamakla yetinmektedir.

4- Danimarka

Danimarka, 19 Ağustos 1985'de Sözleşmeyi onaylamıştır. Bu açıdan İsveç ve İngiltere ile birlikte, Sözleşmenin imzaya açılmasından hemen sonra onu onaylayan ilk ülkelerden biri olmuştur.

Danimarka'da sportif müsabakalarda şiddet olaylarıyla oldukça seyrek karşılaşmaktadır. Bu nedenle, stadyumlarda güvenlik kapsamında alınan önlemler özellikle, tribünlerin seyirci kapasitesinin yarattığı basınca karşı koyamayarak çökmesi sonucunda ortaya çıkabilecek kazalardan kaçınmayı sağlayacak talimatların titizlikle uygulanmasına dayanmaktadır. Bu önlem, stadyumların tasarımının ve fiziki yapısının seyircilerin güvenliğini temin edecek nitelikte olmasını öngören, Sözleşmenin 3.m.sinin 4.f.sının (a) bendinde öngörülen yükümlülüğün yerine getirilmesini ifade etmektedir.

Danimarka'da plastik bardaklarda hafif alkollü basınçlı biranın, futbol müsabakalarından önce ve sonra olduğu gibi, müsabaka sırasında da satışı serbesttir. Seyirci, koltuğuna yerleştiği andan itibaren alkol tüketimine izin verilmektedir. Üst küme ve alt küme maçları arasında farklı bir uygulama bulunmamaktadır.¹⁶⁸

¹⁶⁸ Chaker, a.g.e., sh.77.

5- Finlandiya

Finlandiya, 16 Ocak 1987'de Sözleşmeyi onaylamıştır. Çevre Bakanlığı, sportif yerleşimlerin inşasının, belirlenen usul ve esaslara uygun olup olmadığını denetler. Ulusal raporda ayrıca, bazı spor dalları ve sportif gösterilerde çevre denetimine ilişkin sistem tasarımları hakkında yapılmış araştırmaların Çevre Bakanlığı tarafından finanse edildiğine de işaret edilmiştir¹⁶⁹.

6- Fransa

Fransa, Avrupa Sözleşmesini 17 Mart 1987'de onaylamıştır. Fransa'da, spor yapan ve sportif gösterilere izleyici olarak katılan kişilerin sayısının çoğalması karşısında, spor müsabakalarında olduğu kadar sporla uğraşanların da güvenliğini sağlamak üzere, 13 Temmuz 1992 tarihli Kanun kabul edilmiştir.

1992 tarihli Kanunda, sportif yerleşimlerin ve kullanılan malzemenin denetimi ve uygunluk testleri konusunda kesin kriterler belirlenmiştir. 6 Aralık 1993 tarihli Kanunda ise, alkollü kişilerin girmesini, tehlikeli maddelerin sokulmasını engellemek üzere spor alanlarına giriş esasları belirtilmek suretiyle stadyumlardaki şiddeti önlemeye yönelik diğer güvenlik önlemleri düzenlenmiştir. 21 Ocak 1995 tarihli Kanunda ise, sportif gösteriler sırasında güvenlik güçlerinin bulunması zorunlu tutulmuştur¹⁷⁰.

7- Macaristan

Macaristan, 18 Nisan 1990'da Sözleşmeyi onaylamıştır. Ancak, Macar ulusal raporunda, Sözleşmede öngörülen hükümlerin uygulanması konusunda bir bilgiye yer verilmemiştir. Bununla birlikte raporda, stadyumlarda satılan alkollü içeceklerdeki alkol oranına ilişkin bazı esaslar bulunmaktadır. Buna göre, Çek Cumhuriyetinden farklı olarak Macaristan'ın stadyumlarda alkollü

¹⁶⁹ Chaker, a.g.e., sh.77.

¹⁷⁰ Chaker, a.g.e., sh.77.

içecek satış ve dağıtımını yasaklamaktan ziyade kısıtlama yoluna gittiği anlaşılmaktadır. Bu da Sözleşmenin 3.m.sinin 4.f.sının f bendi hükmüne uygundur¹⁷¹.

8- İzlanda

İzlanda, 1985 tarihli Sözleşmeyi 23 Ocak 1986'da onaylamıştır. 1998 tarihli Spor Kanununun 14.maddesinde, sportif yerleşimler hakkında uygulanacak güvenlik kurallarının Eğitim Bakanlığınca belirleneceği öngörülmüştür. Öte yandan 1956 senesinde kabul edilen bir kanunla profesyonel boksun İzlanda'da yasaklanmış olduğu belirtilmelidir.¹⁷²

9- İtalya

İtalya, 1985 tarihli Sözleşmeyi 8 Kasım 1985'de onaylamıştır. Sportif gösteriler sırasında şiddetin denetlenmesine ilişkin 13 Aralık 1989 tarihli ve 401 sayılı Kanunun 7. m.sinde, "bir müsabakanın normal seyrini engelleyen herkes"ın cezalandırılacağı belirtilmiştir. Buna göre, sorumluluğu sabit olan bir seyirci hakkında hem ceza hukukunda hem de tazminat hukukunda öngörülen yaptırımlar uygulanmaktadır. Söz konusu Kanun, "potansiyel" "faillerin" müsabaka alanlarına girişlerini denetlemekte ve yargıca, ceza almış kişilerin spor alanlarına girişlerini yasaklama yetkisi vermektedir. 22 şubat 1995 tarihli ve 45 sayılı Kanunda ise, şiddet gösteren seyircilerin sportif gösterilerin yapıldığı yerlere girmelerini engelleyici önlemler daha da geliştirilmiştir.

Sportif yerleşimlerin inşaı ve yönetimi hakkında, İçişleri bakanlığı tarafından çıkartılan 25 Ağustos 1989 tarihli bir kararnamede öngörülen güvenlik kuralları uygulanmaktadır.

¹⁷¹ Chaker, a.g.e., sh.78.

¹⁷² Chaker, a.g.e., sh.78.

İtalya'da müsabakalar sırasında alkol tüketimi yasaklanmıştır.

İtalyan hukukunda, sporda şiddetin önlenmesi konusunda özel bir mevzuat oluşturularak, 1985 tarihli Sözleşmenin 3.m.sinde öngörülen önlemlerin canlı bir şekilde hayata geçirildiği görülmektedir¹⁷³.

10- Lüksemburg

Lüksemburg, 1985 tarihli Sözleşmeyi 10 Şubat 1988'de onaylamıştır. Ulusal raporda, Sözleşmenin uygulanması konusunda çok kısa bir bilgi bulunmaktadır.

Lüksemburg'da alkol satışı, şiddet riski bulunan uluslararası maçlar hariç olmak üzere, ne yasaklanmıştır ne de denetlenmektedir¹⁷⁴.

11- Portekiz

Portekiz, 1985 tarihli Sözleşmeyi 26 Haziran 1987'de onaylamıştır. Portekiz'de 270/89 sayılı bir kanun-kararname ile spor müsabakalarında şiddeti önlemek üzere bir dizi hüküm öngörülmüştür.

Temel Spor Kanununun 5.m.si, Devletin; şiddet, rüşvet, doping ve her türlü toplumsal ayrımcılığa yönelik eylemlerin önlenmesi ve cezalandırılması için önlemler alacağını öngörmektedir. Bu amaçla, 12 Nisan 1997 tarihli ve 8/97 sayılı bir kanun çıkartılmıştır¹⁷⁵.

¹⁷³ Chaker, a.g.e., sh.78.

¹⁷⁴ Chaker, a.g.e., sh.79.

¹⁷⁵ Chaker, a.g.e., sh.79.

12- Slovenya

Slovenya, 1985 tarihli Sözleşmeyi 2 Temmuz 1992'de onaylamıştır. Sözleşmenin uygulanması bağlamında, sporda uluslararası işbirliğini sağlamak üzere bir komite ve şiddete karşı mücadele etmek için de bu komiteye bağlı bir alt komite oluşturulmuştur. Ulusal raporda, bu komitenin çalışmalarından pek bahsedilmemiş, sadece uluslararası işbirliğini sağlamak çerçevesinde faaliyet yürüttüğü belirtilmiştir. Bu faaliyet, Devletler arasında istihbarat değişiminin ve hükümetlerarası kuruluşlar ile hükümetlerdışı kuruluşlar arasındaki yardımın önemini vurgulayan Sözleşmenin 4.m.sindeki prensibin uygulamaya geçirilmesini ifade etmektedir¹⁷⁶.

13- İspanya

İspanya, 1985 tarihli Sözleşmeyi 16 Temmuz 1987'de onaylamıştır. İspanya'da, 31 Ocak 1992 tarihli ve 75/1992 sayılı bir krallık kararnamesi ile sportif gösteriler sırasında meydana gelen şiddetle mücadele için ulusal bir komisyon kurulmuştur.

Sportif gösteriler sırasında şiddetin önlenmesi amacıyla kabul edilen 21 Mayıs 1993 tarihli ve 769/1993 sayılı krallık kararnamesi, 1985 tarihli Sözleşmenin uygulanmasını güçlendirmiştir. Daimi Komitenin 17.Toplantısında, Başkan Juan Ramon Beorlegui Ibars, bir çok Avrupa ülkesinde güvenlik gerekçeleriyle stadyumlarda kurulmuş olan fiziki engellerin İspanya'da kaldırılmakta olduğunu açıklamıştır.

İspanya'da, spor alanlarında güvenliği sağlamak üzere, kameralarla denetim ve gözetim sistemlerinin kurulduğu; stadyumlarda özel güvenlik personeli ile genel kolluk görevlilerinin bulundurulduğu; bilet satışları üzerinde etkili bir

¹⁷⁶ Chaker, a.g.e., sh.79.

yönetim uygulandığı; seyircilerin ayakta müsabaka izlemelerinin yasaklandığı ve spor kulüplerine büyük sorumluluklar yüklendiği anlaşılmaktadır¹⁷⁷.

14 - İngiltere

İngiltere, 1985 tarihli Sözleşmeyi 19 Ağustos 1985’de onaylamıştır. İngiltere’de holiganizmle mücadele etmek amacıyla çok sayıda kanun ve yönetmelik kabul edilmiştir¹⁷⁸.

Futbol maçları sırasında işlenen suçlar hakkındaki 1991 tarihli kanun, sahaya cisim atılması, kötü ya da ırkçı tezahürat yapılması, sahaya girme gibi çeşitli seyirci eylemleri hakkında yaptırımlar öngörmektedir .

Futbol maçlarında bulunan seyirciler hakkındaki 1989 tarihli Kanun ise; stadyumlara giriş izni ve ulusal üyelik sistemi yoluyla İngiltere’de ve Galler’de oynanan maçlara seyircilerin girişinin denetlenmesine imkan vermektedir. Müsabaka sırasında seyircilerin güvenliğinin sağlanması amacıyla çıkartılmış olan bu Kanun, mahkemelere; İngiltere ya da Galler dışında oynanan futbol maçlarında şiddet ve düzensizliği önlemek amacıyla, bazı suçlardan dolayı mahkum olmuş kişiler hakkında kısıtlama getiren ordonansları uygulama ya da bir kısıtlama kararı verme yetkisi tanımaktadır.

Kamu düzeni hakkındaki 1986 tarihli Kanun ise; common law tarafından kabul edilmiş olan ayaklanma, yasa dışı gösteri, kavga gibi bazı suçlar ile kamu düzenine ilişkin mevzuatı ihlal edici bazı suçları yürürlükten kaldırmış ve ırkçı nefreti körükleyecek nitelikteki eylemleri yasaklamak amacıyla kamu düzeninin ihlalini teşkil eden bazı yeni suçlar öngörmüştür. Kanunda ayrıca, sportif gösterilere giriş yasağına ve yabancı uyruklu kişilerin sınır dışı edilmelerine ilişkin hükümler de yer almaktadır.

¹⁷⁷ Chaker, a.g.e., sh.79-80.

¹⁷⁸ Chaker, a.g.e., sh.80-81.

1986 tarihli Kanun, sportif gösterilere ilişkin 1985 tarihli kanunda da değişiklik yapmıştır. 1985 tarihli Kanun; sportif gösterinin yapılacağı yerlere arabalarla ya da trenlerle alkol taşıyanlar ya da alkol taşınmasına izin verenler ile alkollü olduğu anlaşılan kişiler hakkında yaptırımlar öngördüğü gibi; spor alanlarında ve sportif gösteri boyunca üzerinde alkol ya da yaralamaya yol açabilecek nitelikte cisimler bulunduranlar hakkında da uygulanacak yaptırımları göstermekte; ayrıca, spor müsabakaları sırasında alkol satışı ve dağıtımını da düzenlemektedir.

1986 tarihli Kanunda ise alkol tüketimine bazı sınırlamalarla izin verilmiştir; buna göre, müsabaka sahasının gözle görülebilir uzaklığında bulunan bir alan içinde alkol tüketilemez. Stadyumlara alkol sokulması yasaktır ve polis, kamu düzeninin ya da seyircilerin güvenliğinin tehlikeye düşmesi halinde alkol satışını durdurmaya yetkili kılınmıştır.

Yangına karşı güvenlik ve spor alanlarının güvenliği hakkındaki 1987 tarihli kanunda ise, spor alanlarındaki güvenliğe ilişkin genel hükümler bulunmaktadır. Bu Kanun, güvenliğe ilişkin 1975 tarihli kanunu değiştirmiş ve İngiltere'deki bazı spor yerleşim birimlerinin fiziki organizasyonlarındaki aksaklıklar nedeniyle kabul edilmiştir.

15- Belçika

Belçika, 1985 tarihli Sözleşmeyi, 19 Ağustos 1985'de imzalamış; ancak 24 Ağustos 1990'da onaylamıştır.

Belçika'da, futbol maçlarında güvenliği sağlamaya yönelik önlemler ve yasakları ihlal edenler hakkında uygulanacak yaptırımlar 21 Aralık 1998 tarihli bir kanunla düzenlenmiş ve 10 Mart 2003 tarihli bir kanunla da 1998 tarihli Kanunda bazı değişiklikler yapılmıştır. Ayrıca, 1998 tarihli Kanunun uygulanmasını göstermek üzere çok sayıda sirküler ve yönetmelik çıkartılmıştır.

1998 tarihli Kanunun 3.m.sinde; bir futbol maçı organizatörünün¹⁷⁹, kanunen alması gereken önlemler ve yetkili otoriteler tarafından alınacak önlemler saklı olmak üzere, kişilere ve mallara bir zarar gelmesini önlemek için gerekli bütün önleyici tedbirleri almakla yükümlü olduğu belirtilmiştir. Futbol organizatörünün almak zorunda olduğu önlemlere, seyirci taşkınlıklarının önlenmesini sağlayacak tüm somut tedbirler de dahildir.

Organizatöre ait yükümlülüğün kapsamının tayininde; organizatörün yerine getireceği diğer yükümlülüklerin dışında, organizatörün, yardım servisleri ile idari ve polis birimleri ile yapacağı anlaşmalar¹⁸⁰ da gözönünde bulundurulmaktadır (1998 tarihli Kanun, m.3, f.II).

Her futbol maçı organizatörü sadece, krallık kararnamesinde gösterilen güvenlik normlarına uygun stadyumları ya da bu normlara uygun stadyumların kısımlarını kullanır (1998 tarihli Kanun, m.4).

Ulusal ya da uluslararası bir futbol maçının oganizatörü, güvenlik politikasının koordinasyonunu ve idaresini sağlamak üzere gerektiği gibi yetkilendirilmiş bir güvenlik sorumlusu tayin etmek ve seyircilerin güvenliği için müsabakanın iyi bir şekilde seyrini sağlamak amacıyla, seyircileri karşılayacak ve onlara koltuklarına kadar eşlik edecek olan her iki cinsiyete mensup steward'lar (özel güvenlik personeli) istihdam etmek zorundadır (1998 tarihli Kanun, m.6 ve 7)¹⁸¹.

¹⁷⁹ 1998 tarihli Kanunun, tanımlar başlıklı 2.m.sinin 4.bendinde "organizatör" şu şekilde tanımlanmıştır: "Ulusal ya da uluslararası bir futbol maçını kısmen ya da tamamen, kendi ya da üçüncü bir kişinin insiyatifiyle organize eden ya da organize ettiren gerçek ya da tüzel kişi".

¹⁸⁰ Ulusal şampiyona dahilinde oynanan ulusal futbol maçlarının organizatörleri, her sene en geç 1 Ağustos günü, kendi yükümlülüklerine ilişkin olarak, yardım servisleri ile idari ve polis birimleri ile bir anlaşma akdetmek zorundadırlar (1998 tarihli Kanun, m.5, f.I; Değişik: 10 Mart 2003 tarihli Kanun, m.3,f.I). I. fıkra uyarınca anlaşma yapmakla yükümlü tutulmayan ulusal ya da uluslararası bir futbol maçının organizatörleri ise, Belediye Başkanı tarafından tayin edilen süre içinde anılan anlaşmayı akdetmek zorundadırlar; şu kadar ki, bu anlaşma, uygulanacak olduğu maçtan ya da maç serilerinin ilkinden en az 8 gün önce akdedilmelidir (1998 tarihli Kanun, m.5, f.II; Değişik: 10 Mart 2003 tarihli Kanun, m.3,f.II). Anlaşmanın orjinal bir nüshası, I. ve II. fıkralarda belirtilen süreler içinde yetkili Bakana gönderilir (1998 tarihli Kanun, m.5, f.III; Değişik: 10 Mart 2003 tarihli Kanun, m.3,f.III).

¹⁸¹ 1998 tarihli Kanunun 8.m.sinde; asgari steward sayısı ile bunların hiyerarşik yapısının; güvenlik sorumlularının yetki ve görevlerinin; ayrıca steward ve güvenlik görevlilerinin istihdamlarına dair asgari koşullar ile bunların sahip olmaları gereken formasyona ve ehliyete ilişkin asgari koşulların bir Krallık kararnamesi ile tespit edileceği belirtilmiştir.

1998 tarihli Kanunun 9.m.sinde; aynı oyun sahasında çok sayıda ulusal futbol maçı organize eden organizatörlerin, futbol maçlarının güvenliği için; yerel danışma konseyi oluşturmaları öngörülmüştür. Bu konseyin, görevleri, kompozisyonu ve çalışma koşulları bir krallık kararnamesinde tespit edilmiştir.

Ulusal ya da uluslararası bir futbol maçı organizatörünün, asgari olarak, yerine getirmek zorunda olduğu yükümlülükler 1998 tarihli Kanunun 10.m.sinin 1.f.sında 6 bent halinde gösterilmiştir. Buna göre; bir futbol maçı organizatörü; seyircilerin stayum dışına çıkartılmalarına ve elkonacak eşyaya ilişkin kuralları da kapsayan, stadyumda uyulması gereken kuralları gösteren bir yönergeyi hazırlamak; bunu açıkça ve düzenli olarak seyircilere duyurmak ve bu yönergeye uyulmasını kontrol etmekle yükümlüdür. Organizatör, ayrıca, seyirci kitlesinin yönetimini, rakip takım seyircilerinin birbirlerinden ayrılmasını ve iç düzen yönergesinin somut olarak hayata geçirilmesini sağlayarak; kamunun, polis ve yardım servislerinin güvenliğini garanti eden aktif ve pasif tüm güvenlik önlemlerini almak zorundadır. Organizatör, bilet basım ve satış işlemleri üzerinde de etkili bir yönetimi tesis etmekle yükümlüdür. Bu yönetim; her halde, biletlerin basımı, dağıtılması, girişin denetlenmesi, giriş belgelerinin geçerliliğinin denetlenmesi ve bunların usule uygun şekilde elde bulundurulup bulundurulmadıklarının kontrolü gibi hususları kapsamaktadır. Biletlerin yönetimine ilişkin usul ve esaslar bir kararname ile düzenlenmiştir. Stadyumlara kameraların yerleştirilmesinde ise; özel hayatın korunması komisyonunun görüşünün alınmasından sonra çıkartılan krallık kararnamesinde belirlenen usullere uyulması gerekmektedir.

Krallık kararnamesi ile seyircilerin güvenliğini ve maçın sakin seyrini sağlamaya yönelik ek somut önlemler öngörülebilir. Ancak söz konusu kararnamenin, yürürlüğe girmesinden itibaren 12 ay içinde bir kanunla onaylanması zorunludur (1998 tarihli Kanun, m.10, f.II).

1998 tarihli Kanunun 11.m.sinde ise, spor federasyonunun görevleri gösterilmiştir. Buna göre, spor federasyonu, ulusal ya da uluslararası bir futbol maçının organizasyonunu bizzat üstlendiğinde alması gereken

önlemlerin dışında ayrıca şu önlemleri de almak zorundadır: Her halde, organizatörlerin yerine getirmek zorunda oldukları özel yükümlülükler konusunda düzenli bir koordinasyonu sağlamak; gerekli olduğu anlaşıldığı takdirde, organizatörlerin özel yükümlülüklerini yerine getirmelerini sağlayacak imkanları onların hizmetine sunmak ve bu anılan tedbirler yeterli olmadığı takdirde de, organizatörlere düşen özel yükümlülüklerin yerine getirilmesini teminen, koordinasyon içinde yürütülecek bir çalışmayla, doğrudan ve aktif olarak söz konusu yükümlülüklerin ifasına katılmak.

Stadyumlarda bulundurulacak steward'ların yetki ve görevleri ise, 1998 tarihli Kanunun 12-17.m.leri arasında düzenlenmiştir.

Steward'lar, görevlerini ifa ederken ve yetkilerini kullanırlarken, stadyumda bulunurlar. Ancak, 5.m.de öngörülen anlaşmada belirtilmiş olmak üzere; madde 15, f.IV, madde 16 ve madde 17/ f.I hükümlerinde belirtilen görevlerini, 2. maddede tanımlanan "perimetre"¹⁸² içinde; taraftarların ülke içinde kolektif olarak deplasmanda bulunmaları halinde ise bu süre boyunca ülkenin tamamında yerine getirirler (m.12, f.II)¹⁸³.

Steward'ların yetkilerini düzenleyen 13.m.hükmüne göre, steward'lar; stadyuma sokulması maçın seyrini bozabilecek, seyircilerin güvenliği için tehlike arzedecek ya da kamu düzenini bozmaya elverişli bir cisim bulunup bulunmadığını belirlemek üzere, kendileriyle aynı cinsiyette olan seyircileri giysilerinin ve el bagajlarının yüzeysel bir kontrole tabi tutulmasına rıza göstermeye davet edebilirler. Steward'lar bu nitelikte cisimlerin teslim edilmesini isteyebilirler. Bu kontrole ya da söz konusu eşyanın teslimine karşı koyan ya da üstünde silah ya da tehlikeli bir madde bulunduran kişilerin stadyuma girmelerine steward'larca izin verilmez.

¹⁸² 10 Mart 2003 tarihli Kanunla, 1998 tarihli Kanununun 2.maddesine eklenen "perimetre" (fransızca: périmètre) tanımı şöyledir: Coğrafi sınırları; Belediye Başkanına, polis servislerine ve ilgili organizatöre danışıldıktan sonra, Kral tarafından tespit edilen stadyumun dış fiziki engeline bitişik alan. Bu alan, stadyumun dış fiziki engelinden itibaren 5.000 metrelik bir yarı çapı aşamaz.

¹⁸³ 12.m.nin bu II. fıkrası, 10 Mart 2003 tarihli Kanunla eklenmiştir.

Steward'ların görevleri ise 1998 tarihli Kanunun 14-17.m.lerinde düzenlenmiştir. Buna göre, steward'lar, ihtiyaç halinde, hakemlere, yan hakemlere ve yedek oyunculara oyun sahasında eşlik ederler (m.14). Steward'lar, iç düzen yönergesine uyulup uyulmadığı konusundaki denetime katılırlar (m.15, f.I). Maçtan önce ve maçtan sonra, stadyum içindeki yerleşim yerlerini kontrol ederler ve öngörülen güvenlik önlemlerindeki her eksikliğin hemen giderilmesini temin etmek üzere derhal güvenlik sorumlusuna bildirirler (m.15, f.II). Steward'lar, seyircilerin dışarıya ve otopark alanına akıcı bir şekilde ulaşmalarını sağlayacak surette giriş ve çıkış yollarındaki düzeni tesis ederler (m.15, f.III). Ayrıca, seyircileri karşılayarak onlara yerlerine kadar eşlik ederler ve onların halka açık olmayan yerlere girmemelerine dikkat ederler (m.15, f.IV).

Steward'lar, organizasyona, altyapıya ve yardım hizmetlerine ilişkin faydalı tüm enformasyon hakkında kamunun bilgilenmesini sağladıkları gibi, polis ve yardım servislerine de düzeni bozabilecek seyircilere ilişkin tüm enformasyonu iletirler (m.16).

Steward'lar, yardım ve güvenlik servislerinin müdahalesini beklerken faydalı tüm tedbirleri alırlar ve önleyici gerekçeyle, kamu düzenini tehdit edebilecek her halde, duruma müdahale ederler (m.17).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SPOR MÜSABAKALARINDA ŞİDDET VE DÜZENSİZLİĞE YOL AÇAN EYLEMLERİN TAKİBİNE İLİŞKİN HUKUKİ DURUM

Bu bölümde, önce 5149 sayılı Kanunda düzenlenen şiddet ve düzensizliğe ilişkin hukuka aykırı eylemlerin neler olduğu gösterilerek, söz konusu eylemler hakkında uygulanacak yaptırımlar ele alınacaktır (I).

5149 sayılı Kanunun 26.m.sinde; bu Kanunda belirlenen eylemlerden dolayı futbol branşında spor kulüplerine verilecek cezalarla ilgili olarak, 17.6.1992 tarihli ve 3813 sayılı TFF Kanunu'nun 25. m. hükmünün uygulanacağı belirtilmiştir. Bu nedenle; futbol branşındaki spor kulüpleri hakkında uygulanacak hükümlerin hangileri olduğu ayrı bir paragrafta araştırılacaktır (II).

I- 5149 SAYILI KANUN

A- KANUNA AYKIRI EYLEMLER

5149 sayılı Kanunun “spor müsabakalarında şiddet ve düzensizliğe ilişkin fiiller” başlığını taşıyan üçüncü bölümünde Kanuna aykırı çeşitli eylemler düzenlenmiştir. Aşağıda sırasıyla bunlara yer verilecektir.

1- Yasak madde ve cisimlerin satılması, kullanılması ve taşınması

Spor alanlarında;

- her türlü silâh, kesici veya delici alet, sis bombası, ses bombası veya maytap gibi patlayıcı, parlayıcı, yanıcı, yakıcı maddeler ile

- taş, metal gibi fırlatılabilecek veya yaralayıcı nitelikte sert cisim veya tehlike arz edebilecek veya
- müsabaka düzenini bozabilecek diğer maddeler ile
- alkollü içecekler ve
- çevreyi kirletecek nitelikte konfeti ve benzeri cisimler

bulundurulamaz ve satılamaz (5149 sayılı Kanun, m.11, f.I).

Söz konusu “madde ve cisimlerin, spor müsabakalarının yapıldığı alanlara ve bu alanlardaki kapalı mekanlara sokulması, saklanması ve bu alanlar içerisinde taşınması veya kullanılması yasaktır” (5149 sayılı Kanun, m.11, f.II).

2- Spor ahlakına aykırı ve ayrımcılığa yönelik mahiyette afiş veya pankartların asılması

Kanunun “yasak fiiller” başlığını taşıyan 17.m.sinin II.f.sına göre; “spor ahlakına aykırı, tahrik edici, aşağılayıcı, dil, din, mezhep, ırk, cinsiyet, etnik ve siyasi ayrımcılığa yönelik mahiyette afiş veya pankartların müsabaka alanına veya yakın çevresine asılması yasaktır”.

3- Çirkin ve kötü tezahürat

“Müsabakanın yapılacağı yerde veya yakın çevresindeki yollarda, meydanlarda, caddelerde veya benzeri yerlerde, toplu taşıma araçlarında, umuma açık diğer mekanlarda ferdî veya toplu olarak, takımlar ile taraftarlarını¹⁸⁴, kulüp başkan ve yöneticilerini, antrenörünü ve sporcularını, hakemleri ve federasyon yöneticilerini, müsabakada görev yapan diğer kişileri, söz veya hareketlerle aşağılayıcı, tahrik ve taciz edici kötü söz

¹⁸⁴ 5149 sayılı Kanunun 12.m.sinde geçen “rakip takım ile taraftarlarını” ibaresi, 28.04.2005 tarihli ve 5340 sayılı Kanunun 21.m.siyle “takımlar ile taraftarlarını” şeklinde değiştirilmiştir.

niteliğinde slogan atılması ve çirkin tezahüratta bulunulması yasaktır” (5149 sayılı Kanun, m.12).

4- Spor ahlakına aykırı ve ayrımcılığa yönelik söz sarf edilmesi

Kanunkoyucu Kanun’un 12.m.sinde düzenlediği çirkin ve kötü tezahüratın dışında; “yasak fiiller” başlığını taşıyan 17.m.nin II.f.sında da; “spor ahlakına aykırı, tahrik edici, aşağılayıcı, dil, din, mezhep, ırk cinsiyet, etnik ve siyasi ayrımcılığa yönelik söz sarf edilmesini” yasaklamıştır.

Söz konusu hüküm de kanunkoyucunun Kanun’u kaleme alırken gösterdiği bir diğer özensizliği göstermektedir. Kanunkoyucu, 17.m.nin II.f.sında; 12.m.de yasaklanan sözlere, her türlü ayrımcılığa yönelik sözleri de ilave etmiştir. Halbuki yasaklanan her türlü nitelikteki sözlerin tek bir maddede düzenlenmesi kanun yapma tekniğine daha uygun düşecekti.

5- Görevliler dışında kalan kişilerin spor alanına girmesi

5149 sayılı Kanunun “yasak fiiller” başlığını taşıyan 17.m.sinin I.f.sında, “müsabaka için seyircilerin alınmaya başlanmasından, müsabaka sonrası seyircinin tamamen tahliyesine kadar geçecek sürede ulusal veya uluslararası federasyonların öngördüğü görevli kişiler dışında kalan kişilerin ve seyircilerin her ne şekilde olursa olsun müsabaka alanına girmesinin yasak” olduğu açıkça belirtilmiştir.

6- Usulsüz bilet satışı

5149 sayılı Kanunun 14. m.sinde bilet satışına ilişkin esaslar düzenlenmiştir. Söz konusu hükme göre; “spor müsabakalarının yapıldığı alanlar çevresinde bilet satışı için ayrılmış yerler ile ilgili federasyon veya kulüp tarafından uygun görülen yerler ve görevliler dışında bilet satışı yapılamaz” (5149 sayılı Kanun, m.14, f.I).

“Spor müsabakalarında her ne surette olursa olsun, toplu veya organize biçimde rayiç bedelin altında veya üstünde, müsabaka biletinin temini, dağıtımı, bilette yazılı bedelin üstünde satılması ve kapasitenin üstünde seyirci alınması veya bu yerlere biletsiz seyirci kabul edilmesi yasaktır” (m.14, f.II).

7- Yasak beyan ve demeçler

Yasak beyan ve demeçler konusunu düzenleyen Kanun’un 15.m.sine göre; “spor kulübü başkan ve yöneticileri, idari veya teknik personeli veya sporcuları ile spor kulüplerinin taraftarlarınca kurulan derneklerin başkan ve yönetim kurulu üyeleri ve taraftar temsilcileri, yazılı veya görsel medyaya; kendi taraftarlarını kışkırtıcı, hakemleri, rakiplerini veya taraftarlarını tahrik edici veya aşağılayıcı şekilde beyan veya demeç veremezler” .

Söz konusu maddede, “yazılı ve görsel medya” ifadesi kullanılmışsa da, hükmün konuluş amacı itibariyle radyo ve internet ve diğer iletişim araçlarının da hükmün kapsamına dahil edilmesi uygun olacaktır.

8- Yayın yasağı

Kanun’un yayın yasağını düzenleyen 16.m.sine göre, “spor müsabakalarını canlı olarak yayınlayan yayın kuruluşu ile diğer yazılı ve görsel yayın kuruluşları, bu Kanunun amacına aykırı nitelikteki afiş, pankart, söz, fiil ve davranışları yayınlamayamaz. Canlı yayın halinde vuku bulan yasak söz, fiil ve davranışlar, haber amaçlı da olsa birden fazla yayınlanamaz” (f.I).

“Basın ve yayın organları; söz, yazı veya davranışlarla spor kulüplerini, taraftarlarını, spor adamlarını şiddete, kulüplerarası husumete veya suça teşvik edici eylem ve davranışlarda bulunamaz; eleştiri amacı dışında aşağılayıcı yorum veya haber yayınlamayamaz” (f.II).

B- KANUNA AYKIRI EYLEMLERDE BULUNANLAR HAKKINDA UYGULANACAK USUL

Mahallin emniyet birimleri, 5149 sayılı Kanun kapsamında konusu suç teşkil eden eylemleri ve bu eylemleri gerçekleştiren failleri tespit ederek; suçun nevine göre adli veya idari mercilere bildirir (Yönetmelik, m.7, bent o).

Buna göre, 5149 sayılı Kanuna aykırı eylemlerde bulunanların tabi olacakları usul; önce bu Kanun kapsamında uygulanacak yaptırımlar açısından **(1)**, daha sonra bu Kanun kapsamında suç teşkil eden eylemlerin takibi ve yargılaması açısından **(2)** ele alınacak ve nihayet, verilen cezaları takiben ilgili kişiler hakkında uygulanan işlemlerin hangileri olduğu; ilgili kişinin Türk vatandaşı ya da yabancı uyruklu olmasına göre ayrı ayrı belirtilecektir **(3)**.

1- 5149 sayılı Kanun kapsamında uygulanacak yaptırımlar açısından

5149 sayılı Kanunun 19.m. hükmü ile 28.m. hükmü incelendiğinde bu Kanun kapsamında uygulanan yaptırımların idari para cezası ile idari tedbir olduğu görülmektedir .

Ancak idari tedbir uygulamasının üç türde olabileceği anlaşılmaktadır.

Bunlardan ikisi spor alanında “anında” uygulanacak tedbirler olduğu halde, üçüncüsü; eylemin işlenmesinden sonra bir inceleme sonucunda verilmekte ve idari para cezasının verildiği usul ile aynı usule tabi bulunmaktadır.

Bu nedenle 5149 sayılı Kanun kapsamında uygulanan yaptırımları; tedbirler ve idari para cezası şeklinde bir ayırım içinde incelemek yerine, bunların uygulanmasında izlenen usulden hareketle yapılacak bir tasnif içinde ele alınmaları daha uygun görülmüştür.

Buna göre aşağıda sırasıyla, anında uygulanan yaptırımlar ile inceleme sonucunda karar üzerine uygulanan yaptırımlar üzerinde durulacaktır.

a- Anında uygulanan yaptırımlar

5149 sayılı Kanunun üçüncü bölümünde belirtilen yasaklara uymayanlar hakkında anında uygulanan yaptırımlar spor alanında icra edilen tedbirler şeklinde karşımıza çıkmaktadır.

Ancak burada ikili bir ayırım yapılması gerekir:

aa) Spor alanına girişte uygulanan tedbirler

II. Bölümde spor alanına girişte alınan önlemler kapsamında belirtildiği gibi¹⁸⁵ açıkça anlaşılabilecek şekilde alkollü veya keyif verici madde kullanan kişiler müsabaka alanına alınmaz (5149 sayılı Kanun, m.19, f.III).

bb) Spor alanının içinde

Özel güvenlik personeli, spor alanında 5149 sayılı Kanunda belirtilen yasak fiilleri işlediğini tespit ettiği kişileri, müsabaka güvenlik amirine bildirir (Yönetmelik, m.10, bent h).

Müsabaka güvenlik amiri de, özel güvenlik personelinin olaylara müdahalede yetersiz kaldığı durumlarda ve gerekli gördüğü hallerde saha içi ve tribün güvenliğini sağlamak amacıyla olayların meydana geldiği alanlara genel kolluk güçlerinin müdahale etmesini sağlar (Yönetmelik, m.6, bent b) .

5149 sayılı Kanunun üçüncü bölümünde yasaklanmış bir eylem, müsabaka alanının seyirciye ayrılmış yerlerinde gerçekleştirilmiş ise, söz konusu eylemde bulunan kişi veya kişiler şartlar müsait olduğu takdirde yetkililer veya

¹⁸⁵ Bk.yuk.Bölüm II.I.E.2.a.aa.bbbb.

güvenlik görevlilerince müsabaka alanı dışına çıkarılır ve haklarında yasal işlemler başlatılır (5149 sayılı Kanun, m.19, f.I).

Söz konusu kişilerin dışarıya çıkarılmasına karar verme yetkisi müsabaka güvenlik amirine aittir (Yönetmelik, m.6, bent d). Müsabaka güvenlik amirinin talimatı ile saha içi veya tribün güvenliğini sağlamak amacıyla olayların meydana geldiği alana müdahale eden genel kolluk güçleri, olay çıkaran kişileri müsabaka alanı dışına çıkarır (Yönetmelik, m.7, bent e).

Buna karşılık, yasaklara uymayan kişi veya taraftar gruplarının anında müsabaka alanı dışına çıkartılmaları; mevcut şartlar ve kamu düzeni mülahazalarıyla uygun bulunmadığı takdirde, durum, müsabaka güvenlik amiri tarafından her türlü kamera, fotoğraf makinesi gibi teknik araçlarla tespit ettirilir ve tanıkla veya diğer belgelerle delillendirilerek, ilgililer hakkında yasal işlem yapılır (5149 sayılı Kanun, m.19, f.II; Yönetmelik, m.6, bent d).

b- İnceleme sonucunda alınan karar üzerine uygulanan yaptırımlar

Burada, 5149 sayılı Kanunun 28.m.sinin I.f.sında düzenlenen idari para cezası ile spor müsabakalarını seyirden men cezası şeklinde tatbik edilen idari tedbir söz konusudur.

aa) Spor müsabakalarını seyirden men kararı

Spor müsabakalarını seyirden men kararı, 5149 sayılı Kanuna aykırı eylemlerde bulunanlar hakkında spor güvenlik kurulunun re'sen veya kendisine gelen şikayet ve ihbarlar üzerine yapacağı inceleme sonucunda, mahallin en büyük mülkî idare amirinin kararıyla verilir (51249 sayılı Kanun, m. 28, f.I; Yönetmelik, m.5, f.II, bent e).

5149 sayılı Kanunun 28.m.sinin I.f. hükmünde sadece “tedbirlerden” söz edilmişse de, bu madde kapsamında kast edilen tedbirlerin, aynı maddenin

II.f.hükmü ile “ceza hükümleri” başlığını taşıyan 4.bölüm hükümlerinden, “spor müsabakalarını seyirden men cezası” olduğu anlaşılmaktadır.

Zira, Kanundaki tedbirler başlığını taşıyan 19.m. hükmünde düzenlenmiş olan “müsabaka alanı dışına çıkartma” ile “müsabaka alanına almama”, anında icra edilen tedbirlerdir.

Elbette “müsabaka alanı dışına çıkartma” tedbirinin uygulanmasını müteakip başlatılan yasal işlemler sürecinde, spor güvenlik kurulunun incelemesi sonucunda ilgili hakkında mahallin en büyük mülki amiri tarafından spor müsabakalarını seyirden men kararı verilebilmesi mümkündür. Öte yandan, müsabaka alanı dışına çıkartma tedbirinin uygulanmasına sebep olan eylem suç teşkil ediyorsa, bu takdirde eylemin takibi ve yargılaması farklı olacaktır.

Spor müsabakalarını seyirden men kararı ile ilgilinin, spor alanlarına seyirci ya da başka bir sıfatla girmesi yasaklanır. Bu kişi, seyirden men kararının kendisine yazılı olarak tebliğ edilmesini müteakip spor alanlarına giremez (5149 sayılı Kanun, m. 18, f.II).

Hakkında idari makamlar veya yargı mercilerince müsabakalara giriş yasağı verilenler, müsabakanın başlamasından iki saat önce bulunduğu yerin karakoluna giderek müsabaka süresince burada bulunmak zorundadır (5149 sayılı Kanun, m. 18, f.III)¹⁸⁶.

Bu yükümlülüğü yerine getirmeyen veya yasaklı olmasına rağmen spor alanına girenlere üç aydan bir yıla kadar hapis cezası verilir (5149 sayılı Kanun, m. 18, f.III, son cümle).

¹⁸⁶ 5149 sayılı Kanunun 18.m.sinin III.f.hükmü, 28.04.2005 tarihli ve 5340 sayılı Kanunun 22.m.siyle değiştirilmiştir.

bb) İdari para cezası

İdari para cezası; 5149 sayılı Kanuna aykırı eylemlerde bulunanlar hakkında spor güvenlik kurulunun re'sen veya kendisine gelen şikâyet ve ihbarlar üzerine yapacağı inceleme sonucunda, mahallin en büyük mülkî idare amirinin kararıyla verilir (5149 sayılı Kanun, m. 28, f.I; Yönetmelik, m.5, f.II, bent e).

5149 sayılı Kanunda yazılı olan idarî para cezalarına dair kararlar ilgililere 11.2.1959 tarihli ve 7201 sayılı Tebligat Kanunu hükümlerine göre tebliğ edilir. Bu cezalara karşı, tebliğ tarihinden itibaren yedi gün içinde idare mahkemesine itiraz edilebilir. İtiraz, cezanın yerine getirilmesini durdurmaz. İtiraz üzerine verilen karar kesindir. İtiraz, zaruret görülmeyen hallerde evrak üzerinde inceleme yapılarak en kısa sürede sonuçlandırılır. İdarî para cezaları 21.7.1953 tarihli ve 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun hükümlerine göre tahsil olunur (5149 sayılı Kanun, m.28, f.II).

5149 sayılı Kanunun uygulanmasından doğan para cezaları, Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü bünyesinde açılacak bir hesaba özel ödenek kaydedilir. Toplanan bu paralar, Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü tarafından çıkarılacak yönetmelik esaslarına göre % 50'si Engelliler Spor Federasyonu ile engelliler kulüp ve faaliyetlerine; % 50'si ise "fair play" kurallarına uygun hareket eden amatör spor kulüpleri ile okul sporlarının geliştirilmesine ayrılır (5149 sayılı Kanun, m.28, f.III).

5149 sayılı Kanunun 29.m.sinin II.f.sında, bu Kanunda yer alan para cezalarının artırılmasında 765 sayılı Türk Ceza Kanununun ek 2. maddesi hükümlerinin uygulanacağı belirtilmiştir. Ancak 765 sayılı Türk Ceza Kanunu, 26.09.2004 tarih ve 5237 sayılı yeni Türk Ceza Kanunu¹⁸⁷ ile 1 Haziran 2005 tarihi itibarıyla yürürlükten kalkmıştır.

¹⁸⁷ Resmi gazete, 12.10.2004 tarih, Sayı: 25611.

Şu halde; 1 Haziran 2005 tarihinden itibaren 5149 sayılı Kanun kapsamında hükmedilecek para cezaları hakkında; 5237 sayılı yeni Türk Ceza Kanununun “adli para cezası” başlığını taşıyan 52.m. hükmü uygulanacaktır.

2- 5149 sayılı Kanun kapsamında konusu suç teşkil eden eylemlerin takibi ve yargılaması açısından

5149 sayılı Kanunun 18.m.sinin IV.f.sında, konusu suç teşkil eden eylemlerin failleri hakkında ilgili kanunların hükümleri saklı tutulmuştur.

Kanunun yargılama usulünü düzenleyen 29.m.sine göre; 5149 sayılı Kanun kapsamında konusu suç teşkil eden eylemlerin takibi ve yargılaması 8.6.1936 tarihli ve 3005 sayılı Meşhud Suçların Muhakeme Usulü Kanunu hükümlerine göre yapılır (5149 sayılı Kanun, m.29, f.I).

Kanun'un 27.m.sinde ise; bu Kanun'a göre göre verilen hürriyeti bağlayıcı cezaların tecil edilemeyeceği ve paraya çevrilemeyeceği; ancak, mahkemelerce 13.7.1965 tarihli ve 647 sayılı Cezaların İnfazı Hakkında Kanunun 4 üncü maddesinde öngörülen tedbirlerin uygulanmasına karar verilebileceği öngörülmüştür.

Ancak, 5237 sayılı yeni Türk Ceza Kanununun “Kısa süreli hapis cezasına seçenek yaptırımlar” başlığını taşıyan 50.m.sinde, 647 sayılı Kanunda öngörülen yaptırımlar değiştirildiğinden, yeni Ceza Kanununun yürürlüğe girdiği 1 Haziran 2005'ten itibaren artık 5237 sayılı Kanunun 50.m.sinde öngörülen tedbirler uygulanacaktır.

3- Verilen cezaları takiben uygulanacak işlemler

a- Türk vatandaşları hakkında

5149 sayılı Kanunda belirtilen yasaklara uymayan kişilerin kimlik bilgileri, müsabakanın veya eylemin yapıldığı mahallin emniyet birimlerince fotoğraflı olarak kaydedilir ve bu kayıtlardaki kişiler takibe alınır (5149 sayılı Kanun, m.28, f.IV; Yönetmelik, m.7, bent g).

Emniyet birimleri, ayrıca, bu kişilerle ilgili gerekli işlemlerin yapılmasını sağlamak üzere bu kişilerin mensubu bulundukları dernek veya kulübe bilgi verir (Yönetmelik, m.7, bent g).

b- Yabancı uyruklu kişiler hakkında

5149 sayılı Kanunun “yasak fiiller” başlığını taşıyan 17.m.sinin III.f.sına göre; “Yukarıda yazılı yasaklara aykırı davranan yabancı uyruklu kişiler sınır dışı edilir ve mensubu oldukları ülkenin diplomatik temsilciliklerine bilgi verilir” .

17.m.nin III.f.hükmünde geçen “yukarıda yazılı” yasaklar; kanun tekniği açısından aynı maddenin I. ve II.fıkralarında belirtilen yasakları ifade etmektedir. Ancak kanunkoyucunun iradesinin, yabancı uyruklu bir kişi hakkında sınır dışı etme yaptırımının, sadece 17.m.nin ilk iki fıkra hükmüne uygun olmayan davranışlarla sınırlı olarak uygulanması olduğunu söylemek Kanunun amacına uygun düşmeyecektir. Özellikle 11.m.de düzenlenen yaralanmalara ya da ölümlere yol açabilecek nitelikte madde ve cisimlerin kullanılması ya da taşınması yasağıyla, 17.m.nin ilk 2 fıkra hükmü kapsamına giren yasaklar karşılaştırıldığında; şayet sınır dışı etme gibi ağır bir yaptırım öngörülecekse, bu yaptırımın evleviyetle 11.m.de gösterilen yasaklar için uygulanması gerektiği hususunda kuşku duyulamaz.

Kanaatimize göre, kanunkoyucunun 17.m.nin III.f.hükmünü özensizce ve dikkat etmeden kaleme aldığı ve yabancı uyruklu bir kişi hakkında sınır dışı etme yaptırımının uygulanabilmesi konusundaki gerçek iradesinin, üçüncü bölümde gösterilen yasaklardan hiç birini dışlamamak yönünde olduğunun kabulü uygun olacaktır.

Nitekim, Uygulama Yönetmeliğinin 7.m.sinin (I) bendinde; hiç bir sınırlama yapılmadan, 5149 sayılı Kanunda yazılı yasaklara aykırı davranan yabancı uyruklu kişilerin emniyet birimlerince sınır dışı edilmesi ve mensup oldukları ülkenin diplomatik temsilcilerine bilgi verilmesi öngörülmüştür (Yönetmelik, m. 7, bent I).

C- KANUNA AYKIRI EYLEMLERDE BULUNANLAR HAKKINDA UYGULANAN YAPTIRIMLAR

5149 sayılı Kanunun “Ceza Hükümleri” başlığını taşıyan dördüncü bölümünde Kanuna aykırı eylemlerde bulunan kişiler hakkında uygulanacak yaptırımlar düzenlenmiştir. Aşağıda sırasıyla bunlara yer verilecektir.

1- Spor müsabakalarında yasak madde ve cisimleri taşımak ve kullanmak

5149 sayılı Kanunun 11.m.sinde sayılan maddeleri ve cisimleri taşıyanlar ve kullananlar hakkında, Kanunun 18. m.sinde farklı yaptırımlar öngörülmüştür.

Ancak işaret edilmesi gerekir ki; uygulanacak yaptırımı gösteren 18.m.başlığında yasak maddeleri “taşımak”tan söz edildiği halde; madde hükmünde söz konusu yasak maddelerin “ (...) alanlara sokulması” ibaresine yer verilmiştir.

Ayrıca, eylemi düzenleyen Kanunun 11.m.sinde yasak maddelerin spor alanlarında “satılmaları”nın da yasak olduğu açıkça belirtilmiş iken; söz konusu eylemde bulunanlar hakkında Kanunda bir yaptırım öngörülmemiştir.

5149 sayılı Kanunun 18.m.sinde düzenlenen yaptırımlar şu şekildedir:

a. Spor müsabakalarının yapıldığı kapalı veya açık alanlara 11.m.de sayılan maddeleri “sokan” kişiler hakkında:

i. Dört ay süreyle spor müsabakalarını seyirden men cezası ile

ii. Yediyüzellimilyon lira (750. YTL) idari para cezası

uygulanır¹⁸⁸ (5149 sayılı kanun, m.18, f.I).

Tekerrür halinde,

i. Sekiz ay süreyle spor müsabakalarını seyirden men cezası ile

ii. İkimilyarbeşyüzmlilyon lira (2.500. YTL) idari para cezası

uygulanır (5149 sayılı Kanun, m.18, f.I).

b. Spor müsabakalarının yapıldığı kapalı veya açık alanlarda 11.m.de sayılan maddeleri “kullanan” kişiler hakkında

i. Altı ay süre ile müsabakaları seyirden men cezası ile

ii. Birmilyar lira (1.000.YTL.) idari para cezası

¹⁸⁸ 28.11.2004 tarihinde Zeytinburnu stadında İstanbulspor-Sakaryaspor takımları arasında oynanan futbol müsabakasında emniyet güçlerince stad dış arama noktasında yapılan kontroller esnasında üzerinde bıçak bulunan F.G. isimli şahsın, İstanbul İl Spor Güvenlik Kurulunun 9.12.2004 tarihli kararı ile dört ay süre ile spor müsabakalarını seyirden men ve yediyüzellimilyon lira idari para cezası ile cezalandırılması uygun görülmüştür.

uygulanır¹⁸⁹ (5149 sayılı kanun, m.18, f.I).

Tekerrür halinde;

- i. Bir yıl süre ile müsabakaları seyirden men cezası ile
- ii. Üçmilyar lira (3.000. YTL) idari para cezası

uygulanır (5149 sayılı kanun, m.18, f.I).

2- Spor ahlakına aykırı ve ayrımcılığa yönelik söz sarf edilmesi

Ferdi veya toplu olarak çirkin ve kötü tezahüratta bulunulması, Kanunun 12.m.sinde yasaklanmıştır. Ancak, Kanunun 4.bölümünde “kötü ve çirkin tezahürat” başlığı altında bu yasağa aykırı davranış hakkında bir yaptırımın düzenlenmemiş olduğu görülmektedir.

Yukarıda, Kanuna aykırı eylemlerle ilgili kısımda “spor ahlakına aykırı ve ayrımcılığa yönelik söz sarf edilmesi” başlıklı paragrafta; Kanunun 17.m.sinin II.fıkra hükmünde, 12.m.de gösterilen nitelikteki sözlere ilaveten ayrımcılık ifade eden sözlerin de yasaklandığını belirtmiştik.

Söz konusu hükümde gösterilen yasaklara uymayanlar hakkındaki yaptırım ise; Kanunun “yasaklara uymama” başlığını taşıyan 23.m.sinin II.f.sında düzenlenmiştir.

Şu halde, Kanunun 12.m.sinde belirtilen nitelikteki sözler de dahil olmak üzere her türlü ayrımcılığa yönelik söz sarfedenler hakkında Kanunun 23.m.sinin II.f.hükmü uygulanacaktır.

¹⁸⁹ 16.10.2004 Cumartesi günü saat 21.15'de Beşiktaş İnönü stadında Beşiktaş-Diyarbakırspor futbol takımları arasında oynanan Türkiye I. süper ligi futbol müsabakasında tribünlerde meşale yaktıkları tespit edilen TB, EÇ, İH, EA isimli şahısların, İstanbul İl Spor Güvenlik Kurulunun 2.11.2004 tarihli kararı ile altı ay süre ile spor müsabakalarını seyirden men ve birermilyar lira idari para cezası ile cezalandırılmaları uygun görülmüştür.

Buna göre;

Spor ahlakına aykırı, tahrik edici, aşağılayıcı, dil, din, mezhep, ırk, cinsiyet, etnik ve siyasi ayrımcılığa yönelik söz sarf eden kişiler hakkında:

- Birmilyar lira (1.000. YTL.) idari para cezası;

Tekerrür halinde ise,

- İkimilyar lira (2.000. YTL) idari para cezası

uygulanır (5149 sayılı Kanun, m.23, f.II).

Eylemde bulunan, bir kulübün veya bir taraftar derneğinin mensubu ise; eylemin tekrarı halinde ilgilinin mensubu bulunduğu kulüp veya dernek hakkında da üçmilyar lira (3.000 YTL) idari para cezası verilir (Kanun, m.23, f.II).

3- Spor ahlakına aykırı ve ayrımcılığa yönelik mahiyette afiş veya pankartların asılması

Spor ahlakına aykırı, tahrik edici, aşağılayıcı, dil, din, mezhep, ırk, cinsiyet, etnik ve siyasi ayrımcılığa yönelik mahiyette afiş veya pankartları müsabaka alanına veya yakın çevresine asan kişiler hakkında;

- Birmilyar lira (1.000. YTL.) idari para cezası;

Tekerrür halinde ise;

- İkimilyar lira (2.000. YTL) idari para cezası

uygulanır (5149 sayılı Kanun, m.23, f.II).

Eylemde bulunan, bir kulübün veya bir taraftar derneğinin mensubu ise; eylemin tekrarı halinde ilgilinin mensubu bulunduğu kulüp veya dernek hakkında da üçmilyar lira (3.000 YTL) idari para cezası verilir (Kanun, m.23, f.II).

4- Usulsüz bilet satma

Usulsüz bilet satışına ilişkin yaptırımı düzenleyen Kanun'un 20.m.sine göre;

a- Diğer kanunlardaki hükümler saklı kalmak kaydıyla;

- i.** 14. m.de öngörülen yasaklara uymayanlar ile
- ii.** sahte, kullanılmış, tahrif edilmiş veya benzer şekilde hazırlanmış olan müsabaka biletlerini satan, satılmasına aracılık eden;
- iii.** bu biletleri basan veya satışa hazırlayan kimseler

hakkında,

- altı aydan bir yıla kadar hapis cezası ve
- her bir bilet için ikiyüzellimilyon lira (250 .YTL) para cezası

uygulanır (5149 sayılı Kanun, m.20, f.I).

Tekerrür halinde,

- bir yıldan üç yıla kadar hapis ve
- her bir bilet için birmilyar lira (1.000 YTL) para cezası

verilir (5149 sayılı Kanun, m.20, f.I).

b- **i.** Seyir alanlarına kapasitesinden fazla bilet satışı yapılması veya

ii. Bilette yazılı olan fiyatın üstünde bilet satışı yapılması

halinde, ilgili kulübe:

- müsabakaya ait toplam seyirci hâsılatının (bu müsabakaya isabet eden kombine bilet satışı dahil) % 25'i oranında idari para cezası verilir (5149 sayılı Kanun, m.20, f.II).
- Kapasitenin üstünde seyirci alınması sebebiyle oluşan izdiham nedeniyle herhangi bir ölüm veya toplu yaralanma vuku bulması halinde bu idarî para cezası % 50 oranında uygulanır (5149 sayılı Kanun, m.20, f.II).

5- Yasak beyan ve demeç verme

Yasak beyan ve demeç verilmesi durumunda uygulanacak yaptırım Kanunun 21.m.sinde düzenlenmiştir. Buna göre;

- Diğer kanunlardaki hükümler saklı kalmak kaydıyla ve
- ilgililerin bağlı olduğu federasyonun tâbi olduğu mevzuata göre verilecek disiplin cezaları dışında;

a- 15. maddeye aykırı biçimde beyanat veren teknik personel ve sporculara ;

beşmilyar liradan (5.000. YTL) ellimilyar liraya (50.000 YTL) kadar idari para cezası verilir (5149 sayılı Kanun, m.21, f.I).

b- Diğerleri için ise;

- İlk seferde üç aydan altı aya kadar spor müsabakalarını seyirden men cezası ve

- Beşmilyar liradan (5.000. YTL) otuzmilyar liraya (30.000. YTL) kadar idarî para cezası;

ve tekerrür halinde,

- altı aydan bir yıla kadar spor müsabakalarını seyirden men cezası ile birlikte
- onmilyar liradan (10.000. YTL) ellimilyar liraya (50.000 YTL) kadar idari para cezası

verilir (5149 sayılı Kanun, m.21, f.I).

5149 sayılı Kanun hükümlerine aykırı faaliyette bulunduğu tespit edilen dernekler hakkında 4.11.2004 tarihli ve 5253 sayılı Dernekler Kanunu¹⁹⁰ hükümlerine göre yasal işlem yapılır (5149 sayılı Kanun, m.21, f.II).

6- Yayın yasağı

Yayın yasağına uymamanın cezası 5149 sayılı Kanunun 22.m.sinde düzenlenmiştir.

a- Kanun'un 22.m.sinin I.fıkra hükmünde;

5149 sayılı Kanunun 16. m.sine aykırı davranan;

- görsel yayın kuruluşları hakkında 13.4.1994 tarihli ve 3984 sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınları Hakkında Kanun;

¹⁹⁰ 5149 sayılı Kanunun 21.m.sinin II.f.sında, "6.10.1983 tarihli ve 2908 sayılı Dernekler Kanunu" hükümlerinin uygulanacağı belirtilmiş ise de; bu Kanunu yürürlükten kaldıran 4.11.2004 tarihli ve 5253 sayılı yeni Dernekler Kanununun uygulanacağı hususunda şüphe yoktur.

- basın mensupları hakkında da 15.7.1950 tarihli ve 5680 sayılı Basın Kanunu hükümleri

saklı tutulmuştur.

b- 22.m.nin II. fıkra hükmünde ise;

16.m.de yazılı eylemlerde bulunan

- gerçek kişilere her yayın için onmilyar lira (10.000 YTL);
- tüzel kişilere ise; ellimilyar lira (50.000 YTL) para cezası

verilmesi öngörülmüştür.

7- Görevliler dışında kalan kişilerin spor alanına girmesi

5149 sayılı Kanunun 17.m.sinin I. fıkra hükmündeki yasağa aykırı davranan kişilere

- beşyüzmilyon lira (500 YTL) idari para cezası;

tekerrür halinde ise;

- birmilyar lira (1.000 YTL) idar para cezası verilir (Kanun, m.23, f.I).

8- Spor alanlarının zarara uğraması

5149 sayılı Kanunun 24.m.sinde spor alanlarının zarara uğraması halinde uygulanacak yaptırım düzenlenmiştir.

24.m.hükmüne göre;

Bulundukları eylemlerle müsabakanın yapıldığı spor alanının zarara uğramasına sebebiyet veren kişiler hakkında;

- altı ay spor müsabakalarını seyirden men cezası ile
- birmilyar lira (1.000.YTL.) idari para cezası;

tekerrür halinde,

- bir yıl süreyle spor müsabakalarını seyirden men ve
- ikimilyar lira idari para cezası

uygulanır (m.24, f.I).

Eylemin ikiden fazla yapılması durumunda ise;

- altı aydan bir yıla kadar hapis cezası ve
- beşmilyar liradan (5.000 YTL) onmilyar liraya (10.000 YTL) kadar para cezası

verilir (m.24, f.II).

Spor kulüpleri, müsabakanın yapıldığı spor alanının zarara uğramaması için her türlü önlemi almakla yükümlü olup, meydana gelen gerçek zararlar, zarara sebebiyet veren taraftarların mensubu bulundukları kulüpten tazmin edilir. Ayrıca zarar kadar idari para cezası da verilir (m.24, f.II).

Anlaşılabacağı üzere burada spor kulüplerinin objektif sorumluluğu söz konusudur.

9- Şiddet olaylarının meydana gelmesi halinde spor kulüplerinin sorumluluğu

5149 sayılı Kanunun 25.m.sinde, kulüplerin meydana gelen şiddet olaylarından ötürü objektif sorumluluğu öngörülmüştür.

Söz konusu düzenlemeye göre; kulüplerin müsabaka yaptıkları spor alanlarında şiddet olaylarının meydana gelmesi nedeniyle, bağlı bulundukları federasyon tarafından kulübe verilen cezadan ayrı olarak, ilgili kulübe, o kulübün bir önceki sezon elde ettiği toplam seyirci hâsılatının % 2'si oranında

idari para cezası verilir. Yeni kurulan kulüplere verilecek idari para cezası bir sonraki sezon tahsil edilir.

II- FUTBOL BRANŞINDA SPOR KULÜPLERİ HAKKINDA UYGULANACAK KURALLAR

Aşağıda önce konunun genel olarak takdimi yapılacak **(A)**; daha sonra futbol branşında spor kulüpleri hakkında verilmesi söz konusu olan cezalar açıklanacaktır **(B)**.

Cezaların açıklanmasını takiben; 5149 sayılı Kanunda düzenlenen eylemlerden dolayı futbol branşında spor kulüpleri hakkında uygulanacak yaptırımları gösterebilmek için, 5149 sayılı Kanunda kulüplerle ilgili olarak belirlenen eylemleri düzenleyen TFF talimatlarındaki hükümler ele alınacaktır **(C)**. Bundan sonra ise, futbol disiplin cezalarının verilmesinde uygulanan usul açıklanacak ve örnek kararlara yer verilecektir **(D)**.

A- GENEL OLARAK

5149 sayılı Kanunun “İstisna” başlığını taşıyan 26.m.sinde “Bu Kanunda belirlenen fiillerden dolayı futbol branşında spor kulüplerine verilmesi öngören cezalarla ilgili olarak; 17.06.1992 tarihli ve 3813 sayılı Türkiye Futbol Federasyonu Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanunun 25.maddesi hükmü uygulanır” denilmiştir.

TFF Kanunu’nun 25.m.si ise şu şekilde düzenlenmiştir:

“Futbol müsabaka ve çalışmalarında kulüpler ve kişilerce disiplin ve sportmenliğe aykırı fiiller ve bunlara uygulanacak müeyyideler, milli ve milletlerarası teamüllere uygun olarak Federasyon Yönetim Kurulu tarafından hazırlanacak esaslarla tespit edilir.

Belirlenecek fiillere uygulanacak cezalar ihtar, yarışmadan men, hak mahrumiyeti, yarışmayı seyircisiz oynama, saha kapatma, para cezası, tescil iptali, puan indirme ve küme düşürmedir.

Uygulanacak para cezası, beşyüz milyar lirayı geçemez; bu miktar her yıl 213 sayılı Vergi Usul Kanunu uyarınca tespit ve ilan edilen yeniden değerlendirme oranında artırılır.”

Buna göre; 5149 sayılı Kanunda belirlenen eylemlerden ötürü futbol kulüpleri (ve teknik personel ile futbolcular)¹⁹¹ hakkında, TFF Yönetim Kurulu tarafından TFF Kanunu ve Ana Statüye göre çıkartılan Futbol Disiplin Talimatında (Kısaca FDT), TFF Kanununun 25.m.si dikkate alınarak öngörülen yaptırımlar uygulanacak; ancak futbol seyircileri hakkında gene 5149 sayılı Kanun hükümleri tatbik edilecektir.

B- TFF KANUNU UYARINCA VERİLEN DİSİPLİN CEZALARI

TFF Kanununun 25.m.sinin II.f.sında gösterilen cezalar, 02.08.2005 tarihinde yürürlüğe giren yeni FDT.nin¹⁹² “cezalar” başlığını taşıyan üçüncü bölümünde açıklanmıştır.

Nitekim FDT.nin 12.m.sinde; bu Talimata göre belirlenen disiplin suçlarına uygulanacak disiplin cezalarının hangileri olduğu TFF Kanununun 25.m.sinin II.f.sındaki hükme uygun olarak tespit edilmiştir.

¹⁹¹ Her ne kadar 5149 sayılı Kanunun 26.m.sinde açıkça gösterilmemişse de, TFF Kanununun 25.m.sinde, futbol müsabaka ve çalışmalarında disiplin ve sportmenliğe aykırı eylemlerden söz edilmesi sebebiyle, teknik personel ve futbolcular hakkında uygulanacak yaptırımlar hakkında da TFF Kanunu’nun 25.m.sinin dikkate alınması söz konusudur.

¹⁹² Resmi Gazete, 02.08.2005, Sayı: 25894. 02.08.2005 tarihli FDT.den önce 2002-2005 futbol sezonu hakkında uygulanan FDT için bk.Resmi Gazete, 04.08.2002, Sayı: 24836. Ancak söz konusu Talimatın bazı hükümlerinde zaman içinde çeşitli değişiklikler yapıldığı belirtilmelidir. Bu değişiklikler için bk. 22.07.2003 tarih ve 25156 sayılı Resmi Gazete (m.23); 06.08.2004 tarih ve 25545 sayılı Resmi Gazete (m. 16, 22, 23, 28, 33, 38 ve 39) ; 25.09.2004 tarih ve 25594 sayılı Resmi Gazete (m. 11) ve nihayet 30.11.2004 tarih ve 25656 sayılı Resmi Gazete (m.23).

12.m.hükmüne göre bu cezalar “ihtar; müsabakadan men; hak mahrumiyeti; müsabakayı seyircisiz oynatma, saha kapatma, para cezası, tescil iptali, puan indirme ve küme düşürme cezalarıdır.”

1- İhtar cezası

İhtar cezası, FDT.nin 13.m.sinde açıklanmıştır. Buna göre, “İhtar cezası ilgililerin uyarılmasıdır”.

2- Müsabakadan men cezası

Müsabakadan men cezası, “Kuruluşun, sporcunun veya diğer kişilerin resmi müsabakalara katılmaktan men edilmesidir” (FDT, m.14)

3- Hak mahrumiyeti cezası

Hak mahrumiyeti cezası, “Kişinin her türlü amatör ve profesyonel futbol müsabakalarına iştirak etmekten; hakemlik, temsilcilik, gözlemcilik, saha komiserliği yapmaktan; Federasyon veya kuruluş yöneticisi, idari ve teknik görevlisi olarak müsabakalarda görev almaktan; kuruluş mensubu olarak Federasyonla resmi ilişkide bulunmaktan; kişilerin müsabakalarda resmi sıfat ve görevine ilişkin faaliyetten men edilmesidir” (FDT, m.15).

4- Müsabakayı seyircisiz oynatma cezası

Müsabakayı seyircisiz oynatma cezası, “Kuruluşların, mutad sahadaki resmi müsabakalarının seyircisiz oynatılmasıdır” (FDT, m.16).

5- Saha kapatma cezası

Saha kapatma cezası, “Kuruluşların resmi müsabakalarının mutad sahalarından başka sahalarda yaptırılmasıdır” (FDT, m.17).

6- Para cezası

Para cezası, “Profesyonel futbol ile ilgili olarak, disiplin ihlalinde bulunan kişi veya kuruluşa ceza olarak takdir edilen meblağın Federasyona ödenmesidir” (FDT, m.18, f.I).

“Uygulanacak para cezası 3813 sayılı Türkiye Futbol Federasyonu Kuruluş ve Görevleri Hakkındaki Kanunun 25.maddesinde belirtilen miktarı geçemez” (FDT, m.18, f.II).

7- Puan indirme cezası

Puan indirme cezası, “Bir takımın puanlarından, her müsabaka için galibiyet halinde verilen puan miktarı kadar puanın düşürülmesidir” (FDT, m.19, bent A)

Puan indirme cezası, TFF Yönetim Kurulunca verilir. (FDT, m.19).

8- Küme düşürme cezası

Küme düşürme cezası, “Bir takımın bir alt lige indirilmesidir” (FDT, m.19, bent B) .

Küme düşürme cezası, TFF Yönetim Kurulunca verilir. (FDT, m.19).

9- Tescil iptali cezası

Tescil iptali cezası, “Bir takımın Federasyondaki sicil kaydının silinerek futbol faaliyetlerinin dışında bırakılmasıdır” (FDT, m.19, bent C).

Tescil iptali cezası, TFF Yönetim Kurulunca verilir (FDT, m.19).

10- İkame ve İlave cezalar

“İhtar ve para cezası, Disiplin Kurullarının takdirine göre her disiplin ihlalinde veya ceza tipine, ilgili ceza hükmünde belirtilmemiş olsa dahi ilave veya ikame ceza olarak uygulanabilir. Ancak sporculara ve diğer kişilere verilen ihtar, müsabakadan men ve hak mahrumiyeti cezaları, para cezasına dönüştürülemez” (FDT, m.20).

C- 5149 SAYILI KANUNDA SPOR KULÜPLERİ HAKKINDA BELİRLENEN EYLEMLERİ DÜZENLEYEN TFF TALİMATLARINDAKİ HÜKÜMLER

5149 sayılı Kanunda spor kulüpleri hakkında bir yaptırım uygulanmasını gerektiren eylemler şunlardır:

- usulsüz bilet satma (5149 sayılı Kanun, m.20);
- yasak beyan ve demeç verme (5149 sayılı Kanun, m.21);
- spor ahlakına aykırı ve ayrımcılığa yönelik söz sarf edilmesi (5149 sayılı Kanun, m. 23, f.II)
- spor alanlarının zarara uğraması (5149 sayılı Kanun, m.24);
- şiddet olaylarının vuku bulması (5149 sayılı Kanun, m.25);

Söz konusu eylemler hakkında uygulanacak hükümler, TFF Kanununun 25.m.sinin I.fıkra hükmü doğrultusunda TFF Yönetim Kurulunca çıkartılan talimatlarda belirlenmiştir.

Aşağıda bu eylemleri düzenleyen TFF talimatlarındaki ilgili hükümler ele alınacaktır.

1- Usulsüz bilet satma

TFF 2005-2006 sezonu Türkiye Profesyonel Lig Müsabakaları Statüsü'nün¹⁹³; "Stadyum, Tribün düzenlemesi ve organizasyon, güvenlik, basın, şiddet ve taşkınlık" başlığını taşıyan 18.m.sinin 1.f.sındaki hükme göre; "Stadyumlarda, sağlık ve güvenlik, tribün düzenlemesi ve organizasyon, şiddet ve taşkınlığın önlenmesi ile ilgili tüm düzenlemeleri yapma görevi ev sahibi kulübe aittir".

Görüldüğü üzere söz konusu düzenleme; 5149 sayılı Kanunun 4.m.sinin 1.f. hükmünde ortaya konan ilkeyi tekrarlamaktadır.

Türkiye Profesyonel Lig Müsabakaları Statüsü'nün 18.m.sinin B bendinde; "Tribün düzenlemesi ve organizasyon"a dair hükümler bulunmaktadır.

Söz konusu m.18, bent B, paragraf 5 hükmünde bilet satışı düzenlenmiştir. Buna göre; "Tüm tribünlere (VIP ve localar dahil olmak üzere) biletle girilir. Müsabakaların yapıldığı alanlar çevresinde bilet satışı için ayrılmış yerler ile Federasyon veya kulüp tarafından uygun görülen yerler ve görevliler dışındaki kişilerce bilet satışı yapılamaz. Müsabakalarda her ne suretle olursa olsun toplu veya organize biçimde rayiç bedelin altında veya üstünde, müsabaka biletinin temini, dağıtımı, bilette yazılı bedelin üstünde satılması ve kapasitenin üstünde seyirci alınması veya bu yerlere biletsiz seyirci kabul edilmesi yasaktır".

Madde 18, bent B, paragraf 11 hükmünde ise; "Ev sahibi kulüp müsabakayı yapacağı stadyum oturma yeri kadar seyirci almak ve alınacak seyirci miktarı kadar bilet basımını temin etmek zorundadır" denilmiştir.

¹⁹³ Resmi Gazete, 28 Temmuz 2005, Sayı : 25889.

Madde 18, bent B, paragraf 14 hükmüne göre de; “Misafir seyircilere, ev sahibi seyircilere uygulanan bilet fiyatından farklı bilet fiyatı uygulanamaz”.

- TFF 2005-2006 sezonu Türkiye Profesyonel Lig Müsabakaları Statüsü’nün 18.m.sinin B bendinde yer alan bilet satış ve basımına ilişkin esaslara uymayan kulüpler hakkında uygulanacak yaptırım FDT.nin 24.m.sine göre belirlenecektir.

FDT.nin “Talimatlara aykırı hareket” başlıklı 24.m.sine göre; “Federasyonun yasa ve talimatlarına aykırı harekette bulunan kişi veya kuruluşlar, bu hususta ayrı ceza hükmü bulunmadığı takdirde ihtar, para cezası, müsabakadan men veya hak mahrumiyeti cezası ile cezalandırılır” (FDT, m.24, f.I).

- Buna karşılık, sahte belge ya da bilet düzenlenmesi ya da farklı fiyat uygulanması söz konusu ise; “Sahtecilik” başlıklı FDT.nin 28.m.sinin II. f.sındaki hüküm uygulanacaktır.

FDT.nin 28.m.sinin II.f.sındaki düzenlemeye göre; “Stada giren seyirci sayısı hakkında gerçeğe aykırı belge düzenleyen, beyanda bulunan, bilet yerine herhangi bir belge ile seyirciyi stada sokan, bilet fiyatlarında rakip kulüp seyircisine farklı bilet uygulayan veya benzeri fiillerle menfaat sağlayan kulüplere, Federasyon Yönetim Kurulu tarafından, sağladıkları menfaat kadar para cezası verilir”.

2- Yasak beyan ve demeçler

5149 sayılı Kanunun 15.m.sinde; taraftarı kışkırtıcı, hakemleri, rakipleri veya taraftarı tahrik edici veya “aşağılayıcı” şekilde beyan ve demeçler yasaklanmıştır.

- “Kışkırtıcı” veya “tahrik edici” beyan ve demeç verme yasağına ilişkin olarak FDT.de uygulanabilecek hükmün, 33.m. hükmü olabileceği görülmektedir. “Suça Teşvik” başlığını taşıyan söz konusu hükme göre: “İşbu disiplin talimatında belirlenen disiplin ihlallerinde bulunan kişilerin eylemlerini teşvik eden kişi veya kuruluşlar aynı ceza ile cezalandırılır”.
- “Aşağılayıcı” şekilde beyanda bulunma yasağı hakkında ise FDT.nin “Hakaret” başlıklı 25.m.sinin uygulanacağı anlaşılmaktadır. Söz konusu hükme göre:

“Federasyon veya mensuplarına, hakemlere, sporculara, yöneticilere veya diğer ilgili kuruluş ve kişilere, sözlü veya fiili olarak hakaret eden, söven, tehdit eden veya herhangi bir şekilde kişilik haklarına saldırıda bulunanlar, müsabakalardan men veya hak mahrumiyeti cezası ile cezalandırılır” (FDT, m.25, f.I).

“Yukarıda belirtilen fiillerde bulunan sporcular ve diğer kişilere iki veya üstünde müsabakadan men veya belirli süreli hak mahrumiyeti cezası verilir.” (FDT, m.25, f.II)

- Yasak beyan ya da demeç, yukarıda anılan 25.m. ya da 33.m.hükümlerinin kapsamına girmiyorsa; FDT.nin “Sportmenliğe aykırı hareket” başlığını taşıyan 23.m.sindeki genel hüküm uygulanacaktır.

Söz konusu hükme göre; “Sportmenliğe veya spor ahlakına aykırı hareket eden, tutum ve davranışlarıyla futbolun veya Türkiye Futbol Federasyonu’nun saygınlığını zedeleyen kişi veya kuruluşlar, bu hususta ayrı ceza hükmü bulunmadığı takdirde, müsabakalardan men veya hak mahrumiyeti cezası ile cezalandırılır” (FDT, m.23, f.I).

“Sportmenliğe aykırı hareket eden sporculara ve diğer kişilere iki veya üstünde müsabakadan men veya belirli süreli hak mahrumiyeti cezası verilir” (FDT, m.23, f.II).

3- Şiddet olaylarının vuku bulması ve spor alanlarının zarara uğraması

5149 sayılı Kanunun 24.m.sinin II.f.sında, spor alanında meydana gelen gerçek zararların, zarara sebebiyet veren taraftarların mensubu bulundukları kulüpten tazmin edileceği öngörülmüştür.

5149 sayılı Kanunun 25.m.sinde de, kulüplere müsabaka yaptıkları spor alanlarında şiddet olaylarının vuku bulması nedeniyle ceza verilmesi öngörülmüştür.

Söz konusu her iki maddede futbol kulüpleri hakkında objektif sorumluluk öngörüldüğünü söylemiştik¹⁹⁴. 02.08.2005 tarihinde yürürlüğe giren FDT.nin “Sorumluluk” başlığını taşıyan 21.m.sinde de 5149 sayılı Kanunda benimsenen temel esasa uygun açık bir düzenleme yer almaktadır.

Söz konusu hükme göre, “Ev sahibi kulüp, müsabakanın oynanacağı stadın ve çevresinin düzeninden ve güvenliğinden sorumludur” (FDT, m. 21, f.I)

FDT.nin 21.m.sinin II.f.sında da “Kulüpler; oyuncuların, görevlilerinin, üyelerinin, taraftarlarının ve bir karşılaşmada görevlendirdikleri herhangi bir kişinin davranışlarından dolayı objektif olarak sorumludur” denilmek suretiyle 5149 sayılı Kanuna uygun olarak objektif sorumluluk esası benimsenmiştir.

Yürürlükten kalkan eski FDT.nin 33.m.sinde de kulüplerin meydana gelen saha olaylarından ötürü objektif olarak sorumlu tutulduklarına işaret edilmelidir.

¹⁹⁴ Bak.Bölüm III.I.C.8 ve Bölüm III.I.C.9

Bununla birlikte, yeni FDT.de, önceki FDT.den ve 5149 sayılı Kanundan da farklı olarak; kulüplerin saha olayları dışında da görevlilerinin, oyuncularının disiplin ihlallerinden dolayı objektif sorumluluğu öngörülerek, kişilere verilebilecek para cezalarının kulüplerden tahsil edilebilme imkanı getirilmiştir.

Nitekim FDT.nin 21.m.sinin son fıkrasında, “kulüpler, müsabaka öncesinde, esnasında ve sonrasında meydana gelebilecek her türlü olaydan sorumlu olup müsabakanın organizasyonuna ve güvenliğine ilişkin tüm talimatlara uymakla yükümlüdür” denilmiştir.

FDT.nin 22.m.sinin II.f.sında da, disiplin cezalarının, kulüplerin ve gerçek kişilerin karşılaşma öncesinde, esnasında ve sonrasında oluşturdukları ihlaller için uygulanabileceği öngörülmüştür.

FDT.de saha olayları ise 31.m. de düzenlenmiştir. Söz konusu madde kapsamı açısından, 5149 sayılı Kanununun 24.m.sinin II.f.sı ile 25.m. hükümlerini kapsamaktadır.

“Saha olayları” başlıklı FDT.nin 31.m.hükmüne göre:

"Spor çalışma ve müsabakalarının yapıldığı saha ve tesislerde düzen ve disiplinin sağlanmasına ilişkin talimat ve kuralları ihlal eden, müsabakanın zamanında başlamasına veya devamına veya tamamlanmasına engel olan, müsabaka öncesinde, devamında veya sonrasında güvenliği bozan, olay çıkaran, yanıcı, patlayıcı, yaralayıcı madde kullanan veya bu maddeleri sahaya, tribünlere veya görevlilere atan, yaralamak, yakıp yıkmak, tahrip etmek gibi münferit veya toplu tecavüzlerde bulunan kişiler, iki aydan iki yıla kadar müsabakalardan men veya hak mahrumiyeti cezası ile cezalandırılır" (f.l).

“Seyircisi, mensupları, sporcuları nedeni ile olaylardan sorumlu kulüpler, bir veya birden fazla olmak üzere, saha kapatma cezası veya resmi müsabakayı

seyircisiz oynama cezası veya resmi müsabakadan men cezası ile cezalandırılır” (f.II).

“Profesyonel futbol faaliyetlerine ilişkin saha olaylarında, sorumlu kulüp hakkında, bu cezalar ile birlikte ayrıca para cezasına hükmedilebilir. Disiplin Kurulu, olayın ağırlığına göre, saha kapama ve seyircisiz oynama cezasını birlikte uygulayabileceği gibi sorumlu kulüp hakkında yalnızca para cezası vermekle de yetinebilir” (f.III).

“Meydana gelen zarar sorumlulara tazmin ettirilir” (f.IV).

4- Spor ahlakına aykırı ve ayrımcılığa yönelik söz sarf edilmesi

5149 sayılı Kanunun 23.m.sinin II.f.sında; 17.m.nin II.f.sına aykırı davranan, diğer bir anlatımla spor ahlakına aykırı ve ayrımcılığa yönelik söz sarf eden kişi ya da kişiler, bir spor kulübünün mensubu ise; eylemin tekrarı halinde ilgili kulübün de para cezası ile cezalandırılması öngörülmüştür.

“Çirkin ve kötü tezahürat” FDT.de 32.m.de düzenlenmiştir. Söz konusu hükme göre:

“Müsabakanın yapıldığı saha ve tesislerde toplu olarak ve devamlılık arz eden şekilde, kuruluşlar, taraftarlar, kulüp başkan ve yöneticileri, teknik adamlar ve sporcular, hakemler ve Federasyon ile yönetici ve mensupları, müsabakada görev yapan diğer kişiler aleyhinde, söz veya hareketlerle aşağılayıcı, tahrik veya taciz edici kötü ve çirkin tezahüratta bulunulması halinde ilgili kuruluşa para cezası verilir” (f.I).

“Kötü ve çirkin tezahüratın önlenmesine yönelik olarak Federasyon tarafından görevlendirilen kişilerce anons yaptırılması, ihlalin yapılan anonslara rağmen devam etmesi, kötü ve çirkin tezahüratın yoğunluğu ve

süresi dikkate alınarak ilgili kuruluşa saha kapatma veya müsabakayı seyircisiz oynatma cezası verilebilir” (f.II).

D- FUTBOL DİSİPLİN CEZALARININ VERİLMESİNDE İZLENEN USUL

Futbol faaliyetlerinde bulunan kuruluş, futbolcu, hakem, antrenör, yönetici ve görevli diğer kişilerin eylemlerinden doğan disiplin ihlalleri; futbol faaliyetinin amatör ya da profesyonel olmasına göre farklı disiplin kurullarınca karara bağlanır.

Disiplin kurullarının kararlarına karşı itiraz yolu açıktır.

Aşağıda önce disiplin yargılaması **(1)** ; daha sonra disiplin kurulu kararlarına karşı itiraz **(2)** ele alınacaktır.

1- Disiplin yargılaması

Disiplin kurulları; Amatör Futbol Disiplin Kurulu (kısaca AFDK) ve Profesyonel Futbol Disiplin Kurulu (kısaca PFDK) olmak üzere iki kuruldandır¹⁹⁵ (FDT, m.6, f.I).

Ayrıca, TFF Kanunu’nun 17.m.sinin II.f.sı (k) bendi uyarınca alt yan kuruluş olarak görev yapmak üzere, il merkezlerinde İl Disiplin Kurulları¹⁹⁶ oluşturulur (FDT, m.9, f.I). Her ilde görev yapacak disiplin kurullarının sayısı, Amatör İşler Kurulunun teklifi ile Yönetim Kurulunun onayı alınarak Federasyon Başkanı tarafından belirlenir (FDT, m.9, f.II).

¹⁹⁵ AFDK ve PFDK; Federasyon Yönetim Kurulunun onayı ile Federasyon Başkanı tarafından dört yıl görev yapmak üzere atanan bir başkan ve altı asıl üyeden oluşur. Kurullara aynı usulle üçer yedek üye atanır (FDT, m.6, f.II). Kurullar, kararlarını toplantıda hazır bulunanların salt çoğunluğu ile verir (FDT, m.8, f.I).

¹⁹⁶ İl Disiplin Kurulları; Amatör İşler Kurulu’nun teklif edeceği kişiler arasından, Yönetim Kurulunun onayı alınmak suretiyle Federasyon Başkanı tarafından dört yıl için atanan bir başkan ve dört asıl üyeden oluşur. Kurullara aynı usulle ikişer yedek üye atanır (FDT, m.9, f.III).

AFDK; “Türkiye birinciliğine varan futbol müsabakalarına katılan amatör takımlar ile bu takımlarda görevli futbolcu, antrenör, yönetici ve diğer kişilere ilişkin eylemlerden doğan disiplin ihlallerini ilk derecede karara bağlar” (FDT, m.7, bent A, f.I).

PFDK; “Profesyonel futbol faaliyetlerinde bulunan kuruluş, futbolcu, hakem, antrenör, yönetici ve profesyonel futbolda görevli diğer kişilerin eylemlerinden doğan disiplin ihlallerini karara bağlar” (FDT, m.7, bent B).

İl Disiplin Kurulları; “o il’e bağlı kuruluş ve kişilerin amatör futbol müsabakaları ile ilgili olay ve fiillerinden doğan disiplin işlerine birinci derecede bakmak ve Futbol Disiplin Talimatı hükümleri çerçevesinde gerekli kararları vermekle görevlidir” (FDT, m.10, f.I).

AFDK, PFDK ve İl Disiplin Kurullarından her biri görevlerinde ve verdikleri kararlarda bağımsızdır (FDT, m.7, bent C; FDT, m.10, f.III).

Disiplin yargılaması, sevk yazısına bağlı soruşturma evrakının görevli disiplin kuruluna sunulması¹⁹⁷ üzerine başlar (FDT, m.54, f.I).

Görevli disiplin kurulu, idari tedbir¹⁹⁸ ve savunma hususlarını öncelikle inceler.

Disiplin kurulları karar verirken, hakemlerin ve diğer müsabaka görevlilerinin resmi raporlarını esas alır. Bununla birlikte işitsel veya görsel kayıtlardan da yararlanabilir. Bunlar yalnızca olayın disiplin yönüyle ilgili kanıt olarak

¹⁹⁷ Profesyonel müsabakalara ve Türkiye birinciliğine varan amatör müsabakalara ait sevk işlemleri soruşturma mercileri; diğer amatör müsabakalara ait sevk işlemleri ise İl Temsilcilikleri tarafından yapılır (FDT, m.49, bent a). Soruşturma mercileri; Federasyon Başkanı, Başkanın görevlendireceği kişiler veya Disiplin müfettişleridir (FDT, m.48, f.I). Disiplin müfettişlerinin Hukuk Kurulu üyesi olması zorunludur (FDT, m.48, f.III). Disiplin müfettişleri, disiplin soruşturma ve yargılamasında Federasyonu temsil eder (FDT, m.48, f.II).

¹⁹⁸ İdari tedbir, kesin bir ceza hükmü bulunmadığı durumda, kuruluşu resmi futbol müsabakalarında seyircisiz oynatmak; kuruluşun sahasını kapatmak; kişiye hak mahrumiyeti vermek veya kişiyi her türlü müsabakalara katılmaktan veya müsabakaları yönetmekten yasaklamaktır (FDT, m.51). FDT hükümleri ile ilgili olarak idari tedbir koymaya yetkili olanlar, FDT, m.52’de gösterilmiştir.

kullanılabilir (FDT, m.54, f.III). Disiplin kurulları, soruşturma dosyasında tespit edilen tüm disiplin ihlalleri ile incelenen olayda sevk edilmeyen diğer sorumlu kişi ve kuruluşlar hakkında doğrudan soruşturma yapabilir (FDT, m.54, f.IV).

Sportmenliğe veya diğer disiplin hükümlerine aykırı davranışlarda, hakemin durumu görmemiş ve dolayısıyla bir karar vermemiş olması disiplin cezalarının verilmesine engel teşkil etmez (FDT, m.22, f.IV).

Savunma alınmadan ceza verilmez (FDT, m.50, f.I). Disiplin kurulları, delilleri, soruşturma ve incelemeden edineceği kanaate göre takdir eder (FDT, m.55, f.II).

Karar, soruşturmanın tamamlandığı günden itibaren üç gün içinde verilir (FDT, m.55, f.I).

Kararlar;

- cezalandırmaya veya
- ceza tayinine yer olmadığına veya
- soruşturmanın ertelenmesine veya
- soruşturmanın düşürülmesine

dair olur (FDT, m.55 f.III).

Aynı zamanda işlenen ve birden çok cezayı gerektiren eylemler, ayrı ayrı cezalandırılıp hükme bağlanır (FDT, m.47).

İhtar cezası altı ay, müsabakadan men ve süreli hak mahrumiyeti cezaları üç yıl infaz edilemezse ortadan kalkar. Ceza kararlarında zamanaşımı, kararın kesinleştiği veya ceza infazının herhangi bir suretle durduğu günden itibaren işlemeye başlar (FDT, m.57).

Disiplin kurulları tarafından, FDT.de belirtilen disiplin ihlalleri nedeniyle kişilere verilen süreli hak mahrumiyeti cezalarında, cezanın infazının sona ermesinden itibaren üç yıl; sürekli hak mahrumiyeti cezalarında ise karar tarihinden itibaren on yıl geçmesi halinde ilgilinin müracaatı üzerine verilen cezanın sonuçlarının ortadan kaldırılmasına TFF Yönetim Kurulunca karar verilebilir (FDT, m.42, f.II).

Disiplin kurulları tarafından verilen cezalar, FDT.de öngörülen durumlar dışında hiç bir makam ve kişi tarafından affedilemez ve değiştirilemez (FDT, m.61).

Ceza kararlarında, cezaların gerekçesi, mahiyeti ve infaz usulleri gösterilir (FDT, m.55, f.IV).

2- Disiplin kurulu kararlarına itiraz

a- İl Disiplin Kurulu kararlarına karşı

İl Disiplin Kurullarının görev alanlarına giren olay ve eylemlerden dolayı verdikleri, ihtar, dört veya daha az resmi müsabakadan men cezası ile bir aya kadar (bir ay dahil) hak mahrumiyeti cezası ve kuruluşlar hakkında verilen üç müsabaka için saha kapatma veya seyircisiz oynatma veya resmi müsabakadan men cezası altındaki cezalar kesin olup, bu cezalara itiraz olunamaz (FDT, m.63, bent a, f.I).

Yukarıdaki ceza miktarlarını aşan İl Disiplin Kurulu kararlarına karşı, tebliğ tarihlerinden itibaren yedi gün içinde AFDK.ya itiraz edilebilir (FDT, m.7, bent A, f.II; FDT. m.63, bent a, f.II).

Sürekli hak mahrumiyeti cezaları, itiraz konusu yapılmassa dahi, AFDK.ca doğrudan incelenir (FDT, m.63, bent a, f.III).

İl Disiplin Kurulu kararlarına itiraz cezanın infazını durdurmaz. Ancak ilgililer, itiraz mercii olan AFDK.dan uygulamanın (infazın) durdurulmasını isteyebilirler (FDT, m.64, bent A, f.IV).

AFDK.ca yapılan itiraz incelemesinde taraf teşekkül ettirilmez (FDT, m.64, bent B, f.III).

AFDK; itiraz konusu İl Disiplin Kurulu kararlarının;

- aynen onanmasına veya
- ceza indirilerek onanmasına yahut
- bozulmasına

karar verebilir. Kararlar gerekçeli olarak yazılır ve usulüne uygun olarak taraflara tebliğ edilir (FDT, m.64, bent C).

b- AFDK ve PFDK kararlarına karşı

AFDK ve PFDK tarafından verilen her türlü kararlara karşı, tebliğlerinden itibaren yedi gün içinde, TFF Tahkim Kurulu nezdinde itiraz edilebilir (FDT, m.63, bent b, f.I).

Soruşturma mercileri de aynı süre içinde cezanın artırılması talebi ile itiraz etme hakkına sahiptir (FDT, m.63, bent b, f.II).

Sürekli hak mahrumiyeti cezaları, itiraz konusu yapılmassa dahi, Tahkim Kurulunca doğrudan incelenir (FDT, m.63, bent b, f.III).

AFDK ve PFDK kararlarına itiraz cezanın infazını durdurmaz. Ancak ilgililer, itiraz mercii olan Tahkim Kurulundan uygulamanın (infazın) durdurulmasını isteyebilirler (FDT, m.64, bent A, f.IV).

TFF Tahkim Kurulu, TFF Kanunu m.4 uyarınca Federasyonun Merkez Teşkilatı içinde yer alan bir kuruldur.

TFF Kanunu m. 14 uyarınca Tahkim Kurulu, diğer görevlerinin yanı sıra PFDK ve AFDK kararlarını, ilgililerin itirazı üzerine kesin karara bağlar.

TFF Tahkim Kurulu aracılığıyla çözüme bağlanması gereken ihtilaflar, “zorunlu tahkim” esasına tabi kılınmışlardır. Bu ihtilaflar hakkında başka bir yargı merciine başvurma imkanı yoktur. Diğer taraftan, Tahkim Kurulunun kararları kesindir. Bunlar aleyhine kanun yoluna başvurmak mümkün değildir.

Tahkim Kurulu önünde cereyan eden yargılamada Tahkim Kurulu Talimatı'nda¹⁹⁹ (kısaca TKT) yer alan hükümler uygulanır. Bu Talimatın 16.m.si uyarınca usul bakımından, talimattaki hükümlerden başka “yargılamaya ilişkin kanunların ilgili hükümleri” de nazara alınır.

Tahkim Kurulu, gerekli gördüğü hallerde “uygulamanın durdurulmasına” karar verebilir. Ancak bunun için, kural olarak fevkalade ivedi bir durumun varlığı ve itiraz konusu kararda hukuka açıkça aykırılık bulunması şarttır (TKT, m.17).

Tahkim Kurulu,

- itirazın reddine
- itirazın kısmen kabulüne
- itiraz konusu kararın değiştirilmesine

hükmedebilir (TKT, m.14).

¹⁹⁹ Resmi Gazete, 16.08.1989, Sayı:20254. Bu Talimatın 1, 2, 3, 4, 5, 6, 8, 9, 12, 14, 16 ve 17.m.lerindeki değişiklik 27.10.1993 tarih ve 21741 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Talimatın m.1; m.5, f.II; m.6; m.7, paragraf 2; m.8, 1.paragraf hükümlerindeki değişiklik 30.01.1999 tarih ve 23596 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Talimatın 6.m.sindeki değişiklik, 31.07.1999 tarih ve 23772 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Talimatın 9. ve 11.m.lerindeki değişiklik, 02.08.2001 tarih ve 24481 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

3- Örnek kararlar

Aşağıda sunulan PFDK ve Tahkim Kurulu kararları; 2002-2005 futbol sezonu hakkında uygulanan FDT²⁰⁰ hükümleri çerçevesinde verilmiştir.

a- PFDK Kararı

Aşağıdaki PFDK kararı, kısaltılmadan, aynen verilmiştir.

ESAS NO : 2004/2005-227

KARAR NO : 2004/2005-221

K ARAR TARİHİ : 09.11.2004

30.10.2004 tarihinde Beşiktaş İnönü Stadında Beşiktaş- Fenerbahçe futbol takımları arasında oynanan Süper Lig futbol karşılaşmasında meydana gelen saha olayları nedeniyle Beşiktaş Kulübünün ve müsabaka esnasında "sportmenlik ve centilmenlik dışı" hareketleri nedeniyle Beşiktaş Kulübü oyuncularını John Carew ile Emre Aşık'ın ve Fenerbahçe Kulübü kalecisi Volkan Demirel'in haklarında soruşturma yapılması amacıyla, ilgili kulüp ve oyuncuların tedbirsiz olarak PFDK'ya sevki hakkındaki, TFF Başkanlığı'nın 02.11.2004 tarih ve 1264-25150 ve 04.11.2004 tarih ve 268/25406 sayılı sevk yazısı, eki dosya içeriği belgeler, hakem, gözlemci, temsilci raporları, müsabakaya ilişkin video kasedi ile adı geçen kulüp ve oyuncuların savunmaları incelendi.

I- OLAY

30.10.2004 tarihinde oynanan Beşiktaş-Fenerbahçe müsabakasinda; Beşiktaş taraftarlarınca, "sahaya yabancı madde atılması, kötü ve çirkin tezahürat yapılması, tribün merdiven boşluklarına seyirci alınması,

²⁰⁰ Bk.yuk.dn.190.

müşabakadan sonra sahaya seyirci girmesi" eylemleri müşabaka hakemi, gözlemcisi ve temsilci raporlarında;

Beşiktaş Kulübü oyuncusu John Carew'in "rakibin yanından geçerken eliyle rakip oyuncunun yanağına dokunarak centilmenliğe aykırı harekette bulunması", eylemi müşabaka gözlemcisinin raporunda;

Beşiktaş Kulübü oyuncusu Emre Aşık'ın "Lig TV yayınında gösterildiği şekilde hakemin görmediği bir anda eliyle rakibinin kalçasına yönelik sportmenliğe aykırı harekette bulunması" eylemi müşabaka görevlilerinin resmi raporlarda bulunmamasına rağmen televizyon görüntülerinde,

Fenerbahçe Kulübü oyuncusu Volkan Demirel'in "yedek kulübesinden çıkarak seyirciyle polemiğe girmesi ve bir bayan seyirciye dolu pet şişe atarak centilmenliğe aykırı harekette bulunması" eylemi müşabaka temsilcisinin raporlarında belirtilmiştir.

II- SAVUNMA

Beşiktaş Kulübü Başkanlığı'na gönderilen 04.11.2004 tarih ve 2004-2005/227 sayılı yazı ile savunması istenmiş, savunmanın süresinde verildiği anlaşılmıştır. Savunmada; müşabaka ile ilgili hakem ve gözlemci raporlarının Kulübe ileilmemiş olması nedeniyle ilgili belgeler hakkındaki savunma haklarının mahfuz olduğu; Beşiktaş Kulübünün sahaya pet şişe atılması gibi her türlü şiddete karşı olduğu ve ellerinden geleni yapma çabasında oldukları; 5149 sayılı Kanun kapsamında yüklenilen her türlü yükümlülüğü yerine getirdikleri; fakat kendi kontrolleri dışında gelişen münferit olayların önüne geçemedikleri; bahsi geçen münferit olayların müşabakanın selametini ortadan kaldırmadığı; hakemlere, rakip takım oyuncularına ve taraftarlarına karşı herhangi bir saygısızlıkta bulunulmadığı; ülkenin iki güzide takımı arasında oynanan önemli maçın bir şölen havasında geçtiği; müşabaka boyunca Beşiktaş Kulübü taraftarlarının gösterdiği centilmenliğin gözardı

edilmemesi ve suç ve cezada orantılılık gereği Kulübün maddi ve manevi bir külfet altına sokulmaması gerektiği; müsabaka sonunda sahaya giren kişilerin özel güvenlik şirketinin amir ve görevlileri olduğu; taraftarların sahaya girmediği; tribünlerdeki merdivenlere hiçbir şekilde seyirci alınmadığı; tribünlerdeki yığılma içinde kalmak istemeyen biletli seyircilerin merdivenlerde maç izledikleri ve böyle bir görüntünün ortaya çıktığı; rakip takımın taraftarlarınca yapılan küfürlü tezahüratın Beşiktaş Kulübü taraftarlarını tahrik ettiği ve bu sebeple küfürlü tezahürat ile karşılık verdikleri; BJK televizyonunun çekim yapmasının tamamıyla kendi insiyatifleri dışında gerçekleşen bir olay olduğu; bu kurumla bir ilgilerinin olmadığı; bir tüzel kişilik olarak bu kurumun kendi eylem ve davranışlarından sorumlu olduğu; kapalı tribünde oturan taraftarların kavga etmediği; küçük bir tartışmanın güvenlik güçlerinin aşırı tepkisi ile büyüdüğü; olaya farklı unsurların karışması ile tribünlerde geniş çaplı bir kavga olmuş gibi bir görüntünün ortaya çıktığı, ne taraftarlarının ne de kulüplerinin bir kusurunun olduğu; mağduriyetlerine sebebiyet verilmemesi şeklinde beyan ve iddialarda bulunulmuştur.

Beşiktaş Kulübü oyuncusu John Carew 05.11.2004 tarihli savunmasında; her ne kadar rakibe centilmenliğe aykırı el hareketi yaptığı gerekçesiyle disiplin kuruluna sevk edilmişse de olay anında çok yakında bulunan müsabaka hakeminin; maçın mutlak hakimi olarak hareketini hukuka aykırı hareket olarak değerlendirmedeği; dolayısıyla kendisine bir ihtar veya kart göstermediği; kesinlikle rakip takım oyuncusunu rahatsız etmek veya vurmak gibi bir düşünce ile eylemde bulunmadığı; sadece oyundan ayrılırken rakip oyuncunun yanağına dokunarak havayı yumuşatmak gayesiyle bir veda hareketi yaptığı; başkaca bir niyetinin olmadığı; müsabaka hakeminin bu eylemi yakında olmasına rağmen cezalandırmadığı; kaldı ki eyleminin rakip oyuncuyu taciz etmek veya ona vurmak kastını içermediği; tamamen ve iyi niyetle ve maçın havası içinde gerçekleşmiş bir samimiyet ifadesi olduğu; bu eylemin cezalandırılması halinde saha içinde rakip oyuncularla tokalaşılmaması ve birbirlerine tebessüm edilmemesi gerektiği; çünkü birilerinin tebessümden dahi farklı imalar çıkarabileceği; Futbol Müsabaka Talimatının 33. maddesi gereği müsabaka hakemlerinin teknik kararlarının

kesin olduğu; müsabaka süresince oyunu yönetmekle görevlendirilmiş hakemlerin saha içinde müeyyidelendirmediği ve müsabaka raporlarında konu edilmeyen bir hareketin televizyon yayınları ile tartışmaya açılmasının ana statüye, talimatlara ve futbol oyun kurallarına aykırı olduğu şeklinde beyan ve iddialarda bulunmuştur.

Beşiktaş Kulübü oyuncusu Emre Aşık 05.11.2004 tarihli savunmasında; olayın tamamen müsabaka hakeminin takdirinde olduğu ve hakemin maçın mutlak hakimi olarak ortada cezalandıracak, suç unsuru taşıyan bir eylem görmediği; FDT'nin 65. maddesinin 3. fıkrasındaki açık hükme göre "Disiplin kurulları karar verirken hakemlerin, yan hakemlerin, saha komiserlerinin, gözlemci ve temsilcilerin raporlarını esas alırlar. Bu raporlara ek yardımcı unsur olarak televizyon ve video kayıtlarından yararlanılabilir. Bunlar yalnızca olayın disiplin yönüyle ilgili kanıt olarak kullanılabilir." Kaldı ki PFDK'nın televizyon görüntüleri ile ceza verme konusunda herhangi bir uygulamasının bulunmadığı; böyle bir uygulamanın hakemlerin kararlarının nihaliği ilkesinin ortadan kaldırılması anlamını taşıyacağı; bunun da Türk futbolunu kaosa sürükleyeceği; yayıncı kuruluşun müsabaka yayınlarında tek yetkili olması nedeniyle elinde bulunan her türlü görüntüyü liglerin selametini ortadan kaldırııcı ve haksız rekabet yaratacak bir şekilde kullanma imkanına sahip bulunduğu; müsabakaların oynanma yerinin yeşil sahalarda olduğu; televizyon görüntüleri ile ceza verilecekse Fenerbahçe'li futbolcu Hooijdonk'a ve Nobre'ye de sayısız cezalar verilmesi gerektiği; görüntü ile ceza verilecekse müsabakanın tüm görüntülerinin kare kare incelenmesi gerektiği; bu incelemenin de magazin programlarında değil TFF ilgili kurulları tarafından yapılması gerektiği; saha içinde futbolcuların her hareketine stüdyoda otururken değer biçilmeye ve beyaz camdan ceza verilmeye devam edilirse Türkiye liglerinde ceza almayan oyuncu kalmayacağı; yapmış olduğu hareketin kamuoyuna yansıtıldığının aksine cinsel bir taciz veya parmak atma olayı olmadığı; Nobre'nin bahsi geçen olayın birkaç saniye öncesinde ayağına bastığı ve küfür ettiği; bunun üzerine o hırs ve ağır tahrikle refleks ile şortundan tutarak çektiği; hakem, gözlemci ve temsilci raporlarında olmayan bir eylemle ilgili olarak ceza verilmesinin hukuken mümkün olmadığı şeklinde beyan ve iddialarda bulunmuştur.

Fenerbahçe Kulübü oyuncusu Volkan Demirel 05.11.2004 tarihli savunmasında; müsabakanın başından sonuna kadar seyirciler tarafından yapılan tacizler, küfürler, atılan sigara izmaritleri ve metal parçaları nedeniyle sürekli rahatsız edildikleri; atılan metal parçalardan birinin kendisine isabet ettiği; kendi üzerine atılan su dolu pet şişesinin aynen iade edildiği; tamamen etkinin doğurduğu bir tepki olayının söz konusu olduğu; cezalandırılması gereken bir eylemin bulunmadığı şeklinde beyan ve iddialarda bulunmuştur.

III- İNCELEME

1- Saha olaylarının incelenmesi

a) Saha Olayları ile ilgili olarak Avrupa Futbol Birliğince (UEFA) düzenlenen "Stadlarda Düzen ve Güvenlik" başlıklı Talimatın başlangıç bölümünde yer alan temel ilkeye göre "Kulüpler müsabakanın yapılması ile ilgili bütün düzenleme görevlerini kendi sorumlulukları altında yerine getirecektir. Özellikle müsabakanın öncesinde, sırasında ve sonrasında düzenin ve güvenliğin sağlanmasından sadece kulüpler sorumlu olacaklardır.

Türkiye'de yapılan profesyonel futbol faaliyetleri yönünden de bağlayıcı olan bu ilke Kurulumuzca; kulüplerin kendi seyircilerinin eylemlerinden kaynaklanan olaylardan, objektif olarak sorumlu bulunduklarını gösterir nitelikte değerlendirilmiş ve anlaşılmıştır. Kaldı ki, Futbol Disiplin Talimatı'nın 33. maddesi hükmü de bu anlayış ve sorumluluk esasına göre düzenlenmiştir. Bu hükme göre; "saha güvenliğini bozan, olay çıkaran, yaralamak, yakıp yıkmak, tahrip etmek gibi münferit veya toplu tecavüzlerde bulunan seyircilerin, kulüp mensuplarının, sporcuların bu eylemlerinden ilgili kulüplerin sorumlu tutulması" gerekmektedir. Profesyonel futbol faaliyetlerine ilişkin saha olaylarında sorumlu kulüp hakkında "bir veya birden fazla olmak üzere saha kapatma cezası veya resmi müsabakayı seyircisiz oynama cezası veya resmi müsabakadan men cezası verilmesi ve bu cezalarla

birlikte veya yalnızca 500.000.000.000.-TL.sına kadar para cezasına" hükmedilebileceği düzenlenmiştir.

b) Futbol karşılaşmasında, tarafların amaçlarının her ne pahasına olursa olsun, müsabakayı kazanmak olmaması gerektiği, sporun ve bu özelde futbolun amacının "Fair Play" kuralları çerçevesinde toplumda barış ve dostluğun yerleşmesine ve gelişmesine hizmet etmek olduğu açıktır. Bu amacın gerçekleşmesinde, spor kamuoyuna, ve seyircilere karşı örnek olmaları gereken spor kulüplerine, yöneticilerine, teknik sorumlulara ve futbolculara büyük sorumluluklar düşmektedir. Bu amaçla hazırlanan Fair Play talimatının 5. maddesinde "müsabakalara katılan kulüplerin, oyuncuların, oyun ve yarışma kurallarına riayet etmeleri, maçı yönetenlere, sportmence davranmaları ve bu konuda her türlü çabayı harcamaları, maçlara katılan herkesin, maçtan önce, maç sırasında ve maç sonrasında, maçın sonucuna ve maçı yönetenlerin verdiği kararlara saygılı davranmaları" Fair play'in gereği olarak belirtilmiştir.

c) Sportif karşılaşmalarda şiddetin önlenmesine dair ülkemizde de önemli yasal düzenlemeler yapılmıştır. 07.05.2004 tarihinde Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren "5149 sayılı Spor Müsabakalarında Şiddet ve Düzensizliğin Önlenmesine Dair Kanun" bu düzenlemelere en yakın örnektir. Bu yasayla çeşitli fiiller ilk kez suç olarak tanımlanmıştır. 5149 sayılı yasanın 11.maddesinde; "Her türlü silah, kesici veya delici alet, sis bombası, ses bombası veya maytap gibi patlayıcı, parlayıcı, yanıcı, yakıcı maddeler ile taş, metal gibi sert cisimler, alkollü içecekler, konfeti ve benzeri cisimlerin spor alanlarına sokulması, bu alanlarda taşınması, satılması ve kullanılması" yasaklanmıştır. Aynı Kanunun 18.maddesinde de bu eylemlerde bulunanlara verilecek adli ve idari yaptırımlar belirlenmiştir.

5149 sayılı yasanın 4. maddesinde; "Spor alanlarında, sağlık ve güvenlikle ilgili her türlü düzenlemeyi yapmak görevinin ev sahibi kulübe ait" olduğu; 5. maddesinde "spor alanının iç güvenliğini sağlamakla yükümlü" olduğu; 17. maddesinde "Müsabaka için seyircilerin alınmaya başlanmasından,

müşabaka sonrası seyircinin tamamen tahliyesine kadar geçecek sürede ulusal veya uluslararası federasyonların öngördüğü görevli kişiler dışında kalan kişilerin ve seyircilerin her ne şekilde olursa olsun müşabaka alanına girmesinin yasak" olduğu belirtilerek uluslararası teamüle uygun düzenlemeler getirilmiştir.

Bununla birlikte söz konusu düzenlemelerin amacına ulaşabilmesi, bu yöndeki uygulamaların icra ve infazının kararlılığına bağlıdır. Bu düşünce ve kararlılık, Kurulumuzun futbol müşabakalarında şiddetin önlenmesi ve Fair Play Kurallarının uygulanmasında belirleyici yegane tavır olacaktır.

d) Sporun ruhuna, ilke ve kurallarına uymayan kötü tezahüratın önlenmesi suretiyle huzur ve güvenliği, kişi dokunulmazlığı ve kamu düzenini sağlamaya yönelik alınacak önlem ve tedbirleri düzenleyen 5149 sayılı kanun "çirkin ve kötü tezahürat" kesin şekilde yasaklamıştır. 5149 sayılı kanunun "Çirkin ve kötü tezahürat" başlıklı 12. maddesine göre "ferdi veya toplu olarak rakip takım ile taraftarlarını, kulüp başkan ve yöneticilerini, antrenörünü ve sporcularını, hakemleri ve federasyon yöneticilerini, müşabakada görev yapan diğer kişileri, söz veya hareketlerle aşağılayıcı, tahrik ve taciz edici kötü söz niteliğinde slogan atılması ve çirkin tezahüratta bulunulması yasaktır".

Benzer nitelikte düzenleme içeren, Futbol Müşabaka Talimatı'nın 29. maddesi; 5149 sayılı yasanın 12. maddesini tekrar ederek, "Müşabakanın yapıldığı saha ve tesislerde toplu olarak ve devamlılık arz eden şekilde, kötü söz niteliğinde slogan atılması ve çirkin tezahüratta bulunulmasını yasaklamıştır. Bu yasağı ihlal eden seyircilerin taraftarı oldukları kulüp hakkında Futbol Disiplin Talimatı'nın ilgili hükümlerinin uygulanacağını" belirtmiştir.

e) PFDK'ya sevk edilen dosyada açıklanan saha olaylarının ve temsilci raporunda belirtilen çirkin ve kötü tezahüratın; Beşiktaş Kulübü seyircilerinin eylemleri neticesinde meydana geldiği dosyada mevcut rapor ve tutanaklarla

sabit bulunmuş ve bu konuda Kurulumuzda tam bir vicdani kanaat oluşmuştur. Bütün bu hususların ışığında Kurulumuz, Beşiktaş-Fenerbahçe müsabakasında, olayların oluş ve akış biçimini nazara alarak Beşiktaş Kulübünün, "sahaya yabancı maddelerin atılması ve diğer saha olayları" ve "çirkin ve kötü tezahürat" nedeniyle, FDT'nin 33/1 ve 22/2 maddeleri gereğince yalnızca para cezası ile cezalandırılması gerektiği sonuç ve kanaatine ulaşmıştır.

Yukarıda da ayrıntılı olarak izah edildiği üzere seyircilerin eylemlerinden dolayı, taraftarı oldukları kulüplerin objektif sorumluluğu kabul edildiğinden, savunmaya itibar edilmeyerek sorumlu kulübün cezalandırılması yoluna gidilmiştir.

2- Disiplin hukukunda televizyon görüntülerinin yeri

Beşiktaş Kulübü oyuncularından John Carew'in "rakibin yanından geçerken eliyle rakip oyuncunun yanağına dokunarak centilmenliğe aykırı harekette bulunması" eylemi müsabaka gözlemcisinin raporunda; Emre Aşık'ın "Lig TV yayınında gösterildiği şekilde hakemin görmediği bir anda eliyle rakibinin kalçasına yönelik sportmenliğe aykırı harekette bulunması" eylemi ise müsabakaya ilişkin hiçbir resmi raporlarda bulunmamasına rağmen televizyon görüntülerinde tespit edilmesi üzerine ilgili oyuncular, haklarında soruşturma yapılması amacıyla TFF Başkanlığı tarafından PFDK'ya sevk edilmişlerdir.

Kurulumuz ilgili oyunculara isnat edilen eylemleri hukuki olarak değerlendirmeden önce ve de özellikle futbolcu Emre Aşık'ın eylemi açısından televizyon görüntülerinin disiplin hukukundaki yeri ve disiplin cezalarına etkisini araştırma yoluna gitmiş ve olayı gerek Futbol Disiplin Talimatı gerekse UEFA ve FIFA Disiplin Talimatları ve uygulamaları açısından değerlendirmiştir.

a) FIFA ve UEFA mevzuatına göre televizyon görüntülerinin disiplin hukukunda delil olma özelliği

i. UEFA Disiplin Talimatı'nın 10. maddesinin 3. fıkrası "Disiplin cezaları, hakemin sportmenlikle bağdaşmayan hareketleri görmemiş ve bu yüzden de haklarında bir karar verilmemiş olsa bile verilebilir" hükmüne amirdir.

UEFA Disiplin Talimatının "Delil" başlıklı 57. maddesinin "h" bendinde; "televizyon ve video görüntüleri", resmi raporlar, Kontrol ve Disiplin Kurulu kararları, şahit ifadeleri, taraf ifadeleri, sorgulama, talep edilen kayıtlar ve belgeler, bilirkişi görüşleri yanında "ayrıca ve açıkça" delil olarak belirtilmiştir.

ii. Benzer şekilde düzenlenen FIFA Disiplin Talimatı'nın "Özel Yetki" başlıklı 83. maddesinin "a" fıkrası FIFA Disiplin Kurulu'nun müsabaka görevlilerinin dikkatinden kaçan ciddi ihlalleri cezalandırmakla sorumlu olduğunu öngörmektedir.

Bunun yanında FIFA Disiplin Talimatı'nın "Delil" başlıklı 102. maddesine göre "Aşağıda belirtilen deliller özellikle kabul edilebilir: Hakem, yardımcı hakem, temsilci ve gözlemci raporları, şahit ve taraf beyanları, sair belgeler, bilirkişi görüşleri ve teyp veya video kayıtları."

b) Futbol Disiplin Talimatının uygulanmasında televizyon görüntülerinin delil olma özelliği

i. TFF Futbol Disiplin Talimatı'nın "Soruşturma" başlıklı 65. maddesindeki "Sevk yazısına bağlı soruşturma evrakının görevli disiplin kuruluna sunulması üzerine soruşturma başlar. Disiplin kurulları karar verirken hakemlerin, yan hakemlerin, saha komiserlerinin, gözlemci ve temsilcilerin raporlarını esas alırlar. Bu raporlara ek yardımcı unsur olarak televizyon ve video kayıtlarından yararlanılabilir. Bunlar yalnızca olayın disiplin yönüyle ilgili kanıt olarak kullanılabilir" şeklindeki hüküm, UEFA ve FIFA Disiplin Talimatlarına benzer bir düzenleme getirmiştir. FDT, televizyon görüntülerinin, sadece

olayın veya ihlalin disiplin yönünden kanıt olarak kullanılabilmesine olanak vermektedir.

ii. Bunun yanında, FDT'nin 1. maddesinde "Bu Talimat, spor ahlâkına, disiplinine sahip sağlıklı nesillerin yetişmesine yardımcı olmak, amatör ve profesyonel futbol faaliyetlerinde disiplini sağlamak, Disiplin Kurullarının teşkili, milletlerarası esaslara ve teamüllere uygun olarak disiplin suçu teşkil eden fiiller ile müeyyidelerinin belirlenmesi amacı ile düzenlenmiştir." hükmünü getirerek disiplin suçu teşkil eden fiillerin ve cezaların milletlerarası esasa ve teamüle göre belirleneceğini ifade ederek uluslararası düzenlemelerin önemine değinmiştir.

c) Televizyon görüntülerinin disiplin hukukunda uygulanması

i. Televizyon görüntülerinin disiplin cezası gerektiren durumları değerlendirmek için kullanılması ilk defa ABD.de yapılan 1994 Dünya Kupasında gerçekleştirilmiştir. Teknik delillerin futbolda kullanımı çok hassas bir konu olduğundan FIFA Disiplin Komitesinin aşağıda belirtilen temel prensipleri, FIFA tarafından Ulusal Federasyonlara 25.11.1994 tarih ve 546 sayılı sirküler ile duyurulmuştur.

- Görsel-işitsel deliller disiplin olaylarında yalnızca ek bir kanıt olarak kullanılmalıdır.
- Hakem tarafından verilen kararlar nihai olup itiraz edilemez ve video kayıtlarına dayanılarak değiştirilemez (örneğin ofsayt, penaltı, gol vs.).
- Kararlar ilke olarak hakemin, yan hakemlerin ve de gözlemci, temsilci ve komiserlerin raporlarına dayandırılmalıdır.
- Eğer video kayıtlarının kullanılması gerekiyorsa, resmi televizyon kayıtlarının (yayın hakkına sahip kuruluşun yaptığı yayın) kullanılmasına özen gösterilmelidir.

- Video kayıtları hakemin otoritesini ve karar yetkilerini kısıtlamak için bir araç olarak değil, disiplin olaylarında gerçeğin bulunması için bir yöntem olarak kullanılmalıdır.

ii. Futbol Disiplin Hukuku uygulamasında müsabaka görevlilerinin (hakem, 4. hakem, gözlemci, temsilci) resmi raporları esastır. Bu raporların içerikleri, aksi somut olarak kanıtlanmadıkça, bu raporları değerlendiren kurullar açısından bağlayıcıdır. Bir müsabakada meydana gelen disiplin ihlalinin müsabaka görevlilerinin raporlarında yer almaması temel iki nedene dayanabilir.

- Müsabaka hakemi her hangi bir disiplin ihlali veya olayı görmüş, tespit etmiş ancak her hangi bir disiplin cezasına gerek görmemiştir. Bu nedenle de müsabaka raporunda disiplin ihlali yer almamıştır. Müsabaka Hakeminin bu yetkisi FIFA Oyun Kuralları "Kural V"e dayanmakta olup bu maddeye göre "Her maç, görevlendirildiği maçta oyun kurallarının uygulanması konusunda tam yetki sahibi bir hakem tarafından yönetilir. Hakemin oyunla ilgili kararları kesindir ve değişmez." Hakem, bir futbol müsabakasında kurallar çerçevesinde oyuna ilişkin bir çok teknik ve disiplin kararları vermekte olup, müsabaka esnasında bir futbolcunun herhangi bir eyleminin kurallara uygun olup olmadığını belirleme ve bu çerçevede ilgili oyuncuya disiplin cezası verip vermeme otoritesine ve yetkisine sahip tek kişidir. Bu çerçevede içinde müsabaka hakeminin oyun alanında nihai karar verme yetkisi tartışılmaz olduğundan verilen karar objektif olarak hatalı dahi olsa, bu karara saygı duyulması gerekecek ve varsa disiplin ihlali hakkında herhangi bir işlem yapılamayacaktır.
- Müsabaka hakemi veya müsabakayla ilgili diğer görevliler müsabakada meydana gelen herhangi bir disiplin ihlali, eylemi görmemeleri nedeniyle rapor etmemişlerdir. Bu takdirde müsabaka görevlilerinin tespit edemedikleri veya objektif imkansızlık nedeniyle görülemeyen disiplin ihlalleri başta televizyon görüntü kayıtları veya

diğer kanıtlar ile sabit olmuş ise, disiplin ihlali müsabaka görevlilerinin resmi raporlarında yer almasa bile disiplin ihlalleri prensip olarak cezalandırılması gerekir.

d) UEFA Tahkim Kurulu kararlarında, televizyon görüntülerinin disiplin ihlallerinde kullanılması ve koşulları

i. Televizyon görüntülerinin, müsabakada meydana gelen disiplin ihlallerinde kullanılması bir çok UEFA Tahkim Kurulu kararlarına konu teşkil etmiştir. UEFA Tahkim Kurulu televizyon görüntülerinin disiplin hukukunda kullanırken temel bazı prensipler belirlemiştir. Benzer ihtilaflara ilişkin olarak UEFA Tahkim Kurulu 08.03.2004 tarihli ve 23.08.2004 tarihli iki kararında;

- Disiplin Kurulu'nun hakemin değerlendirme hatasını düzeltme gibi bir görev ve yetkisinin bulunmadığını,
 - UEFA Disiplin Talimatı'nın 10. maddesinin 3. paragrafının, hakem hatalarını düzeltme amacını taşımadığını,
 - "Hakemin tespit edemediği" ifadesinin tespit ettiği ve tespit edebileceği ihlaller dışında kalan ve hakemin objektif olarak görmesinin mümkün olmadığı ihlalleri kapsadığını,
 - İhlalin oyun dışı olmasının gerektiğini,
- belirtmiş ve ayrıca UEFA; UEFA Disiplin Talimatı'nın 10. maddesinin 3. paragrafının uygulanabilmesi için;
- Hakemin olayı görmesinin objektif olarak mümkün olmamasının zorunlu olduğunu, (kişisel dikkat dağılması veya konsantrasyon bozulması nedeniyle disiplin ihlallerinin cezalandırılmaması halinde bu hükmün uygulanamayacağını)
 - Eylemin fiili saldırı gibi, oyun dışı bir eylem olmasının zorunlu olduğunu,
 - Hakemin disiplin ihlalini veya olayı görmemesi nedeniyle değerlendirip karara bağlayamamış olmasının,
- zorunlu olduğunu belirtmiştir.

e) PFDK.nın UEFA mevzuatı ve FDT çerçevesinde televizyon görüntülerini disiplin hukukunda uygulama koşulları

i. Kurulumuzda hakim görüş, disiplin suçu teşkil eden fiillerin gerek kendi talimatı çerçevesinde gerekse milletlerarası esaslara ve teamüllere uygun olarak cezalandırılması yönündedir. Kaldı ki bu konudaki FDT hükümleri de uluslararası mevzuat ile paralellik göstermektedir. Gerek FDT hükümleri ve gerekse UEFA ve FIFA Disiplin Talimatının ilgili hükümleri gereği televizyon görüntülerinin disiplin cezalarına yönelik olarak kullanılmasının temel amacının, futbol müsabakasındaki ilgili ve sorumlu kişi ve kurumları "fair play" uygulamasına zorlamak ve "oyun kurallarına saygısızlıkla mücadele" etmelerini sağlamaya yönelik olduğu açıktır. Kurulumuzun temel amaç ve görevinin de bu çerçeve içinde değerlendirilmesi gerekir.

ii. Kurulumuzda, müsabaka görevlilerinin resmi raporlarında yer almayan disiplin ihlallerinin, UEFA, FIFA ve FDT çerçevesinde, FIFA sirküleri ve UEFA Tahkim Kurulu kararları doğrultusunda, televizyon görüntülerinin değerlendirilmesi yolu ile cezalandırabileceği hususunda hakim görüş oluşmuştur. Kurulumuz televizyon görüntüleri ile disiplin ihlali niteliğindeki eylemin cezalandırılabilmesi için aşağıdaki koşulların gerçekleşmesini gerekli görmektedir.

- Eylemin müsabaka hakemi tarafından objektif imkansızlık nedeniyle tespit edilemeyen nitelikte olması
- Eylemin hakem tarafından tespit edilmemiş olması nedeniyle disiplin açısından değerlendirme dışında kalması
- Eylemin sportif mücadele dışında fiili saldırı veya sportmenliğe ve centilmenliğe aykırı bir hareket niteliğinde olması
- Eylemin disiplin hukuku açısından ciddi ve ağır olması,
- Eylemin değerlendirilmesinde prensip olarak yayıncı kuruluşun görüntülerinden faydalanılması,

- Televizyon görüntülerinin kullanılmasındaki temel amacın "gerçeğin bulunması", "fair play uygulamasını zorlamak" ve "kural dışı, sportmenliğe aykırı hareketlerin cezasız kalmasını" önlemek olması gerektiği,
- Televizyon görüntüleri ile disiplin ihlallerinde haksız rekabetin önüne geçilmesi ve televizyon görüntülerinin kötü niyetle sunulması ve kullanımının önlenmesi amacıyla, müsabakanın, disiplin ihlalinin ve televizyon görüntülerinin zaman açısından güncelliğini korumuş olması,

3- Müsabakada meydana gelen sporculara ilişkin disiplin ihlallerinin değerlendirilmesi

a) Yukarıda yapılan değerlendirme çerçevesinde Beşiktaş Kulübü oyuncusu Emre Aşık'ın rakip futbolcuya yönelik eylemi FDT'nin 22/1 maddesi kapsamında "spor ahlakına ve centilmenliğe aykırı" hareket niteliğinde görüldüğünden ilgili oyuncunun cezalandırılması yoluna gidilmiştir. Eylemin oluş şekli dikkate alınarak, rakip oyuncunun ayağa basma eylemi ile ilgili sporcunun eylemi arasında irtibat kurulamadığından haksız tahrik hükümlerinin uygulanmasına yönelik talebin reddine karar verilmiştir.

b) Beşiktaş Kulübü oyuncusu John Carew hakkında rakip oyuncuya yönelik "centilmenliğe aykırı" eylemi nedeniyle soruşturma açılmış ise de gerek müsabaka gözlemcisinin raporunda belirtilen ifadeler ve gerekse olaya ilişkin televizyon görüntülerinde, UEFA Tahkim Kurulu kararlarında dikkate alınan ve disiplin hukukuna temel teşkil eden esaslar karşısında ilgilinin eyleminin müsabaka hakeminin görüş ve değerlendirme alanı içinde kaldığı, müsabaka hakemi tarafından değerlendirilmeyen ve cezalandırılmayan eylemlerin Kurulumuz yetki ve görevi kapsamı dışında kaldığı, bu konuda müsabaka hakeminin takdir hakkına müdahale edilemeyeceği ve ayrıca eylemin ciddi ve ağır nitelikte olmaması da dikkate alınarak ilgili oyuncunun "cezalandırılmasına yer olmadığına" karar verilmiştir.

c) Müsabaka temsilcisinin raporunda, Fenerbahçe Kulübü kalecisi Volkan Demirel'in maç boyunca kulübe dışına çıkarak seyirci ile polemiğe girdiği ve

bir bayan seyirciye dolu pet şişe attığı; seyircinin Volkan Demirel'den şikayetçi olduğu ve olayın Emniyet'e intikal ettiği belirtilmiştir.

Tribünlerdeki seyircilerin sahada mücadele eden oyunculara veya yedek kulübesinde bekleyen oyunculara yönelik hareketler karşısında ilgili kişilerin profesyonelliklerini korumaları ve her ne şekilde olursa olsun seyirci ile polemik içine girmemeleri gerekir. Futbolcuların kendilerine yönelik hareketler karşısında sportmenlik dışı tavır takınmaları, özellikle haksız da olsa kendilerine yönelik eylem yapan, küfür eden veya yabancı madde atan seyircilere karşı kural dışı fiillerle onları cezalandırmaya kalkışmaları spor ahlakı ve prensipleriyle bağdaşmayan bir tutumdur. Kaldı ki oyuncuların "ihkakı hak" niteliğinde tezahür eden eylemlerinin savunulması da mümkün değildir. Aksi takdirde kitle psikolojisi sonucunda olayların kontrol edilemez boyutlara ulaşması her zaman mümkündür. Kendisine yönelik eylemler karşısında sporcuların görevi olayı sakinleştirmeye yönelik davranış içinde bulunmak ve gerektiğinde güvenlik kuvvetlerinden yardım istemektir. Bu olguyu özellikle oyuna taraf sporcuların kabul etmesi futbol karşılaşmalarının kurallar içinde oynanması ve futbolun geleceği açısından vazgeçilemez bir ön şarttır. Futbol karşılaşması ile ilgili herkesin eylemlerini ve davranış şekillerini bu çerçevede belirlemesi gerekir.

Fenerbahçe Kulübü kalecisi Volkan Demirel'in rakip seyirciye yönelik dolu pet şişe atma eylemi FDT'nin 22/1 maddesi kapsamında "spor ahlakına ve centilmenliğe aykırı" hareket niteliğinde görülmekle ilgilinin cezalandırılması yoluna gidilmiştir. Ayrıca Kurulumuz, rakip seyircinin futbolcuya yönelik eyleminin, kendisinin savunmasında belirttiği gibi, tahrik nedeni olamayacağını ve seyirci eylemine tepki niteliğinde yapılmasının suçun niteliğine etki etmeyeceği gibi indirim nedeni olarak da görülemeyeceğini karara bağlamıştır.

V- KARAR

1- Olaylarda sorumluluğu saptanan Beşiktaş Kulübüne; müsabakada meydana gelen saha olayları nedeniyle, FDT.nin 33/1 maddesi uyarınca, takdiren 5.000.000.000.TL. para cezası verilmesine, seyircilerinin "kötü ve çirkin tezahüratları" nedeniyle FDT.nin 22/2 maddesi gereğince takdiren 2.500.000.000.TL. para cezası verilmesine,

Sonuç olarak verilen cezalar ıçtima edilerek Beşiktaş Kulübüne 7.500.000.000.TL. para cezası verilmesine oybirliğı ile,

Olayın oluş şekli gözetilerek, FDT.nin takdiri hafifletici nedenle ceza indirimine ilişkin 59. maddesinin uygulanmasına yer olmadığına,

2- Beşiktaş Kulübü oyuncusu Emre Aşık'ın rakip oyuncuya yönelik "spor ahlakına ve centilmenliğe aykırı" hareketi nedeniyle eylemine uyan FDT'nin 22. maddesi gereğince 20 (yirmi) gün süre ile resmi müsabakalardan men cezası ile cezalandırılmasına,

Verilen cezaya FDT.nin 79/2. maddesi uygulanarak 2 (iki) resmi müsabakadan men cezası ile cezalandırılmasına oyçokluğu ile,

Olayın oluş şekli gözetilerek, FDT.nin takdiri hafifletici nedenle ceza indirimine ilişkin 59. maddesinin uygulanmasına yer olmadığına,

3- Beşiktaş Kulübü oyuncusu John Carew hakkında rakip oyuncuya yönelik "centilmenliğe aykırı" eylemi nedeniyle soruşturma açılmış ise de yapılan inceleme sonucunda isnat edilen eylemin unsurları gerçekleşmediğı anlaşıldığından ilgili oyuncunun cezalandırılmasına yer olmadığına oybirliğı ile,

4- Fenerbahçe Kulübü kalecisi Volkan Demirel'in rakip seyirciye yönelik "spor ahlakına ve centilmenliğe aykırı" hareketi nedeniyle eylemine uyan FDT.nin 22. maddesi gereğince 20 (yirmi) gün süre ile resmi müsabakalardan men cezası ile cezalandırılmasına,

Verilen cezaya FDT.nin 79/2. maddesi uygulanarak 2 (iki) resmi müsabakadan men cezası ile cezalandırılmasına oyçokluğu ile,

Olayın oluş şekli gözetilerek, FDT.nin takdiri hafifletici nedenlerle ceza indirimine ilişkin 59. maddesinin uygulanmasına yer olmadığına;

5- FDT.nin 70. ve 73. maddeleri uyarınca PFDK Kararının, Beşiktaş ve Fenerbahçe Kulübü Başkanlığı'na ve gereği için de TFF'ye gönderilmesine, 09.11.2004 tarihinde karar verildi.

b- Tahkim Kurulu Kararı

Aşağıda, Tahkim Kurulunun, 01.06.2005 tarihli ve 2005/157 E., 2005/148 K. sayılı kararının ilgili kısımlarına yer verilmiştir.

"15.05.2005 tarihinde Ordu 19 Eylül Stadında Orduspor-Eskişehirspor takımları arasında oynanan 2. Lig B Kategorisi B Grubu müsabakasının ikinci devresinin başında hakemin davetine rağmen Eskişehirspor Kulübü'nün sahaya çıkmaması üzerine müsabaka hakem kararı ile tatil edilmiş; durum TFF Yönetim Kurulunda görüşülmüştür.

TFF Yönetim Kurulu, hakem, gözlemci ve temsilci raporları ile ekli belgeleri incelemiş; müsabaka raporlarındaki tespitlerden hareketle; müsabakanın devre arasında meydana gelen olaylardan sonra emniyet güçleri tarafından yeterli tedbirin alınmış olduğunun bildirilmesi üzerine hakemin gerekli güvenliğin sağlandığına kanaat getirerek ikinci devrenin başında tarafları

sahaya davet ettiği; ancak bu davete rağmen Eskişehirspor Kulübü'nün sahaya çıkmadığı yönünde görüş birliğine vararak, anılan Kulübün Futbol Müsabaka Talimatının 27/a maddesi uyarınca söz konusu müsabakada 3-0 yenik sayılmasına ; takımı sahaya çıkartmayan Kulüp yöneticisi Ayhan Can'ın da PFDK'ya sevkine karar vermiştir.”²⁰¹

Eskişehirspor Kulübü; TFF Yönetim Kurulu'nun anılan kararına Tahkim Kurulu nezdinde itirazda bulunmuş ve Tahkim Kurulu yaptığı müzakere sonunda:

“(....) Dosya içinde yer alan müsabaka raporlarından hareketle yukarıda geniş bir özeti verilmiş olan olaylar; PFDK'nın 24.05.2005 tarihli ve 2004-2005/920 E., 2004-2005/ 911 K.sayılı kararı ve kararın dayanağını teşkil eden gerekçeler ve tüm dosya incelenmiş; birinci devresi Eskişehirspor lehine 2-1 tamamlanan müsabakada, ilk devrenin bitiminde gerçekleşen olaylar nedeniyle Eskişehirspor oyuncularının can güvenliklerinin sağlanamadığına dair endişelerinin haklı ve yerinde olduğu görülmüştür. Emniyet Müdürü tarafından güvenliğin sağlandığının bildirilmesi üzerine saat 16.35 de sahaya çıkma teşebbüsünde bulunan Eskişehirspor Kulübü oyuncularına tekrar fiili saldırıda bulunmuş olması; bu husustaki her türlü tereddütü giderici

²⁰¹ Söz konusu müsabakada, “sahaya yabancı cisim atıldığı; saha olayları meydana geldiği; sahaya, koridorlara ve soyunma odalarına görevliler dışında kişilerin girdikleri; kapasitenin üzerinde seyirci alındığı” belirtilerek Orduspor Kulübünün; “devre arasında rakip takım oyuncusuna tekme ve yumruk attığı” belirtilerek de Orduspor yardımcı antrenörü Muhammet Dilaver'in PFDK'ya sevk edilmeleri üzerine; PFDK yaptığı soruşturma sonucunda:

Orduspor Kulübü hakkında; “tüm müsabaka raporlarında meydana gelen saha olaylarının Orduspor taraftarı seyircilerin, kulüp ilgililerinin, kulüp antrenörünün ve diğer görevlilerin eylemlerinden kaynaklandığı” ve “meydana gelen saha olayların niteliği ve vehameti dikkate alınarak FDT'nin takdiri hafifletici nedenle ceza indirimine ilişkin 59. maddesinin uygulanmasına yer olmadığı” yönünde görüş birliğine vararak; Kulübün, FDT'nin 33. maddesi çerçevesinde 5 (beş) hafta oynanan Çankırıspor müsabakasında yine rakip oyunculara saldırması nedeniyle PFDK tarafından 17.05.2005 tarihli karar ile 60 gün hak mahrumiyeti cezasına çarptırılmış olmasını da nazara alarak; bu kişinin FDT'nin 25. maddesi uyarınca takdire 1 (bir) yıl süre ile hak mahrumiyeti cezası ile cezalandırılmasına ve olayın oluş şekli ve vehameti karşısında FDT'nin takdiri hafifletici nedenle ceza indirimine ilişkin 59. maddesinin uygulanmasına yer olmadığına; oybirliğiyle karar vermiştir.

niteliktedir. Şu halde somut olayda TFF Yönetim Kurulu'nun 19 Eylül Stadinin güvenliğini sağlanmasına elverişli olmayan fiziki şartlarını da gözönünde bulundurarak; müsabakanın tarafsız ve güvenli bir sahada tekrarına karar vermesi gibi bir çözümü tercih etmesi gerekirken, Eskişehirspor Kulübü'nün 3-0 hükmen mağlubiyetine karar vermesi hukuka uygun görülmemiştir.

Spor, insanlar arasında esasen mevcut olması gereken kardeşlik duygularını daha da üst düzeylere çıkartmaya ve pekiştirmeye hizmet etmelidir. Spor müsabakasına çıkan bir takımın mensuplarının ve görevlilerinin, müsabakaya, canlarına ilişkin hiç bir kaygı duymaksızın çıkmaları ve müsabakayı güven içinde tamamlamaları esastır. Bu, insan haklarına saygının basit bir gereği olduğu kadar, adaletin de gereğidir. Bir takım, sporun doğasında mevcut olandan fazla ve sporla bağdaşmayan kötü ve olumsuz etkiler altında maça çıktığı veya maç sırasında bu gibi etkilere maruz bırakıldığı takdirde, temel bir ilke olan "dürüst müsabaka" ilkesi de bundan büyük yara alır.

İtiraz konusu olayda, misafir takımın iki golünü kaydeden oyuncusu, bu sportif başarısından dolayı aslında takdir görmeyi ve alkışlanmayı hak ettiği halde, saldırıya uğramış ve bu saldırı sonunda yere inmiştir. Sadece bu olay dahi, misafir takıma gösterilen sportmenliğe aykırı tepkilerin bir parçası olduğu takdirde, can güvenliği endişesini yaratmaya elverişlidir. Bahse konu saldırı eyleminin, dürüst ve adil müsabaka ilkesini zedelediği de tartışmasızdır.

Misafir takım oyuncu ve görevlileri, aynı ülkenin saygı görmeye lâyık vatandaşlarından oluşmaktadırlar. Mesleklerini icra etmektedirler. Ev sahibi takım, seyircisinin desteğini ve tezahüratını arkasına alarak, misafir takım üzerinde moral bozucu etki meydana getirebilir. Sporda bunun yeri vardır. Ancak misafir takım üzerindeki etkinin hiç bir zaman en temel hakları doğrudan hedef alarak, can güvenliği endişesi yaratacak bir saldırı düzeyine ulaşmaması icap eder. Ancak, itiraz konusu olayda, resmi raporlara geçen olgular, misafir takımın can güvenliği bakımından endişe duymasını haklı

göstermektedir. O şartlarda, bir misafir takım mensubunun can kaygısına düşmüş olması doğaldır. Müsabakanın bu vahim denge bozukluğu altında oynanmasının da adil olmayacağı ortadadır.

Tahkim Kurulu, ülkemizde birçok maçta misafir takıma karşı adeta düşmanca davranışlar sergilendiğini; spor sahalarına savaşa gider gibi gidildiğini; hatta en önde gelen kulüplerin başkanlarının dahi bu tür düşmanlık ve nefret gösterilerine muhatap olduklarını büyük bir üzüntüyle gözlemlemektedir. Bu gidişin mutlaka durdurulması ve sportmenlik ve kardeşlik ortamının yeniden sağlanması lâzımdır. Esasen, TFF Yönetim Kurulu da, bütün ilgili çevrelerde takdirle karşılanan (şiddete karşı) “Lütfen” kampanyasını başlatarak bu yöndeki kararlılığını ortaya koymuştur. Bu düşünceyle, Orduspor-Eskişehirspor maçında resmi raporlara geçmiş olayların büyük bir ciddiyetle değerlendirilmesi ve kötü davranışa maruz kalıp can kaygısına düştüğü anlaşılan takımın aleyhine açıkça bozulan dengenin yeniden sağlanmasına çalışılması gerekmiştir.

Her ne kadar, hakemin takdirine üstünlük tanımak ve güvenliğin sağlanıp sağlanmadığı konusunda onun kanaatini dikkate almak asıl ise de, istisnaen, -özellikle bir takımın can kaygısına düşmesini haklı gösteren sebeplerin varlığında- sonradan can güvenliği gerçekten kesin olarak sağlanmış bulunsa dahi, saldırıya maruz kalmış misafir takımın daha önceki safhalarda duymuş olduğu endişenin etkisi altında buna kani olamaması ve can korkusuyla maça çıkmaması onun aleyhine sonuç meydana getirmemelidir. Başka bir anlatışla, bu olayda genel ilkenin istisnası söz konusudur. Bir takımın maça çıkmayı reddetmesi halinde hükmen yenik sayılması temel kuraldır. Fakat, canından haklı olarak endişe etmek gibi tamamen istisnai şartların varlığında, bu kuraldan ayrılmak mümkündür. Somut hadisede de böyle bir durumun söz konusu olduğu saptanmıştır.

Gözden kaçırılmaması gereken bir husus, maçın oynandığı statta devre arasında yeterli emniyet tedbirlerinin fiilen mevcut olmadığının resmi raporlarda açıkça belirtilmiş olduğudur. Emniyetsiz hal, raporlara göre en

azından saat 16.50'ye kadar sürmüştür. Devre arası ise yine raporlara göre 16.17'de başlamıştır. Başka bir anlatıyla, yarım saatten fazla bir süre orada emniyet tedbiri mevcut değildir.

Liglerin bitmiş olması ve bu andan sonra takımların – TFF Yönetim Kurulu Tahkim Kurulu tarafından önerilen şekilde karar alırsa- yeniden toplanıp maça çıkmalarının zorluk yaratacağı doğrudur. Ancak, bu zorlukların, Tahkim Kurulu'nun önüne gelen olayda serbest kanaatiyle karar vermekten kaçınmasına yol açmaması gerektiği de açıktır.

Diğer taraftan, resmi raporlara geçen hususların, kural olarak aksi kesin şekilde kanıtlanana kadar, doğru kabul edilecekleri ve hükme dayanak oluşturacakları yerleşmiş bir ilkedir. Bu raporların hepsinin belirtilen hususları aynı şekilde içermesi de gerekli değildir. Tahkim Kurulu'nun uygulaması, sadece bir rapora dayanarak dahi karar verilebileceği yönündedir.

Anılan gerekçelerle, Eskişehirspor Kulübü tarafından yapılan başvurunun kabulüne ve TFF Yönetim Kurulu'nun 24.05.2005 tarihli ve 22 sayılı toplantısında verilen kararının kaldırılmasına karar vermek gerekmiştir”.

Tahkim Kurulu'nun, yukarıda yer verilen kararı oybirliğiyle alınmıştır.

SONUÇ

1- Özellikle futbol olmak üzere kitleleri çeken bir spor müsabakasında kendilerini şu veya bu kulübün taraftarı olarak niteleyen kişi ya da grupların maç öncesinde, sırasında ya da sonrasında bilinçsiz ya da bilinçli olarak tetikledikleri kavga, yaralama, hatta ölüme yol açabilecek türden şiddet olaylarının; kişilerin fiziksel bütünlüğü üzerinde bir tehdit oluşturduğu kadar spor alanı içinde ya da dışında maddi zararlara da yol açması bir olgu olarak izlenmektedir.

2- Sosyolojik araştırmalar; kulüp yöneticileri, futbolcular, spor basını çalışanları, futbol eleştirmenleri, spor malzemesi üreticileri, reklamcılar ve siyasetçiler gibi aktörlerden oluşan bir “futbol iktidarının” varlığını ve taraftarın bu iktidarın egemenliği altında yönlendiğini ortaya koymaktadır. Futbol iktidarının içinde yer alan çeşitli aktörler arasındaki etkileşimin ise, bu iktidarı bir arada tutan kitle iletişim araçları vasıtasıyla sağlandığı görülmektedir. İktidar aktörleri arasındaki kamplaşma ve rekabet; sarf edilen tahrik edici ve kışkırtıcı sözler, hem bu iktidardan daha büyük bir pay elde etme çabalarını; hem de taraftarı etkileyerek taraftar vasıtasıyla kulüp yönetimleri üzerinde etkili olmanın yolunu ifade etmektedir.

3- Türkiye’de şiddete başvurarak ya da kötü ve çirkin sloganlarla kendilerini ifade etmeye çalışan taraftar kitlesinin profilini ortaya koyan bilimsel çalışmaların yeterli olmadığı görülmektedir. Sporda şiddet eylemleri hakkında yapılacak bir incelemenin mülti-disipliner bir çalışmayı gerektirdiği haklı olarak vurgulanmıştır. Bu konuda gerçekçi bir analiz için bilhassa şu soruların sorulması gerektiği ifade edilmiştir²⁰² “Şiddet eylemlerini çıkaranların tanımlanması ve sınırı belli mi? Eylemleri örgütlü mü? Ya da sadece o ana özgü bir yapılanma mı? Eylemlerin türü, yeri, zamanlamaları benzer mi? Taraftar yapısı homojen mi? Belirli yerel, bölgesel kimliklerle mi kendilerini tanıtıyorlar?” Bu sorulara yanıt aranırken, ayrıca “kültürel değerler ile sınıfsal

²⁰² **BULGU, N.:** “Futbolda şiddet”, Futbol, Taraftar Profili, Medyanın Rolü ve Şiddet Sempozyumu, British Council İstanbul, 21-22 Ekim 2003 (yayınlanmamış)

yapı arasındaki ilişki”; “şiddetin bir araç olarak toplumdaki yeri ve önemi”; “toplumda şiddet uygulayanların toplumsal konumları”; “şiddetle neyin hedeflendiği ve neden şiddetin seçildiği”; “medyanın etki düzeyi” ve “yönetici-fanatik ilişkisi” gibi hususların da açıklığa kavuşturulması zorunludur. Nihayet böyle bir araştırma; vaz’edilen yaptırımların analizi ve artması muhtemel şiddete ne şekilde karşılık verilmesi gerektiği üzerine yapılacak bilimsel çalışmalarla tamamlanmalıdır.

4- Sportif faaliyetlerde görülen şiddet ve taşkınlığın ülkelerin refah düzeyleri ile ilişkili olmadığı görülmektedir. Nitekim, stadyumlarda giderek artan şiddet ve düzensizlik karşısında Avrupa Konseyi harekete geçmiş ve özellikle futbol maçlarında seyirci güvenliğinin sağlanması ve şiddet eylemlerinin azaltılması hususunda 1985 tarihli Sözleşmeyi hazırlamıştır. Sözleşme uyarınca kurulan Daimi Komite de, UEFA ve FIFA ile işbirliği içerisinde çalışarak hazırladığı tavsiye kararları ile Sözleşme hükümlerini açıklığa kavuşturmaya çalıştığı gibi, 1985’ten bu yana Avrupa stadyumlarında güvenlik konusunda kaydedilen gelişmeleri ve seyirci eylemlerindeki durumu izleyerek yeni öneriler getirmekte, böylece Sözleşmenin uygulanmasını temin etmektedir.

Sözleşmeye taraf ülkelerin; Sözleşmenin 3.m.sinin 1.f.sının (c) bendinde öngörülen “seyirci şiddet veya taşkınlıklarına ilişkin fiillerden suçlu bulunan kişilerin uygun cezalara veya duruma göre uygun idari tedbirlere çarptırılmalarını sağlayacak mevzuatı oluşturmak ve uygulamak” üzere kendi özel sosyo-kültürel durumlarının gereklerine ve ihtiyaçlarına göre esnek ya da sert yasal düzenlemeler yaptıkları anlaşılmaktadır.

5- 1985 tarihli Sözleşmeyi ilk imzalayan ülkelerden (1986) biri olan Türkiye ise, 1990 tarihli bir kanunla onu iç hukukunun bir parçası haline getirdikten ancak 14 sene sonra 2004 senesinde 5149 sayılı “Spor Müsabakalarında Şiddet ve Düzensizliği Önlenmesine Dair Kanunu” yaparak, Sözleşmenin m.3, f.1, bent (c) hükmünü yerine getirmiştir.

5149 sayılı Kanun ve ilgili Yönetmelikte hem sporda şiddet ve düzensizliğin önlenmesi ve kontrol altına alınması hususunda önlemler hem de şiddet ve düzensizliğe yol açan eylemler ve bu eylemlerde bulunanlar hakkında uygulanacak yaptırımlar düzenlenmiştir.

Kanunun 26.m.sinde ise; Kanunda belirlenen eylemlerden dolayı futbol branşında spor kulüplerine verilmesi öngörülen cezalarla ilgili olarak; TFF Kanununun 25.m.hükmünün uygulanması öngörülmüştür.

Futbol kulüplerinin tabi olduğu TFF Kanunu ve bu Kanun uyarınca TFF Yönetim Kurulu tarafından çıkartılan talimatlarda stadyumlarda düzen ve güvenliğin sağlanması hakkında UEFA ve FIFA kriterlerine uygun pek çok ayrıntılı düzenleme yer almaktadır.

6- 5149 sayılı Kanun ve ilgili Yönetmeliğin, özensizce kaleme alındığı, kanun yapma tekniğine aykırı bir şekilde hazırlandığı görülmektedir. Kanundaki özensizlik, sadece dil birliğinin sağlanamamış ya da Kanunda yer alması gereken hususların Yönetmelikte düzenlenmiş olması ile sınırlı değildir. Kanunda dikkati çeken önemli eksikliklerin bulunduğu da görülmektedir.

Bu bağlamda özellikle şu hususlar tespit edilmektedir :

a) Kanunda spor alanlarında güvenliğin sağlanması ve şiddetin önlenmesi kapsamında alınması öngörülen önlemler, genel olarak 1985 tarihli Avrupa Sözleşmesi uyarınca kurulan Daimi Komitece hazırlanan tavsiye kararları ile uyumludur. Ancak, Komitenin ayrıntılı olarak üzerinde durduğu konulardan biri olan stadyumların tasarımı ve mimari yapısı hakkında Kanunda hiç bir düzenlemenin bulunmaması önemli bir eksikliktir.

Bu durumda, spor tesislerinin uygunluk, sağlamlık, kapasite, tribün durumu, giriş ve çıkış yolları gibi güvenli bir stadyum kriterlerini karşılayıp karşılamamadıkları hususunun denetiminin en azından futbol sporunda TTF'ye bırakıldığı anlaşılmaktadır. Nitekim 2005-2006 Sezonu Türkiye

Profesyonel Lig Müsabakaları Statüsü'nün 18.m.sinin "Stadyumlar" başlıklı (A) bendinin 1.paragrafına göre; "Müسابakaların oynanacağı stadyumların Türkiye Futbol Federasyonu Stad ve Güvenlik Talimatında belirtilen kriterler doğrultusunda S> Uygunluk Belgesi almış olması zorunludur. Almayan kulüpler hakkında Stadyum ve Güvenlik Talimatı hükümleri uygulanır".

Ne var ki, Türkiye'de Turkcell süper ligi de dahil olmak üzere diğer gruplarda mücadele eden takımların ev sahibi oldukları spor tesislerinin, Stadyum ve Güvenlik Talimatında öngörülen kriterlere sahip olmadıkları bir gerçeklik olarak ortadadır.

Kaldı ki, 5149 sayılı Kanun sadece futbol maçlarının oynandığı spor alanlarını konu almamakta; bilhassa basketbol ya da voleybol müsabakalarının yapıldığı spor alanlarını da kapsamaktadır. Bu durumda futbol dışında kalan spor branşlarına ait müsabakaların yapıldığı tesislerin tabi olacakları güvenlik kriterleri ile söz konusu kriterlere uygunluk denetimi ve gerekli yaptırım konusunda bazı düzenlemelerin yapılması düşünülebilir.

b) Daimi Komitenin önemle üzerinde durduğu bir başka konu ise, holiganizmin önlenmesi amacıyla etkili bir istihbarat sisteminin kurulması ve Devletler arasında işbirliğinin sağlanmasıdır. 5149 sayılı Kanunda ise, şiddet eylemlerine karışmış Türk uyruklu izleyiciler için istihbarat sisteminin oluşturulmasından söz edildiği halde; uluslararası maçlarda Sözleşmeye taraf Avrupa ülkeleriyle istihbaratın paylaşılması ve bu ülkelerle işbirliği içinde hareket edilmesi konusunda hiç bir hüküm bulunmadığı ya da ilgili başka bir Kanuna bu konuda bir atıf yapılmadığı görülmektedir.

Kuşkusuz, farklı Devletlerin güvenlik birimleri arasında yapılacak istihbarat değişiminde (bilgi alışverişinde) kullanılan standart formüllerde yer alacak bilgilerin sınırını, bireylerin özel yaşam hakkının korunması ilkesi belirlemelidir. Bu hususta uluslararası sözleşmeler ve yasalarla garanti altına alınan haklar ve özgürlüklerle uyumlu bir hukuki çerçeve içinde hareket edilmesi söz konusu olmalıdır.

c) 5149 sayılı Kanunda, bir takım yasak eylemler düzenlenmiş ve bu eylemlerde bulunanlar hakkında uygulanacak yaptırımlar gösterilmiştir. Ancak bazı yasak eylemler için yaptırım öngörülmesi ihmal edilmiştir. Bu kapsamda şu eksiklikler saptanmaktadır:

11.m.de, yasak maddelerin spor alanlarında satışı yasaklandığı halde, bu konuda bir yaptırım getirilmemiştir.

Yabancı uyruklu kişiler hakkında uygulanacak sınır dışı etme yaptırımının, Kanunun amacına aykırı şekilde sadece 17.m.nin ilk iki fıkra hükmüne uygun olmayan davranışlar hakkında uygulanması öngörülmüştür. Özellikle 11.m.de düzenlenen yaralanmalara ya da ölümlere yol açabilecek nitelikte madde ve cisimlerin kullanılması ya da taşınması yasağıyla, 17.m.nin ilk 2 fıkra hükmü kapsamına giren yasaklar karşılaştırıldığında; şayet sınır dışı etme gibi ağır bir yaptırım öngörülecekse, bu yaptırımın evleviyetle 11.m.de gösterilen yasaklar için uygulanması gerektiği hususunda kuşku duyulamaz.

d) Nihayet 5149 sayılı Kanunda para cezaları ile hürriyeti bağlayıcı cezalar hakkında uygulanması öngörülen hükümlerin, 5237 sayılı yeni Türk Ceza Kanunu hükümlerine uygun şekilde yeniden ele alınmaları gerekmektedir.

7- Pasaport Kanununa konulacak bir hükümle, sportif gösterilerde şiddet uyguladığı tespit edilen kişilerin yurt dışında yapılan müsabakalara katılmalarını önleyecek şekilde bir düzenleme getirilmesi düşünülebilir. Aynı şekilde, sportif faaliyetlerde şiddet eylemlerine karıştığı tespit edilen yabancı uyruklu kişilerin de Türkiye’de oynanacak bir müsabaka için ülkeye girişlerini önleyici önlemlerin yasal mevzuat çerçevesinde alınması gerekir. Bu önlemin uygulanması ise yukarıda bahsedilen sınırlar içinde Avrupa Devletleriyle işbirliği içinde hareket edilmesini gerektirmektedir.

Daimi Komitenin T-RV/99/3 sayılı tavsiye kararında da, Devletlere; mevzuatlarının koyduğu sınırlar içinde, şiddet eyleminde bulunduğu hatta şiddet eğiliminde olduğu tespit edilen taraftarların uluslararası maçlarda

lkeden ayrılmalarnı ve/veya maçın oynanacağı ülke topraklarına girmelerini engelleyici tedbirleri almaları önerilmektedir.

Gerçekten de, sportif gösterilerde meydana gelen eylemler nedeniyle verilen cezaların ve güvenliği sağlamaya yönelik alınan önlemlerin uluslararası hukuk platformunda ortak bir anlayış çerçevesinde tanınması zaruridir.

8- 1985 tarihli Avrupa Sözleşmesinde seyircilerin şiddet ve taşkınlıklarına karşı mücadelede, kamu otoritelerine ait sorumluluktan ayrı olarak, bağımsız spor örgütlerinin ve spor kulüplerinin de güvenlik konularında sorumluluk taşıdıkları ve organize ettikleri karşılaşmaların düzenli geçmesini sağlamaları gerektiği kabul edilmiştir. Ancak, kamu otoritelerinin ve bağımsız spor örgütlerinin yetki ve görevleri birbirlerinden ayrı olmakla birlikte, bu yetki ve görevlerin birbirini tamamlayıcı olduğu vurgulanmış ve bu bağlamda da, kamu otoriteleri ve spor örgütlerinin uygun her düzeyde aynı amaç için işbirliği içinde hareket etmeleri gerektiği prensibi benimsenmiştir (Sözleşme, m.3, f.IV).

Aynı prensip, 5149 sayılı Kanunda da benimsenmiştir. Ancak, uygulamada her zaman bu prensibe uygun hareket edilmediği gözlemlenmektedir. Nitekim, 3 Eylül 2005 günü FIFA tarafından düzenlenen Dünya şampiyonası elemelerinde Türkiye ile Danimarka futbol milli takımları arasında İstanbul'da oynanan müsabaka sırasında çekilen televizyon görüntülerine gre²⁰³; içeriye sokulması yasak olan pet şişeler bir güvenlik görevlisinin de yardımıyla, stadyum içinden dışarıya sarkıtılan bir iple yukarıya çekilmiş; ayrıca müsabakanın 60.dakikasından itibaren yasak olmasına rağmen kapılar güvenlik birimlerince açılmış ve biletsiz kişiler kontrolsüz bir şekilde içeriye girmişlerdir.

Daimi Komitenin 1993 ve 1994 tarihli tavsiye kararlarının; futbol maçlarında, müsabaka organizatörleri ile kamu güçleri tarafından alınacak tedbirlere ilişkin standart denetim listelerini konu aldığını I. Bölümde belirtmiştik. Söz

²⁰³ Habertürk Kanalı, şeref Tribn, 05.09.2005.

konusu listeler, seyircilerin ve oyuncuların güvenliğini sağlamak amacıyla futbol maçları sırasında adım adım izlenecek olan tam ve eksiksiz bir prosedürü ifade etmekte; Sözleşmede yer alan genel ilkelerin uygulanmasına ilişkin çok sayıda ayrıntı hususları kapsamaktadır. Bu listeler aynı zamanda, futbol maçlarının tam bir güvenlik içinde yürütülmesinde menfaati olan kamu makamları ile hükümet dışı birimler, yani bağımsız spor örgütleri arasında sorumlulukların rasyonel bir şekilde dağılımını da belirlemektedir.

Söz konusu listeler, gerekiyorsa UEFA ve Daimi Komitenin de görüşleri alınmak suretiyle gözden geçirildikten sonra, bilhassa yüksek risk taşıyan derbi maçlarında kullanılabilir. Böylece güvenlik politikasının uygulanma sürecine katılan her kişi ya da kurumun görev ve sorumluluklarını yerine getirip getirmediikleri hususunun tespiti kolaylaşacak; öngörülen güvenlik politikası etkili ve etkin bir şekilde uygulanmış olacaktır.

9- Sporda şiddet ve düzensizliğin önlenmesi için kargaşa ve düzensizliğe karşı vaz'edilecek idari tedbirlerin ve cezai müeyyidelerin bir amaçlar sistemi içinde ele alınmaları ve zaman içinde durağanlaşma riskiyle karşı karşıya kalabilecek tedbirlerin bir amaç içinde koordine edilmeleri ve yönetilmeleri zorunluluk olarak ortaya çıkmaktadır. Bu da zaten 1985 tarihli Avrupa Sözleşmesi'nin 6.m.sinde ifade edilmiştir.

En önemlisi, öngörülen önlemler ve yaptırımlar ne kadar mükemmel olursa olsun, yasal düzenlemelerin etkili ve etkin bir şekilde ve kararlı bir iradeyle uygulanması olmazsa olmaz koşuldur. Görevini yerine getirmeyen ya da yetkisini kötüye kullanan hangi otorite ya da birim ya da kişi olursa olsun ilgili hakkında yaptırım mutlak surette uygulanmalıdır.

Diğer yandan, muayyen bir müsabaka nedeniyle alınacak güvenlik önlemlerinin, "alınış biçimi" üzerinde hassasiyet gösterilmesi gerektiği de gözardı edilmemelidir. Yani, söz konusu önlemler seyirci/taftar üzerinde provokatif bir etkiye yol açmamalıdır.

YARARLANILAN KAYNAKLAR

ACET, M.: “Futbolda Şiddeti Etkileyen Sosyal Faktörler”, Futbolda Şiddet ve Önlenmesi Sempozyumu, 7-8 Mayıs 2003, Ankara Emniyet Müdürlüğü Yayınları, Ankara 2003 (sh.128-220)

AKŞAR, T.: Futbolda Şiddetin Kökenleri, Radikal İki, 21 mart 2004

BAŞARAN, K.: “Güvenlik Güçleri Bakış Açısından Stad güvenliği ve Sorumluluklar”, (Yarsuvat, D.-Bolle, P.H. yönetiminde) Sporda Şiddet ve Fanatizm Semineri Notları, Galatasaray Üniversitesi, İstanbul 20-21 Aralık 2002, Galatasaray Üniversitesi Yayınları 2004 (sh.279-285)

BORA, T.-ERDOĞAN, N.: “‘Dur Tarih, Vur Türkiye’ Türk Milletinin Milli Sporu Olarak Futbol”, (Derleyenler: Roman Horak-Wolfgang Reiter-Tanıl Bora) Futbol ve Kültürü, Takımlar, Taraftarlar, Endüstri, Efsaneler, B.4, İstanbul 2004 (sh.221-240)

BULGU, N.: “Futbolda şiddet”, Futbol, Taraftar Profili, Medyanın Rolü ve Şiddet Sempozyumu, British Council İstanbul, 21-22 Ekim 2003 (yayınlanmamış)

CHAKER, A.N.: Etude des législations nationales relatives au sport en Europe, éditions du Conseil de l’Europe, 1999

COŞKUN, Z.: “Yiğidolar’ın Tarihsel Yenilgisi, İç Anadolu’da ‘Büyüklük’ Rekabeti ve Sivasspor”, (Derleyenler: Roman Horak-Wolfgang Reiter-Tanıl Bora) Futbol ve Kültürü, Takımlar, Taraftarlar, Endüstri, Efsaneler, B.4, İstanbul 2004 (sh.359-369)

“Cumhuriyetin 75 Yılı”, Yapı Kredi Yayınları (YKY), C.III, İstanbul 1998

ÇOKER, Z.: Seçilmişler, Atanmışlar, İnsanlar –Bir Bürokratin Anıları-, Ankara 2003

DE PREUX, P.: “Les violences commises par le public”, Aspects pénaux du droit du sport, Berne 2002 (sh.175-190)

DOĞAN, B.-MORALI, S.: “Futbolda Seyirci Taşkınılıkları ve Bunun Altında Yatan Psiko-Sosyal Nedenler”, Futbol Bilim ve Teknoloji Dergisi, Sayı 4, 1996 (sh.16-20)

DUNNING, E.: “Quand le sociologue sert de ballon de football aux médias: Souvenirs et réflexions préliminaires”, Poitix, Sayı 36, 1996 (sh.5-13)

ERKİNER, K.: “Türkiye’nin Ulusal ve Uluslararası Boyutta Stad içi ve Dışı Seyirci Sorunları”, (Yarsuvat, D.-Bolle, P.H. yönetiminde) Sporda Şiddet ve Fanatizm Semineri Notları, Galatasaray Üniversitesi, İstanbul 20-21 Aralık 2002, Galatasaray Üniversitesi Yayınları 2004 (sh.209-244)

ERTEN, B.: “Taraftarlık Biçimleri”, Radikal Futbol, 6 Nisan 2004; “Taraftar Biçimleri-2”, Radikal Futbol, 13 Nisan 2004

KAPUSCINSKI, R.: (Çev: Gül Çağalı Güven) Futbol Savaşı, İstanbul 2000

KILIÇ, E.: Kirli Kramponlar-Futbol ve Mafya, İstanbul 2004

KIVANÇ, Ü.: Kesin Ofsayt, Televizyon Futbolu ve Futbol Medyası, B.2, İstanbul 2001

MALATESTA, D.- JACCOUD, Ch.: “Crime et sécurité dans le sport”, (Yarsuvat, D.-Bolle, P.H. yönetiminde) Sporda Şiddet ve Fanatizm Semineri Notları, Galatasaray Üniversitesi, İstanbul 20-21 Aralık 2002, Galatasaray Üniversitesi Yayınları 2004 (sh.23-33)

MERÇİL, İ.-AK AKYOL, F.: “Identification morale et émotionnelle des supporters turcs à leur club”, (Yarsuvat, D.-Bolle, P.H. yönetiminde) Adalet, Etik ve Spor Semineri Notları, Galatasaray Üniversitesi, İstanbul 16 Nisan 2004, Galatasaray Üniversitesi Yayınları 2005 (sh.85-105),

NUYTENS, W. : “La violence dans les stades de football”, Revue Internationale de Criminologie et de Police Technique, 3 LV, 2002 (sh.277-300)

ÖZGÜLER, M.: Spor Karşılaşmalarında Alınan Güvenlik Önlemlerinde Yeni Yaklaşımlar, Emniyet Genel Müdürlüğü Polis Dergisi, Sayı 31, Nisan, Mayıs, Haziran 2002 (sh.84-94)

ÖZMADEN, M.-YILDIRAN, İ.: “Futbola İlişkin Dışsal Etkenlerin Seyirci Saldırganlığı Üzerindeki Etki Düzeylerinin Araştırılması”, (editörler: Yıldiran, İ.-Doğan, P.-Erturan, E.) Beden Eğitimi ve Sporda Sosyal Alanlar Kongresi Bildiriler Kitabı, 10-11 Ekim 2003 Ankara, Ankara Gazi Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu Yayınları 2003 (sh.188-198)

SERT, M.: Gol Atan Galip Futbola Sosyolojik Bir Bakış, İstanbul 2000

SOMALI, V.: “İkiz Kardeşlerden Düşman Kardeşlere Türk Futbolunda Şiddet”, Popüler Tarih, Sayı 54, Şubat 2005 (sh.74-79)

STOTT, C. –REICHER, S.: “Crowd actions as intergroup process: introducing the police perspective”, European Journal of Social Psychology, Sayı 28, 1998 (sh.509-529)

STOTT, C. –REICHER, S.: “How conflict escalates. The intergroup dynamics of collective football crowd violence”, Sociology, Cilt 53 (sh.353-377)

TALİMCİLER, A.: Türkiye’de Futbol Fanatizmi ve Medya İlişkisi, İstanbul 2003

T.C.GENEL KURMAY BAŞKANLIĞI, “Sporda Centilmenlik ve Hakkaniyete Uyuma Ruhu (Fair-Play), Genelkurmay Basım Evi, Ankara 2005

TSOUKALA, A.: “Le hooliganisme et la protection de la sécurité intérieure en Europe. Quels enjeux ?”, (Yarsuvat, D.-Bolle, P.H. yönetiminde) Sporda Şiddet ve Fanatizm Semineri Notları, Galatasaray Üniversitesi, İstanbul 20-21 Aralık 2002, Galatasaray Üniversitesi Yayınları 2004 (sh.149-164)

ULUĞ, Y.: Hatice’ye Mektuplar, B.1, İstanbul 2003

ÜNSAL, A.: Tribün Cemaatinin Öfkesi, Ticarileşen Türkiye Futbolunda Şiddet, B.1, İstanbul 2005,

Avrupa Konseyi :

1- Document MSL-IM 15 (98) 2.

2- Avrupa Konseyi resmi internet sitesi

http://www.coe.int/T/F/Coop%E9ration_culturelle/sport/Ressources/liste_chrono_violence.asp#TopOfPage.

3- Daimi Komitece alınan tavsiye Kararlarının listesi

http://www.coe.int/T/F/Coop%E9ration_culturelle/sport/Ressources/liste_chrono_violence.asp#TopOfPage.

4- Recommandation sur la réduction de la violence des spectateurs lors des manifestations sportives et notamment des matches de football, n° R (84/8)

http://www.coe.int/T/F/Coop%E9ration_culturelle/sport/Ressources/fsprec84.8.asp#TopOfPage

5- Recommandation sur la vente et la consommation d'alcool, n° 87/1
http://www.coe.int/T/F/Coop%E9ration_culturelle/sport/Ressources/fsprec87.1.asp#TopOfPage

6- Recommandation relative à la fouille des spectateurs, n° 87/2
http://www.coe.int/T/F/Coop%E9ration_culturelle/sport/Ressources/fsprec87.2.asp#TopOfPage

7- Recommandation relative à la coopération avec la police, n° 87/3
http://www.coe.int/T/F/Coop%E9ration_culturelle/sport/Ressources/fsprec87.3.asp#TopOfPage

8- Recommandation relative à la coopération avec la police, n° 88/1
http://www.coe.int/T/F/Coop%E9ration_culturelle/sport/Ressources/fsprec88.1.asp#TopOfPage

9- Recommandation concernant les directives pour la vente des billets, n° 89/1
http://www.coe.int/T/F/Coop%E9ration_culturelle/sport/Ressources/fsprec89.1.asp#TopOfPage

10- Recommandation relative au rapport d'ensemble sur les mesures de lutte contre le hooliganisme, n° 89/2
http://www.coe.int/T/F/Coop%E9ration_culturelle/sport/Ressources/fsprec89.2.asp#TopOfPage

11- Recommandation sur les principes directeurs relatifs à la mise en œuvre de l'article 5 de la Convention : Identification et traitement des contrevenants, n° 90/1
http://www.coe.int/T/F/Coop%E9ration_culturelle/sport/Ressources/fsprec90.1.asp#TopOfPage

12- Recommandation relative au renforcement de la sécurité dans les stades, n° 91/1

http://www.coe.int/T/F/Coop%E9ration_culturelle/sport/Ressources/fsprec91.1.asp#TopOfPage

13- Recommandation relative à l'article 4 de la Convention: coopération internationale, Rapport explicatif à la recommandation, n° 91/2

http://www.coe.int/T/F/Coop%E9ration_culturelle/sport/Ressources/fsprec91.2.asp#TopOfPage

14- Recommandation concernant les mesures à prendre par les organisateurs de matches de football et les pouvoirs publics, n° 93/1 – liste de contrôle

http://www.coe.int/T/F/Coop%E9ration_culturelle/sport/Ressources/fsprec93.1.asp#TopOfPage

15- Recommandation concernant les mesures à prendre par les organisateurs et les pouvoirs publics en vue de manifestations sportives à haut risque en salle , n° 94/1 – liste de contrôle

http://www.coe.int/T/F/Coop%E9ration_culturelle/sport/Ressources/fsprec94.1.asp#TopOfPage

16- Recommandation concernant l'utilisation de formulaires types pour l'échange de renseignements de police en vue de manifestations sportives à haut risque, n° T-RV/97/1

http://www.coe.int/T/F/Coop%E9ration_culturelle/sport/Ressources/fsprec97.1.trv.asp#TopOfPage

Note explicatif à la Recommandation n° T-RV/97/1. Bk.

http://www.coe.int/T/F/Coop%E9ration_culturelle/sport/Ressources/fsprec97.1.trv.note.asp#TopOfPage

17- Recommandation relative à l'assistance stadiaire, n° 99/1

http://www.coe.int/T/F/Coop%E9ration_culturelle/sport/Ressources/fsprec99.1.trv.asp#TopOfPage

18- Recommandation sur la suppression des grillages dans les stades , n° 99/2

http://www.coe.int/T/F/Coop%E9ration_culturelle/sport/Ressources/fsprec99.2.trv.asp#TopOfPage.

19- Déclaration sur les palissades et les barrières , 1997

http://www.coe.int/T/F/Coop%E9ration_culturelle/sport/Ressources/fspdec13.asp#TopOfPage

20- Recommandation relative à l'identification et au traitement des contrevenants et à l'échange de renseignements lors du Championnat européen de football (Euro 2000), n° T-RV/99/3

http://www.coe.int/T/F/Coop%E9ration_culturelle/sport/Ressources/fsprec99.3.trv.asp#TopOfPage.

21- Recommandation sur la prévention du racisme, de la xénophobie et de l'intolérance raciale dans le sport, n° 2001/6

http://www.coe.int/T/F/Coop%E9ration_culturelle/sport/Ressources/fsprec01.6.asp#TopOfPage

22- Recommandation concernant les directives pour la vente des billets lors des matches de football internationaux (équipes et nations), n° 2002/1

http://www.coe.int/T/F/Coop%E9ration_culturelle/sport/Ressources/fsprec2002.1.asp#TopOfPage

23- Recommandation relative au rôle des mesures socio-éducatives dans la prévention de la violence dans le sport et manuel sur la prévention de la violence dans le sport, n° 2003/1

http://www.coe.int/T/F/Coop%E9ration_culturelle/sport/Ressources/fsprec03.1.asp#TopOfPage

İnternet adresleri:

<http://www.fifa.com>.

<http://www.uefa.com>.